

**BIULETYN
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK
NR 48**

Warszawa 2007

Przygotowuje Komitet Redakcyjny w składzie
**Joanna Arvaniti, Anita Chodkowska,
Katarzyna Francikowska, Hanna Krajewska,
Hanna Szymczyk, Mieczysław Wrzosek**

Korekta
**Joanna Arvaniti, Katarzyna Francikowska,
Tomasz Rudzki**

Tłumaczenie
Jerzy Dąbrowski

Adres Redakcji
**Archiwum PAN
Warszawa, ul. Nowy Świat 72**

Wydano z dotacji Ministerstwa
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ISSN: 0551-3782

Skład, łamanie i druk
Agencja Wydawniczo-Poligraficzna AMALKER
Warszawa, ul. Okrzei 21/4
www.amalker.com

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów występujących w inwentarzach	5
Joanna Arvaniti, Katarzyna Francikowska <i>Inwentarze archiwalne</i>	9
Józef Malinowski <i>Materiały Stanisława Belcha</i>	12
Paweł Dembiński, Jarosław Matysiak <i>Materiały Tadeusza Cypriana</i>	26
Roman Dąbrowski <i>Materiały Witolda Jakóbczyka</i>	70
Paweł Dembiński, Jarosław Matysiak <i>Materiały Zdzisława Kaczmarczyka</i>	110
Michał Boksa, Ewa Zielińska <i>Materiały Wacława Pytkowskiego</i>	150
Paweł Dembiński, Jarosław Matysiak <i>Materiały Adama Wodźiczki</i>	172
Jarosław Matysiak <i>Jubileusz 50-lecia Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu</i>	205
Anna Marciniak <i>Autobiografia</i>	208
Anna Marciniak <i>Bibliografia prac za lata 1965–2006</i>	212
Anna Marciniak <i>Wspomnienie o doktorze Janie Szajblu</i>	222
Joanna Arvaniti, Dorota Pietrzekiewicz <i>Wystawa jubileuszowa „Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego na podstawie zbiorów Archiwum PAN”</i>	231
Sprawozdanie z działalności Archiwum PAN w 2006 roku	247
Inwentarze zespołów archiwalnych ogłoszone w numerach 1–48 „Biuletynu Archiwum PAN” (układ chronologiczny)	264
Inwentarze zespołów archiwalnych ogłoszone w numerach 1–48 „Biuletynu Archiwum PAN” (układ alfabetyczny)	274
Summary	279

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W INWENTARZACH

Acta Pol. Hist.	Acta Poloniae Historica	fasc.	fascykuł
Acta Soc. Bot. Pol.	Acta Societatis Botanicorum Poloniae	fkp.	fotokopia
AGAD	Archiwum Główne Akt Dawnych	fot.	fotografia
AK	Armia Krajowa	GUPP	Główny Urząd Planowania
AKP	Archiwum Królestwa Polskiego		Przestrzennego
AL	Armia Ludowa	h.	herb
ANSSSR	Akademija Nauk Sojuza Sowietских Socialisticzskich	IBLPAN	Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk
	Riespublik	IFiSPAN	Instytut Filozofii i Socjo- logii Polskiej Akademii Nauk
APAN	Archiwum Polskiej Akademii Nauk	IG	Instytut Geografii
APP	Archiwum Publiczne Potockich w Wilanowie	IH	Instytut Historyczny
AU	Akademia Umiejętności	IHPAN	Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
BCh	Bataliony Chłopskie	IHUW	Instytut Historyczny
b.d.	brak daty		Uniwersytetu Warszawskiego
BIP	Biuro Informacji i Propagandy	im.	imienia
BN	Biblioteka Narodowa	IZ	Instytut Zachodni
b.p.	brak paginacji	j.	jednostka
BUW	Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie	j.a.	jednostka archiwalna
CIA	Central Information Agency	jęz. ang.	język angielski
		jęz. chorw.	język chorwacki
CICRA	Centre International pour la Cooperation des Recherches en Agriculture	jęz. czes.	język czeski
		jęz. estoń.	język estoński
		jęz. franc.	język francuski
		jęz. hiszp.	język hiszpański
		jęz. jap.	język japoński
CIOSTA	Comite International d' Organisation Scientifique Travail et Agriculture	jęz. łac.	język łaciński
		jęz. niderl.	język niderlandzki
cz.	część	jęz. niem.	język niemiecki
DDR	Deutche Demokratische Republik	jęz. pol.	język polski
		jęz. ros.	język rosyjski
doc.	docent	jęz. serb.	język serbski
dot.	dotyczący	jęz. słow.	język słowacki
dr	doktor	jęz. słoweń.	język słoweński
dr hab.	doktor habilitowany	jęz. szwedz.	język szwedzki
egz.	egzemplarz	jęz. ukr.	język ukraiński

jęz. węg.	język węgierski		Naukowy Gospodarstwa
jęz. włos.	język włoski		Wiejskiego
Jg.	rocznik	PKO	Powszechna Kasa
jw.	jak wyżej		Oszczędności
k.	karta	pkt	punkt
KCPZPR	Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej	PLP POP	Państwowe Liceum Pedagogiczne Podstawowa Organizacja Partyjna
KG	Komenda Główna		powielany
kkp.	kserokopia	pow.	pozycja
KPP	Komunistyczna Partia Polski	poz. PRL	Polska Rzeczpospolita Ludowa
ks.	ksiądz		profesor
ks. nab.	księga nabytków	prof.	Policealne Studium
l.	lata	PSIAiK	Informacji, Archiwistyki i Księgarstwa
l.	list (w korespondencji)		Polskie Siły Zbrojne
l.	luźne		Polskie Towarzystwo Historyczne
masz.	maszynopis	PSZ	Polskie Towarzystwo Fotograficzne
m.b.	metr bieżący	PTH	Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
mgr	magister		Polskie Towarzystwo Tu- rystyczno-Krajoznawcze
m.in.	między innymi	PTF	Politechnika Warszawska
mkf.	mikrofilm		Państwowe Wydawnictwo Naukowe
ML	Metryka Litewska	PTPN	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
MON	Ministerstwo Obrony Narodowej	PTTK	Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych
MSZ	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	PW	recto
MTW	Międzynarodowy Trybunał Wojskowy	PWN	rok, rocznik
nadb.	nadbitka	PZPR	recenzja
NDAP	Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych	PZWS	Republika Federalna
neg.	negatyw		Niemiec
nlb.	nieliczbowane	r.	rękopis
nr	numer	r.	Rzeczpospolita Polska
NRF	Niemiecka Republika Federalna	rec. RFN	rycina
NSZ	Narodowe Siły Zbrojne		rysunek
odb.	odbitka	rkp.	s. strona
oddz.	oddział	RP	SAP
opr.	oprawne	ryc.	Stowarzyszenie Archiwistów Polskich
oprac.	opracowane	rys.	Stronnictwo
os.	osobowe	s.	Demokratyczne
PAN	Polska Akademia Nauk	SAP	
PAU	Polska Akademia Umiejętności	SD	
PINGW	Państwowy Instytut		

SGGW	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	UP	Uniwersytet Poznański
ss.	strony	UW	Uniwersytet Warszawski
SUV	Section on University and Research Institution Archives	v. vol. w. WAP	verso wolumin wiek Wojskowa Akademia Polityczna
sz.	szyte		
t.	tom	wg	według
TCL	Towarzystwo Czytelni Ludowych	Wiss. Z. Univ. Halle	Wissenschaftliche Zeitschrift Universität Halle
TH	Towarzystwo Historyczne		
TMH	Towarzystwo Miłośników Historii	WKFJN	Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu
TNP	Towarzystwo Naukowej Pomocy	WP WRN	Wojsko Polskie Wojewódzka Rada Narodowa
TNW	Towarzystwo Naukowe Warszawskie	WSN	Wyższa Szkoła Nauczycielska
TPPR	Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej	WSR	Wyższa Szkoła Rolnicza
TRZZ	Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich	wyd. wydz.	wydanie wydział
twz.	tak zwany	z.	zeszyt
UAM	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	zał. ZBoWiD	załącznik Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
UJ	Uniwersytet Jagielloński		
UKSW	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego	ZNP	Związek Nauczycielstwa Polskiego
ul.	ulica	zob.	zobacz
UMCS	Uniwersytet Marii Curie- -Sklódowskiej	ZSRR	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
UMK	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	ZWZ ZUS	Związek Walki Zbrojnej Zakład Ubezpieczeń Społecznych
UNIO	Unitet National Information Organization		

Joanna Arvaniti
Katarzyna Francikowska
Warszawa

INWENTARZE ARCHIWALNE

Asumptem do opublikowania w 48. numerze „Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk” inwentarzy poznańskich uczonych był uroczysto obchodzony w maju 2006 roku jubileusz 50-lecia Oddziału Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Redakcja „Biuletynu APAN” prezentuje w niniejszym zeszycie rocznika inwentarze spuścizn archiwalnych naukowców w różny sposób związanych z Poznaniem i Wielkopolską, opracowane przez pracowników poznańskiej filii Archiwum Polskiej Akademii Nauk. Są to materiały: Stanisława Bełcha, Tadeusza Cypriana, Witolda Jakóbczyka, Zdzisława Kaczmarczyka, Wacława Pytkowskiego i Adama Wodczicki.

Książd dr Stanisław Bełch, pochodzący z wielodzietnej biednej rodziny chłopskiej z Podkarpacia, to uczony, historyk starożytnik, wydawca, autor i tłumacz dzieł teologicznych, redaktor 1. wydania polskiego przekładu *Sumy teologicznej* św. Tomasza z Akwinu, uczestnik I wojny światowej i wojny 1920 roku, działacz harcerski i emigracyjny, kapelan Wojska Polskiego w Anglii i we Francji oraz młodzieży akademickiej, dobry Polak i troskliwy, życzliwy ludziom człowiek.

Profesor Tadeusz Cyprian, służący podczas obydwu wojen światowych w lotnictwie francuskim (1918–1919) i angielskim (1939–1945), to wybitny uczony, aktywny uczestnik poznańskiego życia naukowego, prawnik, m.in. sędzia Sądu Okręgowego w Poznaniu, potem prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego i przedstawiciel Polski w Komisji ONZ do spraw Zbrodni Wojennych. Jego zainteresowania oscylowały głównie wokół przestępstw międzynarodowych, gospodarczych, drogowych oraz popełnianych przez młodzież. Umiał łączyć odpowiedzialne obowiązki zawodowe z niezwykłą pasją, jaką była fotografia. Był znany w kraju i za granicą artystą fotografikiem, autorem wielu podręczników fotograficznych. Zajmował się nie tylko fotografią artystyczną, lecz przede wszystkim dokumentalną — to jemu zawdzięczamy zdjęciami

z bombardowania Londynu w czasie II wojny światowej oraz z procesu norymberskiego.

Profesor Witold Jakóbczyk, od czasów studenckich do przedwczesnej śmierci związany z Uniwersytetem Poznańskim, to historyk i badacz dziejów społecznych i politycznych Wielkopolski XIX wieku (*Studia nad dziejami Wielkopolski w XIX wieku*), monografista wielkopolskiej prasy, autor jedynej w polskiej historiografii popularnej biografii kanclerza Ottona von Bismarcka, a także wielu prac dotyczących stosunków polsko-niemieckich, polityki germanizacyjnej oraz historii Niemiec. Oprócz swoich pasji naukowych miał profesor Jakóbczyk ogromny sentyment do muzyki poważnej i był żarliwym kibicem sportowym, szczególnie rozmiłowanym w piłce nożnej.

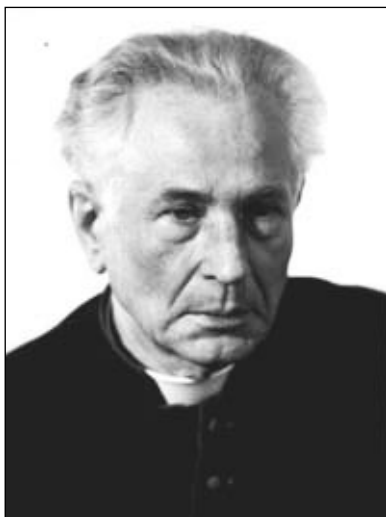
Profesor Zdzisław Kaczmarczyk, historyk ustroju, państwa i prawa, poeta, miłośnik i piewca piękna Tatr i Pienin, to jedna z najwybitniejszych osobowości Uniwersytetu Poznańskiego, które dzięki swemu postępowaniu zapisały się złotymi zgłoskami na kartach historii tej uczelni, tworzyły jej wizerunek i decydowały o jej randze w kraju i na świecie. Był on autorem wielu prac naukowych o różnorodnej tematyce, a dotyczących m.in. immunitetu sądowego w Polsce do XIV wieku, epoki Kazimierza Wielkiego, kolonizacji niemieckiej w Polsce, dziejów miast nad środkową Odrą, dolną Wartą oraz w Dalmacji czy historii polskiej dyplomacji. Był redaktorem „Studiów i Materiałów do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, współwydawcą i naczelnym redaktorem 10. tomu publikowanego od 1732 roku dzieła *Volumina legum*, a także założycielem Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Profesor Wacław Pytkowski to wybitny specjalista w dziedzinie ekonomiki i organizacji rolnictwa związany z uczelniami poznańskimi (UAM, WSR) i warszawskimi (SGGW). Jego prace naukowe dotyczą głównie statystyki matematycznej, metodologii badań naukowych, organizacji i zarządzania gospodarstwami rolnymi oraz systemów produkcji rolniczej. W wyniku zawirowań dziejowych Wacław Pytkowski przez rok zajmował się również chałupniczo szewstwem.

Profesor Adam Wodziczko, czołowy botanik pierwszej połowy XX wieku, teoretyk i filozof ochrony przyrody, autor ponad 250 prac, w większości poświęconych temu zagadnieniu, pionier na skalę światową w dziedzinie nowoczesnej ochrony przyrody, twórca pojęć fizjotaktyka i fizjocenoza, był inicjatorem powołania na terenie Pomorza i Wielkopolski społecznej organizacji pod nazwą Liga Ochrony Przyrody oraz utworzenia trzech parków narodowych: Wielkopolskiego, Wolińskiego

---

i Słowińskiego, jak też wielu rezerwatów przyrody. Na cześć „niestrudzonego szermierza” na terenie Wielkopolskiego Parku Narodowego ustawiono pamiątkowy głaz poświęcony mu przez wdzięczne społeczeństwo Wielkopolski. Jest też profesor Adam Wodiczko patronem dwóch obszarów ochrony ścisłej na terenie Wolińskiego i Wielkopolskiego Parku Narodowego, wielu szkół w Poznaniu, a także parku w Poznaniu i ulicy w podpoznańskim Puszczykowie.

Stanisław Belch

Józef Malinowski
Poznań

MATERIAŁY STANISŁAWA BĘLCHA
(1904–1989)
(P. III–86)

Stanisław Franciszek Bělch, syn Izydora i Teresy z domu Strzépék, urodził się 13 stycznia 1904 roku w Róźance koło Strzżżowa (ziemia rzeszowska). W 1910 roku rodzice Stanisława przenieśli się do Sabniowa koło Jasła. Tam uczęszczał do szkoły powszechnej. Gimnazjum ukończył w Jasle. Następnie wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyśle. Święcenia kapłańskie otrzymał 29 czerwca 1928 roku w przemyskiej katedrze św. Jana z rąk księdza biskupa Anatola Nowaka. Przed rokiem 1939 był wikariuszem i katechetą kolejno w parafiach: Jasienica Rosielna (1928–1930), Przemyśl (1930–1932), Dobromil (1932–1934), Sokołów Małopolski koło Rzeszowa (1934–1936), Krosno (1936–1938) i Wrocanka (1938–1939). Od czasu pobytu w seminarium należał do harcerstwa. Był inicjatorem koła, które przygotowywało kleryków do duszpasterstwa wśród harcerzy. Uzyskał stopień podharc mistrza. Pełnił funkcję instruktora i kapelana harcerskiego w diecezji przemyskiej, organizował drużyny. W swoich parafiach zakładał biblioteki parafialne i koła społeczne. Wiosną 1939 roku został mianowany generalnym sekretarzem Katolickiego Stowarzyszenia Mężów i asystentem Chrześcijańskich Związków Zawodowych.

We wrześniu 1939 roku, z polecenia księdza biskupa Franciszka Barda, ewakuował część dokumentów diecezjalnych. Przez Rumunię dojechał do Rzymu. W końcu września 1939 roku, na mocy decyzji kardynała prymasa Augusta Hlonda, ks. Stanisław Bělch otrzymał nominację na tymczasowego rektora Hospicjum św. Stanisława w Rzymie. Równocześnie podjął studia na Papieskim Uniwersytecie „Angelicum”. Jednakże już w styczniu 1940 roku został powołany na kapelana Wojska Polskiego we Francji. Pełnił obowiązki duszpasterskie w Szkole Oficerów Artylerii w Bressuire i w szkołach w sąsiednich miastach. Po klęsce Francji znalazł się w Szkocji, gdzie był kapelanem komendy miasta Edynburga. Od połowy roku 1941 mieszkał w Londynie. Następnie przeniósł się do Enfield i został kapelanem sióstr nazaretanek. W 1942 roku zainicjował koło dyskusyjne im. G.K. Chestertona, wokół które-

go gromadzili się intelektualiści polscy i angielscy. Razem z licznymi współpracownikami założył Koło św. Stanisława Biskupa i Męczennika z zadaniem formacji wewnętrznej. Mianowany kapelanem młodzieży akademickiej, w 1946 roku założył Hospicjum św. Stanisława w Londynie jako siedzibę duszpasterską oraz dom z kaplicą i stołówką dla polskich studentów. Przy jego współudziale powstało w 1947 roku Polskie Katolickie Stowarzyszenie Uniwersyteckie „Veritas” (reprezentacja polska w Pax Romana) z oddziałami na wyższych uczelniach w różnych krajach, m.in. we Francji i w USA. Jego zasługą było także utworzenie polskiego i katolickiego ośrodka wydawniczego „Veritas” w Londynie pod nazwą „Veritas Foundation Publication Centre”. W lipcu 1940 roku ksiądz Stanisław Belch, w porozumieniu z biskupem Józefem Gawliną, utworzył Katolicki Fundusz Wydawniczy i zawarł umowę z katolicką drukarnią F. Mildnera w celu zapewnienia Polakom na obczyźnie podstawowej literatury religijnej. Wydał m.in.: *Mszalik rzymski*, *Nowy Testament*, *O naśladowaniu Chrystusa*, encykliki papieskie (z komentarzami), *Pismo Święte* (w 1944), *Żywot św. Stanisława*. Akcję wydawniczą księdza Stanisława Belcha przejął w 1948 roku Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”.

Od 1948 roku studiował filozofię polityczną oraz historię pod kierunkiem prof. Oskara Haleckiego na Katolickim Uniwersytecie Towarzystwa Jezusowego w Fordham oraz na Uniwersytecie Notre Dame w Indianie (USA). Magisterium otrzymał w Fordham za pracę o Janie Długoszu. Stopień naukowy doktora uzyskał w 1957 roku w Katedrze Historii Średniowiecznej Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie na podstawie pracy dotyczącej doktryny politycznej Pawła Włodkowica — *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics*¹. Jednym z ważniejszych osiągnięć księdza Stanisława Belcha było zainicjowanie w Fundacji „Veritas” wydawania polskiego tłumaczenia *Sumy teologicznej* św. Tomasza z Akwinu. Pierwszy tom ukazał się drukiem w 1962 roku, a ostatni w 1986 roku. Całość przekładu liczyła 34 tomy. W 1968 roku zamieszkał w Fawley Court, gdzie założył szkołę średnią z internatem dla chłopców (Divine Mercy College). Był nauczycielem historii Kościoła.

W ówczesnych zainteresowaniach księdza dra Stanisława Belcha dominowała historia średniowiecznej Polski, ze szczególnym skoncentro-

---

¹ Belch S., *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics*, t. I–II, Haga 1965.

waniem uwagi na postaci św. Stanisława, biskupa i męczennika. Ogłosił drukiem kilka artykułów i prac z tego zakresu². Do najpoważniejszych zaliczyć należy opracowanie popularnonaukowe *Święty Stanisław, biskup i męczennik, patron Polaków*³.

Ksiądz dr Stanisław Belch powrócił do Polski w 1987 roku. Zmarł w Domu Księży Emerytów w Korczynie koło Krosna 3 czerwca 1989 roku i został pochowany na cmentarzu komunalnym w Jaśle.

Na początku 1988 roku, ze względu na pogarszający się stan zdrowia, ksiądz dr Stanisław Belch zmuszony był zakończyć dalsze badania nad postacią św. Stanisława. Zaproponował wtedy prof. dr hab. Brygidzie Kürbis przekazanie zebranych przez siebie materiałów o św. Stanisławie. Archiwalia trafiły we wrześniu 1988 roku do Zakładu Źródłoznawstwa i Nauk Pomocniczych Historii w Instytucie Historii UAM w Poznaniu. Po wstępnym zapoznaniu się ze wspomnianymi materiałami prof. dr hab. Brygida Kürbis, w porozumieniu z bratem księdza Stanisława księdzem Józefem Belchem, zdecydowała o przekazaniu ich do Archiwum PAN Oddział w Poznaniu. Materiały wpłynęły do placówki w formie daru 10 kwietnia 1990 roku (ks. nab. B/119). W 1991 roku dr Anna Marciniak sporządziła tymczasowy spis zawartości omawianego zespołu (27 pozycji spisu). Zasadnicze prace porządkowe przeprowadzone zostały w pierwszym półroczu 2002 roku przez autora inwentarza.

Spuścizna pochodzi z lat 1945–1988 i zachowana jest w dobrym stanie. W wyniku szczegółowej segregacji akt materiały spuścizny podzielono na trzy zasadnicze grupy: I. Prace twórcy spuścizny; II. Korespondencja; III. Materiały o twórcy spuścizny. Ułożono je zgodnie z metodami przyjętymi w Archiwum PAN. Kwalifikując materiały do po-

---

² *Innocentego IV Bulla Kanonizacyjna św. Stanisława jako źródło historyczne do problemu: król Bolesław Śmiały — Biskup Stanisław*, [w:] Belch S., *Prace historyczne*, Londyn 1965, s. 79–135; *W poszukiwaniu przyczyn śmierci biskupa krakowskiego Stanisława*, [w:] tamże, s. 27–78; *Egzekucja czy morderstwo? Czaszka św. Stanisława jako dowód rzeczowy*, „Na antenie” (Londyn), 1966, r. IV, nr 39/40; *Dowód rzeczowy: czaszka św. Stanisława*, „Tydzień Polski” (Londyn), 11 maja 1968; *Badania czaszki św. Stanisława BM*, „Rocz. Pol. Nauk na Obczyźnie” (Londyn), 1968/69, nr 19, s. 105–117; *Miniatury z polskim tematem w Bibliotece Watykańskiej*, „Tydzień Polski” (Londyn), 17 stycznia 1970.

³ Belch S., *Święty Stanisław, biskup i męczennik, patron Polaków*, Londyn 1977, ss. 880. Prof. Gerard Labuda w swojej najnowszej pracy poświęconej św. Stanisławowi ocenił bibliografię zestawioną przez księdza S. Belcha, zawartą w wymienionej pracy, jako kompletną i nadal aktualną. Zob.: Labuda G., *Św. Stanisław, biskup krakowski, patron Polski*, Poznań 2000, s. 168.

szczególnych grup i podgrup, starano się uwzględnić układ nadany przez twórcę spuścizny i wprowadzone przez niego tytuły jednostek.

Do grupy I, liczącej 17 j.a. i zawierającej dokumenty z lat 1945–1986, włączono materiały twórczości naukowej, wyodrębniając w nich następujące podgrupy: A. Artykuły i referaty; B. Materiały warsztatowe. W pierwszej podgrupie archiwalia ułożone zostały w porządku rzeczowym, a następnie chronologicznym. Największą podgrupę wśród materiałów twórczości naukowej, liczącą 15 j.a., stanowią materiały warsztatowe z dziedziny historii, sztuki i literatury. Znajdują się one, ze względu na jednolitość problemową, w trzech podstawowych grupach według następującego porządku: badania czaszki świętego Stanisława; święty Stanisław w sztuce, zabytki ikonograficzne; święty Stanisław i król Bolesław II w literaturze. W ramach wymienianych zagadnień materiały uszeregowano w porządku rzeczowym. Znajduje się w nich dokumentacja dotycząca badań i analiz antropologicznych czaszki świętego Stanisława, przeprowadzonych w Krakowie w 1963 roku (w tym m.in. protokoły i szczegółowe fotografie), fotografie z badań archeologicznych przeprowadzanych na Skałce w Krakowie. Występuje tu liczny zbiór ikonograficzny, którego przedmiotem są głównie obiekty architektury sakralnej, rzeźba, malarstwo związane bezpośrednio lub pośrednio ze św. Stanisławem, wykorzystany częściowo w opracowaniu *Święty Stanisław, biskup i męczennik, patron Polaków*, a także przewidziany w planowanym, a niezrealizowanym przez księdza Stanisława Belcha albumie o królu Bolesławie II i św. Stanisławie. Część tych zbiorów stanowią fotografie, część pocztówki i fotokopie. Zdjęcia pochodzą z lat 1959–1986. W kolejnych 7 j.a. (8–14) znajdują się kompletne kopie (fotokopie, kserokopie, mikrofilmy) dramatów obcojęzycznych, w tym dwa tłumaczenia na język polski, związanych z wyżej wspomnianymi postaciami⁴. Podgrupa z zakresu literatury zawiera także m.in. katalog bibliograficzny, wypisy z literatury naukowej, notatki do wspomnianego zagadnienia z literatury światowej od XIII do XX wieku. W jednostce 17 znajdują się materiały, które ze względu na formę oraz intencję twórcy spuścizny są przechowywane w oddzielnym pudełku (m.in. odlew gipsowy oraz metalowy Medalu Kanonizacyjnego św. Stanisława i cztery mikrofilmy)⁵. Wiążą się one tematycznie z poszczególnymi jednostkami materiałów warsztatowych.

⁴ Kopia angielskiego dramatu *The Penitent King* (Londyn 1698), wspomniana na s. 422 *Przewodnika po zasobie Archiwum PAN*, Warszawa 1999, nie znajduje się w spuściznie ks. dra Stanisława Belcha.

⁵ Szczegółowy wykaz tych materiałów patrz aneks 2, s. 21.

Korespondencję, zawartą w grupie II materiałów i liczącą 2 j.a. (18, 19), podzielono na wychodzącą i wpływającą. Listy ułożono alfabetycznie, sporządzając dwa aneksy z wykazami odbiorców i nadawców. Korespondencja w przeważającej części pochodzi z lat 1959–1988. Duża część tego zbioru dotyczy licznych kwerend bibliotecznych i archiwalnych, a także dyskusji nad badaniami postaci wspomnianego świętego. Bardzo ciekawych jest 9 listów z lat 1962–1974 od kardynała Karola Wojtyły, w których porusza się sprawę badań czaszki — relikwii św. Stanisława. W listach metropolity krakowskiego zawarte są słowa uznania i zachęty do kontynuowania badań prowadzonych przez księdza Stanisława Bełcha.

Grupa III, zawierająca tylko 1 j.a. z lat 1966–1990 dotyczącą twórcy spuścizny, mieści wspomnienia pośmiertne i wzmiankę o publikacjach.

Spuścizna księdza dra Stanisława Bełcha otrzymała w Archiwum PAN sygnaturę P. III–86. Rozmiar spuścizny wynosi 0,4 m.b. Nie obejmuje ona całego dorobku intelektualnego księdza dra Stanisława Bełcha. Jej dalsze części znajdują się w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemysłu. Inwentarz zawiera 20 j.a. Uzupełniają go 4 aneksy do jednostek zbiorczych i korespondencji.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Stanisława Bełcha, Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, P. III–86, j. 20.
2. Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu.
3. Andrzejuk A., *Ks. Stanisław Bełch — tłumacz „Sumy teologicznej” św. Tomasza z Akwinu*, „Kierunki”, 15 października 1989, nr 42 (1723), s. 3.
4. Bełch J., *Zmarł tłumacz i wydawca „Sumy teologicznej” św. Tomasza, śp. ks. prałat dr Stanisław Bełch*, „Słowo Powszechnie”, 12 lipca 1989, s. 5.
5. Bełch P. OP, *Bełch Stanisław*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, 1995, t. VIII, s. 57–60.
6. Dembiński P., *Stanisław Bełch*, [w:] *Przewodnik po zasobie Archiwum PAN*, Warszawa 1999, s. 422.
7. Dłużewski W., *Ks. prałat dr Stanisław Bełch nie żyje*, „Gazeta Niedzielną”, 18 kwietnia 1989, nr 41, s. 1–2.
8. Giertych J., *Ks. prałat dr Stanisław Bełch*, „Myśl Polska”, 1 sierpnia 1989, s. 7.
9. Grocholski S., *Stanislaus Bełch — Vir Doctus*, „Tydzień Polski”, 23 września 1989, s. 12.
10. *Kapłan — harcerz — wydawca — uczonec*, „Dziennik Polski”.

11. Malinowski J., *Badacz św. Stanisława biskupa. Ksiądz dr Stanisław Belch i jego spuścizna archiwalna*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, 2005, t. XI, s. 217–219.
12. Malinowski J., *Spuścizna księdza dra Stanisława Belcha w zbiorach Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 2003/2004, r. X/XI, s. 273–279.
13. Siemaszko Z.S., *Ks. prałat Stanisław Belch*, „Zeszyty Historyczne”, 1989, nr 88, s. 99–104.
14. *Śp. ks. prałat Stanisław Belch*, „Tygodnik Powszechny”, 20 VIII 1989, nr 34 (2095).

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

Pozycja inwentarza

I. Prace twórcy spuścizny	1–17
A. Artykuły i referaty	1–2
B. Materiały warsztatowe	3–17
II. Korespondencja	18–19
A. Wychodząca	18
B. Wpływająca	19
III. Materiały o twórcy spuścizny	20
Aneksy	1–4

I. PRACE TWÓRCY SPUSZCZNY

A. Artykuły i referaty

1. Badania czaszki świętego Stanisława
Artykuły i referaty
1966–1979, b.d., rkp., masz., druk, l. i sz., k. 42, zob. aneks 1
2. Święty Stanisław w sztuce
Artykuły
Miniatury z polskim tematem w Bibliotece Watykańskiej, druk: „Tydzień Polski”, 17 stycznia 1970
Dramat o życiu Bolesława Śmiałego, druk: „Gazeta Niedzielną”, 6, 13 maja 1979
1970–1979, masz., druk, l. i sz., k. 12

B. Materiały warsztatowe

3. Badania czaszki świętego Stanisława
Notatki, fotografie, rysunki, wycinki prasowe
1959–1975, rkp., masz., druk, jęz. ang., pol., l., k. 39, fot. 21

4. Święty Stanisław w sztuce, zabytki ikonograficzne
Fotokopie, rysunki, fotografie, ilustracje
1945–1976, rkp., druk, jęz. ang., pol., l., k. 47, neg. 7, fot. 44
5. Jw.
Fotografie, ilustracje, w tym m.in. Piotrowin, Szczepanów
1968–1971, masz., l., k. 6, neg. 11, fot. 52
6. Jw.
Fotografie, druki, ilustracje, w tym m.in.: katedra w Krakowie, freski z klasztoru w Mogilnie, bazylika w Bari, kościół św. Stanisława w Rzymie
1976–1987 i b.d., druki, l., k. 35, neg. 8, fot. 39
7. Jw.
Sanktuarium na Skałce w Krakowie
B.d., masz., druk, sz., k. 17, neg. 1, fot. 8
8. Święty Stanisław i król Bolesław II w literaturze
N. Vernulaei, *D. Stanislaus Tragoedia*, Lovanium 1631
1986, rkp., kkp., druk, jęz. łac., pol., l., k. 96
9. Jw.
F. De Zarate, *La Gran comedia del Obisco de Crobia, San Estanislao*, Madryt 1661
1968, rkp., fkp., kkp., druk, jęz. hiszp., pol., l., k. 49
10. Jw.
D. Thomas de Anorbe y Corregel, *La Oveja contra el Pastor y tyrano Boleslao*, Madryt 1746
1960–1972, fkp., kkp., druk, masz., jęz. hiszp., pol., l., k. 70
11. Jw.
Poena obdurati animi sive infelix Boleslai Poloniae regis interitus, Ingolstadt 1723
1980, kkp., jęz. niem., pol., sz., k. 9
12. Jw.
R. Brandstaetter, *Pokutnik z Osjaku*, Warszawa 1979
1979, b.d., druk, jęz. niem., pol., sz., s. 117
13. Jw.
J. Joncre, *Tragoedia Boleslaus secundus furens*
1972, druk, jęz. łac., sz., s. 123
14. Jw.
Virgilli Gleisenbergii ex Ord. S. Benedicti abbatis Ossiacensi in Carinthia de Boleslao II Rege Poloniae Libri VI Poema, Ratzbona 1721
1979, rkp., kkp., jęz. łac., pol., l., k. 89

15. Jw.
Notatki bibliograficzne, wypisy źródłowe
B.d., rkp., masz., jęz. ang., łac., pol., l., k. 168
16. Kult św. Stanisława
Notatki, wypisy bibliograficzne, wycinki prasowe
1965–1985, rkp., druk, rys., fkp., kkp., jęz. ang., niem., pol.,
słow., l., k. 97
17. Jw.
Kopie utworów literackich i zabytków materialnych
1974–1983, 4 mkf., 23 slajdy, 2 odlewy, zob. aneks 2

II. KORESPONDENCJA

A. Wychodząca

18. Osoby i instytucje A–Z i adresaci nieustaleni
1959–1988 i b.d., rkp., masz., jęz. ang., pol., l., k. 138, zob.
aneks 3

B. Wpływająca

19. Osoby i instytucje A–Z i nadawcy nieustaleni
1959–1988 i b.d., rkp., masz., jęz. ang., hiszp., niem., pol.,
włos., l., k. 187, zob. aneks 4

III. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

20. Wspomnienia pośmiertne, opinia o pracach
1966–1990, kkp., masz., druk, wycinki prasowe, l., k. 16

ANEKS 1

- J. 1. Badania czaszki świętego Stanisława — artykuły i referaty
1. *Czaszka św. Stanisława BM, jej badania przez lekarzy kryminologów i wnioski z badań*, 7 czerwca 1966
  2. *Pismo mieczem pisane*, druk: „Wiadomości” (Londyn), 25 września 1966
  3. *Dowód rzeczowy: czaszka św. Stanisława*, druk: „Tydzień Polski”, 11 maja 1968
  4. *Badania czaszki św. Stanisława, ostatnie wyniki i wnioski, postulaty*, 20 maja 1969
  5. *Uzupelnienia*, druk: „Gazeta Niedzielną”, 20 lipca 1969

6. *Badania czaszki św. Stanisława BM w opinii prasy*
7. *Wyniki badań czaszki św. Stanisława w opinii prasy polskiej*

ANEKS 2

- J. 17. Materiały warsztatowe o różnorodnej tematyce związanej ze świętym Stanisławem
1. Medal Kanonizacyjny św. Stanisława z 1253 r. — odlew gipsowy
  2. Medal Kanonizacyjny św. Stanisława z 1253 r. — odlew metalowy
  3. Czaszka św. Stanisława — mikrofilm, slajdy
  4. Badania archeologiczne na Skałce — mikrofilm
  5. *Katalog królów polskich, Kronika o Krzyżakach* (Chigi Q II 51, Biblioteka Watykańska) — mikrofilm
  6. Dramaty: F. De Zarate, *La Gran comedia del Obispo de Crobia, San Estanislao*, Madryt 1661; D. Thomas de Anorbe y Corregel, *La Oveja contra el Pastor y tyrano Boleslao*, Madryt 1746 — mikrofilm

ANEKS 3

- J. 18. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje A–Z i adresaci nieustaleni
Ablewicz Stanisław	1968, 1979	1. 2
Archives de la Côte-d'Or, Dijon	1988	1. 1
Bartczak Stanisław	1978	1. 1
Bednarczyk Piotr	1982	1. 1
Belch Józef	1960	1. 1
Belch Pius OP	1961	1. 1
Biblioteka Nacional, Madryt	1986	1. 1
Bochnak Adam	1968	1. 1
British Centre of Theatre Inst., Londyn	1984	1. 1
British Museum Research Labor., Londyn	1967	1. 1
Budik Peter Alcantara	1983	1. 1
Chmielecka-Alovisi Dorota	1968	1. 1
Courville Cyril B.	1966–1968	1. 5
Crist Timothy	1978	1. 1

Dąbrowski Bronisław	1981	1. 1
Dziwisz Stanisław	1980, 1981	1. 2
Fokciński Hieronim SJ	1978–1988	1. 3
Frania Jan	1982	1. 2
Fros Henryk SJ	1981	1. 1
Groblicki Andrzej	1967	1. 1
Grzeciek Wiktor	1979	1. 1
Hałaczek Bernard	1967	1. 1
Hryniewicz Jan	1968	1. 1
Institut Français du Ryaume-Uni, Londyn	1983	1. 1
Jagodziński Zdzisław	1986	1. 2
Jakimowicz Bolesław	1979	1. 1
Jasnowski Jan	1979–1986	1. 4
Jastrzębska Irena	1985–1986	1. 5
Kapituła Katedralna, Kraków	1962–1968	1. 4
Kenyon J.P.	1984	1. 1
Kirschke Tadeusz	1978, 1979	1. 2
Kościótek Jan	1986	1. 1
Kowalczyk Alicja	1981	1. 1
Kowalczyk Józefa	1967	1. 1
Kukla T. SJ	1980	1. 1
Kusiak Marian	1967	1. 2
Leśniak Benedykta	1976–1979	1. 3
Machejek Michał OCD	1984	1. 2
Maliński Mieczysław	1967	1. 2
Mant Keith	1966	1. 1
Mirek Stanisław SJ	1959	1. 2
Morrison J.J.	1986	1. 1
Narodna in univerzitetna knjižnica, Lublana	1983	1. 1
National Theatre, Londyn	1984	1. 1
Natoński Bronisław SJ	1968	1. 2
Norfolk, duke of	1983	1. 1
Österreichische Nationalbibliothek, Wiedeń	1983	1. 1
Pełka Florian SJ	1980	1. 1
Peszkowski Zdzisław	1980	1. 1
Płazak Wojciech	1980	1. 3

Przydatek Kazimierz SJ	1978	1. 1
Przyłęcki Andrzej	1968	1. 1
Przyhuski Bronisław	1978	1. 1
Pszenicki Krzysztof	1980	1. 1
Rada Inigo Perez de	1986	1. 1
Rakoczy Tadeusz	1980	1. 1
Reczek Eugeniusz SJ	1970	1. 1
Rubin Władysław	1968	1. 1
Rzepa Jan	1979	1. 2
Sadowska Elżbieta	1978	1. 1
School of Slavonic Studies, Londyn	1983	1. 1
Skowron Czesław	1979	1. 1
Sothebys Co. Ltd. Rare Books Dept., Londyn	1978	1. 1
Stationer Hall Registry, The Archivist, Londyn	1984	1. 1
Świdarska Hanna	1978	1. 3
Świerczyński	1980	1. 1
Telewizja Polska, Pogram II, Warszawa	1978	1. 1
Toporowski Wiesław	1986–1987	1. 3
Toufar F.	1980–1983	1. 3
Veloce Tea	1976	1. 1
Wachowiak Tomasz	1981	1. 1
Walewski Juliusz	1978	1. 1
Walkusz Jerzy	1978	1. 1
Watowski Jan	1975, 1976	1. 2
Wojtyła Karol	1962–1974	1. 7
Wyszyński Stefan	1960	1. 1
Yale University	1986	1. 1
Zalewski F.S.	1986	1. 1
Adresaci nieustaleni	1967–1986	1. 8

ANEKS 4

J. 19. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje A–Z i nadawcy nieustaleni		
Andrzejak Artur	1981	1. 1
Archives de la Côte-d'Or, Dijon	1988	1. 1

Bednarczyk Piotr	1983	1. 1
Bełch Józef	1961	1. 1
Bełch Pius OP	1960	1. 1
Biblioteka Nacional, Madryt	1986	1. 1
Bochnak Adam	1968, b.d.	1. 2
Chmielecka-Alovisi Danuta	1968	1. 1
Courville Cyril B.	1966	1. 3
Deutsche Staatsbibliothek, Berlin	1983	1. 1
Dziwisz Stanisław	1980, 1981	1. 2
Fluxa Ricardo	1981	1. 1
Grzeciek Wiktor	1979	1. 1
Hałaczek Bernard	1967	1. 1
Hryniewicz Jan	1968	1. 1
Jagoda Wanda	1978	1. 1
Jagodziński Zdzisław	1986–1987	1. 3
Jankowska Maria	1973	1. 1
Jasnowski Jan	1979–1986, b.d.	1. 3
Jastrzębska Irena	1985–1988	1. 4
Kapituła Metropolitalna, Kraków	1969	1. 1
Kersche Gunhild	1984	1. 1
Kirschke Tadeusz	1979	1. 1
Kościótek Jan	1986	1. 1
Kozłowski J.A.	1979	1. 1
Kuria Metropolitalna, Kraków	1975	1. 1
Kung Jan	1971	1. 1
Leeming H.	b.d.	1. 1
Leśniak Benedykta	1977–1981	1. 6
Machejek Michał OCD	1984	1. 1
Manilier Jean	1988	1. 1
Mant Keith	1966–1974	1. 3
Marlborough Rare Books Ltd., Londyn	1978	1. 1
Marylebone Library, Londyn	1984	1. 1
Mirek Stanisław SJ	1959	1. 1
Morel Chantal	1983	1. 1
Narodna in univerzitetna knjižnica, Lublana	1983	1. 1
Natoński Bronisław SJ	1967	1. 1

Niekraszowa Stefania	1973	1. 1
Norfolk, duke of	1983	1. 1
Österreichische Nationalbibliothek, Wiedeń	1983	1. 1
Pełka Florian SJ	1980	1. 1
Pice Richard	b.d.	1. 1
Płazak Wojciech	1980	1. 2
Przyhuski Bronisław	1978	1. 1
Rada Inigo Perez de	1986	1. 1
Rae Alison	1984	1. 1
Reczek Eugeniusz SJ	1970	1. 1
Rodger Sara	1983	1. 1
Rodriguez Santander Teresa	1986	1. 1
Rubin Władysław	1967, 1978	1. 2
Rzepa Jan	1979	1. 2
Sadowska Elżbieta	1978–1979	1. 4
Silipowski Stefan SJ	1980	1. 1
Skowron Czesław	1979	1. 1
Sotheby Parke Bernet & Co., Londyn	1978	1. 1
Świdowska Hanna	1978, b.d.	1. 3
Toporowski Wiesław	1981–1987	1. 3
Toufar J. i T.	1983	1. 4
Traut Peter	1984	1. 1
Twardowska Antonina	1987	1. 1
Universitätsbibliothek Graz	1984	1. 1
Veloce Tea	1976	1. 1
Veritas Foundation	1987	1. 1
Walewski Juliusz	1978	1. 1
Wall Sebastian	1986	1. 1
Watowski Jan	1975, 1976	1. 2
Wojtyła Karol	1962–1974	1. 9
Worshipful Co. of Stationers Makers, Londyn	1984	1. 1
Wrocl Betty	1979	1. 1
Wyszyński Stefan	1960	1. 1
Yale University Library	1978, 1986	1. 2
Nadawcy nieustaleni	1975–1981	1. 6

Tadeusz Cyprian

Paweł Dembiński
Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY TADEUSZA CYPRIANA (1898–1979) (P. III–73)

Tadeusz Leon Cyprian, syn Teofila, urzędnika monopolu tytoniowego, i Ludmiły z Oppenauerów, urodził się 21 lutego 1898 roku w Zabłotowie koło Śniatynia. W roku 1916 ukończył Gimnazjum Franciszka Józefa we Lwowie i zapisał się na Wydział Chemii Uniwersytetu im. Jana Kazimierza, ale powołanie do czynnej służby w wojsku austriackim przeszkodziło w dalszej nauce. Brał udział w walkach na froncie włoskim, gdzie dostał się do niewoli. W latach 1917–1918 przebywał w obozach jenieckich w Paduli pod Salerno i Santa Maria Capula w pobliżu Neapolu. Na początku 1918 roku zbiegł z obozu jenieckiego i przedostał się do Francji, gdzie wstąpił do lotnictwa francuskiego, w którym służył jako obserwator i fotograf.

W 1919 roku, razem z grupą lotników francuskich oddelegowanych do pomocy przy tworzeniu polskich sił lotniczych, wrócił do kraju. Wypadek w katastrofie lotniczej spowodował, że został przeniesiony do rezerwy. W tymże roku rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w 1921 roku naukę w Akademii Handlowej w Krakowie. W 1922 roku uzyskał stopień doktora praw oraz złożył egzamin dyplomowy w Akademii Handlowej. W 1922 roku rozpoczął aplikację sądową, która trwała trzy lata. W 1925 roku przeniósł się do Poznania, gdzie objął posadę sędziego w Wydziale Karnym Sądu Grodzkiego w Poznaniu.

3 czerwca 1925 roku w Krakowie zawarł związek małżeński z Janiną Gabriel (urodzoną 10 sierpnia 1903 roku). Z małżeństwa tego miał córkę Ewę.

W Poznaniu T. Cyprian awansował na kolejne szczeble hierarchii sędziowskiej. W 1928 roku został sędzią Sądu Okręgowego, a pięć lat później sędzią Sądu Apelacyjnego. W 1938 roku został prokuratorem Sądu Najwyższego.

Wybuch wojny przerwał działalność zawodową Cypriana. We wrześniu 1939 roku został powołany jako porucznik rezerwy do 1. Pułku Lotniczego. Wraz ze swoją jednostką przekroczył granicę rumuńską celem kontynuowania walki. Potem służył kolejno we Francji i Anglii, gdzie z powodu przekroczenia granicy wieku został przeniesiony z lotnictwa do służby cywilnej.

Na polecenie premiera rządu emigracyjnego generała Władysława Sikorskiego wszedł w skład utworzonej 30 maja 1940 roku Komisji do Badania Przyczyn Klęski Wrześniowej. Cyprianowi, jako sędziemu i lotnikowi, zlecono przeprowadzenie dochodzenia w sprawach dotyczących lotnictwa, motoryzacji i przemysłu wojennego. Efektem działalności była między innymi napisana jeszcze w Londynie w 1942 roku książka-dokument *Komisja stwierdziła...*, wydana w 1960 roku w Polsce, będąca świadectwem ilustrującym prowadzone w Anglii badania wymienionej Komisji.

W 1942 roku Cyprianowi, jako członkowi Komisji do Badania Przyczyn Klęski Wrześniowej, została wytoczona przez pracowników II Oddziału (zajmującego się wywiadem) sprawa karna o zdradę tajemnic wojskowych i o przekroczenie swoich uprawnień jako urzędnika cywilnego. Akt oskarżenia był następstwem sprawozdania Cypriana złożonego swoim przełożonym, w którym informował o „wysocę podejrzanych działaniach oficerów II Oddziału”. Jednak na kategoryczne żądanie przewodniczącego Komisji... prof. Bohdana Winiarskiego władze wojskowe musiały śledztwo umorzyć.

Po tragicznej śmierci gen. Sikorskiego w lipcu 1943 roku prace Komisji do Badania Przyczyn Klęski Wrześniowej uległy zahamowaniu, a atmosfera, która powstała po oskarżeniu Cypriana o zdradę tajemnic wojskowych, spowodowała, że wycofał się wkrótce z badań i w 1943 roku rozpoczął działalność w Komisji Narodów Zjednoczonych do spraw Zbrodni Wojennych (United Nations War Crimes Commission), prowadząc jednocześnie dla rządu polskiego na emigracji badania nad przyszłym ustrojem sądownictwa w powojennej Polsce.

W Komisji Narodów Zjednoczonych T. Cyprian zasiadał jako delegat Polski, początkowo wraz z prof. drem Stanisławem Glaserem, a od roku 1944 do końca wojny samodzielnie.

16 sierpnia 1945 roku przyjął propozycję ówczesnego chargé d'affaires Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie dra Alfreda Fiderkiewicza, aby pełnił funkcję delegata Polski w Komisji Narodów Zjednoczonych do spraw Zbrodni Wojennych, ale już z pełnomocnictwami Rządu Tymczasowego RP. Na wniosek ambasadora został powołany na to stanowisko przez ministra sprawiedliwości Henryka Świątkowskiego. W charakterze delegata Rządu Tymczasowego RP brał udział w procesie przestępców wojennych w Lüneburgu, a potem wszedł w skład delegacji polskiej (obok prokuratorów Stanisława Kurowskiego, dra Stanisława Piotrowskiego i dra Jerzego Sawickiego) uczestniczącej w procesie przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norimberdze.

Jednocześnie dojeżdżał do Polski, gdzie jako prokurator Najwyższego Trybunału Narodowego (funkcję tę pełnił od 1946 roku) brał udział w procesach takich zbrodniarzy wojennych jak Rudolf Höss, Albert Forster, Joseph Bühler i Amon Göth, oraz w procesie oświęcimskim.

W latach 1947–1948 był pierwszym prokuratorem Najwyższego Trybunału Narodowego, następnie dyrektorem Departamentu Nadzoru Prokuratorskiego w Ministerstwie Sprawiedliwości oraz sędzią Sądu Najwyższego, które to stanowisko zajmował aż do 1953 roku.

Mimo poważnego zaangażowania w pracę organów wymiaru sprawiedliwości T. Cyprian nie zaniedbywał działalności naukowej. Początkowo praca ta ograniczała się do roli wykładowcy w Wyższej Szkole Prawniczej im. Teodora Duracza w Warszawie. Jednakże już w 1949 roku, po przejściu głównej fali procesów zbrodniarzy wojennych, habilitował się na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na podstawie pracy *Historia międzynarodowego prawa karnego*. Habilitacja umożliwiła mu objęcie stanowiska kierownika Katedry Prawa Karnego na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie w 1950 roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego UMCS. W roku 1953 został powołany na stanowisko profesora w Katedrze Prawa Karnego kierowanej przez prof. dra Jana Bossowskiego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po śmierci prof. Bossowskiego w 1957 roku T. Cyprian objął po nim kierownictwo Katedry; funkcję tę sprawował aż do przejścia na emeryturę w 1968 roku. W latach 1955–1956 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Prawa UAM. Równocześnie został mianowany profesorem zwyczajnym UAM.

Obok pracy na uniwersytecie w Poznaniu T. Cyprian pełnił następujące funkcje: samodzielnego pracownika nauki Instytutu Nauk Prawnych PAN (1957–1962), członka Rady Naukowej tegoż Instytutu (1957–1960). Był też członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki przy Ministrze Szkolnictwa Wyższego, Komitetu Nauk Prawnych PAN (1963–1966), Komisji Kodyfikacyjnej powołanej do opracowania projektu kodeksu karnego (1958–1963), Zespołu Rzeczników Prawa w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego (1954–1963), Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce przy Ministerstwie Sprawiedliwości oraz Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W latach 1956–1957 pełnił obowiązki wicedyrektora Instytutu Zachodniego w Poznaniu oraz należał do grupy polskiej Association Internationale de Droit Pénal.

Prowadził też działalność redaktorsko-wydawniczą. W latach 1957–1958 był redaktorem naczelnym „Zeszytów Uniwersyteckich UAM” oraz członkiem Kolegium Redakcyjnego „Problemów Kryminalistyki”.

T. Cyprian pozostawił liczący się dorobek naukowy. Głównym przedmiotem jego zainteresowań była problematyka przestępstw międzynarodowych i procesu norymberskiego. Z tej dziedziny napisał on 18 poważnych dzieł i kilkadziesiąt artykułów (wspólnie z prof. drem Jerzym Sawickim). Do najbardziej znaczących pozycji w tym zakresie zaliczyć należy: *Prawo norymberskie. Bilans i perspektywy* (1948), *Materiały norymberskie. Umowa, statut, akt oskarżenia, wyrok, radzieckie votum* (1948), *Procesy wielkich zbrodniarzy wojennych w Polsce* (1949), *Sprawy polskie w procesie norymberskim* (1956), *Głos ma prokurator* (1962), *Nieznana Norymberga. Dwanaście procesów* (1965). Należy dodać, że spośród książek dotyczących procesu norymberskiego dwie zostały przetłumaczone na język angielski. Są to: *Nazi rule in Poland 1939–1945* (1961) oraz *Nuremberg in retrospect* (1967).

Wiele uwagi poświęcił mnożącym się przestępstwom drogowym, których różne aspekty rozpatrywał w licznych rozprawach w latach 1961–1964, a badania swoje podsumował w monografii *Wypadki drogowe w świetle prawa karnego* (1963). T. Cyprian był także autorem dużej rozprawy *Chuligaństwo wśród młodzieży. Problem społeczny i prawny* (1956). Badał również wielokrotnie zagadnienie ochrony gospodarki narodowej. Oprócz licznych rozpraw na ten temat z lat 1952–1964 przygotował dwie monografie: *Przestępstwa gospodarcze* (1960) i *Spekulacja* (1960). Natomiast problematyce karnistycznej w jej aspekcie futurologicznym poświęcił książkę *Postęp techniczny a prawo karne* (1966). T. Cyprian był także współautorem II tomu pracy *Monografia Niemiec współczesnych* opublikowanej przez Instytut Zachodni w Poznaniu, poświęconej Niemieckiej Republice Federalnej — *Niemiecka Republika Federalna* (1963).

Obok prawa drugą pasją życiową Tadeusza Cypriana była fotografia. Zainteresowanie fotografią przejął po swoim ojcu Teofilu. Pierwsze prace fotograficzne zaprezentował jeszcze w 1913 roku, w okresie gimnazjalnym, na wystawie *Krajobraz górski* we Lwowie. Po I wojnie światowej, w okresie studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim, założył sekcję fotograficzną przy Akademickim Związku Sportowym. Jako artysta debiutował w 1923 roku na I Wszepolskiej Wystawie Fotograficznej — *Światlocień*, zdobywając srebrny medal. Z Poznaniem i jego środowiskiem fotograficznym związał się podczas swojej pracy w sądownictwie. Był współorganizatorem Towarzystwa Miłośników Fotografii w Poznaniu. Obok Bolesława Gardulskiego i Tadeusza Wańskiego należał do grupy zwanej „Trójlistkiem”, mającej znaczny wpływ na rozwój polskiej fotografii. W 1926 roku objął redakcję „Polskiego Przeglądu Fotograficznego”. Następnie był redaktorem „Fotografa Polskiego” i „Wiadomości Fotograficznych”, a od roku 1938 wiceprezesem Ogólnopolskiego Związku Towarzystw Fotograficznych.

Zajął się popularyzacją fotografii wśród amatorów, opracowując razem z B. Gardulskim podręcznik fotografii dla początkujących (dwa wydania). Łącznie w latach 1923–1939 wydał 19 podręczników i prac monograficznych z tego zakresu, nie licząc ponad stu artykułów, zamieszczonych w pismach krajowych i zagranicznych — dzięki temu stał się w Polsce znanym i cenionym fachowcem. Brał udział we wszystkich salonach oraz wystawach krajowych i zagranicznych, organizowanych przez towarzystwa fotograficzne o tak wielkich tradycjach, jak Royal Society w Londynie czy Camera Club w Nowym Jorku. Uzyskał między innymi dyplomy w Szwajcarii, Francji, Hiszpanii, Japonii i USA. Był sekretarzem generalnym Salonu Międzynarodowego w czasie *Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu* w 1929 roku, współorganizatorem wystawy *Komunikacja i turystyka* w 1930 roku. Współpracował też z komitetem przygotowującym *Almanach polskiej fotografii artystycznej*. W 1931 roku przyjęty został do elitarnego grona członków Fotoklubu Polskiego.

Przebywając w okresie wojny w Wielkiej Brytanii, ogłosił rozprawę na temat przyszłości aparatów małoobrazkowych, ich konstrukcji i możliwości produkcyjnych (1942). Brał także udział w organizowanych wystawach międzynarodowych oraz w pracach Royal Photographic Society, której został członkiem seniorem, i Royal Photograms of the Year.

Po powrocie do kraju włączył się w odbudowę polskiego ruchu fotograficznego. Od 1947 roku był prezesem Polskiego Towarzystwa Fotograficznego, wszedł w skład władz Polskiego Związku Artystów Fotografów (w 1952 roku przemianowanego na Polski Związek Artystów Fotografików). Powrócił także do popularyzacji fotografii amatorskiej. Już w roku 1949 ukazał się podręcznik *Technika nowoczesnej fotografii. Fotografia praktyczna*, część 1 i 2. Jego kontynuacją był wielokrotnie wznawiany podręcznik *Fotografia, technika i technologia*, który od roku 1950 miał aż 10 wydań.

Po przejściu na emeryturę w 1968 roku T. Cyprian całkowicie oddał się swojej pasji. Na indywidualnych wystawach fotograficznych w 1969 i 1970 roku przedstawił swoje prace, owoc podróży po Egipcie i innych krajach arabskich, a w 1975 roku odbył podróż do Grecji i na Bliski Wschód. W 1976 roku ukazała się poprawiona i zmieniona wersja jego podręcznika fotografii *Fotografia czarno-biała*.

T. Cyprian brał także czynny udział w życiu społeczno-politycznym kraju. Od 1946 roku należał do Stronnictwa Demokratycznego, w którym pełnił między innymi obowiązki przewodniczącego koła w Ministerstwie Sprawiedliwości (1949) oraz członka Komitetu Wojewódzkiego w Poznaniu (1956).

Był laureatem wielu nagród państwowych. W 1946 roku za udział w procesie norymberskim został odznaczony Orderem Odrodzenia

Polski IV klasy, w 1947 roku za udział w II wojnie światowej Medalem Zwycięstwa i Wolności. Ponadto otrzymał Medal 10-lecia Polski Ludowej oraz Złoty Krzyż Zasługi za działalność na polu fotografii.

Zmarł 8 sierpnia 1979 roku, pochowany został na cmentarzu Junikowskim w Poznaniu.

Materiały Tadeusza Cypriana zostały zakupione przez Archiwum PAN Oddział w Poznaniu w 1986 roku od córki profesora pani Ewy Wiśniewskiej (ks. nab. 98). Stan zachowania był bardzo dobry. Spuścizna zawiera materiały z lat 1898–1985. Porządkowanie spuścizny prowadził od lutego 1995 roku mgr Paweł Dembiński. Pierwszą redakcją inwentarza ukończono w lipcu 1995 roku.

W 1998 roku nastąpił dopływ materiałów do spuścizny Tadeusza Cypriana. Są to wspomnienia profesora poświęcone jego przyjaźni z Bronisławem Dobrzańskim, pracownikiem Sądu Najwyższego i prezesem Izby Cywilnej (*Sześćdziesiąt siedem lat przyjaźni*, j. 99), nadesłane przez panią prof. Krystynę Śreniowską (ks. nab. 190).

Dalsze prace porządkowe nad spuścizną, wraz z melioracją inwentarza oraz z uwzględnieniem dopływu fragmentu z roku 1998, przeprowadził w 2000 roku mgr Jarosław Matysiak. Prace zostały zakończone w sierpniu 2000 roku. Rozmiar zespołu wynosi 2,4 m.b. akt.

Spuścizna podzielona została na siedem głównych grup zgodnie z wytycznymi przyjętymi w Archiwum PAN.

Grupa I (Materiały twórczości naukowej), licząca 64 j.a. i zawierająca archiwalia z lat 1937–1979, składa się z następujących podgrup: A. Prace naukowe; B. Prace popularnonaukowe; C. Artykuły, referaty, komentarze, opinie; D. Recenzje i wywiady; E. Popularyzacja; F. Materiały warsztatowe.

W pierwszej podgrupie, składającej się z 8 j.a., znalazły się rękopisy i maszynopisy prac naukowych dotyczących działalności Najwyższego Trybunału Narodowego (*Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego*), Międzynarodowego Trybunału Wojskowego (*Nieznana Norymberga. Dwanaście procesów norymberskich, Ludzie i sprawy Norymbergi*), zbrodni wojennych popełnionych przez armię niemiecką w latach II wojny światowej (*Werhmacht, zbrodnia i kara*) oraz maszynopis pracy dotyczącej prawa karnego w okresie postępu technicznego (*Postęp techniczny a prawo karne*). Druga podgrupa, licząca 19 j.a., obejmuje prace popularnonaukowe dotyczące fotografii i techniki fotografowania oraz bardzo obszerne materiały do XI wydania podręcznika fotografii *Fotografia, technika i technologia*, które ukazało się ostatecznie pod tytułem *Fotografia czarno-biała* (Warszawa 1976). W skład podgrupy trzeciej, składającej się z 19 j.a., wchodziły artykuły, referaty, glosy, sprawozdania, opinie dotyczące: zbrodni wojennych i procesów

zbrodniarzy wojennych, przestępczości, sądownictwa, projektów prawa karnego i konstytucji, przestępstw i wypadków drogowych, odpowiedzialności karnej w medycynie, prawnych zagadnień ochrony środowiska, komentarze do uchwał i wyroków Sądu Najwyższego, fotografii i fotografowania, spraw innych. Żmudną pracą stanowiło podzielenie tak wielkiej ilości materiałów na grupy tematyczne. W inwentarzu przy tej podgrupie zastosowano układ tematyczno-chronologiczny.

Podgrupa czwarta składa się tylko z jednej j.a. zawierającej recenzje i przedmowy do prac autorów obcych. W skład podgrupy piątej wchodzi artykuły prasowe i wywiady dotyczące m.in. procesu norymberskiego, ścigania i karania zbrodniarzy hitlerowskich, prawa karnego, kodeksu karnego, problemów motoryzacji, fotografii i fotografowania. Materiały warsztatowe tworzące podgrupę 6 zawierają m.in.: wyciągi z rozpraw i procesów zbrodniarzy hitlerowskich, gazety, czasopisma, broszury i wycinki prasowe dotyczące ścigania zbrodniarzy wojennych i ich procesów, sytuacji społeczno-politycznej w Polsce i na świecie, materiały dotyczące militarnego wykorzystania energii atomowej, druki anglojęzyczne, czeskie, polskie, materiały związane z pracą zawodową, spis najsłynniejszych polskich fotografów.

Grupa II (Materiały działalności twórcy spuścizny) została podzielona na następujące podgrupy: A. Działalność organizacyjno-naukowa, konferencje i sesje naukowe, opiniowanie dorobku naukowego; B. Działalność zawodowa; C. Działalność redakcyjno-wydawnicza i społeczno-polityczna. Zawiera ona materiały z lat 1941–1978 zgrupowane w 25 jednostkach.

W pierwszej podgrupie archiwaliów, składającej się z 7 j.a., znalazła się dokumentacja działalności na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, udział w konferencjach i sesjach oraz opiniowanie dorobku naukowego. W skład podgrupy drugiej wchodzi 16 j.a., w których znajdują się materiały związane z pracą T. Cypriana w Komisji do spraw Badania Przyczyn Kłęski Wrześniowej, Komisji Narodów Zjednoczonych do spraw Zbrodni Wojennych, Międzynarodowym Trybunale Wojskowym w Norymberdze, Najwyższym Trybunale Narodowym oraz w Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Ostatnia podgrupa, składająca się z 2 j.a., obejmuje kontakty z redakcjami czasopism, gazet, wydawnictw (głównie korespondencja i materiały redakcyjne) oraz działalność w Stronnictwie Demokratycznym.

Grupa III (Materiały biograficzne), licząca 21 j.a. i zawierająca materiały z lat 1898–1995, obejmuje m.in. autobiografie i zestawienie bibliografii prac własnych, dokumenty osobiste, świadectwa szkolne, nominacje, dokumentację nagród i odznaczeń, wspomnienia, gratulacje napływające z okazji jubileuszy, materiały z wystaw fotograficznych

i odczytów, fotografie, materiały rodzinne. W grupie tej na szczególną uwagę zasługuje zbiór terminarzy i dzienników Cypriana z lat obu wojen światowych, jak również imponująca kolekcja wyróżnień i dyplomów przyznanych na wystawach fotograficznych.

W grupie IV (Korespondencja), składającej się z 2 j.a. z lat 1926–1978, mało jest kopii listów wysłanych przez Tadeusza Cypriana, natomiast liczniejsza jest korespondencja wpływająca.

Grupa V (Materiały o twórcy spuścizny), licząca 7 j.a., zawiera materiały z lat 1947–1985, w tym m.in. biogramy, artykuły prasowe, opinie i recenzje o jego pracach.

Grupę VI (Materiały osób obcych z lat 1938–1976), składającą się z 6 j.a., stanowią prace oraz nadbitki, które posiadają często dedykacje. Ułożono je w kolejności alfabetycznej, a następnie chronologicznej.

Załączniki zawarte w grupie VII obejmują prace drukowane Tadeusza Cypriana z lat 1939–1975. Jednostki zostały tu sformowane głównie na bazie zbioru nadbitek autorstwa twórcy spuścizny. Materiały tej grupy uporządkowane są w kolejności chronologicznej. Trzecie i czwarte egzemplarze nadbitek wyłączono ze spuścizny, przeznaczając je do wybrakowania.

Spuścizna po profesorze Tadeuszu Cyprianie otrzymała w Archiwum PAN Oddział w Poznaniu sygnaturę P. III–73. Inwentarz liczy 131 j.a. Uzupełnia go 17 aneksów do jednostek zbiorczych i korespondencji.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Tadeusza Cypriana, Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, P. III–73, j. 90–95, 104, 105, 113.
2. *Bibliografia prac Tadeusza Cypriana*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1976, r. XXXVIII, z. 4, s. 113–124.
3. Grot Z., *Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, Poznań 1972, s. 379, 447, 492, 591, 593, 595, 721.
4. *Nauka w Wielkopolsce. Przyszłość i teraźniejszość*, pod red. Gerarda Łabudy, Poznań 1973, s. 371, 372, 386, 387, 390.
5. Płażewski I., *Spojrzenie w przeszłość polskiej fotografii*, Warszawa 1982.
6. Ratajczak A., *Profesor doktor Tadeusz Cyprian*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1976, r. XXXVIII, z. 4, s. 1–6.
7. Wąsicki J., Kądziela H., *Tadeusz Cyprian*, [w:] *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981, s. 121–122.
8. Wojniecki S., *Prof. dr Tadeusz Cyprian — epoka i pojęcie polskiej fotografii. Jednodniówka z okazji wystawy retrospektywnej prac Tadeusza Cypriana zorganizowanej przez Okręg Wielkopolski ZPAW*, Warszawa-Poznań 1983.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–64
A. Prace naukowe	1–8
B. Prace popularnonaukowe	9–27
C. Artykuły, referaty, glosy, sprawozdania, opinie	28–46
D. Recenzje i wywiady	47
E. Popularyzacja	48–53
F. Materiały warsztatowe	54–64
II. Materiały działalności	65–89
A. Działalność organizacyjno-naukowa, konferencje i sesje naukowe, opiniowanie dorobku naukowego	65–71
B. Działalność zawodowa	72–87
C. Działalność redakcyjno-wydawnicza i społeczno-polityczna	88–89
III. Materiały biograficzne	90–110
IV. Korespondencja	111–112
V. Materiały o twórcy spuścizny	113–119
VI. Materiały osób obcych	120–125
VII. Załącznik	126–131
Aneksy	1–17

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace naukowe

1. Cyprian T., Sawicki J., *Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego*
Praca
Przed 1962, masz., l., k. 158
Druk: Poznań 1962
2. Cyprian T., Sawicki J., *Nieznana Norymberga. Dwanaście procesów norymberskich*
Praca
1964, masz., l., k. 262
Druk: Warszawa 1965
3. Cyprian T., Sawicki J., *Ludzie i sprawy Norymbergi*
Praca, fragmenty pierwszej redakcji z poprawkami odręcznymi
Przed 1967, masz., l., k. 176
Druk: Poznań 1967

4. Jw.
Całość pracy + rozdział VIII przetłumaczony na język niemiecki
Przed 1967, masz., jęz. niem., pol., l., k. 280
5. *Wehrmacht, zbrodnia i kara*
Praca, fragmenty z poprawkami odręcznymi
1969, masz., l., k. 124
Druk: Warszawa 1971
6. Jw.
Tekst pracy z poprawkami odręcznymi
1969, masz., l., k. 1–202
7. Jw.
Ciąg dalszy
1969, masz., l., k. 203–396
8. *Postępowanie techniczne a prawo karne*
Praca, maszynopis z poprawkami odręcznymi
1964, masz., l., k. 159
Druk: Warszawa 1966

B. Prace popularnonaukowe

9. *Powiększanie zdjęć fotograficznych*
Tekst z poprawkami odręcznymi
Przed 1955, rkp., masz., l., k. 103, fot. 37
Druk: Warszawa 1955
10. *Fotografowanie na czasach letnich*
1959, masz., l., k. 61
Druk: Warszawa 1959
11. *Technika pracy lustrzanką małoobrazkową*
Maszynopis z poprawkami odręcznymi
1971, masz., l., k. 222
Druk: *Fotografowanie lustrzanką małoobrazkową*, Warszawa 1972 i 1974
12. *Fotografowanie prostym aparatem*
Konspekt pracy, fragmenty pierwszej redakcji z poprawkami odręcznymi
1973, rkp., masz., druk, l., k. 56
13. Jw.
Druga redakcja z poprawkami odręcznymi
1974, masz., l., k. 146
14. *Fotografia czarno-biała*
Wstępna redakcja rozdziałów II–IV, VI–VIII z poprawkami odręcznymi

- Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 121
Druk: Warszawa 1976
15. Jw. Wstępna redakcja rozdziału IX z poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 141
16. Jw. Fragmenty wstępnej redakcji rozdziałów X, XII, XIV–XVI,
XVIII z poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 121
17. Jw. Fragmenty wstępnej redakcji rozdziałów XX–XXII z po-
poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., l., k. 136
18. Jw. Fragmenty wstępnej redakcji rozdziałów XXIII–XXVI z po-
poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 57
19. Jw. Fragmenty wstępnej redakcji rozdziału XXVII z poprawka-
mi odręcznymi, spis literatury
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 83
20. Jw. Przedmowa, spis treści, druga redakcja rozdziałów I–VI
z poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 183
21. Jw. Druga redakcja rozdziałów VII–X z poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 158
22. Jw. Druga redakcja rozdziałów XI–XVI z poprawkami odręcz-
nymi
Przed 1976, rkp., masz., l., k. 118
23. Jw. Druga redakcja rozdziałów XVII–XX z poprawkami odręcz-
nymi
Przed 1976, rkp., masz., l., k. 125
24. Jw. Druga redakcja rozdziałów XXI–XXIX z poprawkami od-
ręcznymi, indeks
Przed 1976, rkp., masz., l., k. 133

25. Jw.
Tablice, uwagi i spis ilustracji do drugiej redakcji z poprawkami odręcznymi
Przed 1976, rkp., masz., druk, l., k. 82
26. *Fotografia w szkole*
Praca z poprawkami odręcznymi
Przed 1977, rkp., masz., l., k. 144
Druk: Warszawa 1977
27. Jw.
Przedmowa, fragmenty pracy z poprawkami odręcznymi, spis ilustracji, spis treści
Przed 1977, rkp., masz., druk, l., k. 128
- C. Artykuły, referaty, glosy, sprawozdania**
28. Zbrodnie wojenne i procesy zbrodniarzy wojennych
Artykuły, protest Rady Wydziału Prawa UAM z 11 marca 1965 roku przeciwko wprowadzeniu w NRF przedawnienia zbrodni hitlerowskich, referat, hasło do *Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN*
1947–1968, masz., masz. pow., jęz. ang., franc., niem., pol., l., k. 131, zob. aneks 1
29. Jw.
Artykuły i referat
1969, masz., masz. pow., l., k. 144, zob. aneks 1
30. Jw.
Artykuły i referat
1971–1977 i b.d., masz., druk, jęz. niem., pol., włos., k. 213, zob. aneks 1
31. Przestępczość, sądownictwo, projekty prawa karnego i konstytucji
Artykuły i referat
1958–1970, masz., jęz. ang., pol., l., k. 167, zob. aneks 2
32. Przestępczość, sądownictwo
Artykuły
1971–1974 i b.d., masz., l., k. 102, zob. aneks 2
33. Kodeks karny i prawo karne
Artykuły
1961–1967, masz., l., k. 61, zob. aneks 3
34. Jw.
Artykuły
1970–1977 i b.d., rkp., masz., jęz. franc., pol., l., k. 107, zob. aneks 3

-
35. Postęp techniczny a prawo karne oraz przestępstwa i wypadki drogowe
Artykuły i referaty
1961–1963, masz., jęz. ang., pol., l., k. 255, zob. aneks 4
36. Jw.
Artykuły
1964–1966, rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 182, zob. aneks 4
37. Jw.
Artykuły
1968–1970, masz., jęz. niem., pol., l., k. 142, zob. aneks 4
38. Jw.
Artykuły
1972, masz., l., k. 127, zob. aneks 4
39. Jw.
Artykuły
1973–1977, rkp., masz., l., k. 187, zob. aneks 4
40. Jw.
Artykuły
B.d., rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 69, zob. aneks 4
41. Odpowiedzialność karna w medycynie
Artykuły i referat
1962–1976 i b.d., masz., l., k. 74, zob. aneks 5
42. Prawne zagadnienia ochrony środowiska
Artykuły
1971–1975 i b.d., masz., l., k. 82, zob. aneks 6
43. Uchwały i wyroki Sądu Najwyższego
Komentarze
1965–1968, masz., l., k. 28, zob. aneks 7
44. Fotografia, aparaty fotograficzne, technika fotografowania
Artykuły, oceny
1942–1970 i b.d., masz., jęz. ang., pol., l., k. 163, zob. aneks 8
45. Jw.
Artykuły
1971–1975 i b.d., rkp., masz., l., k. 124, zob. aneks 8
46. Artykuły na różne tematy, m.in. dotyczące środowiska naukowego w Polsce, działalności Centralnej Agencji Wywiadowczej, hiszpańskiej organizacji Opus Dei
1955–1976 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 114, zob. aneks 9

D. Recenzje

47. Recenzje i przedmowy do prac autorów obcych
1954–1977, masz., druk, l., k. 101, s. 10, zob. aneks 10

E. Popularyzacja

48. Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze
Artykuły, wywiady dla prasy, scenariusz wywiadu telewizyjnego
1947–1979, druk, l., k. 29
49. Zbrodnie i zbrodniarze wojenni
Artykuły i wywiady prasowe
1947–1978, druk, l., k. 18
50. Kulisy niemieckich przygotowań wojskowych i dyplomatycznych do agresji na Polskę
Artykuły prasowe
1946, druk, l., k. 36
51. Kodeks karny, prawo karne, kryminalistyka, projekty konstytucyjne
Artykuły i wywiady dla prasy
1953–1977, rkp., druk, l., k. 14
52. Fotografia i fotografowanie
Artykuły, wywiady prasowe, konspekty i scenariusze audycji telewizyjnych
1953–1975 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 37
53. Problemy motoryzacji, polemika na łamach „Życia Warszawy”, konspekt programu telewizyjnego i inne
Artykuły i wywiady prasowe
1960–1978 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 17

F. Materiały warsztatowe

54. Zeznania świadków zbrodni hitlerowskich, wspomnienia i zeznania zbrodniarzy hitlerowskich, plany, zarządzenia i rozporządzenia niemieckich władz okupacyjnych wobec Polski, eksterminacja Żydów i inne
Wyciągi z przesłuchań, rozpraw i procesów sądowych
Ok. 1939–1956, masz., l., k. 160
55. Zbrodniarze i zbrodnie wojenne, procesy zbrodniarzy wojennych
Artykuły i wycinki prasowe
1948–1962, druk, jęz. ang., pol., l., k. 38
56. Stosunki międzynarodowe, życie społeczne i polityczne w Polsce po 1945 roku, wykorzystanie energii atomowej, sprawy inne
Gazety, czasopisma, wycinki prasowe, broszury,
1937–1949, druk, jęz. ang., franc., pol., l. i sz., k. 108

-
57. Stosunki międzynarodowe, życie społeczne i polityczne w Polsce po 1945 roku, historia polityczna Polski w latach 1939–1941 (cykl artykułów w „Polityce”), inne
Gazety, czasopisma, wycinki prasowe, broszury
1950–1970 i b.d., rkp., masz. pow., druk, jęz. ang., franc., niem., pol., ros., l., k. 69
58. I — *Hiroszima i Nagasaki*, II — *Techniczna strona energii atomowej*, III — *Wojna atomowa*
Rozdziały pracy poświęconej następstwom militarnego wykorzystania atomu
Ok. 1947–1950, masz., l., k. 150
59. *Rokowania rozbrojeniowe po II wojnie światowej. Wybór dokumentów*, z. 1–16
Notatki
1958–1965, rkp., kkp., l., k. 19
60. Dzienniki Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, nr 12–13; Sbirka Zákonů a Nařizení Státu Československého, částka 9; Parliamentary Debates, Friday 1 Nov. 1946, vol. CDXXVIII, nr 209
Druki
1944–1946, druk, jęz. ang., czes., pol., l. i sz., k. 56
61. „Information Paper”, „News Bulletin”
Druki United Nations Information Organization
1945–1946, druk, jęz. ang., l. i sz., k. 40
62. Komisja Doskonalenia Zawodowego przy Wojewódzkiej Izbie Adwokackiej w Warszawie
Program Studium Prawa Karnego w zakresie przestępstw drogowych w 1971/1972 roku dla adwokatów — członków Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Warszawie
1971, masz., l., k. 14
63. *Wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawach o przestępstwa drogowe*
Projekt
1974, masz. pow., l., k. 40
64. Teka retrospektywna fotografów polskich
Spis nazwisk członków Fotoklubu Polskiego i innych polskich fotografów
B.d., rkp., masz., l., k. 4

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ, ZAWODOWEJ, REDAKCYJNO-WYDAWNICZEJ, SPOŁECZNO-POLITYCZNEJ

A. Działalność organizacyjno-naukowa, konferencje, sesje, opiniowanie dorobku naukowego

65. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Korespondencja z rektorami uczelni, dziekanem Wydziału Prawa i Administracji, Instytutem Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji, umowa z Redakcją „Zeszytów Naukowych UAM”
1958–1978, masz., l. i sz., k. 15 + s. 33
66. Association des Juristes Democrates, Paryż, 20–22 stycznia 1967
Program konferencji, referaty, relacja w prasie
1965–1967, rkp., masz., druk, jęz. ang., franc., pol., l., k. 30 + s. 24
67. Sesja naukowa z okazji XXX-lecia działalności Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, Warszawa, 25–26 marca 1975
Zestawienie referatów i komunikatów na sesję, referaty
1975, druk, l., k. 221
68. Jw.
Referaty i komunikaty
1975, druk, l., k. 179
69. *Epidemiologia palenia papierosów, stosowania używek oraz lekomanii (toksykomanii) wśród młodzieży i sportowców*, Poznań, 25 września 1976
Komunikat o symposium, tekst przemówienia na otwarcie obrad, referat *Narkomania — problem złożony*
1976, masz., masz. pow., l., k. 14
70. Sesja naukowa z okazji XXX rocznicy wyroku Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze, Warszawa, 22 listopada 1976
Zaproszenie, program, zestawienie referatów i komunikatów, referaty, komunikaty, relacja w prasie, wnioski z sesji, tekst wystąpienia prof. Cypriana, korespondencja
1976, masz., druk, l., k. 223
71. Opiniowanie wniosków o przyznanie tytułów profesora i doktora honoris causa

Opinie, korespondencja
1976–1978, masz., l., k. 31, zob. aneks 11

B. Działalność zawodowa

72. Komisja do Badania Przyczyn Klęski Wrześniowej
Sprawozdanie, korespondencja
1941–1945, masz., l., k. 8
73. Komisja Narodów Zjednoczonych do spraw Zbrodni Wojennych
(United Nations War Crimes Commission)
Sprawozdania, artykuły prasowe, wizytówki T. C. jako
członka Komisji, zaświadczenie
1941–1945, masz., druk, jęz. ang., l., k. 103
74. Jw.
Sprawozdania, wyciągi z dokumentów i korespondencji
Komisji
1946–1947, masz., jęz. ang., l., k. 103
75. Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze
Zeznania świadków, sprawozdania
1945–1946, masz., druk, jęz. ang., l., k. 134
76. Jw.
*Hans Frank „The Man and his Work” The Governor General
in his diaries*, opracowanie na użytek Trybunału
1945–1946, masz., jęz. ang., l., k. 30
77. Jw.
Extracts from Hans Frank’s diary, opracowanie na użytek
Trybunału
1945–1946, masz., jęz. ang., l., k. 52
78. Jw.
Extracts from Hans Frank’s diary, opracowanie na użytek
Trybunału
1945–1946, masz., jęz. ang., l., k. 73
79. Jw.
Supplements to Document Book Dr Frank Volume 4, opraco-
wanie na użytek Trybunału
1945–1946, masz., jęz. ang., l., k. 36
80. Jw.
Sprawozdania dotyczące ucieczki Rudolfa Hössa do Wielkiej
Brytanii, orzeczenia lekarskie
1945–1946, masz., jęz. ang., l., k. 29

81. Jw.
Criminal Law and Organisation of Jurisdiction in German Occupied Poland, raport dla Trybunału
Ok. 1946, masz., jęz. ang., l., k. 37
82. Jw.
Numer specjalny „Nürnberger Nachrichten” z informacją o wyroku Trybunału, sprawozdania z przeprowadzonych egzekucji skazanych
1946, masz., druk, jęz. ang., franc., niem., l., k. 57, fot. 1
83. Najwyższy Trybunał Narodowy
Końcowe przemówienie T. C. w procesie Rudolfa Hössa, relacje prasy polskiej i angielskiej z procesu
1947, masz., druk, jęz. ang., pol., l., k. 142
84. Jw.
Przemówienie wstępne T. C. w procesie oświęcimskim w Krakowie
1947, masz., l., k. 14
85. Jw.
Przemówienie wstępne i końcowe T. C. w procesie Amona Götha, relacje prasowe z procesu
1947, masz., druk, l., k. 84
86. Jw.
Sylwetka na łamach prasy Josepha Bühlera i relacje z jego procesu
1948, druk, l., k. 31
87. Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce
Sprawozdanie z działalności Komisji, materiały i dokumenty dotyczące Paula Boullay’a i Herberta Helmutha Czai, uwagi T. C. w sprawie projektu kodeksu karnego
Ok. 1966–1972, masz., masz. pow., l. i sz., k. 87

C. Działalność redakcyjno-wydawnicza i społeczno-polityczna

88. Kontakty z redakcjami gazet, czasopism i wydawnictw
Korespondencja, umowa autorska, materiały redakcyjne i wydawnicze (m.in. listy biskupów polskich i niemieckich z 1966 r. z komentarzami)
1962–1977, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 70, zob. aneks 12
89. Stronictwo Demokratyczne
Artykuły prasowe, korespondencja, dyplom zasłużonego członka SD
1952–1974, rkp., masz., druk, l. k. 9

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

90. Życiorysy, życiorysy fotograficzne, ocena własnej działalności naukowej, spis prac z dziedziny fotografii i fotografiki oraz odznaczeń, dyplomów i medali
1950–1974 i b.d., rkp., masz., l., k. 27
91. Zestawienie bibliografii prac własnych za lata 1936–1978
Ok. 1979, rkp., masz., l., k. 92
92. Wykaz wystaw i prac z dziedziny fotografii
1926–1974, rkp., masz., l., k. 23
93. Świadczenia chrztu i zawarcia związku małżeńskiego oraz odpisy, poświadczenie przynależności do gminy Stołeczno Królewskiego Miasta Krakowa, dowody osobiste, paszporty, legitymacje
1898–1976, rkp., masz., druk, jęz. ang., franc., łac., pol., l. i sz., k. 125
94. Świadczenia szkolne, uniwersyteckie i inne, dyplom doktorski z odpisem
1905–1945 i b.d., rkp., masz., jęz. ang., łac., pol., l., k. 36
95. Dokumenty związane z przebiegiem kariery zawodowej
Nominacje, odwołania, zaświadczenia, wnioski o przyznanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych oraz uzasadnienie wniosku, wykaz orderów i medali przyznanych T. C. po 1945 roku
1943–1968, masz., druk, l., k. 33
96. Dzienniki z okresu niewoli włoskiej, 6 zeszytów
1917–1918, rkp., sz., k. 334
97. Zapiski osobiste z lat 1939–1946, spis adresów i telefonów, 11 notesów
1939–1947, rkp., sz., k. 1160
98. *Turyści Sikorskiego*
Wspomnienia niepublikowane
Wstęp, spis treści i pierwszy rozdział
B.d, rkp., masz., l., k. 59
99. *Sześćdziesiąt siedem lat przyjaźni*
Wspomnienia o przyjaźni z Bronisławem Dobrzańskim
Ok. 1975, rkp., masz., kkp., l., k. 64
100. Artykuły wspomnieniowe dla „Prawa i Życia” oraz dla Centralnej Agencji Fotograficznej
1961–1969, masz., l., k. 87, zob. aneks 13
101. Dyplomy i wyróżnienia za wystawy fotograficzne
1923–1976, 37 sztuk

102. Dyplomy i wyróżnienia z okazji jubileuszy pracy naukowej, rocznicy urodzin oraz za działalność naukową i zawodową
1966–1976, 12 sztuk
103. Ordery, medale i odznaki pamiątkowe
1947–1977, 18 sztuk
104. Jubileusze 45-lecia i 55-lecia pracy naukowej
Życzenia i gratulacje, zaproszenia i odpis protokołu posiedzenia Rady Wydziału Prawa UAM z 9 stycznia 1967 r. dla uczczenia 45-lecia pracy naukowej jubilata, artykuły okolicznościowe w prasie, noty biograficzne
1967, 1977, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 93 + s. 19
105. Jubileusze 45-lecia i 50-lecia działalności fotograficznej
Życzenia i gratulacje, artykuły okolicznościowe w prasie, foldery wystaw jubileuszowych
1959–1964, rkp., masz., druk, l., k. 32
106. Nagroda Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego za rok 1966 oraz nagroda przyznana przez ministra kultury i sztuki II stopnia za działalność artystyczną w roku 1967
Życzenia i gratulacje, informacja w prasie
1967, rkp., masz., druk, l., k. 24
107. Materiały z wystaw fotograficznych i odczytów
Katalogi, zaproszenia, foldery, plakaty
1929–1983 i b.d., druk, l. i sz., k. 42
108. Zbiór fotografii, przeważnie osobistych
1943–1978 [?], fot. 81
109. Zeznania do wymiaru podatku wyrównawczego
Korespondencja urzędowa, zeznania przychodów, zaświadczenia
1958–1978, masz., l., k. 127
110. Dokumenty rodzinne
Materiały dotyczące Teofila Cypriana i Janiny Cyprian
1922–1977, rkp., masz., l., k. 7

IV. KORESPONDENCJA

111. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje F–M
1959–1978, masz., jęz. ang., pol., l., k. 8, zob. aneks 14
112. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje B–Z i nadawcy nieustaleni
1926–1978, rkp., masz., druk, jęz. ang., pol., l., k. 53, zob. aneks 15

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

113. Artykuły i wzmianki prasowe poświęcone T. C., przemówienia pośmiertne [?]
1947–1985 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. franc., pol., l. i sz.,
k. 24 + s. 64
114. Recenzje prac w prasie codziennej i przedmowa
1948–1971 i b.d., druk, l., k. 71
115. *Fotografia, technika i technologia*
Opinie do wyd. VIII, X, XI
1967–1971 i b.d., rkp., masz., l., k. 64
116. Jw.
Opinia do wyd. XI
1971, masz., l., k. 88
117. *Fotografia czarno-biała*
Uwagi szczegółowe do książki
1971, masz., l., k. 177
118. *Fotografowanie prostym aparatem*
Recenzje
1974, masz., l., k. 19
119. *Fotografia w szkole*
Recenzja
Ok. 1977, masz., l., k. 11

VI. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

120. Hinderer Hans, *Die Aufgaben des Strafrechts der DDR im Kampf gegen die Kriminalität — als ein Beitrag zur Verwirklichung der ökonomischen Aufgaben*
Artykuł, korespondencja
1968, masz., jęz. niem., l., k. 25
121. Łowiński Kazimierz, *Ochrona prawna życia gospodarczego przed brakoróbstwem*
Praca magisterska
1968, masz., l., k. 73
122. Konieczny Alfred, *Górny Śląsk pod rządami wojennego prawa karnego III Rzeszy (1939–1945)*
Przypisy do pracy habilitacyjnej
1969, masz., l., k. 95
123. Szwarz Andrzej J., *Karno-prawne funkcje reguł sportowych*

Materiały do rozprawy habilitacyjnej, spis treści, tezy, wykaz literatury uwzględnionej w pracy, wykaz dorobku naukowego autora

1976, masz., l., k. 49

124. Prace obce A–K

1955–1970 i b.d., druk, jęz. ang., franc., niem., pol., ros., l. i sz., k. 38, zob. aneks 16

125. Jw. L–Z

1938–1972 i b.d., druk, jęz. ang., franc., pol., ros., l. i sz., fkp. 8, k. 283, zob. aneks 16

VII. ZAŁĄCZNIKI

126. Prace drukowane T. C.

1939–1959, druk, jęz. franc., niem., pol., ros., l. i sz., k. 298, zob. aneks 17

127. Jw.

1960–1962, druk, jęz. ang., franc., pol., sz., k. 197, zob. aneks 17

128. Jw.

1963–1970, druk, jęz. niem., pol., włos., l. i sz., k. 187, zob. aneks 17

129. Jw.

1971–1975 i b.d., druk, jęz. franc., pol., l. i sz., k. 117, zob. aneks 17

130. *Zarys prawa karnego materialnego. Część ogólna*

Praca zbiorowa pod red. T. C.

Druk: Poznań 1966, ss. 358

131. *Zarys prawa karnego materialnego. Część ogólna*, wyd. II

Praca zbiorowa pod red. T. C.

Druk: Poznań 1968, ss. 360

ANEKS 1

J.28. Zbrodnie wojenne i procesy zbrodniarzy wojennych

1. *The Trials of War Criminals in Poland*, 1947, masz., l., k. 6

2. *The Auschwitz Trial in Warsaw*, 1947, rkp., masz., l., k. 7

3. *Obóz koncentracyjny organizacją przestępczą*, 1948, masz., l., k. 7

4. *Hans Frank in Polen*, 1963, masz., l., k. 3

5. *Tu przedawnienia nie ma...*, 1965, masz. pow., l., k. 1

6. *Decyzja, która budzi zdziwienie*, 1965, masz., masz. pow., l., k. 1
  7. *Protest Wydziału UAM w sprawie przedawnienia zbrodni hitlerowskich w Niemieckiej Republice Federalnej*, 1965, masz., l., k. 3
  8. *Delegacja polska w Norymberdze*, 1965, masz., l., k. 5
  9. *Sylwetki oskarżonych w procesie norymberskim*, 1965, masz., masz. pow., l., k. 5
  10. *Po dwudziestu latach*, 1966, masz., l., k. 5
  11. *Tezy do dyskusji o skutkach i znaczeniu procesu norymberskiego w Komisji Programowej Zjazdu w Jabłonie*, 1966, l., k. 6
  12. *Amnestia tylnymi drzwiami*, 1967, masz., l., k. 5
  13. *L'urgence d'empêcher la prescription en Allemagne qui doit intervenir dans deux ans*, referat na Międzynarodowej Konferencji Prawników Demokratów, Paryż, 20–21 stycznia 1967, masz, l., k. 12
  14. *Dwudziestolecie Norymbergi w Paryżu*, 1967, l., k. 3
  15. *Śladami zbrodni lekarzy*, 1967, masz., l., k. 10
  16. *Polscy uczeni i artyści o werdykcie Trybunału Russella*, 1967, masz., l., k. 1
  17. *Zbrodnie wojenne*, 1968, masz., l., k. 5, [w:] *Wielka encyklopedia powszechna PWN*
- J. 29. Jw.
18. *Cień Freislera nad sądownictwem Niemieckiej Republiki Federalnej*, 1969, masz., l., k. 4
  19. *Freisler, Rehse, Oske i inni*, 1969, masz., l., k. 4
  20. *Przestępcy drogowi czy hitlerowscy*, 1969, masz., l., k. 3
  21. *Amnestia tylnymi drzwiami*, 1969, masz., l., k. 3
  22. *Jaskinie ardeatyńskie i taras z widokiem na morze*, 1969, masz., l., k. 8
  23. *Niejaki dr Best. Życiorys przestępcy*, 1969, masz., l., k. 5
  24. *Biskupa jeszcze nie było...*, 1969, masz., l., k. 5
  25. *Ściganie hitlerowskich przestępców wojennych w Niemieckiej Republice Federalnej z polskiego punktu widzenia*, 1969, masz., l., k. 27
  26. *Widziane z zachodu i wschodu*, 1969, masz. pow., l., k. 5
  27. *Pozory sprawiedliwości*, 1969, masz. pow., l., k. 5
  28. *Zbrodniarze pod ochroną prawa*, 1969, masz. pow., l., k. 5
  29. *Teoria błędzącego sumienia*, 1969, masz. pow., l., k. 4
  30. *Rzeczy ważniejsze od sprawy biskupa*, 1969, masz. pow., l., k. 5

31. *Zbrodnie wojenne Wehrmachtu w Polsce* — referat na konferencji w Zielonej Górze, 1969, masz., l., k. 15
32. *Prokurator Rahn i biskup Defregger*, 1969, masz., l., k. 4
- J. 30. Jw.
33. *Sto trzydzieści tomów akt śledztwa i... nic*, 1971, masz., l., k. 3
34. *Kto chce zabić Gooka?*, 1971, masz., l., k. 6
35. *Z problematyki udziału Polski w procesie przed MTW w Norymberdze*, 1971, masz., l., k. 4
36. *Nacht und Nebel. Pierwszy etap terroru*, 1974, masz., l., k. 18
37. *Nacht und Nebel — środek eksterminacji narodu polskiego*, 1974, masz., l., k. 19
38. *Gubernator Hans Frank jako pospolity przestępca*, 1976, masz., l., k. 2
39. *Walka z antypolską eksterminacyjną polityką hitlerowską*, referat na Zjeździe Polonii, 1976
40. *Wkład Polski w proces norymberski*, 1977, masz., l., k. 17
41. *Faktyczna i prawna sytuacja delegacji polskiej na procesie norymberskim*, b.d., masz., l., k. 22
42. *Azyl i ekstradycja*, b.d., masz., l., k. 4
43. *Sprawiedliwości stało się zadość*, b.d., masz., l., k. 6
44. *Obrona getta warszawskiego w świetle niemieckiego dokumentu*, b.d., masz., l., k. 4
45. *Obozy koncentracyjne*, b.d., masz., l., k. 5 — fragment większej pracy
46. *Eksterminacja Żydów*, b.d., masz., l., k. 5
47. *Oskarżenia między sobą*, b.d., masz., l., k. 4 — fragment większej pracy
48. *Zbrodnie wojenne*, b.d., masz., l., k. 2
49. *Zbrodnie przeciw ludzkości*, b.d., masz., l., k. 4
50. *Udział pracowników wymiaru sprawiedliwości w akcji eutanazji* — fragment artykułu, b.d., l., k. 1
51. *Die Verjährung der Kriegsverbrechen*, b.d., masz., l., k. 8
52. *Discussioni sui delitti di guerra in Polonia*, b.d., masz., l., k. 7

ANEKS 2

- J. 31. Przepępczość, sądownictwo, projekty prawa karnego i konstytucji

1. *Penal Sanctions in Economy* — referat na V Międzynarodowym Kongresie Prawa Porównawczego, Bruksela, 1958, masz., l., k. 34
  2. *Amerykańskie paradoksy policyjne. Cztery paradoksy*, 1962, masz., l., k. 10
  3. *Prawo karne w Niemieckiej Republice Federalnej*, 1965, masz., l., k. 26
  4. *Nowe formy przestępczości w Niemieckiej Republice Federalnej*, 1966, masz., l., k. 11
  5. *Skandal z wozami pancernymi*, ok. 1967, masz., l., k. 2
  6. *Notstandgesetze w NRF*, 1968, masz., l., k. 9
  7. *Głos w dyskusji na temat projektu konstytucji Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, 1968, masz., l., k. 3
  8. *Nowy etap walki z chuligaństwem*, 1969, masz., l., k. 3
  9. *Afera HS 30*, 1969, masz., l., k. 4
  10. *Problematyka seksualna w nowym ustawodawstwie Niemieckiej Republiki Federalnej*, 1969, masz., l., k. 11
  11. *Śmierć Eugenii Niarchos*, 1970, masz., l., k. 3
  12. *Wpływ przemian społecznych na prawo karne*, 1970, masz., l., k. 10 i streszczenie
- J. 32. *Przestępczość, sądownictwo*
13. *Proces w Burgos*, 1971, masz., l., k. 3
  14. *1:0 dla prokuratora*, 1971, masz., l., k. 9
  15. *Co to jest pornografia*, 1973, masz., l., k. 4
  16. *Cornfield, Herstatt i inni (Wielkie afery gospodarcze w RFN)*, 1974, masz., l., k. 30
  17. *Spekulacja*, 1974, masz., l., k. 6

ANEKS 3

- J. 33. *Kodeks karny i prawo karne*
1. *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub oskarżenie — artykuł*, ok. 1961, masz., l., k. 5
  2. *Przestępstwa przeciwko gospodarce narodowej w projekcie nowego kodeksu karnego*, 1962, masz., l., k. 16
  3. *Nie żądajmy za dużo od prawa karnego! (tezy)*, 1964, masz., l., k. 3
  4. *Uwagi do części szczególnej kodeksu karnego (projekt z roku 1966)*, 1966, masz., l., k. 3
  5. *Projekt kodeksu karnego 1966. Uwagi krytyczne*, 1967, masz., l., k. 31

J. 34. Jw.

6. *Węzłowe problemy społeczne nowego kodeksu karnego*, 1970, masz., l., k. 19 i streszczenie
7. *Uczymy się prawa karnego z epoki dylizansów*, 1972, masz., l., k. 12
8. *Potrzebujemy nowego prawa karnego*, 1977, masz., l., k. 14
9. *Historia kary*, b.d., masz., l., k. 34
10. *Praworządność a projekt kodeksu karnego*, b.d., rkp., masz., l., k. 3
11. *Problemy kodyfikacji prawa karnego*, b.d., masz., l., k. 4
12. *Prawo karne i kodeks karny*, artykuł, b.d., masz., jęz. franc., l., k. 4

ANEKS 4

J.35. Postęp techniczny a prawo karne oraz przestępstwa i wypadki drogowe

1. *Odpowiedzialność karna za wypadki drogowe*, 1961, masz., l., k. 7
2. *Sprawca i przedmiot wypadku drogowego*, 1961, masz., l., k. 19
3. *Ocena strony przedmiotowej wypadku drogowego*, 1961, masz., l., k. 26
4. *Dwaj panowie i zebra*, 1961, masz., l., k. 5
5. *Przyczyny wypadków drogowych*, 1961, masz., l., k. 35
6. *Podmiot wypadku drogowego*, ok. 1961, masz., l., k. 10
7. *Alkohol a wypadki drogowe*, 1961, masz., l., k. 32
8. *Bezwzględność a przestępstwo drogowe*, 1962, masz., l., k. 16
9. *Problemy komunikacji drogowej miasta Poznania*, 1962, masz., l., k. 23
10. *Nowe postacie powszechnego niebezpieczeństwa*, 1962, masz., l., k. 13
11. *Criminal law and safety of road traffic* — referat na VI Międzynarodowym Kongresie Prawa Porównawczego, Warszawa, 1962
12. III Krajowa Naukowa Narada Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii, Warszawa, 21–23 marca 1963
13. *Prawna strona progu nietrzeźwości* — referat na II Sympozjum Naukowym, Szczecin, 14 kwietnia 1963

14. *Problem progę trzeźwości*, symposium naukowe, Szczecin, 1963
15. *Z problematyki psychologii ruchu drogowego*, 1963, masz., l., k. 18
16. *Kultura ruchu drogowego w świetle nowych przepisów prawnych*, 1963, masz., l., k. 4
- J. 36. Jw.
  17. *Analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczące przestępstw drogowych — skrót*, 1964, druk, l., k. 10 [przy konsultacji M. Mazura i K. Wagnera]
  18. *Ucieczka sprawcy wypadku drogowego*, 1964, masz., l., k. 16
  19. *Pieszy w ruchu drogowym*, 1964, masz., l., k. 18
  20. *Problem karalności zagrożenia w sprawach o wypadki drogowe*, 1965, masz., l., k. 15
  21. *Wina w epoce postępu technicznego*, rkp., 1965, masz., l., k. 18
  22. *Skuteczna walka z wypadkami drogowymi*, 1965, masz., l., k. 19
  23. *Kara w dobie postępu technicznego*, ok. 1966, rkp., l., k. 13
  24. *Postęp techniczny a prawo karne*, 1966, masz., l., k. 24 i streszczenie
  25. *Technischer Fortschritt und das Strafrecht*, 1966, masz., l., k. 7
  26. *Stan psychiczny kierowcy jako przyczyna wypadku*, 1966, masz., l., k. 16
- J. 37. Jw.
  27. *Zmęczenie przy sterze jako przyczyna wypadku*, 1968, masz., l., k. 11
  28. *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji*, 1968, masz., l., k. 16
  29. *Niezawinione sprowadzenie stanu powszechnego niebezpieczeństwa*, 1969, masz., l., k. 13 i streszczenie
  30. *Wyrok wydaje biegły*, 1969, masz., l., k. 9
  31. *Zapobieganie wypadkom drogowym*, 1969, masz., l., k. 17
  32. *Wypadek drogowy spowodowany przez zmęczenie*, 1969, masz., l., k. 10
  33. *Technischer Fortschritt und die Aufgaben des Strafrechts*, 1969, masz., l., k. 11
  34. *Wypadki drogowe spowodowane w roku 1968 przez autobusy i samochody ciężarowe*, 1970, masz., l., k. 18

- J. 38. Jw.
35. *Swoisty pogląd na samorządność*, 1972, masz., l., k. 4
  36. *Wpływ rewolucji naukowo-technicznej na kształtowanie się norm prawa karnego*, 1972, masz., l., k. 19 i streszczenie
  37. *Zagrożenie autorytetu prawa w naszej epoce*, l. redakcja, 1972, masz., l., k. 35
  38. *Zagrożenie autorytetu prawa w naszej epoce*, 1972, masz., l., k. 31 i streszczenia
  39. *Prawo z epoki dylżansów w erze odrzutowców*, 1972, masz., l., k. 5
  40. *Prawo z epoki dylżansów w erze odrzutowców*, 1972, masz., l., k. 16 — cykl artykułów pod tym samym tytułem
  41. *Kierowca — istota nieznaną*, 1972, masz., l., k. 8
- J. 39. Jw.
42. *Najczęstsze wykroczenia drogowe*, 1973, masz., l., k. 15
  43. *Zapobieganie przestępstwom drogowym*, 1973, masz., l., k. 40 i streszczenie
  44. *Zagrożenie autorytetu prawa w naszej epoce*, 1973, masz., l., k. 37 i streszczenie
  45. *Niedoskonałość systemów prawno-karnych w warunkach współczesnego życia. Nienadążanie prawa za życiem*, 1974, masz., l., k. 26
  46. *Nienadążanie prawa karnego za postępem technicznym*, 1974, masz., l., k. 21 i streszczenie
  47. *Uwagi o projekcie Sądu Najwyższego w sprawie przestępstw drogowych*, 1974, masz., l., k. 4
  48. *Uwagi dotyczące wytycznych Sądu Najwyższego (projekt) z dnia 10 kwietnia 1974 w sprawie wypadków drogowych*, 1974, masz., l., k. 3
  49. *Przepisy, zasada i zdrowy rozsądek w ruchu drogowym*, 1974, masz., l., k. 9
  50. *Przestępstwa drogowe a prawo karne*, 1977, masz., l., k. 20 i streszczenie
  51. *Zapobieganie przestępstwom drogowym*, ok. 1977, rkp., l., k. 6
- J.40. Jw.
52. *Pożar samochodu*, b.d., masz., l., k. 9
  53. *Niektóre problemy bezpieczeństwa ruchu drogowego*, b.d., masz., l., k. 7

54. *Stan psychiczny kierowcy a bezpieczeństwo ruchu drogowego*, b.d., masz., l., k. 3
55. *Istota wypadku drogowego*, b.d., masz., l., k. 13 — fragment większej pracy
56. Artykuł w języku niemieckim, b.d., rkp., l., k. 22
57. *Prawo karne w dobie postępu technicznego* — bibliografia, b.d., l., k. 5

ANEKS 5

- J. 41. Odpowiedzialność karna w medycynie
  1. *Czy należy operować przemocą*, 1962, masz., l., k. 9
  2. *Wymiar sprawiedliwości doprowadzony do absurdu*, 1969, masz., l., k. 6
  3. *Proces zmierzający do absurdu*, 1969, masz., l., k. 3
  4. *Sytuacja procesowa bez precedensu*, 1970, masz., l., k. 6
  5. *Prawne problemy zapłodnienia w próbówce*, 1970, masz., l., k. 4
  6. C. T., Radzicki Józef, *Zabiegi zapłodnienia poza organizmem kobiety a prawo karne*, 1970, masz., l., k. 11
  7. C. T., Radzicki Józef., *Sprawa karna o zabranie nerki*, 1970, masz., l., k. 2
  8. *Sprawa karna o przeszczep nerki* — referat i tekst przemowy na konferencję zorganizowaną przez Oddział Towarzystwa Lekarskiego w Krakowie na temat prawnych aspektów pobierania tkanek od ludzi żywych i umarłych, 6 maja 1970, masz., l., k. 4
  9. *Sprawa karna o przeszczep nerki*, 1970, masz., l., k. 7
  10. *Prawnicze kłopoty z pigułką*, 1970, masz., l., k. 3
  11. *Eutanazja*, 1973, masz., l., k. 3
  12. *Narkomania — problem złożony*, 1976, masz., l., k. 4
  13. *Kryteria stwierdzenia zgonu*, b.d., masz., l., k. 2

ANEKS 6

- J. 42. Prawne zagadnienia ochrony środowiska
  1. *Bezczelowa największa zbrodnia*, 1971, masz., l., k. 3
  2. *Samoobrona przeciw zanieczyszczaniu środowiska*, 1971, masz., l., k. 4
  3. *O kodeks ochrony środowiska*, 1974, masz., l., k. 3
  4. *Przestępcze zatrucie środowiska (na przykładzie RFN)*, 1975, masz., l., k. 19 i streszczenie
  5. *Groźba odpadów atomowych*, 1975, masz., l., k. 11

6. *Zatrucie środowiska przez wielki przemysł*, 1975, masz., l., k. 13
7. *Zatrucie naturalnego środowiska*, b.d., masz., l., k. 1

ANEKS 7

- J. 43. Uchwały i wyroki Sądu Najwyższego
1. *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 1965 r. (VI KZP 1/65)*
  2. *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1967 r. (I KR 71/67)*
  3. *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1967 r. (IV KR 207/67)*
  4. *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 1968 r. (VI KZP 17/68)*

ANEKS 8

- J. 44. Fotografia, aparaty fotograficzne, technika fotografowania
1. *The Miniature is growing up*, 1942, masz., l., k. 5
  2. *A Post-war Miniature Reflex*, 1942, masz., l., k. 6
  3. *The main features of all miniature cameras*, 1942, masz., l., k. 10
  4. *Three types of miniature*, 1942, masz., l., k. 11
  5. *What type of Miniature Camera do we want after the war?*, b.d., masz., l., k. 16
  6. *Odpowiedzialność za fotografię w prasie*, 1957, masz., l., k. 10
  7. *Sprawa formatów*, 1957, masz., l., k. 9
  8. *Ocena aparatu START II*, 1959, l., k. 3
  9. *Ocena aparatu START B*, 1966, l., k. 11, fot. 11
  10. *Fotografia w nauczaniu i nauce*, 1969, masz., l., k. 39
  11. *Artykuł dotyczący wystawy Młodzi we współczesnym świecie*, 1970, masz., l., k. 3
  12. *Reportaż fotograficzny — pojęcie wieloznaczne*, 1970, masz., l., k. 10
  13. *Przygody ze światłomierzem*, 1970, masz., l., k. 8
- J. 45. Jw.
14. *Głos starszego pana*, 1971, masz., l., k. 7
  15. *Kij w mrowisko*, 1971, masz., l., k. 3
  16. *Pod adresem „mrowiska”*, 1971, masz., l., k. 2
  17. *PTF w okresie międzywojennym*, 1974, masz., l., k. 6
  18. *Nie wychodząc z mieszkania...*, 1975, masz., l., k. 5
  19. *Pięćdziesiąt lat Leiki*, 1975, masz., l., k. 8

20. *Zima*, 1975, masz., l., k. 4
21. *Czego nie wolno fotografować*, 1975, masz., l., k. 17
22. *Zakazy fotografowania*, 1976 [?], masz., l., k. 14
23. *Oby takich recenzji więcej nie było...*, b.d., masz., l., k. 2
24. *Marcowa pogoda*, b.d., masz., l., k. 4
25. *Obchodzenie się z aparatem*, b.d., masz., l., k. 2
26. *Parę słów o fotografowaniu*, b.d., masz., l., k. 1
27. *Aparat i człowiek — punkty odczytu*, b.d., masz., l., k. 3
28. *Fotografia w barwach naturalnych*, b.d., rkp., masz., k. 2
29. *Nowe kierunki w technice fotograficznej*, b.d., masz., k. 2
30. *Obiektywy wymienne*, b.d., masz., l., k. 2
31. *Wybór formatu i aparatu*, rkp., masz., l., k. 8
32. *Jak to wygląda na Zachodzie* — fragment większego opracowania, b.d., masz., l., k. 3

ANEKS 9

- J. 46. Artykuły na różne tematy
1. *Das System der kollektiven Sicherheit und die Frage des Verbots der Massenvernichtungswaffen (System bezpieczeństwa zbiorowego a zagadnienie zakazu broni masowej zagłady)*, ok. 1955, masz., jęz. niem., pol., l., k. 32, „Państwo i Prawo”, 1955, z. 9 (115), s. 347–364
  2. *Z żabiej perspektywy*, 1972, masz., l., k. 10, „Polityka”, 1972, r. XVI, nr 31 (804)
  3. *Opus Dei*, 1973, masz., l., k. 5
  4. *Uczyć się należy choćby od diabła*, 1975, masz., l., k. 3
  5. *Agencja morderców*, 1976, masz., l., k. 10
  6. *Truciele z CIA*, 1976, masz., l., k. 10
  7. *Treść i forma wykładu uniwersyteckiego*, ok. 1977, masz., l., k. 9, „ITD”, luty 1977
  8. *Zmierzch suwerenności*, b.d., masz., l., k. 10

ANEKS 10

- J. 47. Recenzje i przedmowy do prac autorów obcych
1. Auscaler Gustaw, *Stan wyższej konieczności w prawie karnym*, „Nowe Prawo”, 1954, nr 12, s. 67–75
  2. Bachrach Aleksander, *Przestępstwa i wykroczenia drogowe w nowym prawie polskim*, „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”, 1975, nr 10, s. 201–210
  3. Bożyczko Zbigniew, *Kradzież z włamaniem i jej sprawca*, 1971, masz., l., k. 13

4. Bożyczko Zbigniew, *Metodyczne wskazówki do pisania pracy magisterskiej z kryminalistyki i kryminologii oraz innych dyscyplin z nauk penalnych*, 1974, masz., l., k. 2
5. Datner Szymon, *Zbrodnie Wehrmachtu na jeńcach wojennych armii regularnych w II wojnie światowej*, 1963, masz., l., k. 23
6. Dobrzyński Andrzej A., *Świadek*, 1976, masz., l., k. 6
7. Dobrzyński Andrzej A., *Czy kierowca winien?*, 1977, masz., l., k. 7
8. Hołyst Brunon, *Kryminologia: Problemy podstawowe*, 1977, masz., l., k. 10
9. Hołyst Brunon, *Samobójstwo*, 1977, masz., l., k. 4
10. Hołyst Brunon, *Kryminologia na świecie*, 1978, masz., l., k. 21
11. Podgóreczny Marian, *Albert Forster — gauleiter i oskarżony* — przedmowa, 1976, masz., l., k. 19
12. Półtorak J.A., *Norymberski epilog* — przedmowa, 1967, masz., l., k. 9 i uzupełnienie do przedmowy
13. Szpak Leon, *Ekstradycja hitlerowskich zbrodniarzy wojennych ze szczególnym uwzględnieniem praktyki polskiej*, 1975, masz., l., k. 5
14. Szwarz Andrzej J., *Karno-prawne funkcje reguł sportowych*, 1977, masz., l., k. 19
15. *Problem ryzyka i odpowiedzialności za sytuację, w której podjęte ryzyko spowodowało stan zagrożenia* — przedmowa, 1967, masz., l., k. 12

ANEKS 11

- J. 71. Opiniowanie wniosków o przyznanie tytułów profesora i doktora honoris causa
1. Hołyst Brunon — ocena dorobku naukowego, dydaktycznego, edytorskiego i organizacyjnego związanego z wystąpieniem z wnioskiem o nadanie mu tytułu profesora zwyczajnego, 1977
  2. Szerer Mieczysław — opinia w sprawie przyznania tytułu doktora honoris causa, 1978
  3. Tyszkiewicz Leon — ocena dorobku naukowego w związku ze sprawą nadania mu tytułu profesora nadzwyczajnego, 1976

ANEKS 12

- J. 88. Kontakty z redakcjami gazet, czasopism i wydawnictw

1. „Arkady”, 1964
2. „Głos Wielkopolski”, 1966
3. „Ilustrowany Kurier Polski”, 1973
4. „Państwo i Prawo”, 1968
5. „Państwowe Wydawnictwo Naukowe”, 1968
6. „Polityka”, 1975–1976
7. „Prawo i Życie”, 1963
8. „Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe”, 1971–1973
9. „Wydawnictwa Naukowo-Techniczne”, 1971
10. „Zachodnia Agencja Prasowa”, 1963–1965 i b.d.
11. „Zagadnienia Wykroczeń”, 1973
12. „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”, 1973–1977
13. „Życie Warszawy”, 1962

ANEKS 13

- J. 100. Artykuły wspomnieniowe dla „Prawa i Życia” oraz dla centralnej Agencji Fotograficznej
1. *Fretka*, 1961, masz., l., k. 9
  2. *Najdziwniejsza katastrofa samochodowa*, 1962, masz., l., k. 5
  3. *Hrabia Monte Christo i Polska Temida*, 1963, masz., l., k. 11
  4. *Wrzesień*, 1969, masz., l., k. 10
  5. *Ze wspomnień fotoreportera sportowego*, 1969, masz., l., k. 13

ANEKS 14

- J. 111. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje F–M
Fundacja Forda	1959	l. 2 + zał.
Gdańskie Towarzystwo Fotograficzne	1969	l. 1
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk	1978	l. 1
Ministerstwo Spraw Zagranicznych		
Departament Prasy i Informacji	1965, 1966	l. 2

ANEKS 15

- J. 112. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje B–Z i nadawcy nieustaleni
Bafia Jerzy	1960	l. 1

Buchała Kazimierz	1968	1. 1
Centralna Szkoła Prawnicza im. Teodora Duracza w Warszawie	1950	1. 1
Centralny Zarząd Handlu Artykułami Fotograficznymi i Precyzyjno-Optycznymi	b.d.	1. 1
Cyrankiewicz Józef	1947	1. 1
Czechowski Kazimierz	1969	1. 1
Czubiński Lucjan	1971	1. 1
Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego	1973	1. 1
Fundacja Forda	1959	1. 2 + zał.
Haniszewski Stanisław	1967	1. 1
Ihagee Kamerawerk AG		
Dresden A16	1960	1. 1
International Bar Association	1949	1. 1 + zał.
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk	1978	1. 1
Instytut Kryminologiczny Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego	1973	1. 1
Instytut Zachodni: Instytut Badawczo-Naukowy Poznań	1956–1963	1. 3
Komendant Wojskowej Akademii Politycznej im. F. Dzierżyńskiego	1970	1. 1
Konińskie Towarzystwo Fotograficzne	1976	1. 1 + zał.
Kosik Jan	1966	1. 1
Krajowy Komitet Społecznego Funduszu Budowy Szkół oraz Komitet Roku Plastyki dla Szkół Tysiąclecia	1963	1. 1
„Lancaster Guardian Series” Lubuskie Towarzystwo Naukowe	1947	1. 1

Zielona Góra	1973	1. 1
Małcużyński Karol	1967	1. 1
Pałac Kultury w Poznaniu	1970	1. 1
Polska Akademia Nauk		
Wydział I Nauk Społecznych	1966	1. 1
Polskie Towarzystwo		
Fotograficzne	1951	1. 1
Polskie Towarzystwo		
Krajoznawcze	1926	1. 1
Poznańskie Towarzystwo		
Fotograficzne	1969	1. 1
Prezes Sądu Wojewódzkiego		
w Poznaniu	1960	1. 1
Prezydium Powiatowej		
Rady Narodowej		
Komitet Kultury i Sztuki		
w Koninie	1972	1. 1
		+ zał.
Prezydium Wojewódzkiej		
Rady Narodowej		
Wydział Kultury w Opolu	1966	1. 1
Szklarkowski Zdzisław	1977	1. 1
Uniwersytet Łódzki		
Wydział Prawa	1969	1. 1
Uniwersytet Warszawski		
Wydział Prawa	1966–1967	1. 2
Zrzeszenie Katolików „Caritas”		
Oddział Grodzki i Powiatowy		
w Poznaniu	1957	1. 1
Nadawcy nieustaleni	1963, b.d.	1. 2

ANEKS 16

J. 124. Prace obce A–K

1. Andrejew I., *O niektórych nowych teoriach przedmiotu ochrony w prawie karnym*, nadb., „Państwo i Prawo”, 1958, nr 1 (143), s. 1–39
2. Andrejew I., *Ustawowe znamiona wyjaśniające*, nadb., „Państwo i Prawo”, 1960, nr 8–9 (174–175), s. 281–287
3. Békés I., *Quelques questions de principe relatives à la dégradation de la responsabilité pénale dans le droit pénal hongrois*, nadb., „Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae — Sectio Iuridica”, t. III, 1962, s. 91–108

4. Bianchi, *Die klassenmäßige Zusammensetzung der Geschworenen und der Kmeten in der Slowakei während der Vormünchener Republik*, „Rechtswissenschaftlicher Informationsdienst Deutsches Institut für Rechtswissenschaft“, 20. November 1955, nr 22, s. 621–646
5. Buchholz E., *Zu einigen Grundproblemen der Strafgesetzgebung*, nadb., „Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe“, Jg. XI (1962) 1, s. 87–93
6. Buchholz E., *Zur Überwindung des bürgerlichen Gewahrsamsbegriffes*, nadb., „Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin Gesellschafts- und Sprachwissenschaftliche Reihe“, Jg. X (1961) 4/5, s. 497–505
7. Chrempieński S., *Cywilnoprawna ochrona dziecka poczętego*, nadb., b.d., s. 124–135
8. Constant J., *La législation pénale belge et 3/4 évolution de la société*, „Estratto dall’Annuario di Diritto Comparato e di Studi Legislativi“, vol. XXXVI, fasc. 2, s. 184–201
9. Constant J., *La répression de la pratique du doping à l’occasion des compétitions sportives*, 1966, s. 51
10. Fabian J., *Oceny i omówienia*, nadb., „Przegląd Zachodni“, 1955, nr 5/6, s. 239–243
11. Grabowski J., Kochanowski J., *Przestępstwa gospodarcze w nowym kodeksie karnym (problemy wykładni)*, nadb., „Palestra“, 1970, nr 5 (149), s. 24–39
12. Gutekunst W., *Zagarnięcie kwalifikowane z dekretu o wzmoczeniu ochrony własności społecznej z 4 marca 1953*, nadb., „Państwo i Prawo“, 1955, r. X, z. 4–5 (110–111), s. 660–680
13. Gutekunst W., *Zabór jako sposób zagarnięcia mienia społecznego*, nadb., „Nowe Prawo“, 1955, nr 10, s. 49–63
14. Gutekunst W., *O położeniu przedmiotu wykonawczego kradzieży z włamaniem*, nadb., 1959, s. 54–61
15. Hołyst B., *Ocena prawno-karna napadów rabunkowych na kierowców taksówek*, nadb., „Państwo i Prawo“, 1968, z. 3 (265), s. 470–478
16. Hołyst B., *Napady rabunkowe na kierowców taksówek*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny“, 1969, nr 2, s. 41–54

17. Hołyst B., *Étude sur le problème des suicides en Pologne*, nadd., „Éditions de l'Institut de Sociologie Université Libre de Bruxelles”, 1969, nr 4, s. 597–610
18. Hołyst B., *Problème criminologique et criminalistique de la tentative de meurtre*, „Extrait de la Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique”, 1970, vol. XXIV, nr 1, s. 29–34
19. Klafkowski A., *Wkład Polski w ujawnienie zbrodni i zbrodniarzy hitlerowskich oraz w walkę o ukaranie zbrodniarzy hitlerowskich*, masz., b.d., l., k. 14
20. Kliś J., *Najdłuższe sto sekund*, masz. pow., „Interpress”, 1969, nr 14 (381), s. 33–39
21. Knapowski R., *Rachunki skarbowe Rzeczypospolitej Rzymskiej w r. 293 przed Chr. (Die Staatsrechnungen der römischen Republik im Jahre 293 vor Chr.)*, nadd., „Sprawozdania Poznańskiego Tow. Przyjaciół Nauk”, za 3 i 4 kwartał 1957, nr 3 (51), s. 272–274
22. Knapowski R., *Rachunki skarbowe Rzeczypospolitej Rzymskiej w latach 168 i 167 przed Chr. (Die Staatsrechnungen der römischen Republik in den Jahren 168 u. 167 vor Chr.)*, „Sprawozdania Poznańskiego Tow. Przyjaciół Nauk”, za 1 i 2 kwartał 1959, nr 1 (56), s. 28–30
23. Knapowski R., *Skojarzenie się astronomii z ekonomią*, nadd., [w:] *Opuscula Casimiro Tymieniecki septuagenario dedicata*, 1959, s. 128–142
24. Knapowski R., *Przerzucanie podatków*, nadd., z rocznika 1958/1959, „Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Oddział w Poznaniu. Roczniki i Sprawozdania”, 1960, t. VI, s. 181–188
25. Knapowski R., *Rachunki skarbowe Rzeczypospolitej Rzymskiej w latach 49–45 przed Chr., tj. w okresie pięciu lat aż do czwartego konsulatu Cezara (Die Staatsrechnungen der römischen Republik in den Jahren 49–45 vor Chr., d.h. während der fünf Jahre bis zum vierten Konsulat Caesars)*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, za 1 i 2 kwartał 1960, nr 1 (58), s. 55–57
26. Kochanowski J., *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych w nowym kodeksie karnym*, nadd., „Palestra”, nr 6 (150), s. 43–59
27. Kolańczyk K., *O pochodzeniu i stanowisku społecznym prawników rzymskich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1955, t. VII, s. 227–284

J. 125. Jw. L–Z

28. Lemkin R., *Ustawodawstwo karne Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej*, naddb., [w:] *Encyklopedia podręczna prawa karnego*, 1939, z. 27, s. 10
29. Leonieni M., *Odwołanie warunkowego skazania*, naddb., „Państwo i Prawo”, 1958, nr 10 (152), s. 598–612
30. Lernell L., *Aggravating circumstances, other than concurrent offences and recidivism*, „Ninth international congress on penal law”, 1964, druk, s. 72
31. Lernell L., *Zmiany społeczne a zapobieganie przestępczości*, naddb., „Przegląd Penitencjarny”, 1965, nr 2 (6), s. 30
32. Leszczyński J., *Rolf-Heinz Höppner — studium ludobójstwa. Przyczynek do polityki Lebensraum w II wojnie światowej*, naddb., „Dzieje Najnowsze”, 1972, r. IV, nr 1, s. 43–184
33. Nedaiło P.E., *O tolkowaniu sowiejskich zakonow*, naddb., 1957, s. 179–195
34. Olszewski M., *Zagadnienie odpowiedzialności za naruszenie przepisów ruchu lotniczego obowiązujących w przestrzeni powietrznej PRL*, naddb., „Państwo i Prawo”, 1961, nr 7 (185), s. 98–110
35. Olszewski M., *Ochrona bezpieczeństwa lotniczego w polskim prawie karnym*, naddb., „Nowe Prawo”, 1962, nr 7–8, s. 969–984
36. Payelle G. i inni, *Les atrocités allemandes en France*, 1915, s. 15
37. Rajkowski J., *Podstawowe zagadnienia społeczno-prawne kontraktacji produktów rolnych*, naddb., „Zeszyty Naukowe UAM”, b.d., 181–193
38. Rajzman H., *O tzw. winie kombinowanej w teorii, de lege lata i de lege ferenda*, naddb., „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia”, sectio G, 1963, vol. II, s. 53–77
39. Rayski L., *O lotnictwie polskim we wrześniu*, b.d., fkp. 8
40. Remiszewski J., Iliński M., *Przemysł fotochemiczny w Polsce*, 1947, masz., I, k. 2
41. Schaff L., *Wszczęcie postępowania karnego a problematyka podstawy i przedmiotu procesu*, naddb., „Państwo i Prawo”, 1959, nr 2 (156), s. 246–260
42. Stimson H.L., *The Nuremberg Trial: Landmark in Law*, 1947, masz., I, k. 11

43. Szargorodskij M.D., *Woprosy obszczego uczenija o nakananii w teorii sowietskogo prawa na sowriemennom etapie*, nadb., „Sowietskoe Gosudarstwo i Prawo”, 1961, nr 10, s. 136–145
44. Śliwoski J., *System kar w projekcie kodeksu karnego*, nadb., „Palestra”, 1963, nr 3, s. 33–46
45. Świda W., *Uwagi o metodologii kodyfikacji*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, Seria A, 1964, r. XIX, s. 74–75
46. Świda W., *L'évolution moderne de la peine privative de liberté. L'élimination de la courte peine dans le projet de code pénal polonais de 1967*, „Extrait de la Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique”, 1968, vol. XXII, nr 2, s. 89–91
47. Świda W., Kubicki L., *Stan prawa karnego*, nadb., „Państwo i Prawo”, 1972, nr 4 (314), s. 25–40
48. Tichenko C.I., *Priedstawlenije wieszczestwiennych dokazatelstw dla sudebnoj ekspiertizy*, nadb., „Kijowski Państwowy Uniwersytet im. T.G. Szewczenki”, 1948, nr 3, s. 133–149
49. Tichenko C.I., *Borotba sudowo-słidczich organiw z rozkradannjami socialisticznoi własnosti, zwjazaniami z falszuwan-njam dokumentiw*, „Kijowski Państwowy Uniwersytet im. T.G. Szewczenki. Naukowe Zapiski”, 1957, t. XVI, nr 9, s. 25
50. Tichenko C.I., *Razwitije sowietskoj kriminalistiki na Ukrainie*, b.d., s. 24
51. Tyszkiewicz L., *Nowelizacja przepisów o warunkowym zwolnieniu a przepis art. 2 § 1 k.k.*, nadb., „Palestra”, 1962, nr 7, s. 29–35
52. Walczyński J.Z., Grudzińska J., Grudziński W., *Ocena sądowo-lekarska uszkodzeń narządu żucia w postępowaniu karnym*, „Pamiętnik VI Zjazdu Sekcji Chirurgii Stomatologicznej. Urazy twarzoczaszki”, Wrocław, 24–26 XI 1961, fkp. 6
53. Walczyński J.Z., Grudziński W., *Pistolet sygnalizacyjny i niebezpieczeństwa związane z jego niewłaściwym użyciem*, nadb., „Biuletyn Instytutu Medycyny Morskiej w Gdańsku”, 1963, vol. XIX, nr 1/2, s. 263–269
54. Wąsicki J., *W sprawie Prus Południowych*, nadb., 1956, s. 326–341

55. Wolter W., *O założeniach filozoficznych poglądów Juliusza Makarewicza*; Pławski S., *Walka Makarewicza o praworządność*, nadb., „Państwo i Prawo”, 1966, nr 2 (240), s. 231–246
56. Zapałowski T., *Przestępstwa gwałtu*, nadb., 1968, s. 9
57. IV Zjazd Krajowy Zrzeszenia Prawników Polskich — tezy do referatów, b.d., s. 39

ANEKS 17

J. 126. Prace drukowane T. C.

1. *Stan samochodu a bezpieczeństwo ruchu*, „Przegląd Policyjny”, 1939, nr 1, s. 11–27
2. C. T., Sawicki J., *Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze. Historia, organizacja, prawo Trybunału*, „Problemy”, 1946, nr 6 (7), s. 1–15
3. C. T., Sawicki J., *Działanie na rozkaz*, nadb., „Wojskowy Przegląd Prawniczy”, 1947, nr 2–3, s. 178–199
4. C. T., Sawicki J., *Działanie na rozkaz lub w imieniu państwa*, nadb., „Wojskowy Przegląd Prawniczy”, 1947, nr 4, s. 332–345
5. *Granice uprawnień lekarza. Na marginesie wyroku norymberskiego w „sprawie lekarskiej”*, nadb., „Lekarz Wojskowy”, 1948, nr 3, s. 227–233
6. *On ne réussira pas à enterrer Nuremberg*, „Articles et Documents”, 1949, nr 1454, s. 5–7
7. *Wina w projekcie kodeksu karnego Polski Ludowej*, „Nowe Prawo”, 1952, nr 10, s. 16–24
8. *Die strafrechtliche Verantwortlichkeit der Staatsangestellten für Wirtschaftsverbrechen im Lichte der Rechtsprechung*, „Rechtswissenschaftlicher Informationsdienst Deutsches Institut für Rechtswissenschaft”, 1953, nr 7, s. 210–228
9. *System bezpieczeństwa zbiorowego a zagadnienie zakazu broni masowej zagłady*, nadb., [w:] *Materiały Sesji Naukowej PAN*, Warszawa, 3–6 kwietnia 1955, s. 151–175 (także w języku rosyjskim)
10. *Le système de sécurité collective et l'interdiction des armes de destruction massive*, nadb., [w:] *Sécurité collective en Europe. Conférence tenue à Varsovie de 3 au 6 avril 1955*, s. 183–213
11. *Uwagi o części ogólnej projektu kodeksu karnego PRL*, nadb., „Nowe Prawo”, 1955, nr 7–8, s. 57–62

12. *Spoleczny i prawny problem chuligaństwa wśród młodzieży*, nadd., „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza”, 1956, z. 1, s. 105–122
  13. *Kauczkowy przepis*, nadd., „Nowe Prawo”, 1956, nr 10, s. 100–104
  14. *Obawa zbytnej blankietowości w kodyfikacji przestępstw gospodarczych*, nadd., „Państwo i Prawo”, 1956, nr 11, s. 873–875
  15. *Problemy kodyfikacyjne przestępstw gospodarczych*, nadd., „Państwo i Prawo”, 1958, nr 11 (153), s. 746–761
  16. *Próba określenia przestępstwa gospodarczego*, nadd., „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny”, 1958, t. III, s. 17–29
  17. *Ochrona mienia społecznego w prawie karnym*, nadd., „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny”, 1959, t. III, s. 107–130
  18. *W przededniu kodyfikacji przestępstw gospodarczych*, nadd., „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny”, 1959, r. XXI, z. 2, s. 74–95
- J. 127. Jw.
19. *Spekulacja*, nadd., „Palestra”, 1960, nr 4, s. 13–24
  20. *Przestępstwa gospodarcze nowego rodzaju*, nadd., „Palestra”, 1960, nr 9, s. 45–59
  21. *Odpowiedzialność karna za wypadki drogowe*, nadd., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1961, nr 3, s. 73–109
  22. *La responsabilité pénale. Pour les accidents de la route*, [w:] *Deuxièmes journées juridiques polono-françaises*, 20–28 avril 1961, s. 22
  23. *Sprawca i przedmiot wypadku drogowego*, nadd., „Palestra”, 1961, nr 4, s. 37–53
  24. *Ocena strony przedmiotowej wypadku drogowego*, nadd., „Palestra”, 1961, nr 5, s. 39–60
  25. *Strona podmiotowa wypadku drogowego*, nadd., „Nowe Prawo”, 1961, nr 5, s. 594–605
  26. *Przyczyny wypadków drogowych*, nadd., „Problemy Kryminologii”, 1961, nr 32, s. 463–486
  27. *Wypadki drogowe. Przegląd problemów*, nadd., „Problemy Kryminologii”, 1961, nr 30, s. 159–171
  28. *Problemy komunikacyjne miasta Poznania*, nadd., „Kronika Miasta Poznania”, 1962, nr 3, s. 11–22
  29. *Czy „sztywny” próg nietrzeźwości?*, nadd., „Nowe Prawo”, 1962, nr 4, s. 493–502

30. *Sprawca przestępstwa gospodarczego*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1962, nr 4, s. 63–74
31. *Criminal law and safety of road traffic*, nadb., [w:] *Rapports polonais présentés au Sixième Congrès International de Droit Comparé*, Varsovie 1962, s. 16–30
- J. 128. Jw.
  32. *Projekt nowego kodeksu karnego Niemieckiej Republiki Federalnej*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1963, r. XXV, z. 2, s. 79–103
  33. *Przestępstwa przeciwko gospodarce narodowej. Dyskusja kodyfikacyjna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1964, nr 1, s. 67–87
  34. *Odpowiedzialność prawna za fotografie zamieszczone w prasie*, nadb., „Zeszyty Prasoznawcze”, 1965, nr 2 (24), s. 19–23
  35. *W sprawie form organizacyjnych studiów dla pracujących (artykuł dyskusyjny)*, nadb., „Życie Szkoły Wyższej”, 1965, nr 4, s. 16–24
  36. *Wypadki drogowe w 1963 roku w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1965, nr 4, s. 73–92
  37. *Prawo karne*, nadb., „Niemiecka Republika Federalna”, 1965, rozdział XVII, s. 493–514
  38. *Postęp techniczny a prawo karne*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1967, nr 1, s. 17–33
  39. „Idealna” sylwetka sprawozdawcy sądowego, nadb., „Prawo i Prasa. Ośrodek Badania Prasy”, 1968, s. 11–29
  40. *Niezawinione sprowadzenie stanu powszechnego niebezpieczeństwa*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1969, nr 1, s. 11
  41. *Zur Nichtverjährbarkeit von Verbrechen gegen das Völkerrecht*, nadb., „Staat und Recht”, 1969, z. 1, s. 25–28
  42. C. T., Hinderer H., *Technischer Fortschritt und die Aufgaben des Strafrechts*, nadb., „Wiss. Z. Univ. Halle”, 1969, r. XVIII, z. 4, s. 199–203
  43. *Fotografia w nauczaniu i nauce*, nadb., „Neodidagmata”, 1969, nr 4, s. 113–134
  44. *Autor ma głos...*, nadb., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1970, nr 2, s. 99–103

45. *Węzłowe problemy społeczne nowego kodeksu karnego*, nadd., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1970, nr 3, s. 47–59
  46. *Il progresso tecnico e il diritto penale*, nadd., „Estratto da Scritti in onore di Gaspare Ambrosini”, 1970, vol. I, s. 490–496
- J. 129. Jw.
47. *Wpływ przemian społecznych na prawo karne*, nadd., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1971, nr 1, s. 27–35
  48. *Z problematyki udziału Polski w procesie przed MTW w Norymberdze*, nadd., 1971, s. 6
  49. *Wpływ rewolucji naukowo-technicznej na kształtowanie się norm prawa karnego*, nadd., „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”, 1973, nr 1, s. 21–37
  50. *Niedoskonałość systemów prawno-karnych w warunkach współczesnego życia*, nadd., „Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne”, 1974, nr 1, s. 53–75
  51. *Zagrożenie autorytetu prawa w naszej epoce*, nadd., „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1974, z. 2, s. 111–135
  52. *Zapobieganie przestępstwom drogowym*, nadd., „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”, 1974, nr 4, s. 141–162
  53. *Spekulacja*, nadd., „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”, 1974, nr 7, s. 45–59
  54. *Przestępcze zatruwanie środowiska (na przykładzie RFN)*, nadd., „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych”, 1975, nr 10, s. 123–137
  55. *La responsabilité pénale en matière d'accidents de la circulation*, nadd., „Journées juridiques”, b.d., s. 183–199

Witold Jakóbczyk

Roman Dąbrowski
Poznań

MATERIAŁY WITOLDA JAKÓBCZYKA (1909–1986) (P. III–78)

Witold Jakóbczyk, syn tokarza Władysława i Julii z Janeczaków, urodził się 15 stycznia 1909 roku w Sosnowcu.

Po czteroletniej nauce w szkole podstawowej w latach 1920–1929 uczęszczał do Gimnazjum im. Stanisława Staszica w Sosnowcu, szkoły o profilu matematyczno-przyrodniczym. Świadcstwo dojrzałości uzyskał 31 maja 1929 roku. Następnie, w latach 1929–1930, odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Cieszynie.

W 1930 roku rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Poznańskim. Na III roku studiów, w 1932 roku, objął stanowisko zastępcy asystenta, de facto w tym okresie pełnił obowiązki bibliotekarza Seminarium Historycznego.

Studia ukończył w czerwcu 1934 roku, uzyskując magisterium u prof. Jana Rutkowskiego na podstawie pracy *Uwarstwienie ludności wiejskiej w królewskich zachodnich województw Korony w II połowie XVI wieku*, wydrukowanej w 1936 roku w „Rocznikach Dziejów Społecznych i Gospodarczych”. Od września 1936 roku Witold Jakóbczyk pracował na etacie młodszego asystenta.

Na seminarium doktoranckim u prof. Adama Skałkowskiego 1 lipca 1937 roku obronił pracę *Maksymilian Jackowski*, wydaną drukiem w 1938 roku pod zmienionym tytułem *Patron Jackowski*.

Równolegle interesował się socjologią i uczęszczał na wykłady i seminaria prowadzone przez prof. Floriana Znanięckiego. Podczas rygorozum 25 czerwca 1937 roku, obok historii, zdawał socjologię. Ten okres wywarł decydujący wpływ na osobowość badawczą W. Jakóbczyka, który stopniowo coraz bardziej swe zainteresowania kierował ku wiekowi XIX, pasjonując się dziejami Wielkopolski. Zajął się zwłaszcza pracami organicznymi zaboru pruskiego oraz biografistyką, z powodzeniem odłąd w swych badaniach posługiwał się także metodami socjologicznymi.

W 1936 roku pracował jako nauczyciel kontraktowy w prywatnym gimnazjum prof. Jana Sajdaka — w Collegium Marianum, a następnie, w latach 1937–1939, jako nauczyciel kontraktowy w Gimnazjum i Liceum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Władze uniwersyteckie,

z braku etatu, nie mogły przedłużyć z nim kontraktu, pozostał jednak w Seminarium Historycznym jako asystent wolontariusz.

Lato 1939 roku spędził w Lewkowie, zapoznając się z zawartością archiwum rodziny Lipskich.

Zmobilizowany 24 sierpnia 1939 roku w Pleszewie, odbył kampanię wrześniową jako podporucznik rezerwy w 70. Pułku Piechoty Wielkopolskiej, gdzie był dowódcą V plutonu w III Batalionie; 17 września w bitwie nad Bzurą dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał kolejno w oflagach — w Prenzlau (1 rok), Neubrandenburgu (3 lata) oraz w Groß-Born (1 rok). Podczas pobytu w obozach udzielał się jako prelegent i organizator działalności kulturalno-oświatowej. Po ewakuacji na Zachód doczekał się oswobodzenia 2 maja 1945 roku w Lubece.

Na repatriację czekał w kwaterach prywatnych pod Hamburgiem, skąd 13 grudnia 1945 roku powrócił do Poznania, by od 1 stycznia 1946 roku rozpocząć ponownie pracę na Uniwersytecie Poznańskim jako starszy asystent w Katedrze Historii Gospodarczej Seminarium Historycznego. Wówczas dopiero, w wieku 37 lat, mógł pomyśleć o założeniu rodziny i w lipcu 1946 roku ożenił się z Zofią Zaworską, z zawodu nauczycielką, z którą miał dwoje dzieci: córkę Magdalenę i syna Stanisława.

Niebywale szybko odbudował swój warsztat naukowy. Pozostał wierny uprawianej przed wojną tematyce, gromadził bowiem materiały do biografii najwybitniejszego organicznika w dziejach Polski Karola Marcinkowskiego. W czerwcu 1946 roku pracę na ten temat oddał w Wydawnictwie Zachodnim, a w listopadzie ukazała się ona drukiem pod tytułem *Doktor Marcin*.

1 maja 1947 roku uzyskał nominację na adiunkta. W styczniu 1951 roku przeprowadził przewód habilitacyjny na podstawie pracy *Studia nad dziejami Wielkopolski w XIX wieku*. Praca ta, poszerzana w ciągu kilku lat badań, ukazała się drukiem w trzech tomach.

W 1952 roku Witold Jakóbczyk został zastępcą profesora, a w 1955 roku profesorem nadzwyczajnym. Od roku 1960 kierował Katedrą (później Zakładem) Najnowszej Historii Polski w Instytucie Historycznym UAM. W latach 1955–1956 był prodziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego UAM. W 1962 roku uzyskał nominację na profesora zwyczajnego. Jako dydaktyk wykształcił liczne grono swoich następców — około stu magistrów, siedemnastu doktorów i czterech docentów, z których dwaj zostali profesorami (Stanisław Kubiak i Lech Trzeciakowski). Recenzował nadto czterdzieści innych prac doktorskich

oraz jedenaście prac habilitacyjnych. Był także recenzentem czterech dysertacji doktorskich stypendystów zagranicznych: amerykańskich — Johna J. Kulczyckiego i Williama Hageny, którzy zajmowali się dziejami Wielkopolski w okresie zaboru pruskiego — oraz historyka szwajcarskiego Karla Heinka Streitera i Niemki Hannelore Bruchhold-Wahl.

Witold Jakóbczyk współpracował z licznymi instytucjami naukowymi. Przez ponad 25 lat był członkiem Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Poznaniu. W latach 1964–1974 był zastępcą sekretarza generalnego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jako konsultant naukowy był przed rokiem 1968 długoletnim członkiem Rady Naukowej Zakładu Historii Partii przy KCPZPR, w latach 1958–1966 członkiem Podkomisji Historii w Komisji Nauki przy KCPZPR. W okresie 1966–1986 przewodniczył Radzie Naukowej Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. M. Kasprzaka w Poznaniu.

Poza tym udzielał się w pracach Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego, w Wielkopolskim Klubie Pamiętnikarskim, w Towarzystwie Miłośników Miasta Poznania (miał odczyty), w Ruchu Miłośników Opery. Występował w telewizji poznańskiej, szczególnie w okresie emitowania serialu *Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy*. Był wielkim miłośnikiem muzyki, właścicielem znacznej płytoteki muzyki poważnej, zwłaszcza operowej. Interesował się sportem, był zapalonym kibicem piłkarskim.

Dorobek naukowy profesora Jakóbczyka to prawie czterysta publikacji naukowych i popularnonaukowych, artykułów oraz recenzji. Wygłosił około stu odczytów i referatów. Opublikował szereg prac, m.in. w 1951 roku *Uwłaszczenie chłopów w Wielkopolsce w XIX wieku*, w 1952 tom I wyboru źródeł *Wielkopolska 1815–1850* i tom II *Wielkopolska 1851–1914*, wydrukowany w 1954 roku. W 1961 roku ukazała się jego książka *Bismarck*. W 1984 roku ogłosił pracę *Niemcy 1815–1919. Między partykularyzmem a federalizmem*.

Witold Jakóbczyk otrzymał liczne odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski w 1956 roku, Krzyż Oficerski w 1983 roku oraz wyróżnienia za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną, m.in. od ministra oświaty i szkolnictwa wyższego.

Zmarł nagle, w pełni jeszcze sił twórczych, 3 października 1986 roku. Pochowany został na cmentarzu na Junikowie w Poznaniu.

Materiały Witolda Jakóbczyka zakupione zostały przez APAN od żony profesora Zofii Jakóbczyk w 1987 roku. Rozmiar spuścizny wynosi 1,25 m.b. Wstępne prace porządkowe podjęto jesienią 1993 roku, zaś

dalsze, wraz z nadaniem układu i inwentaryzacją, przeprowadzone przez mgra Romana Dąbrowskiego, zakończone zostały w połowie 1994 roku. Pewne uzupełniające przeredagowania inwentarza i uzupełnienia spuścizny o kolekcję zdjęć z historii Wielkopolski w XIX wieku i o materiały z lat 1985–2003, przekazane przez magistrantów historii UAM (taśmy wywiadów wspomnieniowych o Witoldzie Jakóbczyku i dyskietka z pracą o dydaktyce uniwersyteckiej profesora), dokonane zostały przez opracowującego inwentarz w 2004 roku.

W trakcie porządkowania materiałów wyodrębnionych zostało 8 grup: I. Materiały twórczości naukowej; II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, wydawniczo-redakcyjnej i społecznej; III. Materiały biograficzne; IV. Korespondencja; V. Materiały o twórcy spuścizny; VI. Materiały rodzinne; VII. Materiały osób obcych; VIII. Załączniki. Zgromadzone w archiwum Witolda Jakóbczyka papiery pochodzą z lat 1935–2003.

Grupa I, zawierająca materiały twórczości naukowej, dzieli się na 3 podgrupy: A. Prace i artykuły; B. Recenzje; C. Materiały warsztatowe.

W podgrupie prac i artykułów z lat 1937–1986 zwracają uwagę: maszynopis pracy doktorskiej z 1937 roku *Maksymilian Jackowski* z uwagami promotora prof. A. Skalkowskiego wraz z załączonymi rękopisami opinii i recenzji profesorów K. Tymienieckiego, K. Chodynickiego i S. Pigionia oraz rękopis i maszynopis odrębnie opracowanej w latach 1985–1986 i niepublikowanej pracy *Maksymilian Jackowski 1815–1905*. Znajdują się tutaj także obszerne fragmenty maszynopisu nieuwzględnione w opublikowanej pracy *Prasa wielkopolska 1859–1918* i maszynopisy prac *Zasłużeni Wielkopolanie XIX wieku* oraz *Najdłuższa wojna o przetrwanie nad Wartą 1815–1914*.

Następną podgrupę stanowią rękopisy recenzji z okresu 1963–1986, jest ich zaledwie pięć. Ułożone zostały alfabetycznie wg nazwisk autorów recenzowanych prac. Sporządzono ich aneks nr 1.

Największą, trzecią podgrupę stanowią materiały warsztatowe z okresu 1966–1985. Są tu wypisy źródłowe (przeważnie z kwerendy prasowej) i niekiedy także notatki dotyczące głównie dziejów Poznania i Wielkopolski, rzadziej zaś terenu całego zaboru pruskiego. Tutaj zwracają uwagę: odpisy listów Macieja Mielżyńskiego do Gustawa Potworowskiego z 1848 roku dotyczące Ligi Polskiej, sporządzone w Bibliotece UJ; odpisy z Biblioteki Uniwersytetu Poznańskiego korespondencji Olgierda Czartoryskiego i fragmentów korespondencji Maksymiliana Jackowskiego z Ignacym Józefem Kraszewskim z lat 1870–1876. Są tu

także inedita listów Karola Libelta z lat 1856–1869 oraz odpisy listów Augusta Cieszkowskiego. Odpisy tych listów Witold Jakóbczyk sporządził z papierów po Zygmuncie Szuldrzyńskim w Lubaszu. Są tu też zgromadzone przez profesora dziewiętnastowieczne druki ulotne z lat 1852–1888 dotyczące m.in. Centralnego Towarzystwa Gospodarczego i Szkoły Rolniczej w Żabikowie, ujęte w aneksie nr 2, oraz broszury z lat 1846–1852 dotyczące Ligi Polskiej i historii Wielkiego Księstwa Poznańskiego, wyszczególnione w aneksie nr 3, a także z lat 1864–1887, ujęte w aneksie nr 4.

Grupę II, obejmującą materiały działalności, podzielono na podgrupy: materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, wydawniczej, redakcyjnej oraz, odrębnie, społecznej.

W podgrupie pierwszej umieszczone zostały materiały z okresu 1946–1986 dotyczące współpracy Witolda Jakóbczyka z instytucjami o charakterze naukowym. Jest to przeważnie korespondencja z tymi instytucjami, natomiast w przypadku PTPN i PAN są także pisma o nominacjach profesora w ramach tych instytucji. Poza tym w j. 55 znajduje się plik zaproszeń na sesje naukowe i wystawy o tematyce historycznej z adnotacjami autora spuścizny o bytności na tych imprezach.

W podgrupie dotyczącej działalności dydaktycznej w okresie 1958–1986 znajduje się notes i kartki z wykazami nazwisk studentów wraz z tematami opracowywanych przez nich prac magisterskich. Uwagę zwraca tu plik listów studentów do profesora (j. 58), a w j. 59 znajduje się korespondencja Witolda Jakóbczyka z okresu 1965–1967 dotycząca recenzowania prac doktorskich osób niebędących uczniami Jakóbczyka i opinie dotyczące nadawania innych stopni naukowych.

W następnej podgrupie znajduje się dokumentacja z lat 1947–1987 dotycząca działalności wydawniczej, w tym umowy i korespondencja z wydawnictwami oraz redakcjami czasopism. Tu znajdują się m.in. materiały dotyczące udziału Witolda Jakóbczyka w pracach Komitetu Redakcyjnego monografii regionalnej *Ostrów Wielkopolski. Dzieje miasta i regionu* oraz korespondencja z Ossolineum z lat 1947–1952. Wykaz wydawnictw i redakcji współpracujących z Witoldem Jakóbczykiem, opracowany alfabetycznie, ujęty został w aneksie nr 5.

Podgrupa materiałów działalności społecznej profesora zawarta jest w dwóch jednostkach — 61 i 62 — i obejmuje lata 1952–1986. Działalność ta ściśle wiązała się z zawodowymi kwalifikacjami profesora: był konsultantem naukowym, prelegentem i aktywnym uczestnikiem obchodów i imprez o charakterze historycznorocznicowym. Pracę tę

traktował jako swoiste posłannictwo i obowiązek uczonego wobec społeczeństwa. Są tu także pokwitowania wpłat pieniężnych profesora na cele społeczne (j. 63).

Grupa III zawiera dość obfite materiały biograficzne Witolda Jakóbczyka z okresu 1937–1986. Warto tu wymienić uporządkowane notatki autobiograficzne (masz. i rkp., k. 10), cenne są zwłaszcza materiały dotyczące pobytu w obozie jenieckim w Niemczech z lat 1939–1944, a wśród nich obszerna obozowa korespondencja Witolda Jakóbczyka z rodziną w Polsce (j. 65), ujęta w aneksie nr 6. Tutaj także znajdują się dokumenty osobiste, m.in. kopie dyplomu doktorskiego i legitymacje. Obszerny jest zbiór dokumentów dotyczących głównego nurtu działalności naukowo-pedagogicznej profesora na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu, obejmujący lata od 1946 do 1979, tj. do czasu przejścia Witolda Jakóbczyka na emeryturę — nominacje, umowy o pracę, materiały związane z jubileuszami pracy naukowej, dyplomy i zaświadczenia o nagrodach naukowych. Wyodrębnione są tu także materiały (j. 71) dotyczące jubileuszu 75-lecia Gimnazjum im. Stanisława Staszica w Sosnowcu, którego Witold Jakóbczyk był absolwentem, oraz fragmentaryczny zbiór zdjęć (42 fot.) z lat 1946–1984, związanych z działalnością naukową i pedagogiczną profesora, m.in. w Instytucie Historycznym UAM (j. 73). Grupę materiałów biograficznych zamyka zestaw poświadczeń dotyczących stanu zdrowia twórcy spuścizny (j. 75).

IV grupę materiałów stanowi korespondencja wpływająca z lat 1946–1986. Ujęto w niej listy do Witolda Jakóbczyka w układzie alfabetycznym wg nazwisk, wyszczególnionych w aneksie nr 7. Grupa ta zawiera liczne nazwiska osób ściśle związanych z naukami historycznymi w Polsce i za granicą. Znajdują się tu m.in. listy od: Stefana Kieniewicza, Leona Koczego, Stanisława Pigionia i Andrzeja Wojtkowskiego. Na uwagę zasługują tutaj także liczne listy od historyków z zagranicy: dwóch historyków amerykańskich z okresu pisania przez nich prac doktorskich pod kierunkiem Witolda Jakóbczyka i z lat późniejszych: Williama W. Hageny i Johna J. Kulczyckiego (pochodzenia polskiego) oraz historyka szwajcarskiego Karla Heinka Streitera i Niemki Hannelore Bruchhold-Wahl, a także długoletnia korespondencja z lat 1963–1982 z Wiarosławem Sandelewskim, polskim kompozytorem, od II wojny światowej na stałe mieszkającym we Włoszech, i listy z lat 1946–1984 od socjologa Jana Szczepańskiego. Listy profesora dotyczące ściśle kontaktów rodzinnych, a tylko takie znajdują się w spuściznie, pozostawiono w teczkach

związanych z pobytym Witolda Jakóbczyka w niewoli (j. 65) i w materiałach rodzinnych (j. 87); częściowo były one publikowane w „Przeglądzie Wielkopolskim” w 1989 roku.

W grupie V, obejmującej materiały o twórcy spuścizny, zgromadzone są biografie i wspomnienia z lat 1972–1980 (j. 82), m.in. współpracowników profesora: L. Trzeciakowskiego, W. Molika i B. Siupy, publikowane w czasopiśmie. Ujęto je w aneksie nr 8. Dla recenzji prac Witolda Jakóbczyka z lat 1955–1985 (j. 83) sporządzono aneks nr 9. Tutaj zamieszczone są także taśmy magnetofonowe: wywiad radiowy z 1985 roku z Witoldem Jakóbczykiem przeprowadzony przez redaktor Grażynę Wrońską (j. 84) i nagrane na kasetach magnetofonowych (5 kaset, j. 85) wspomnienia z 1998 roku historyków poznańskich: J. Pajewskiego, L. Trzeciakowskiego i G. Labudy, a także wspomnienia żony i syna Witolda Jakóbczyka oraz zapis komputerowy na dyskietce pracy magisterskiej o profesorze, napisanej w 2002 roku przez Waldemara Niewiadomskiego (j. 86).

VI grupa, obejmująca materiały rodzinne z lat 1946–1986, zawiera korespondencję rodzinną: listy profesora do żony oraz żony, syna Stanisława, córki Magdaleny Rakowskiej i ciotki Marii Janeczek do Witolda Jakóbczyka (j. 87).

Grupa VII zawiera materiały osób obcych z lat 1948–1988. Są tu przeważnie drukowane nadbitki artykułów z czasopism oraz drobne prace kolegów historyków i byłych uczniów profesora; zawierają one rękopiśmienne dedykacje autorów dla Witolda Jakóbczyka (j. 88–92). Ułożono je alfabetycznie wg nazwisk autorów i ujęto w aneksie nr 10.

Ostatnią grupę stanowią załączniki. W czterech jednostkach (93–96) umieszczono drukowane prace Witolda Jakóbczyka, ujęte w aneksie nr 11; artykuły profesora wyszczególniono w aneksie nr 12; dla jego wywiadów prasowych sporządzono aneks nr 13. Kolekcja reprodukcji zdjęć dotyczących dziejów Wielkopolski w XIX wieku ujęta została w aneksie nr 14. Obejmuje ona okres działalności naukowej w latach 1955–1985.

Omówione materiały wchodzące w skład spuścizny obejmują zaledwie część dorobku naukowego jej autora. Nie ma w materiałach twórczości wielu ważnych prac profesora zarówno z okresu przedwojennego (poza pracą doktorską z 1937 roku), jak i z lat 1945–1960. Także z lat późniejszych aż do roku 1986 brak wielu istotnych w dorobku Witolda Jakóbczyka opracowań, artykułów i recenzji.

Inwentarz materiałów Witolda Jakóbczyka zawiera 96 j.a. oraz 14 aneksów. Spuścizna otrzymała sygnaturę P. III–78.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Witolda Jakóbczyka, Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, P. III–78, j. 64–73, 75, 87.
2. Teczka osobowa Witolda Jakóbczyka, Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Wydział Humanistyczny, 103 b/933, 153/44, 470/12, 523/466.
3. Dworecki Z., *Wspomnienia i refleksje o profesorze Witoldzie Jakóbczyku*, „Przegląd Wielkopolski”, 1987, r. I, nr 1, s. 37–38.
4. Kubiak S., *Profesorowi Witoldowi Jakóbczykowi zamiast przedmowy*, [w:] *Rola Wielkopolski w dziejach narodu polskiego*, pod red. Stanisława Kubiaka, Lecha Trzeciakowskiego, Seria Historia, Poznań 1979, nr 83, s. 5–10.
5. Molik W., *Siedemdziesięciolecie Witolda Jakóbczyka*, „Kwartalnik Historyczny”, 1980, nr 4.
6. Molik W., *Twórczość naukowa Witolda Jakóbczyka 1909–1986 (w osiemdziesiątą rocznicę urodzin)*, „Przegląd Zachodni”, 1989, r. XLV, nr 1, s. 23–39.
7. Siupa B., *Bibliografia prac profesora doktora Witolda Jakóbczyka*, [w:] *Rola Wielkopolski...*, s. 19–40.
8. Siupa B., *Witold Jakóbczyk — historyk, pedagog, społecznik. Jubileusz profesora Witolda Jakóbczyka. Nadzwyczajne posiedzenie Rady Wydziału Historycznego*, „Informator UAM”, 1980, r. IV, nr 8 (90), s. 1–5.
9. Sobkowiak W., *Profesor Witold Jakóbczyk — Wielkopolanin z wyboru*, „Gazeta Poznańska”, 1986, nr 235.
10. Trzeciakowski L., *Witold Jakóbczyk — historyk zaboru pruskiego i dziewiętnastowiecznych Niemiec*, [w:] *Rola Wielkopolski...*, s. 11–17.
11. Trzeciakowski L., *Wybitny uczonek, wielki autorytet. Pamięci profesora Witolda Jakóbczyka*, „Głos Wielkopolski”, 1986, nr 233.
12. Trzeciakowski L., *In memoriam. Prof. dr Witold Jakóbczyk (1909–1986)*, „Życie i Myśl”, 1987, nr 7–8, s. 36–43.
13. Trzeciakowski L., *Witold Jakóbczyk (1909–1986)*, „Kwartalnik Historyczny”, 1988, r. XCIV, nr 2, s. 327–330.
14. Trzeciakowski L., *Witold Jakóbczyk (1909–1986)*, [w:] *Wybitni historycy wielkopolscy*, pod red. Jerzego Strzelczyka, Seria Historia, Poznań 1989, nr 157, s. 419–436.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–47
A. Prace i artykuły	1–11
a) Dzieje Wielkopolski w XIX wieku	1–5
b) Biografie Wielkopolan XIX wieku	6–9
c) Dzieje Niemiec	10
d) Zagadnienia społeczne	11
B. Recenzje	12
C. Materiały warsztatowe	13–47
a) Dzieje Poznania	13–18
b) Dzieje Wielkopolski i zaboru pruskiego	19–40
c) Historia Polski	41–44
d) Źródła drukowane do dziejów Wielkiego Księstwa Poznańskiego w XIX wieku	45–47
II. Materiały działalności	48–63
A. Organizacyjno-naukowej	48–55
B. Dydaktycznej	56–59
C. Wydawniczej i redakcyjnej	60
D. Społecznej	61–63
III. Materiały biograficzne	64–75
IV. Korespondencja	76–81
V. Materiały o twórcy spuścizny	82–86
VI. Materiały rodzinne	87
VII. Materiały osób obcych	88–92
VIII. Załączniki	93–96
Aneksy	1–14

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace i artykuły

a) Dzieje Wielkopolski w XIX wieku

1. *Die Hakatisten. Der Deutsche Ostmarkenverein 1894–1934* oraz
Komisja Kolonizacyjna 1886–1914
Fragment pracy, wstępny projekt tematyki pracy
1966, masz., jęz. niem., pol., l., k. 7
Druk: Berlin 1966; Poznań 1976
2. *Prasa polska w Wielkopolsce w latach 1859–1918*
Praca niekompletna, częściowo publikowana

- Ok. 1975, masz., l., k. 114
 Druk: *Prasa polska*, t. II 1864–1918, Warszawa 1976, s. 177–201
3. *Towarzystwo Czytelni Ludowych 1880–1939*
 Praca niekompletna
 Ok. 1981, masz., l., k. 106
 Druk: Poznań 1982
4. *Najdłuższa wojna o przetrwanie nad Wartą 1815–1914*
 Egzemplarz autorski pracy z korektą odręczną II redakcji
 1985, masz., l., k. 132
 Druk: *Przetrwać nad Wartą 1815–1914*, Warszawa 1989
5. *W sprawie świadomości narodowej Wielkopolan*
 Artykuł
 Ok. 1986, masz., l., k. 14
 Druk: „Przegląd Zachodni”, 1986, nr 516, s. 79–88

b) Biografie Wielkopolan XIX wieku

6. *Maksymilian Jackowski*
 Praca doktorska z uwagami promotora prof. Adama Skalkowskiego, opinia recenzenta prof. Kazimierza Tymienieckiego, recenzje z „Kuriera Poznańskiego”, 1938, prof. Kazimierza Chodynieckiego i prof. Stanisława Pignonia
 1937, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 441
 Druk: *Patron Jackowski*, Poznań 1939
7. Życiorysy Wielkopolan: Stanisława Karwowskiego, Emilii Sczanieckiej (opublikowane) i Ludwika Rzepeckiego, Leona Wituskiego (niepublikowane)
 Notki biograficzne
 Ok. 1981, rkp., masz., l., k. 4
 Druk: *Wielkopolski słownik biograficzny*, Poznań 1981
8. *Maksymilian Jackowski 1815–1905*
 Praca (wersja nowa, skrócona, inne podsumowanie), niepublikowana, rękopis i 2 egz. maszynopisu oraz korespondencja wydawnicza (3 listy) z Krajową Agencją Wydawniczą w Poznaniu
 1986, rkp., masz., l., k. 190
9. *Zasłużeni Wielkopolanie XIX wieku*
 Praca

1986, masz., l., k. 165
Druk: Warszawa 1987, s. 149

c) Dzieje Niemiec

10. *Niemcy 1815–1919. Między partykularyzmem a federalizmem*
Praca. fragmenty I i II redakcji z poprawkami odręcznymi
oraz egzemplarz korektorski
1980, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 360 + s. 320
Druk: Warszawa-Poznań, 1984

d) Zagadnienia społeczne

11. *Przeciw alkoholizmowi. Głos dyskusyjny*
Artykuł
1986, rkp., l., k. 6

B. Recenzje

12. Recenzje W. J.
1963–1986, rkp., masz., druk, jęz. ang., niem., pol., l., k. 33,
zob. aneks 1

C. Materiały warsztatowe

a) Dzieje Poznania

13. Akademia Królewska, Zamek Cesarski
Notatki i wypisy z „Posener Zeitung”, „Kuriera Poznańskiego” z lat 1903–1910 oraz z akt miasta Poznania w Archiwum Państwowym w Poznaniu dotyczące budowy i otwarcia tych obiektów
Ok. 1981, rkp., jęz. niem., pol., l., k. 58
14. Budowa Teatru Wielkiego i Collegium Minus
Notatki z „Dziennika Poznańskiego” i „Posener Zeitung” oraz z akt miejskich Archiwum Państwowego w Poznaniu z lat 1898–1910
Ok. 1981, rkp., jęz. niem., pol., l., k. 75
15. Teatr miejski
Wypisy z „Posener Zeitung” z lat 1901–1910
1981–1982, rkp., jęz. niem., pol., l., k. 44

16. Poznań
Notatki i wypisy do dziejów miasta w latach 1900–1910 z „Dziennika Poznańskiego” i „Posener Zeitung”
1982–1983, rkp., l., k. 83
  17. Dr Roman May
Materiały do biografii twórcy fabryki nawozów sztucznych w Starołęce pod Poznaniem
Ok. 1983, rkp., masz., kkp., l., k. 24
  18. Bazar
Notatki i wypisy prasowe
Ok. 1984, rkp., l., k. 13
- b) Dzieje Wielkopolski i zaboru pruskiego**
19. Materiały do dziejów Wielkopolski w latach 1832–1920
Wypisy archiwalne, prasowe, notatki
B.d., rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 18
  20. Jw.
Wycinki prasowe z lat 1960–1983
B.d., druk, l. i sz., k. 44
  21. Wielkie Księstwo Poznańskie
Wypisy prasowe oraz źródłowe z Biblioteki Jagiellońskiej i Biblioteki Czartoryskich w Krakowie
B.d., rkp., l., k. 47
  22. Kościół katolicki w Wielkim Księstwie Poznańskim
Notatki i wypisy prasowe
B.d., rkp., masz. pow., l., k. 18
  23. Ksiądz Józef Kłos i „Przewodnik Katolicki”
Wypisy biograficzne z Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu i notatki dotyczące wymienionego czasopisma
B.d., rkp., l., k. 30
  24. Procesy germanizacyjne w zaborze pruskim, walka o ziemię i język
Notatki prasowe i wypisy archiwalne z Archiwum Państwowego w Poznaniu
B.d., rkp., l., k. 6
  25. Hakata
Wypisy archiwalne, prasowe, notatki
B.d., rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 62
  26. Dzieje oświaty i kultury w zaborze pruskim, m.in. strajk szkolny 1906–1907, TCL, ksiądz Antoni Ludwiczak

- Wypisy archiwalne, prasowe, notatki
B.d., rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 44
27. Dzieje prasy polskiej w zaborze pruskim w latach 1875–1910
Wypisy prasowe z „Kuriera Poznańskiego”, „Orędownika”,
„Pracy”
B.d., rkp., masz., l., k. 8
28. Towarzystwo Naukowej Pomocy
Wypisy ze sprawozdań TNP z lat 1841–1868
B.d., rkp., l., k. 11
29. Związek Spółek Zarobkowych z lat 1869–1886
Wypisy prasowe z „Gazety Toruńskiej”, „Trudu”
B.d., rkp., l., k. 4
30. Dzieje pogranicza w latach 1910–1913
Wypisy prasowe
B.d., rkp., l., k. 4
31. Wypisy i odpisy ze spuścizny po Zygmuncie Szuldrzyńskim z Lubasza, m.in. inedita listów Karola Libelta z lat 1856–1869 oraz odpisy listów Augusta Cieszkowskiego z lat 1868–1880
1935, rkp., l., k. 10
32. August Cieszkowski
Wypisy z lektur o poglądach Augusta Cieszkowskiego oraz odpis jego artykułu z 1843 roku
B.d., rkp., masz., l., k. 10
33. Bernard Chrzanowski
Notatki i wypisy prasowe
B.d., rkp., l., k. 11
34. Z korespondencji Jackowskich: listy Maksymiliana do żony (1863–1864), Tadeusza do rodziców (1879–1885) i inne (1849–1865)
Notatki W. J. i wypisy; ze spuścizny Jackowskich — Archiwum Państwowe w Poznaniu
B.d., rkp., l., k. 31
35. Korespondencja Maksymiliana Jackowskiego z Ignacym J. Kraszewskim z lat 1870–1876
Odpisy fragmentów korespondencji z Archiwum Państwowego w Poznaniu
1979, rkp., l., k. 9
36. Listy Kazimierza Grabowskiego i Stanisława Karwowskiego do księcia Olgierda Czartoryskiego z 1915 roku

- Odpisy listów z Biblioteki UAM
B.d., rkp., l., k. 4
37. Odpisy listów Macieja Mielżyńskiego do Gustawa Potworowskiego z 1848 roku dotyczących Ligi Polskiej
Wypisy archiwalne
B.d., rkp., l., k. 5
38. Emigracja zarobkowa Polaków do Niemiec
Wypisy prasowe z „Orędownika” i „Pracy” z lat 1883–1914
B.d., rkp., l., k. 6
39. Stosunki narodowościowe, statystyka, tzw. kwestia polska
Odpisy akt pruskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 1896–1897, 1900–1902 i raport Naczelnego Prezesa Prowincji Poznańskiej z 23 listopada 1895 roku, wypisy i rejestry archiwalne z Deutsches Zentralarchiv z Merseburga i Archiwum Państwowego w Poznaniu
B.d., rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 67
40. Koło Polskie w Berlinie
Wypisy z akt z lat 1851–1861 z Biblioteki Kórnickiej oraz prasowe z lat 1850–1865 z „Roczników Polskich” i „Gazety Polskiej”
B.d., rkp., l., k. 27

c) Historia Polski

41. Świadomość narodowa a państwo
Notatki z lektur, wypisy prasowe z „Orędownika”, „Dziennika Poznańskiego”, „Brzasku”, „Pracy”
B.d., rkp., l., k. 102
42. Naród — społeczeństwo
Wypisy z lektur, wycinki prasowe, nadbitki prac Jana Szczepańskiego, Stanisława Kowalskiego
1979–1986, rkp., druk, jęz. ang., pol., l., k. 51
43. Badania naukowe
Wycinki prasowe, broszury
1982–1983, druk, l. i sz., k. 15
44. XIV Zjazd Lekarzy i Przyrodników Polskich w 1933 r. w Poznaniu
Notatki i wypisy źródłowe z „Roczników TPN”
1984, rkp., l., k. 30

d) Źródła drukowane do dziejów Wielkiego Księstwa Poznańskiego w XIX wieku

45. Instytucje wielkopolskie w XIX w.
Koło Towarzystwie, Centralne Towarzystwo Gospodarcze dla Wielkiego Księstwa Poznańskiego, Szkoła Rolnicza im. Haliny w Żabikowie, Bank Ziemski w Poznaniu
Kolekcja druków ulotnych i broszur z lat 1852–1888
B.d., druk, l. i sz., k. 55, zob. aneks 2
46. Dzieje zaboru pruskiego w XIX w., w tym materiały dotyczące Karola Marcinkowskiego, Ligi Polskiej i polskich parlamentarzystów
Kolekcja broszur i druków ulotnych z lat 1846–1852
B.d., druk, l. i sz., k. 136, zob. aneks 3
47. Jw., w tym materiały dotyczące poglądów na temat sytuacji społeczno-politycznej w zaborze pruskim, statystyki Wielkiego Księstwa Poznańskiego, Ignacego Łyskowskiego
Kolekcja broszur z lat 1864–1887
B.d., druk, sz., s. 403, zob. aneks 4

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI**A. Działalność organizacyjno-naukowa**

48. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza — Instytut Historii
Zaproszenia na posiedzenia Rady Wydziału i Rady Naukowej IH
1973–1985, rkp., masz., l., k. 7
49. Polska Akademia Nauk w Warszawie
Nominacje na członka Komitetu Nauk Historycznych oraz Rady Towarzystw Naukowych i Upowszechniania Nauki
Korespondencja
1965–1972, masz., l., k. 5
50. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Poznaniu
Korespondencja
1965, masz., l., k. 2
51. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Nominacja na członka Komisji Historycznej PTPN
Korespondencja
1948–1984, masz., l., k. 7

52. Instytut Zachodni w Poznaniu
Zaproszenia na zebrania, życzenia okazjonalne
1966–1986, masz., l., k. 8
53. Współpraca z innymi instytucjami naukowymi Poznania, Krakowa
i Warszawy
Korespondencja
1948–1986, masz., l., k. 4
54. Muzeum Historii Ruchu Robotniczego w Poznaniu
Korespondencja dotycząca udziału W. J. w Radzie Muzealnej
1962–1985, masz., l., k. 5
55. Udział w sesjach naukowych i wystawach o tematyce historycznej,
materiały z uwagami W. J.
Zaproszenia
1946–1986, druk, l., k. 14

B. Działalność dydaktyczna oraz opinie w sprawach nadawania stopni naukowych

56. Seminaria magisterskie i doktoranckie
Notes i listy z wykazami nazwisk studentów, tematy ich prac
magisterskich, wykaz doktorantów i tematów dysertacji z lat
1958–1985 oraz korespondencja
1957–1986, rkp., masz., l. i sz., k. 47
57. Plan pracy doktorskiej Adama Podsiadły wraz z listem i wstępem
pracy z uwagami rękopiśmiennymi W. J.
Projekt dysertacji
1983, masz., l. i sz., k. 7
58. Od studentów — więź prywatna ze studentami
Korespondencja
1961–1977, rkp., l., k. 18
59. Nadawanie stopni doktorskich, habilitacji i tytułów profesorskich
Korespondencja w sprawie opinii i uczestnictwa w posiedzeniach komisji uczelnianych
1965–1967, masz., l., k. 8

C. Działalność wydawnicza i redakcyjna

60. Umowy i korespondencja z wydawnictwami oraz redakcjami czasopism
Podział alfabetyczny według instytucji wydawniczych I–Z
1947–1986, rkp., masz., l., k. 122, zob. aneks 5

D. Działalność społeczna

61. Główna i Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich — Instytut Pamięci Narodowej
Nominacje i korespondencja z uwagami rękopiśmiennymi W. J.
1965–1984, rkp., masz., l., k. 6
62. Organizacje społeczne, m.in. Klub Kultury Pamiętnikarskiej, Pro Sinfonika, towarzystwo „Bazar”, Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania, Towarzystwo Miłośników Opery, Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne, Społeczny Komitet Obchodów 25. rocznicy Poznańskiego Czerwca 1956
Zaproszenia, projekt *Regulaminu Klubu Kultury Pamiętnikarskiej* i korespondencja
1952–1986, rkp., masz., l., k. 43
63. Wpłaty na cele społeczne: Centrum Zdrowia Dziecka, odbudowa Zamku Królewskiego, Dom Weterana, pomnik 15. Pułku Ułanów Poznańskich, Muzeum Historii Miasta Poznania, pomnik Armii Poznań
Pokwitowania wpłat, korespondencja
1969–1981, masz., l., k. 6

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

64. Autobiografia (k. 10) oraz notatnik z adresami i kalendarze z wpisami rękopiśmiennymi W. J.
1978–1986, rkp., masz., l., k. 108
65. Materiały z pobytu w obozie jenieckim — oflagu
Zaświadczenia obozowe, listy do rodziny, laurka imiennowa, rysunek portretowy, zeszyty do nauki języków obcych
1939–1944, rkp., jęz. niem., pol., l., k. 87, zob. aneks 6
66. Dokumenty osobiste
Kopie dyplomu doktorskiego z 1 lipca 1937 r. (3 egz.), zaświadczenie reemigranta z 1945 r., legitymacja wojskowa oficera rezerwy, odpis aktu małżeństwa z 19 lipca 1946 r., potwierdzenie zameldowania z 1946 r.
1937–1946, rkp., masz., druk, l., k. 19
67. Jw.
Legitymacje towarzystw, instytucji oraz związków
1954–1986, druk, l. i sz., k. 19

68. Dokumenty związane z pracą na Uniwersytecie Poznańskim
Nominacje, umowy o pracę, zawiadomienia dotyczące zajmowanych stanowisk, pensum godzin zajęć dydaktycznych — wykładów i ćwiczeń — przejścia na emeryturę, podziękowania
1946–1979, masz., l., k. 28
69. Wyróżnienia i nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i społeczną
Dyplomy, pisma gratulacyjne rektora UAM, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, władz państwowych i towarzystw
1952–1978, rkp., masz., l., k. 12
70. Jw.
Dyplomy i legitymacje odznaczeń
1979–1986, rkp., masz., druk, l., k. 25
71. Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica w Sosnowcu, którego W. J. był absolwentem, jubileusz 75-lecia szkoły, Zjazd Absolwentów w 1969 r.
Druki Zjazdu Absolwentów w 1969 r., korespondencja kolegów szkolnych z lat 1947–1985, wspomnienia Aleksandra Śniatyckiego *Mieczysław Ciopa (1908–1944)*, fotografie, *Księga pamiątkowa...*, Sosnowiec 1969
1947–1985, rkp., druk, l. i sz., k. 49 + s. 202
72. Gratulacje od instytucji i osób z okazji uzyskania tytułu profesora zwyczajnego (1962), 70-lecia urodzin (1979) i otrzymania nagród
Telegramy, pisma, korespondencja
1958–1985, rkp., masz., druk, l., k. 41
73. Zbiór zdjęć z działalności naukowej i pedagogicznej, m.in. w Instytucie Historii UAM, ze spotkań naukowych w kraju i za granicą, z promocji doktorskich uczniów, ze zjazdów
Fotografie z podziałem rzeczowo-chronologicznym i 1 rys. przedstawiający karykaturę W. J.
1946–1984, l., k. 42 + 1 rys.
74. Sprawy finansowe
Pokwitowania, polisa ubezpieczeniowa, korespondencja, odcinki ZUS wypłat emerytur
1952–1986, masz., druk, l., k. 26
75. Dokumenty dotyczące stanu zdrowia

Zaświadczenia, karty informacyjne, wyniki badań lekarskich, legitymacja ubezpieczeniowa
1948–1986, masz., druk, l. i sz., k. 102

IV. KORESPONDENCJA

A. Wychodząca

Zob. j.a. 65 i 87 (listy W. J. do rodziny)

B. Wpływająca

76. Osoby i instytucje B–J
1952–1986, rkp., masz., jęz. ang., niem., pol., l., k. 129, zob. aneks 7
77. Jw. K
1952–1986, rkp., masz., jęz. ang., pol., l., k. 114, zob. aneks 7
78. Jw. L–R
1946–1986, rkp., masz., druk, jęz. ang., niem., pol., l., k. 85, zob. aneks 7
79. Jw. S
1946–1987, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., włos., l., k. 169, zob. aneks 7
80. Jw. T–Z i nadawcy nieustaleni
1946–1986, rkp., masz., jęz. ang., pol., l., k. 71, zob. aneks 7
81. Wizytówki osób niebędących korespondentami
B.d., druk, l., k. 22

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

82. Życiorysy i wspomnienia
Artykuły
1972–1980, masz., druk, l., k. 18, zob. aneks 8
83. Recenzje prac W. J.
Wycinki prasowe
1955–1985, masz., druk, jęz. ang., niem., pol., l., k. 19, zob. aneks 9
84. Rozmowa z W. J. o bohaterach serialu telewizyjnego *Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy*
Wywiad radiowy redaktor Grażyny Wrońskiej
1985, taśma magnetyczna, 1 kaseta

85. Rozmowy o W. J. z żoną Zofią, synem Stanisławem i profesorami UAM Januszem Pajewskim, Lechem Trzeciakowskim i Gerardem Labudą
Wywiady prowadziła studentka UAM Sylwia Cicha
1998, taśma magnetyczna, 5 kaset
86. Waldemar Niewiadomski, *Witold Jakóbczyk, historyk i nauczyciel akademicki*
Praca magisterska, zapis komputerowy
2002, 1 dyskietka

VI. MATERIAŁY RODZINNE

87. Korespondencja rodzinna: listy W. J. do i od żony Zofii, od syna Stanisława, od córki Magdaleny Rakowskiej z rodziną, od ciotki W. J. Marii Janeczek oraz zdjęcie z 25-lecia ślubu W. J.
1946–1986, rkp., l., k. 46, fot. 1

VII. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

88. Prace obce z dedykacjami dla W. J. autorzy B–C
1957–1985, rkp., druk, jęz. ang., pol., l. i sz. k. 167, zob. aneks 10
89. Jw. D–Jan.
1955–1985, rkp., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 275, zob. aneks 10
90. Jw. Jas.–K
1948–1983, rkp., druk, jęz. ang., niem., pol., l. i sz., k. 266, zob. aneks 10
91. Jw. L–P
1956–1988, rkp., masz., druk, jęz. ang., niem., pol., l. i sz., k. 259, zob. aneks 10
92. Jw. R–Ż
1954–1979, rkp., druk, l., jęz. czes., niem., pol., l. i sz., k. 256, zob. aneks 10

VIII. ZAŁĄCZNIKI

93. Prace i artykuły naukowe W. J.
Teksty drukowane

- 1955–1982, druk, jęz. ang., franc., pol., l. i sz., k. 55, zob. aneks 11
94. Artykuły popularnonaukowe W. J.
Teksty drukowane
1976–1984, druk, l. i sz., k. 63, zob. aneks 12
95. Wywiady prasowe W. J.
Publikacje prasowe
1959–1985 i b.d., druk, l., k. 33, zob. aneks 13
96. Kolekcja reprodukowalnych zdjęć ilustrujących dzieje Wielkopolski w XIX w.
B.d., zdjęcia, l., k. 97, zob. aneks 14

ANEKS 1

- J. 12. Recenzje W. J.
1. Benyskiewicz Joachim, *Postowie polscy w Berlinie w latach 1866–1890*, 1976
  2. Engelberg Ernst, *Bismarck*, 1986
  3. Korth Rudolf, *Die preußische Schulpolitik und die polnischen Schulstreiks*, 1965, „Roczniki Historyczne”, 1965, t. XXXI, s. 241–243
  4. Streiter Karl Heink, *Die nationalen Beziehungen im Großherzogtum Posen (1815–1848)*, 1986, „Acta Poloniae Historica”, 1989, t. LX, s. 295–298
  5. Wajda Kazimierz, *Wóz Drzymały*, 1963, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, 1963, t. XXV, s. 222–223

ANEKS 2

- J. 45. Instytucje wielkopolskie w XIX w. — kolekcja druków z lat 1852–1888
1. *Ustawy Koła Towarzyskiego*, Poznań 1852, s. 22
  2. *Ustawy Centralnego Towarzystwa Gospodarczego dla Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Według Uchwały Walnego Zebrania na dniu 20 grudnia r. 1866*, [Poznań], s. 4
  3. *Ustawy Centralnego Towarzystwa Gospodarczego dla Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Według Uchwały Walnego Zebrania z dnia 28 lutego 1873 r.*, [Poznań] 1873, s. 8
  4. *Wiadomości o Szkole Rolniczej imienia Haliny w Żabikowie ogłosił dyrektor tejże dr Juliusz Au*, Poznań 1870, s. 44

5. *Przepisy dotyczące utrzymania i porządek domowy dla uczniów Szkoły Rolniczej imienia Haliny w Żabikowie mieszkających w budynku zakładowym*, Poznań 1870, s. 4
6. *Regulamin dla uczniów Szkoły Rolniczej imienia Haliny w Żabikowie*, Poznań 1872, s. 7
7. *Spis nauk wykładanych w półroczu latowym 1872 w Szkole Rolniczej imienia Haliny w Żabikowie pod Poznaniem*, Poznań 1872, s. 1
8. *Szczegółowy rozkład nauk wykładanych w Szkole Rolniczej imienia Haliny w Żabikowie w półroczu latowym 1872*, Poznań 1872, s. 1
9. *Wezwanie do udziału w akcjach na Szkołę Rolniczo-Przemysłową imienia Haliny w Wielkiem Księstwie Poznańskim*, Poznań 1873, s. 4
10. *Bank Ziemi w Poznaniu*, Poznań 1888, s. 2 + odb. kkp.

ANEKS 3

- J. 46. Dzieje zaboru pruskiego w XIX wieku — kolekcja broszur i druków ulotnych z lat 1846–1852
1. Janiszewski Jan Chryzostom, *Mowa podczas nabożeństwa żałobnego za duszę śp. doktora Karola Marcinkowskiego miana w kościele św. Maryi Magdaleny w Poznaniu dnia 19 listopada 1846 r.*, Poznań 1846, s. 16
  2. *Komitet Narodowy Centralny do Komitetu Narodowego Powiatu*, Poznań 1848, s. 1 nlb.
  3. *Liga Polska — Instrukcja dla Dyrekcji Miejsowych. Projekt*, Berlin 1848, s. 4, nlb
  4. Wodzicki Henryk, *Liga i zasady demokratyczne*, Leszno i Gniezno 1848, s. 22 + 2 nlb.
  5. *Druk dotyczący Ligi Polskiej (brak strony tytułowej)*, Poznań 1848, s. 28 + 1 nlb.
  6. Estkowski E[waryst], *Głos do miejscowych dyrekcji Ligi*, Poznań 1849, s. 19
  7. *Protokół Zjazdu Delegatów Lig Powiatowych w Wierzniey*, 15 czerwca 1849 r., hektografia, s. 12 nlb.
  8. Mann Maurycy, *Liga i doświadczenie*, Poznań 1849, s. 79
  9. *Deputowani polscy w niemieckich parlamentach*, Poznań 1849, s. 26

10. *Uwagi nad powodami upadku majątków obywateli w Wielkim Księstwie Poznańskim*, Poznań 1852, s. 36 + 1 nlb.

ANEKS 4

- J. 47. Dzieje zaboru pruskiego w XIX wieku — kolekcja broszur z lat 1864–1887
  1. [Łukaszewski Julian], *Rząd i organizacja narodowa w Polsce*, cz. 1, Bendlikon 1864, s. 125
  2. Szymański Roman, *O siłach moralnych w ustroju społecznym. Z powodu Towarzystwa ku Wspieraniu Moralnych Interesów Ludności Polskiej pod Panowaniem Pruskim*, Poznań 1870, s. 13
  3. Jackowski Maksymilian, *Rzut oka na nasze zasady, sprawy i potrzeby*, Poznań 1870, s. 64
  4. Szymański Roman, *Statystyka ludności polskiej w zaborze pruskim. Niektóre szczegóły*, Poznań 1874, s. 26
  5. Lebiński Władysław, *Ignacy Łyskowski. Życiorys*, Poznań 1887, s. 52

ANEKS 5

- J. 60. Umowy i korespondencja z wydawnictwami oraz redakcjami czasopism
  1. Instytut Zachodni, 1964
  2. Komitet Redakcyjny „Dziejów Ostrowa Wielkopolskiego i Regionu”, Społeczny Komitet Seniorów Miasta Ostrowa, 1982–1986
  3. Krajowa Agencja Wydawnicza, 1984–1986
  4. „Kronika Wielkopolski”, Redakcja, po 1980 r.
  5. Książka i Wiedza, Redakcja „Literatury Historycznej”, 1958–1969
  6. Muzeum Historii Ruchu Robotniczego, 1963
  7. Nowe Książki, 1981
  8. Ośrodek Analiz Społecznych Związku Młodzieży Wiejskiej, 1986
  9. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1981–1985
  10. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne Oddział w Poznaniu, 1973
  11. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1960
  12. „Polityka”, Redakcja, 1963

13. Polonia — Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną, Redakcja, 1984
14. *Polski słownik biograficzny*, 1965
15. „Poradnik Gospodarski”, Redakcja, 1967
16. Redakcja „Historii Polski”, 1965
17. Wiedza Powszechna, 1957
18. Wydawnictwa Radia i Telewizji, 1984–1985
19. Wydawnictwo Poznańskie, 1961–1986
20. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1947–1952

ANEKS 6

- J. 65. Materiały z pobytu w obozie jenieckim — oflagu
1. Zaświadczenie obozowe z oflagu II A (Prenzlau) z dnia 12 czerwca 1940 r.
  2. Listy W. J. do rodziny:
    - do macochy Aleksandry Jakóbczyk, 19 listopada 1939–2 stycznia 1943, l. 22
    - do siostry Wandy Jakóbczyk, 27 marca 1940–9 lipca 1941, l. 3
    - do kuzyna Marka Jakóbczyka, 16 czerwca 1944–24 października 1944, l. 5
  3. Laurka imieninowa od kolegów jeńców oflagu II E, 12 listopada 1941 r.
  4. Rysunek portretowy W. J. wykonany w oflagu II E, 1943 r.
  5. Dwa zeszyty do nauki jęz. angielskiego i francuskiego

ANEKS 7

- J. 76. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje B–J
Biblioteka Główna UAM		
w Poznaniu	1978	l. 1
Blejwas Stanisław	1970–1982	l. 4
Bojarska Barbara	1971–1981	l. 10
Borowski Stanisław	1965, 1971	l. 2
Bradford Joseph	b.d.	l. 1
Bruchhold-Wahl Hannelore	1974–1979	l. 4
Bugajski Waclaw	1970–1981	l. 5
Christiansson Erik	1958	l. 2
		+ wizytówka
Cienciała Anna M.	1969–1974	l. 6

Cieślak Tadeusz	1962–1976	1. 3
Czarnecki Władysław	1969	1. 1
Czubińska Barbara	1962	1. 1
Deresiewicz Janusz	1957, 1964	1. 1
		+ wizytówka
Drażkiewicz Anna		
z Chrzanowskich	1986	1. 1
Drewniak Bogusław	1962, 1966	1. 2
Drukarczyk Jadwiga	1974	1. 1
Durko Janusz	1952	1. 3
Durkowicz Lubomir	1960–1980	1. 3
Erazmus Edward	1965	1. 1
Ferens Wanda	1981	1. 1
Gajewski Zbigniew	1966	1. 1
Gantkowska-Jasińska Antonina	1983	1. 2
		+ 2 fot.
Gentzen Christa	1969	1. 1
Gill Władysław	1965–1979	1. 6
Głowacki Zbigniew	1976	1. 1
Golka Bartłomiej	1976	1. 1
Gomolec Ludwik i J.	b.d.	1. 1
Gould James L.	1969–1970	1. 3
Grot Zofia	1984	1. 1
Grotowie Zofia i Zdzisław	1957–1976	1. 4
Hagen William W.	1968–1981	1. 16
		+ ulotka
Hellwig Jan	1980	1. 1
Hemptenmacher Georg	b.d.	1. 1
Hoepke Klaus Peter	1970–1971	1. 3
Jabłoński Henryk	1970–1986	1. 3
Jackowski Tadeusz	1962	1. 2
Jakubowski J.	1970	1. 1
Jasiński Władysław	1967	1. 1
Juszczak Edward	1972–1986	1. 6
J. 77. Jw. K		
Kaczmarek Ignacy	1971	1. 1
Kamiński Andrzej Józef	1960	1. 1
Kieniewicz Stefan	1952–1977	1. 6
Klaflkowski Alfons	1961	1. 1

	Klanowscy Anna i Tadeusz	1975	1. 1
	Klotta Halina	1977	1. 1
	Klubówna Anna	1961–1971	1. 4
	Kobyłański Mieczysław	1972–1982	1. 4
	Koczy Leon	1959–1971	1. 5
	Kozeński Jerzy	b.d.	1. 1
	Kozielski Marian	1980–1981	1. 7
	Kozłowska Barbara	1977–1986	1. 3
	Krauze Marian	1971	1. 1
	Krocakowa Sabina	1967	1. 1
	Kruszczyński Jerzy Andrzej	1985	1. 2
	Krzyżanowski Ludwik	1970	1. 1
	Kubiak Stanisław	1971	1. 1
	Kukulski	1985	1. 1
	Kuzak	1961	1. 1
	Kuźmińscy K.	1971–1978	1. 3
	Kürbisówna Brygida	1964, 1979	1. 2
	Kulczycki John J.	1967–1986	1. 45
	+ korespondencja w sprawie publikacji		
	J.J. K. i tekst przedmowy do wymienionej publikacji		
	Kwilecki Andrzej	1979, 1986	1. 2
J. 78.	Jw. L–R		
	Labuda Gerard	1983, 1984	1. 2
	Leitgeber Sławomir	1969	1. 1
	Lewandowski Hieronim	1962	1. 1
	Lewandowski Z.	1970	1. 1
	Ludwiczak Wiesława i Witalis	1973	1. 1
	Ładyszowie Leokadia i Bernard	b.d.	1. 1
	Łojkowski Stefan	1946	1. 1
	Łopatka Stefan	1961	1. 1
	Mai Joachim	1962, 1965	1. 2
	Makowski Edmund	1972, 1973	1. 2
	Markiewicz Janusz	1975	1. 1
	+ artykuł J. M.		
	Masłowska Wanda	1962, 1983	1. 2
	Mencel Tadeusz	1963–1985	1. 11
	Mertka Józef	1971	1. 1
	Mężyński Andrzej	1986	1. 1
	Michalak Maria	1967	1. 1

	Miśkiewicz Benon	1974, 1986	1. 2
	Molik Witold	1974–1983	1. 7
	Nalepowie Mirosława i Jerzy	1960–1968	1. 5
	Neveux Jean B.	1965	1. 1
	Nędzyński Piotr	1975	1. 1
	Olszewski Henryk	1977	1. 1
	Olszewski Marian	1971	1. 1
	Pajewski Janusz	1972–1975	1. 3
	Paproczy Franciszek i E.	1976	1. 2
	Piecha Alfred	1986	1. 1
	Pieścikowski Edmund	1970	1. 1
	Pigoń Stanisław	1946	1. 1
	Pikus Stefan	1965, 1967	1. 2
	Pinka Alfred	1946	1. 1
	Pipes Richard	1971	1. 1
	Pluciński Józef	1963	1. 1
	Popiołek Kazimierz	1965, 1966	1. 2
	Rechowicz Henryk	1977	1. 1
	Rhode Gotthold	1970, 1973	1. 2
	Rola-Zagórska Alina	1982	1. 1
	Rusiński Władysław	1964	1. 1
	Rybicki Hieronim	1965	1. 2
J. 79.	Jw. S		
	Sandelewska Marcella	1984	1. 1
	Sandelewski Wirosław	1963–1982	1. 56 + 2 fot.
	Szaniecka Maria	1977–1979	1. 3
	Szaniecka Monika	1986	1. 1
	Szaniecki Michał	1967–1976	1. 8
	Serwański Edward	1979	1. 1
	Sikorski Bogdan	1978–1980	1. 3
	Siuchnińscy Halszka i Mateusz	ok. 1946, 1963	1. 2
	Sobieszczęńska-Jarochowska Halina	1986	1. 1
	Sowacki Czesław	1964	1. 1
	Stablewski Stefan	1983	1. 1
	Stachowski Władysław	b.d.	1. 1
	Stanielewicz Józef	1963–1964	1. 4

	Stankiewicz Witold	1964–1986	1. 19
		+ zaproszenie oraz 2 bilety wizytowe	
	Stoiński Jan	1971	1. 1
	Streiter Karl Heink	1972–1987	1. 14
	Stryjakowska Krystyna	1984	1. 1
	Szczepański Jan	1946–1984	1. 7
	Swiniarska Ludmiła	b.d.	1. 1
	Szymańska Bogumiła	1975	1. 1
	Śniatycki	1975	1. 1
	Świątkiewicz Maria	1984	1. 1
J. 80.	Jw. T–Z i nadawcy nieustaleni		
	Tabert Feliks	1963, 1965	1. 2
	Tomnicki	1975	1. 1
	Topolski Jerzy	b.d.	1. 1
	Trzeciakowski Lech	1962–1986	1. 12
	Twardochlib Andrzej	1979	1. 1
	Tworzek Jan	1971	1. 1
	Tyrowicz Marian	1969	1. 1
	Urbańska Z.	1982	1. 1
	Urbański E.S.	1973	1. 2
	Wałankiewicz Tadeusz	1981	1. 1
	Wandyczowie Teresa i Piotr S.	1971–1979	1. 6
	Widajewicz Józef	1946	1. 1
	Wielgosz Zbigniew	b.d.	1. 1
	Więckowscy H. i M.	b.d.	1. 1
	Willaume Juliusz	1967	1. 2
	Wiśniewski Jerzy	1965	1. 1
	Witkowski Michał	1970	1. 1
	Wojciak Jerzy	1981	1. 1
	Wojtkowski Andrzej	1957–1973	1. 4
	Wójcik Zbigniew	1984	1. 1
	Wygoccy Elżbieta i Zygmunt	1957–1975	1. 7
			+ spis książek
	Zahorski Witold	1984	1. 1
	Zakrzewski Bogdan	1966	1. 1
	Zieleniec Bogdan	b.d.	1. 1
	Zieliński Zygmunt	1963	1. 1
	Ziólkowscy Hanna i Janusz	1966–1979	1. 6

Ziółkowska Zofia	1962	1. 1
Nadawcy nieustaleni	1974–1986	1. 6

ANEKS 8

- J. 82. Życiorysy i wspomnienia
1. Tułasiewicz Józef, *Na marginesie XX Studium Regionalnego. Aby przeszłość służyła współczesności*, 1972, druk, k. 1
  2. Trzeciakowski Lech, ankieta *Mój nauczyciel*, (o prof. W. J.), „Nurt”, 1973, nr 10 (102), s. 19, 1973, druk, k. 1
  3. Molik Witold, *Siedemdziesięciolecie Witolda Jakóbczyka*, „Kwartalnik Historyczny”, 1980, s. 825–826, 1980, druk, l., k. 2
  4. Siupa Bartłomiej, *Jubileusz profesora doktora Witolda Jakóbczyka. Nadzwyczajne posiedzenie Rady Wydziału Historycznego UAM. Witold Jakóbczyk — historyk, pedagog, społecznik*, „Informator UAM”, 1980, nr 8 (90), s. 1–5, 1980, druk, sz., k. 5
  5. Bucholc Ignacy, *Wspomnienie melomana o profesorze Witoldzie Jakóbczyku*, b.d., masz., k., 1
  6. Bartkowiak Tadeusz, *Wielkopolska w dziejach Polski*, „Gazeta Zachodnia”, 1980

ANEKS 9

- J. 83. Recenzje prac W. J.
1. Kieniewicz Stefan, *Wielkopolska 1815–1850 i 1851–1914. Wybór źródeł*, oprac. W. J., „Roczniki Historyczne”, 1955, r. XXI, s. 345–350
  2. *Bismarck*, oprac. red. *Żelazny kanclerz po 60 latach*, „Zachodnia Agencja Prasowa”, 1961, nr 254 (580–M.), s. 6–7
Rosenthal Harry Kenneth, *Bismarck*, „Book Reviews”, 1961
  3. *Dzieje Hakaty* (współautor W. J.), *Studia nad dziejami Wielkopolski*, t. III 1890–1914
Ben (pseudonim), *Dzieje Hakaty*, k. 1
Bielecki Stanisław, *Dzieje Hakaty*, k. 1
Krasucki Ludwik, *Poznańska specjalność (Dzieje Hakaty)*, k. 1, 1966, wycinki z prasy poznańskiej, k. 3
Kubiak Stanisław, *Prace profesora dra Witolda Jakóbczyka — o dziejach Wielkopolski w okresie zaborów (Dzieje*

- Hakaty i Studia nad dziejami Wielkopolski*), „Gazeta Poznańska”, 1967
4. Karol Marcinkowski (1800–1846)
Jastrów Allan, „Nurt”, 1982, nr 4 (204)
Neubach Helmut, „Book Reviews”, 1982
  5. *Towarzystwo Naukowej Pomocy w Wielkopolsce 1841–1939*
Kijas Artur, *Fenomen na skalę ogólnopolską*, „Nurt”, 1985
Mrozek Zdzisław, *Ofiarni i dzielni*, „Głos Wielkopolski”, 1985
  6. Buszko Józef, *Uwagi o pracy prof. W. Jakóbczyka „Najdłuższa wojna o przetrwanie nad Wartą 1815–1914”*, 1985, masz., 1, k. 2

ANEKS 10

J. 88 Prace obce z dedykacjami dla W. J. autorzy B–C

1. Barbacki Stefan, *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk na przełomie swojego rozwoju*, Poznań 1973
2. Benyskiewicz Joachim, Koniusz Janusz, *3:0 dla polskości. Z dziejów sportu na ziemi lubuskiej*, Zielona Góra 1963
3. Blejwas Stanislaus A., *The Origins and Practice of „Organic Work in Poland 1795–1863”*, New York 1970
4. Blejwas Stanislaus A., *Organic Work as a Problem in Polish Historiography*, New York 1974
5. Brożek Andrzej, *Polskie biblioteki ludowe na emigracji*, Kraków 1984/1985
6. Bukowski Andrzej, *Rodzina i wieś rodzinna Floriana Ceynowy (w 150. rocznicę urodzin)*, Gdańsk 1967
7. Bukowski Andrzej, *Dyletantyzm agresywny. Dyskusji o Florianie Ceynowie ciąg dalszy*, Gdańsk 1967
8. Bukowski Andrzej, *Lata 1905–1907 na Pomorzu Gdańskim*, Poznań 1957
9. Cieślak Tadeusz, *Dzieje „Gazety Ludowej” w Elku*, Olsztyn 1959
10. Cieślak Tadeusz, *Szanse i klęski rządu emigracyjnego (od nawiązania stosunków dyplomatycznych z ZSRR do ich zerwania)*, Warszawa 1964

11. Cieślak Tadeusz, *Węzłowe problemy społeczno-polityczne Pomorza Gdańskiego (w drugiej połowie XIX w. i na początku XX w.)*, Gdańsk 1966
- J. 89. Jw. D–Jan.
12. Daszkiewicz Krystyna, *Recydywa w projekcie kodeksu karnego z 1968 r.*, Warszawa 1968
13. Daszkiewicz Krystyna (Stanisław Dąbrowski, Edmund Chróścielewski), *Dzieciobójstwo jako zagadnienie prawne, psychiatryczne i medyczno-sądowe*. Trójgłos, Warszawa 1967
14. Data Jan, *Józefa Chociszewskiego idea Słowiańszczyzny. Z historii idei Słowiańszczyzny w Wielkopolsce w II połowie XIX wieku*, Gdańsk 1982
15. Dworecki Zbigniew, *Spoleczeństwo polskie wschodnich powiatów Wielkopolski w walce o wytyczenie granicy zachodniej po I wojnie światowej*, Poznań 1968
16. Elsner Rudolf, *Zur Charakteristik des Deutschen Ostmarkenvereins*, Halle-Wittenberg 1958
17. Filipiak Tadeusz, *Struktura zawodowa klasowych związków w Wielkopolsce na przełomie XIX i XX stulecia*, Poznań 1967
18. Galos Adam, *Franciszek Morawski — pruski ugodowiec czy agent francuski*, Wrocław 1974
19. Gentzen Felix Heinrich, *Zabór pruski w dobie powstania styczniowego*, Warszawa 1955
20. Gentzen Felix Heinrich, *Das Scheitern der Ostexpansionspläne der Hakatisten in Auswirkung der Oktoberrevolution*, Berlin 1958
21. Gentzen Felix Heinrich, *Rola niemieckiego Związku Marchii Wschodnich (Ostmarkenverein) w tworzeniu niemieckiego imperializmu w Polsce i przygotowaniu II wojny światowej*, Poznań 1959
22. Gill Władysław, *Z dziejów gimnazjum w Krotoszynie w latach 1836–1920*, Kalisz 1979
23. Gomolec Ludwik, *Strajki szkolne w Poznańskim w latach 1901–1907*, Poznań 1956
24. Grot Zdzisław, *Powstanie wielkopolskie*, Poznań 1960

25. Grot Zdzisław, *Pruska Partia Postępowa a zagadnienie mniejszości narodowych w latach 1863–1866*, Poznań 1967
  26. Grot Zdzisław, *Powstanie Uniwersytetu Poznańskiego 1918–1919*, Poznań 1969
  27. Grot Zdzisław, *Václav Žáček jako historyk zagadnień słowiańsko-niemieckich*, Poznań 1972
  28. Grot Zdzisław, *Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w dobie zaboru (1772/1795–1918/1920)*, Toruń 1974
  29. Grot Zdzisław, *Walońska mniejszość narodowa w Niemczech (1815–1919)*, Poznań 1978
  30. Hauser Przemysław, *Lenin w polskiej prasie poznańskiej (marzec 1917–styczeń 1918)*, Poznań 1967
  31. Hellwig Jan, *August Cieszkowski (1814–1894) pierwszy prezes Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu*, Warszawa 1980
  32. Jankowiak Stefan, *Kasyno Gostyńskie 1835–1848*, Poznań 1985
- J. 90 Jw. Jas.–K
33. Jasiński Kazimierz, *Ofensywność medycyny wyrazem jej społecznego charakteru*, Warszawa 1965
  34. Jaworski Rudolf, *Kartographische Ortebezeichnungen und nationale Emotionen: Ein deutsch-tschechischer Streitfall aus den Jahren 1924/1925*, Sigmaringen 1980
  35. Jaworski Rudolf, *Die Tschechen als Vorbilder der Polen unter preußischer Herrschaft: Parallele oder Paradigma*, München-Wien 1983
  36. Kalembka Sławomir, *Przemiany postaw narodowych ziemiaństwa chełmińskiego w dobie powstań XIX wieku — casus Natalisa Sulerzyskiego (1801–1878)*, Toruń 1981 [cz. 1 i 2]
  37. Kaletka Adam Henryk, *W 100-lecie otwarcia pierwszej wielkopolskiej linii kolejowej Stargard–Poznań*, Poznań 1948
  38. Kamiński Andrzej Józef, recenzja pracy Adama Galosa, F.H. Gentzena, W. Jakóbczyka *Die Hakatisten...*, Berlin 1969

39. Kamiński Andrzej Józef, *Sprawa raju utraconego. Przyczynek do genezy II wojny światowej*, Poznań 1971
40. Kieniewicz Stefan, *Czasopiśmiennictwo historyczne*, Warszawa 1977
41. Kieniewicz Stefan, *Warschau als Hauptstadt der neuzeitlichen polnischen Nation*, München-Wien 1983
42. Kolańczyk Kazimierz, *Stefan Weyman (1913–1976)*, Poznań 1980
43. Kozłowski Roman, *Koncepcje „Filozofii narodowej” Libelta i Trentowskiego*, Warszawa 1970
44. Krzywania Józef, Bauer Piotr, Polak Bogusław, *Wielkopole w obronie ojczyzny 1939*, Poznań 1980
45. Kubiak Stanisław, *Ruch robotniczy w Poznaniu przed ustawami antysocjalistycznymi 1872–1878*, Poznań 1956
46. Kubiak Stanisław, *Rady robotniczo-żołnierskie w Wielkopolsce. W 40. rocznicę powstania wielkopolskiego*, Poznań 1958
47. Kubiak Stanisław, *Walki strajkowe klasy robotniczej w Poznaniu w latach 1905–1907*, Poznań 1958
48. Kubiak Stanisław, *Rozwój i rozmieszczenie przemysłu oraz klasy robotniczej w Wielkopolsce w drugiej połowie XIX w.*, Poznań 1959
49. Kubiak Stanisław, *Rady robotniczo-żołnierskie a powstanie wielkopolskie 1918–1919*, Poznań 1960
50. Kubiak Stanisław, *Polityka niemiecka w Księstwie Poznańskim w pierwszej fazie powstania wielkopolskiego*, Poznań 1968
51. Kulczycki John, *The General School Strike of 1906–1907 in the Bydgoszcz Regency*, Bydgoszcz, b.d.
52. Kwilecki Andrzej, *Miejsce i rola Poznania w Polsce Zachodniej*, Poznań-Warszawa 1974
53. Kwilecki Andrzej, *Poznań i Wielkopolska ośrodkami polskości na ziemiach zaboru pruskiego*, Warszawa 1980
- J. 91. Jw. L–P
54. Labuda Gerard, *Rola społeczna i formy działania ogólnych towarzystw naukowych (regionalnych)*, Warszawa 1961
55. Labuda Gerard, *Rola i zadania uniwersytetu w nowoczesnej organizacji nauki*, Poznań 1962

56. Labuda Gerard, *Słowianie w historiografii niemieckiej XIX wieku*, Poznań 1968
57. Labuda Gerard, *Polen und polnisch-preußische Beziehungen in historiographischen Werk Leopold von Ranke's*, Lüneburg 1981
58. Labuda Gerard, *Tezy. Historia Prus w poglądach historiografii obcych (próba ujęcia modelowego)*, b.d.
59. Madajczyk Czesław, *Z zagadnień ruchu oporu na Pomorzu Gdańskim w latach 1939–1945*, Toruń 1967
60. Mai Joachim, *Vom gemeinsamen Kampf deutscher und polnischer Sozialdemokraten gegen nationale und soziale Unterdrückung in Posen 1885–1886*, Berlin 1956
61. Mai Joachim, Helmut Neubach, *Die Ausweisungen von Polen und Juden aus Preußen 1885/86*, Berlin 1972
62. Mertka Józef, *Zarys dziejów Ustki — portu Słupska*, Słupsk 1958
63. Michalski Krzysztof, Gieysztor Aleksander, *Der Historiker und die Wissenschaften vom Menschen*, Stuttgart 1985
64. Michałowski Kornel, *Polskie Towarzystwo Muzykologiczne w latach 1926–1931*, Warszawa 1979
65. Molik Witold, *The Policy of Prussian authorities towards the Polish intelligentsia in the Grand Duchy of Poznań in 1848–1914*, Poznań 1981
66. Molik Witold, *Działalność społeczno-polityczna Dezyderego Adama Chłapowskiego*, Kórnik 1981
67. Molik Witold, *Wokół „Przeglądu Poznańskiego”. Próby politycznego usamodzielnienia się inteligencji polskiej w Poznańskim w końcu XIX w.*, Warszawa 1983
68. Molik Witold, *Polacy na uniwersytecie w Heidelbergu 1803–1870*, Poznań 1983
69. Molik Witold, *Towarzystwo Dziennikarzy i Literatów Polskich na Rzeszę Niemiecką 1905–1918*, Warszawa 1983
70. Pieścikowski Edward, *Polskich pozytywistów „polityka własna”*, Poznań 1983
71. Pieścikowski Edward, *Nad pozytywizmem w Wielkopolsce*, Poznań 1988
72. Pietrzak Jerzy, *Zapomniany piewca Konstytucji 3 maja*, Wrocław 1969

73. Pietrzak Jerzy, *Robert Enger — dzieje śląskiego inteligenta w Wielkim Księstwie Poznańskim*, Wrocław 1971
74. Piotrowski Bernard, *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w służbie narodu i nauki 1857–1918*, Poznań 1983
75. „Przegląd Zachodni. Miesięcznik Związku Polskich Ziem Zachodnich”, Londyn 1958 (z dedykacją Jerzego Nalepy)
- J. 92. Jw. R–Ż
76. Rutkowska Maria, Serwański Edward, *Straty osobowe polskiego środowiska teatralnego w latach 1939–1945*, Poznań 1971 (z dedykacją Edwarda Serwańskiego)
77. Schilfert Gerhard, *Die Behandlung der Rolle der Volksmassen und ihrer Führer durch Leopold von Ranke*, Berlin 1960
78. Szczepański Jan, *Meslier — filozof ludu ciemzonego*, Warszawa 1954
79. Truchim Stefan, „*Pismo dla nauczycieli ludu*” pierwsze czasopismo pedagogiczne w Polsce, Łódź 1955
80. Trzeciakowski Lech, *Stosunki między ludnością polską i niemiecką w Wielkim Księstwie Poznańskim na przełomie XIX i XX wieku*, Poznań 1967
81. Trzeciakowski Lech, *Polskie ugrupowania polityczne zaboru pruskiego wobec Niemiec 1870–1918*, Warszawa 1972
82. Trzeciakowski Lech, *Rola emigracji polskiej w walce o niepodległość*, Kraków 1979
83. Wajda Kazimierz, *Ruch robotniczy w Bydgoskiem w latach 1890–1903*, Poznań 1955
84. Warkoczewska Magdalena, *Towarzystwo Sztuk Pięknych w Poznaniu w latach 1837–1848*, Poznań 1972
85. Wojtkowski Andrzej, *Stulecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, Poznań 1957
86. Wojtkowski Andrzej, *Z powodu przedruku książki Gustawa Gizewiusza „Die polnische Sprachfrage in Preußen”*, Olsztyn 1962
87. Zakrzewski Bogdan, *Z problematyki „Tygodnika Literackiego”*, Wrocław 1957
88. Zakrzewski Zbigniew, *Towarzystwo Ekonomiczne w Wielkopolsce. Szkic historyczny*, Poznań 1968

89. Žáček Václav, *Česká spolupráce s pracovníky polské revoluční vlády po porážce povstání r. 1864*, Brno 1961
90. Żychowski Marian, *Proces moabicki i jego główny oskarżony — Ludwik Mierosławski (Przyczynek do dziejów Polski i Niemiec z połowy XIX stulecia)*, Warszawa 1963
91. Żychowski Marian, *Polskie klasy posiadające wobec kwestii robotniczej ruchu robotniczego i socjalizmu (w świetle prasy i publicystyki doby Wielkiego Proletariatu)*, Warszawa 1968

ANEKS 11

- J. 93. Prace i artykuły naukowe W. J.
1. *Prasa wielkopolska przed 1858 r.*, „Sprawozdania PTPN za III i IV kwartał 1955 roku”
  2. *Prasa wielkopolska w okresie imperializmu*, tamże
  3. *Bernard Chrzanowski 1861–1944*, [w:] *Wielkopole XIX wieku*, Poznań 1969, t. II, s. 465–492
  4. *Rola Sokola w rozwoju wychowania fizycznego oraz patriotycznego wychowania w zaborze pruskim*, „Studia nad Dziejami Kultury Fizycznej XIX i XX w.”, 1970, nr 45, s. 95–114
  5. *Głos zamykający sesję*, [w:] *Materiały z sesji naukowej z okazji 50-lecia powstania wielkopolskiego 1918/1919*, „Zeszyty Naukowe UAM. Historia”, 1970, nr 10, s. 101–102
  6. *Nacjonalizm niemiecki w służbie imperializmu do 1914 roku*, „Studia Historica Slavo-Germanica”, 1972, nr 1, s. 25–39
  7. *Uwagi o pojęciu prusycyzmu*, tamże, s. 219–220
  8. *W sprawie ewolucji stereotypu Polaka w opiniach niemieckich*, tamże, s. 297–299
  9. *The first decade of the Prussian Settlement Commission's Activities 1886–1897*, „Polish Review”, 1972, r. XVII, s. 3–13
  10. *Kolonizatorzy i hakatyści*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, 1974, vol. XXIX, s. 193–199
  11. *Na pograniczu pomorskim. Polska penetracja osadnicza z Pomorza Wschodniego na Pomorze Zachodnie na przełomie XIX i XX wieku*, „Ars Historica. Prace z dziejów powszechnych i Polski”, 1976, s. 709–718

12. *Franciszek Paprocki (1911–1978)*, „Roczniki Historyczne”, 1980, r. XLVI, s. 245–246
13. *Quelques remarques sur la question de la conscience nationale*, „Developpement de la conscience nationale en Europe Centrale du XVIe au XXe siècle. Actes du Colloque polono-français”, Poznań 1982, s. 115–116

ANEKS 12

- J. 94. Artykuły popularnonaukowe W. J.
1. *Pradziadek Giganta*, „Tydzień”, 1976, r. IV, nr 50, s. 10–11
  2. *O krytyce naukowej. Przede wszystkim etyka*, „Głos Nauczycielski”, 1979, nr 6, s. 3; tamże, nr 8, s. 4–5
  3. *Hipolit Cegielski*, „Fakty”, 1982, nr 9, s. 6
  4. *Filmowy obraz Wielkopolski*, tamże, nr 10, s. 10
  5. *Prace organiczne w Wielkopolsce*, tamże, nr 11, s. 6
  6. *TCL — instytucja obrony narodowej*, „Nurt”, 1982, nr 204, s. 7–8
  7. *Opis pewnego Zjazdu (Zjazd Lekarzy i Przyrodników Polskich w 1933 r. w Poznaniu)*, „Nurt”, 1984, nr 6, s. 12–15

ANEKS 13

- J.95. Wywiady prasowe W. J.
1. *Przodujący ludzie naszego województwa. Prof. dr Witold Jakóbczyk*, „Gazeta Poznańska”, 1959, s. 1
  2. Barański H., *W pracowniach naukowców. U profesora dra Jakóbczyka*, „Głos Wielkopolski”, 1959, s. 1
  3. B. W. [Burtowy Wojciech], *Przy pół czarnej o dziejach Wielkopolski*, „Express Poznański”, 1966, s. 1–2.
  4. *O chlubnych tradycjach samorządów wiejskich w Wielkopolsce — mówi prof. dr hab. Witold Jakóbczyk*, „Słowo Powszechnie”, 1981, nr 36; „Gazeta Poznańska”, 1985, nr 100, s. 1
  5. Nowicka Magda Danuta, *Poznańscy hobbyści — prof. dr W. Jakóbczyk*, „Express Poznański”, ok. 1982, s. 1
  6. Rejer Przemysław, *Odkrycie Wielkopolski. Rozmowa z prof. Witoldem Jakóbczykiem o najdłuższej wojnie nowoczesnej Europy*, „Sztandar Młodych”, ok. 1982, s. 1

7. Banaszekiewicz Grażyna, *Rozmowy Grażyny Banaszekiewicz. Profesor Witold Jakóbczyk. Nie mam z tym nic wspólnego*, „Życie Literackie”, 1982, nr 13, s. 4
8. Marciszewski Janusz, *Pasjonat dziejów Wielkopolski*, „Gazeta Poznańska”, 1985, nr 100, s. 1
9. Jamroziak Wojciech, *Historia uczy realizmu. Rozmowa z prof. drem Witoldem Jakóbczykiem*, „Nurt”, 1985, nr 12, s. 2–4

ANEKS 14

- J. 96. Kolekcja reprodukowanych zdjęć ilustrujących dzieje Wielkopolski w XIX w.

Zdjęcia portretowe Wielkopolan (48)

1. Bniński Adolf (1884–1942)	3
2. Bugzel Czesław (1887–1929)	1
3. Cegielski Hipolit (1813–1868)	1
4. Dembiński Bronisław (1858–1939)	1
5. Glabisz Albin	1
6. Gregor Paweł	1
7. Gulińska	1
8. Jackowski Maksymilian (1815–1905)	2
9. Jahnke Zdzisław (1895–1972)	1
10. Kątski Apolinary (1826–1879)	1 klisza
11. Krause Teodor (1887–1978)	1
12. Kulczykowska	1
13. Lewandowski Zenon	1
14. Libelt Karol (1807–1875)	1
15. Majer [Józef] (1808–1899)	1
16. Marcinkowski Karol (1800–1846)	4
17. Moraczewski Jędrzej (1802–1855)	1
18. Motty Jan (1790–1856)	1
19. Mycielski Ludwik (1854–1926)	1
20. Niegolewski Felicjan (1869–1919)	1
21. Niegolewski Władysław (1819–1885)	1
22. Popliński Jan (1796–1839)	1
23. Radziwiłł Antoni (1775–1833)	1
24. Sauer M.	1
25. Szczaniecka Emilia (1804–896)	1
26. Stablewski Karol (1796–1843)	2

---

27. Szukalski [Wiktor] (1811–1891)	1
28. Szulczewski Bronisław	1
29. Szuldrzyński Józef (1801–1859)	2
30. Święcicki Heliodor (1854–923)	2
31. Wawrzyniak Piotr (1849–1910)	1
32. Wicherkiewicz	1
33. Wieniawscy Henryk (1835–1880) i Józef (1837–1912)	2
34. Żupański Jan Konstanty (1804–1883)	2
+ 3 zdjęcia nierozpoznane	
Fotokopie rękopisów dotyczących dziejów Wielkopolski w XIX wieku (16)	
1. Chrzanowski Bernard	1
2. Marcinkowski Karol	7
3. Dokument dotyczący Teatru Polskiego w Poznaniu	1
4. Autografy założycieli „Bazaru” w Poznaniu	4
5. Statuty Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu	3
6. Widoki Poznania w XIX w.	10
7. Grób Emilii Szczanieckiej	2
8. Weterani powstań 1830, 1863 (zdjęcie zbiorowe)	3
9. Mapki Wielkopolski, początek XX w.	4
10. Winiety czasopism i broszur, XIX w.	8
11. Zamek Kórnicki	3
12. Reprodukcje dokumentów insurekcji kościuszkowskiej	3

Zdzisław Kaczmarczyk

Paweł Dembiński
Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY ZDZISŁAWA KACZMARCZYKA (1911–1980) (P. III–68)

Zdzisław Kaczmarczyk urodził się 19 sierpnia 1911 roku w Krakowie. Ojcem jego był Kazimierz, historyk i archiwista, matką Władysława z domu Nicolai. Szkołę powszechną (3 klasy) ukończył w Krakowie. Wiosną 1920 roku cała rodzina przeniosła się do Poznania, gdzie ojciec objął posadę kierownika Archiwum Państwowego. Młody Kaczmarczyk kontynuował naukę w Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, do którego uczęszczał w latach 1921–1929. W 1929 roku, po zdaniu matury, rozpoczął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Od 1930 roku brał także udział w seminarium z historii prawa polskiego, prowadzonym przez prof. Zygmunta Wojciechowskiego, i uczęszczał na wykłady i ćwiczenia z historii na Wydziale Humanistycznym UP. W roku 1933 uzyskał tytuł magistra praw na podstawie ukończonej w roku 1931 pracy *Immunitet ekonomiczny w dobrach kościelnych w Małopolsce w XIII wieku*.

W styczniu 1934 roku został asystentem wolontariuszem na Katedrze Historii Prawa Polskiego i pełnił te obowiązki do września 1935 roku, to jest do czasu powołania do wojska. Od roku 1936 sprawował funkcję starszego asystenta na Katedrze Historii Gospodarczej, Historii Prawa Polskiego i Historii Prawa na Zachodzie Europy, prowadząc zarazem samodzielne proseminarium z historii ustroju Polski.

W kwietniu 1936 roku uzyskał stopień doktora praw na podstawie pracy *Immunitet sądowy i jurysdykcja poimmunitetowa w dobrach Kościoła w Polsce do końca XIV wieku*, napisanej pod kierunkiem prof. Zygmunta Wojciechowskiego, za którą w 1937 roku otrzymał Złoty Medal Uniwersytetu Poznańskiego. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej zdążył opublikować rozprawę habilitacyjną *Monarchia Kazimierza Wielkiego*, t. I *Organizacja państwa*. Prośba o przeprowadzenie przewodu habilitacyjnego przyjęta została przez Radę Wydziału Prawno-Ekonomicznego UP 1 września 1939 roku.

Oprócz działalności ściśle naukowej Z. Kaczmarczyk pisał także wiersze poświęcone głównie Tatrom i Pieninom. Opublikował je w mie-

siężniku poetyckim „Prom” w 1935 roku pod pseudonimem Stefan Nicolai; było to panieńskie nazwisko matki.

W latach 1935–1936 Z. Kaczmarczyk odbył służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy przy 21. Dywizji Piechoty Górskiej, a następnie w 1. Pułku Strzelców Podhalańskich. W 1939 roku, zmobilizowany do wojska w stopniu sierżanta podchorążego rezerwy 1. Pułku Strzelców Podhalańskich, wchodzącego w skład Armii Karpaty, walczył w Karpatach i w Jaworowie koło Lwowa; dostał się do niewoli niemieckiej. Został przewieziony do obozu jenieckiego pod Krakowem; po uwolnieniu w październiku 1939 roku wrócił do Poznania.

W następnym miesiącu został wysiedlony do Ostrowca Świętokrzyskiego w Generalnej Guberni, skąd przeniósł się do Częstochowy, gdzie pracował w jasnogórskim archiwum klasztornym jako pomocnik bibliotekarza, inwentaryzując rękopisy pochodzące z XVI–XX wieku. W Częstochowie brał również udział w tajnym nauczaniu historii w szkole średniej. W maju 1941 roku wyjechał do Krakowa, gdzie został pomocniczym pracownikiem naukowym w Referacie Historii Prawa przy Institut für deutsche Ostarbeit, pracując równocześnie nad dokończeniem drugiego tomu *Monarchii Kazimierza Wielkiego* oraz monografii historycznych: *Kolonizacja niemiecka na wschód od Odry*, *Kazimierz Wielki*, *Historia Śląska w Średniowieczu*. W maju 1944 roku na Uniwersytecie Ziemi Zachodnich, tajnie działającym w Warszawie, ukończył rozprawę habilitacyjną zatwierdzoną przez Radę Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego i Senat UP na posiedzeniu 9 kwietnia 1945 roku. Ministerstwo Oświaty uprawomocniło ją 13 września 1945 roku.

Od października 1944 do lutego 1945 roku prowadził ćwiczenia i wykłady z historii prawa polskiego i historii prawa zachodniej Europy oraz z historii średniowiecznej Polski na tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim.

Od grudnia 1944 roku aż do wyzwolenia pracował w Archiwum Państwowym w Krakowie na stanowisku adiunkta. Jednocześnie informował ruch oporu o ewentualnym zamiarze wywiezienia przez okupanta zbiorów archiwalnych do Niemiec.

9 marca 1945 roku wrócił do Poznania i włączył się w odbudowę Uniwersytetu Poznańskiego, przygotowując wspólnie z Januszem Deresiewiczem spis wykładów i organizując kadrę uniwersytecką. Jednocześnie obydwaj rozpoczęli pracę nad odbudową Wydziału Prawno-Ekonomicznego UP (przemianowanego w roku 1949 na Wydział Prawa). Od maja 1945 roku Z. Kaczmarczyk jako docent pełnił funkcję

zastępcy profesora na II Katedrze Historii Ustroju i Prawa Polskiego UP, a 15 stycznia 1946 roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego na tejże II Katedrze. W latach 1947–1948 był delegatem Wydziału Prawa do Senatu Akademickiego.

22 listopada 1955 roku, po śmierci prof. Zygmunta Wojciechowskiego, decyzją Senatu UP Z. Kaczmarczyk został mianowany kierownikiem Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego na Wydziale Prawa UP, a 1 listopada 1955 roku kierownikiem (do maja 1961) Zespołu Katedr Historii Państwa i Prawa Polskiego na Wydziale Prawa UP, działającego w latach 1955–1962. Obowiązki kierownika Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego pełnił do 30 września 1969 roku.

W latach 1955–1956 był prorektorem do spraw nauczania, a od marca 1956 roku prorektorem do spraw nauki UP. 1 marca 1957 roku otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W roku 1957, od lutego do października, Zdzisław Kaczmarczyk pełnił obowiązki przewodniczącego Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej do spraw Studenckich. W latach 1964–1969 był też kierownikiem Zakładu Historii Państwa i Prawa Polskiego do XVIII Wieku, działającego w ramach Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego. W 1967 roku, po powołaniu do życia Instytutu Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa UAM, Z. Kaczmarczyk został mianowany jego kierownikiem i pełnił tę funkcję aż do śmierci. Wychował liczną młodą kadrę naukową. Wielu jego uczniów uzyskało stopień doktora i tytuł profesora, m.in. Witold Maisel, Henryk Olszewski, Zbigniew Radwański i Jan Wąsicki.

Prócz pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej na uczelni zajmował się także pracą organizacyjno-naukową w Instytucie Zachodnim w Poznaniu jako jeden z jego organizatorów i twórców naukowych kierunków badań Instytutu. Jego nazwisko znalazło się w protokole posiedzenia organizacyjnego Instytutu Zachodniego, które odbyło się 19 kwietnia 1945 roku w Poznaniu. Od sierpnia 1946 do maja 1953 roku był sekretarzem generalnym, a w latach 1957–1958 sekretarzem naukowym IZ i kierownikiem jego sekcji historycznej. W latach 1958–1964 był wicedyrektorem, a w latach 1964–1966 dyrektorem IZ. Kierował organizowanymi przez Instytut objazdami po Ziemiach Odzyskanych, współredagował jego wydawnictwo „Przegląd Zachodni” oraz był członkiem Rady Naukowej i Kuratorium Instytutu.

Od 1946 roku był współpracownikiem Komisji Historycznej PAU, a od 1950 roku współpracował z Komisją Prawa i Atlasu Historycznego PAU.

Profesor Z. Kaczmarczyk był także pracownikiem Instytutu Historii i Instytutu Nauk Prawnych PAN. Brał udział w pracach nad I tomem uniwersyteckiego podręcznika historii Polski. Po utworzeniu Oddziału PAN w Poznaniu został członkiem Komisji Sławistycznej, w latach 1975–1980 był przewodniczącym Rady Naukowej Zakładu Badań nad Polonią Zagraniczną, a od 1978 roku zastępcą przewodniczącego Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN; w latach 1974–1980 wchodził także w skład Rady Naukowej Biblioteki Kórnickiej PAN.

W ciągu prawie półwiecza działalności twórczej prof. Z. Kaczmarczyk opublikował ponad 260 prac naukowych, w tym wiele monografii i podręczników. Zainteresowania naukowe profesora koncentrowały się wokół zagadnienia immunitetu kościelnego w Polsce epoki Kazimierza Wielkiego (wzajemnego stosunku Kościoła i państwa), rozwoju tzw. prawa niemieckiego w Polsce, szczególnie lokacji miejskich i migracji ludności niemieckiej, a także dziejów politycznych szesnastowiecznej Polski, ustawodawstwa Kazimierza Wielkiego i problematyki polityczno-prawnej polskiego Odrodzenia. W latach siedemdziesiątych zajął się badaniami nad rozwojem miast średniowiecznej Jugosławii.

Do najbardziej wartościowych pozycji w jego dorobku należy: *Monarchia Kazimierza Wielkiego*, t. I *Organizacja państwa* (1939), t. II *Organizacja Kościoła. Sztuka i nauka* (1946); *Kolonizacja niemiecka na wschód od Odry* (1945); *Polska czasów Kazimierza Wielkiego* (1964); *Historia państwa i prawa Polski od połowy XV wieku do roku 1795* (1958, 1966, 1968, 1971, we współpracy z B. Leśnodorskim); *Miasta dalmatyńskie do początków XV wieku. Przegląd i obraz urbanistyczny* (1976); *Dyplomacja polska w dobie zjednoczenia Królestwa Polskiego*, [w:] *Historia dyplomacji polskiej*, t. I (1980).

Z. Kaczmarczyk pełnił funkcje wiceprezesa i prezesa towarzystw naukowych i społecznych: PTH (1954–1957 wiceprezes, 1957–1961 prezes Poznańskiego Oddziału PTH, 1955 członek Prezydium Zarządu Głównego PTH), PTPN (1972–1975 sekretarz generalny, 1975–1980 prezes). Przyczynił się też do powstania oddziałów PTH w Słupsku i Zielonej Górze, uczestnicząc tam w radach stacji naukowych PTH.

Był jednym z inicjatorów powstania w 1954 roku „Studiów i Materiałów do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, których był wieloletnim redaktorem. Pod jego redakcją wydano 10. tom *Volumina legum*; był też inicjatorem tzw. Biblioteki Źródeł Historycznych mającej na celu podniesienie poziomu ćwiczeń ze studentami.

Należał do komitetów redakcyjnych m.in.: „Tygodnika Zachodniego”, „Przeglądu Zachodniego”, „Czasopisma Prawno-Historycznego” i Komitetu Wydawnictw Źródłowych Historyczno-Prawnych PAN. Współdziałał też przy wydaniu *Statutów Kazimierza Wielkiego* w opracowaniu Oswalda Balzera, opublikował teksty niektórych aktów prawnych Polski przedrozbiorowej oraz był autorem haseł do *Polskiego słownika biograficznego*.

Uczestniczył w licznych konferencjach i kongresach naukowych, np.: brał czynny udział w pracach I Kongresu Nauki Polskiej (1951), I Konferencji Metodologicznej Historyków Polskich w Otwocku (1952), Sesji Polskiego Odrodzenia (1953), konferencjach naukowych prowadzonych z ramienia Instytutu Zachodniego z naukowcami czeskiemi w Pradze, Chebie, Karlowych Warach, Jihlawie, Znojmie (1959), w Międzynarodowej Konferencji w Pradze dotyczącej bezpieczeństwa w Europie (1961), Międzynarodowej Konferencji Historyków Prawa i Romanistów w Szeged (Węgry, 1969) i w Siklos (Węgry, 1972), Międzynarodowej Konferencji Historyczno-Prawnej w Budapeszcie poświęconej rozwojowi infrastruktury miejskiej w środkowej i wschodniej Europie (1977).

Z. Kaczmarczyk był od roku 1950 członkiem, a od 1952 prezesem Klubu Demokratycznej Profesury — stowarzyszenia zrzeszającego profesorów Uniwersytetu Poznańskiego. W grudniu 1957 roku został członkiem Prezydium Zarządu Okręgu Poznańskiego Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich i przewodniczącym Komisji Kulturalno-Oświatowej. Był również członkiem Rady Naczelnej TRZZ, a od lutego 1960 roku członkiem Głównej Komisji Rewizyjnej TRZZ w Warszawie.

W 1959 wstąpił do PZPR i pełnił w okresie 1968–1970 obowiązki I sekretarza Oddziałowej Organizacji Partyjnej PZPR na Wydziale Prawa. W latach 1961–1965 był posłem na Sejm PRL III kadencji. W 1961–1967 sprawował funkcję przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu w Poznaniu.

Otrzymał szereg państwowych nagród naukowych i kulturalnych: Nagrodę Indywidualną I stopnia (1966 i 1977), Złoty Krzyż Zasługi (1955), Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Odznakę Honorową Miasta Poznania (1960), Lubuską Nagrodę Kulturalną (1961), Medal Grunwaldu (1962), Odznakę Tysiąclecia (1963), odznakę honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1964), Nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1973), Medal Uniwersytetu w Liège (1974), tytuł

„Zasłużony Nauczyciel Polski Ludowej” (1976) i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1978).

Był żonaty od 1938 roku z Marią Țęsorowską, z wykształcenia geografem, nauczycielką w szkołach średnich. Z małżeństwa tego miał córkę Elżbietę.

Zdzisław Kaczmarczyk zmarł 14 sierpnia 1980 roku. Pochowany został na cmentarzu na Junikowie w Poznaniu.

Materiały Zdzisława Kaczmarczyka Archiwum PAN Oddział w Poznaniu kupiło od wdowy po profesorze pani Marii Kaczmarczykowej. Spisu akt o łącznej objętości 2,4 m.b. dokonał mgr Tomasz Dymaczewski. Prace inwentaryzacyjne przeprowadzone zostały przez mgra Pawła Dembińskiego w okresie od lutego do września 1996 roku. Ostatnie poprawki zostały naniesione przez mgra Jarosława Matysiaka w okresie od stycznia do listopada 2002 roku. W ich wyniku podzielono materiały na pięć zasadniczych grup zgodnie z wytycznymi przyjętymi w Archiwum PAN.

Grupa I (Materiały twórczości naukowej), licząca 48 j.a. i zawierająca materiały z lat 1931–1978, składa się z następujących podgrup: A. Opracowania; B. Artykuły i referaty; C. Wykłady, proseminaria i odczyty; D. Recenzje i przemówienia okolicznościowe; E. Materiały warsztatowe. Materiały zgromadzone w nich dokumentują główne kierunki bogatej twórczości naukowej Zdzisława Kaczmarczyka. Większość opracowań z tej grupy została opublikowana.

W pierwszej podgrupie, składającej się z 8 j.a., znalazły się opracowania z lat 1946–1975. Na szczególną uwagę zasługują tu prace poświęcone historii Śląska w średniowieczu, germanizacji i repolonizacji ziem polskich na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej oraz działalności dyplomacji polskiej w latach 1306–1382.

W skład drugiej podgrupy wchodzi artykuły i referaty z lat 1945–1978 ułożone w porządku rzeczowo-chronologicznym i dotyczące m.in. polskich Ziem Zachodnich i Północnych, osadnictwa i kolonizacji na ziemiach polskich w średniowieczu, miast i praw miejskich, konferencji i sesji naukowych. Podgrupa ta liczy 9 j.a.

Podgrupa trzecia obejmuje cykl wykładów wygłoszonych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie oraz odczytów w Polskim Radiu w roku 1946 i 1951; podgrupa liczy 2 j.a.

Czwarta podgrupa składa się z recenzji oraz przemówień okolicznościowych — są to 2 j.a. zawierające archiwalia z lat 1952–1970.

W skład podgrupy piątej wchodzi materiały warsztatowe, które obejmują notatki, streszczenia i wypisy ze źródeł drukowanych, plany pracy, wypisy z literatury naukowej, bibliografię, korespondencję, zdjęcia oraz mapy. Podgrupa ta składa się z 27 j.a.

Grupa II (Materiały działalności twórcy spuścizny) zawiera archiwalia z lat 1937–1980 zgrupowane w 88 j.a. Została ona podzielona na następujące podgrupy: A. Działalność organizacyjno-naukowa; B. Działalność dydaktyczna; C. Opiniowanie dorobku naukowego oraz prac; D. Działalność redakcyjna i wydawnicza; E. Działalność społeczno-polityczna. W pierwszej podgrupie znalazła się dokumentacja działalności na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polskiej Akademii Nauk, Instytucie Zachodnim w Poznaniu, Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, Polskim Towarzystwie Historycznym (kontakty z Zarządem Głównym PTH w Warszawie oraz działalność w oddziałach PTH: poznańskim, zielonogórskim i słupskim), a także kontaktów naukowych z zagranicą. W podgrupie drugiej znajdują się notatki przygotowane na proseminarium z historii prawa polskiego, programy wykładów, spis literatury oraz szczegółowy plan zajęć z historii państwa i prawa polskiego. Podgrupa trzecia zawiera oceny prac doktorskich i habilitacyjnych, opinie o działalności naukowej oraz wydawnicze. W skład podgrupy czwartej wchodzi materiały dotyczące prac nad uniwersyteckim podręcznikiem *Historia Polski*, oceny i opinie o opracowaniach przeznaczonych do druku, dokumenty dotyczące kontaktów z redakcjami czasopism, radiem, telewizją oraz wydawnictwami (przeważnie korespondencja). Ostatnia podgrupa zawiera archiwalia odnoszące się do działalności w organach władzy państwowej (Sejm PRL, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu), w partiach politycznych, organizacjach społecznych i politycznych (m.in. Front Jedności Narodu, Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich, Związek Nauczycielstwa Polskiego).

Grupa III, obejmująca materiały biograficzne z lat 1931–1980, zawiera 5 j.a. Są to m.in.: życiorys autora, bibliografia prac własnych, dzienniki wyjazdów do Jugosławii.

W skład IV grupy weszła korespondencja z lat 1942–1980. Została ona podzielona na korespondencję wychodzącą, w której znajdują się kopie listów twórcy spuścizny, korespondencję wpływającą oraz teczkę zawierającą zaproszenia, zawiadomienia oraz laurki. Listy zostały ułożone alfabetycznie według nazwisk odbiorców lub nadawców. Listy dotyczą przeważnie spraw zawodowych.

Grupę V stanowią załączniki: prasa, projekty ustaw, sprawozdania, biuletyny i druki informacyjne z okresu działalności poselskiej autora spuścizny oraz wydawnictwa i biuletyny wydawane przez organizacje polityczne, społeczne i towarzystwa naukowe.

Po uporządkowaniu i zinventaryzowaniu zespół Zdzisława Kaczmarczyka obejmuje 1,9 m.b. Otrzymał w APAN sygnaturę P. III-68. Inwentarz zawiera 162 j.a. i 17 aneksów.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Zdzisława Kaczmarczyka, Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, P. III-68, j. 137, 138.
2. Borkowska-Bagieńska E., *Bibliografia prac drukowanych prof. dra hab. Zdzisława Kaczmarczyka w latach 1933-1978*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, 1979, t. XXV, z. 1, s. 21-35.
3. Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1958/1959, 1959/1962, 1969/70, 1971/72.
4. Maisel W., *Zdzisław Kaczmarczyk*, „Kronika Miasta Poznania”, 1981, r. XLIX, s. 85-89.
5. Tenże, *Zdzisław Kaczmarczyk*, [w:] *Wybitni historycy Wielkopolski*, pod red. J. Strzelczyka, Poznań 1989, s. 360-368.
6. Wisłocki J., *Profesor dr hab. Zdzisław Kaczmarczyk*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, 1979, t. XXV, z. 1, s. 11-20.
7. Tenże, *Prof. dr Zdzisław Kaczmarczyk*, „Przegląd Zachodni”, 1981, r. XXXVII, nr 1-2, s. 1-8.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1-48
A. Opracowania	1-8
B. Artykuły i referaty	9-17
C. Wykłady i odczyty	18-19
D. Recenzje i przemówienia okolicznościowe	20-21
E. Materiały warsztatowe	22-48
II. Materiały działalności twórcy spuścizny	49-136
A. Działalność organizacyjno-naukowa	49-99
B. Działalność dydaktyczna	100-102
C. Opiniowanie dorobku naukowego	103-106

D. Działalność redakcyjna i wydawnicza	107–118
E. Działalność społeczno-polityczna	119–136
III. Materiały biograficzne	137–141
IV. Korespondencja	142–144
V. Załączniki	145–162
Aneksy	1–17

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Opracowania

1. *Krótkie dzieje Śląska w wiekach średnich (do roku 1526)*
Przed 1946, rkp., l., k. 332
Druk: Warszawa 1946
2. *Germanizacja i repolonizacja ziem na wschód od Odry*
Zmieniona i przerobiona praca *Kolonizacja niemiecka na wschód od Odry*
Ok. 1949, rkp., druk, l., k. 459
3. *O kanclerzu Janie Łaskim*
Przed 1955, masz., l., k. 60
Druk: Warszawa 1955
4. *Dyplomacja polska w dobie zjednoczonego Królestwa Polskiego 1306–1382*
Przed 1975, rkp., l., k. 105
Druk: *Historia dyplomacji polskiej*, Warszawa 1980
5. Jw.
Kolejna redakcja
Przed 1975, rkp., masz., l., k. 130
6. Jw.
Kolejna redakcja
Przed 1975, masz., l., k. 209
7. *Miasta dalmatyńskie do początku XV wieku. Przegląd i obraz miast*
Rękopis pracy
Przed 1976, rkp., masz., l., k. 214
Druk: Warszawa-Poznań 1976
8. Jw.
Ciąg dalszy pracy
Przed 1976, rkp., masz., l., k. 269

B. Artykuły i referaty

9. Polskie Ziemie Zachodnie i Północne
Artykuły
1945–1966 i b.d., rkp., masz., l., k. 131, zob. aneks 1
10. Osadnictwo i kolonizacja na ziemiach polskich w średniowieczu
Artykuły
1966–1970 i b.d., rkp., masz., jęz. franc., pol., ros., l., k. 63,
s. 47, zob. aneks 2
11. Miasta i prawa miejskie
Artykuły i referaty
1950–1978 i b.d., rkp., masz., jęz. franc., niem., pol., l.,
k. 227, zob. aneks 3
12. Historia miast położonych na terenie byłej Jugosławii
Artykuły i referaty
1963–1978, rkp., masz., jęz. franc., pol., l., k. 138, zob.
aneks 4
13. *I Ogólnopolska Konferencja Historyków Prawa w Toruniu (28–29
czerwca 1950)*
1950–1951, rkp., masz., druk, l., k. 144
Druk: „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1951, t. III, s. 365–
400
14. *Demokracja szlachecka jako forma dyktatury klasowej szlacheckiej
XVI wieku*
1953, masz., l., k. 187
Druk: *Odrodzenie w Polsce. Materiały sesji naukowej PAN
25–30 października 1953*, t. I *Historia*, Warszawa 1955
15. K. Z., Sobociński W., *Zagadnienie suwerenności państwowej
i wolność sumienia w Polsce XV i XVI wieku*
Przed 1954, masz., l., k. 88
Druk: *Zagadnienia prawne Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej
Ludowej. Materiały Sesji Naukowej PAN*, 1954, t. II,
s. 351–401
16. Konferencje i sesje naukowe
1958–1978, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 69, zob. aneks 5
17. Artykuły i referaty inne
1948–1976, rkp., masz., l., k. 84, zob. aneks 6

C. Wykłady i odczyty

18. Historia państwa i prawa polskiego
Wykłady na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
1945–1976, rkp., masz., l., k. 581
19. Wykłady i odczyty na uniwersytetach i w radiu
1944–1951, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 48, zob. aneks 7

D. Recenzje i przemówienia okolicznościowe

20. Recenzje
1952–1970, rkp., masz., druk, l., k. 14, zob. aneks 8
21. Przemówienia okolicznościowe
Wystąpienia na akademiach, jubileuszach, pogrzebach, zjazdach, sesjach
1955–1966, rkp., masz., l., k. 28, zob. aneks 9

E. Materiały warsztatowe

22. Wolności immunitetowe Kościoła w Polsce do końca XIV wieku
Regestry dokumentów
Przed 1936, rkp., jęz. łac., pol., l., k. 184
23. Jw.
Regestry dokumentów
Przed 1936, rkp., jęz. łac., pol., l., k. 158
24. *Monarchia Kazimierza Wielkiego*, t. II *Organizacja społeczeństwa*
Plan pracy, notatki, wypisy z literatury dotyczące w szczególności szlachty i mieszczan, mapki
Ok. 1940, rkp., jęz. łac., pol., l., k. 134
25. Wypisy ze źródeł dotyczące panowania Kazimierza Wielkiego
Regestry dokumentów
B.d., rkp., jęz. łac., pol., l., k. 760
26. *Statuty Kazimierza Wielkiego*
Układ pierwotny zrekonstruowany
B.d., rkp., jęz. łac., pol., l., k. 158
27. Jw.
Tabela zbiorcza układu
B.d., rkp., l., k. 9
28. Jw.
Regestry dokumentów
B.d., rkp., jęz. łac., pol., l., k. 178

29. Materiały do dziejów Małopolski i Mazowsza w XIII–XIV wieku
Regestry dokumentów
B.d., rkp., jęz. łac., pol., l., k. 185
30. Materiały do dziejów Kalisza w XI–XV wieku
Regestry dokumentów
B.d., jęz. łac., pol., l., k. 111
31. Suwerenność Królestwa Polskiego w XIV–XVIII wieku
Wypisy źródłowe i notatki
B.d., jęz. łac., pol., l., k. 103
32. Statut warcki
Wypisy źródłowe
B.d., rkp., jęz. łac., pol., l., k. 60
33. Materiały dotyczące urzędników ziemskich w Królestwie Polskim od XIII do XVIII wieku, w szczególności urzędów koniuszego i kasztelana konarskiego
Wypisy z literatury i źródeł (głównie dokumentów)
Ok. 1949, rkp., masz., jęz. łac., pol., l., k. 135
34. Pierwsze stolice Polski — Gniezno i Poznań
Wypisy z literatury i źródeł
B.d., jęz. łac., pol., l., k. 28
35. Układy handlowe, nadania, darowizny sejmu i władców polskich, głównie w średniowieczu
Wypisy źródłowe
B.d., rkp., jęz. łac., pol., l., k. 37
36. Dzieje Gdańska
Notatki
1945, rkp., l., k. 33
37. *Volumina legum*, t. X *Konstytucje sejmu grodzieńskiego z 1793 roku*
Rejestr projektów, ustaw i uchwał sejmu grodzieńskiego z roku 1793 opracowany przez Jana Wąsickiego, notatki, sprawozdania, korespondencja
1947–1952, rkp., masz., l., k. 79
38. *Historia Polski*
Fragmenty rozdziałów przysłanych autorowi do korekty, notatki, referaty
1953–1954, rkp., masz., masz. pow., l., k. 289
39. *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą*

- Korespondencja (brudnopisy), notatki, mapa województwa lubuskiego z zaznaczonymi miastami przewidzianymi do opracowania w monografii
1959, b.d., rkp., masz., l., k. 6
40. *Miasta dalmatyńskie do początku XV wieku. Przegląd i obraz urbanistyczny*
Notatki, plan pracy, foldery reklamowe niemieckich wydawnictw naukowych
1961–1975 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 182
41. Jw.
Fotografie map i planów — częściowo opisane
Ok. 1962., rkp., masz., jęz. chorw., pol., l., k. 4, fot. 59
42. Jw.
Wypisy i notatki z jugosłowiańskiej literatury naukowej
B.d., rkp., l. i sz., k. 147
43. *Początki miast w Bułgarii*
Notatki, artykuły prasowe
1963–1966 i b.d., rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 20
44. *Miasta Rumunii*
Notatki
1973, rkp., sz., k. 6
45. Bibliografia opracowań niemieckich za lata 1828–1943 dotyczących kolonizacji niemieckiej w Europie Środkowej i Wschodniej
B.d., rkp., masz., jęz. niem., l., k. 160
46. Bibliografia opracowań polskich i zagranicznych za lata 1875–1949 dotyczących przeważnie osadnictwa na ziemiach polskich i kolonizacji niemieckiej w Polsce
B.d., rkp., masz., l., k. 158
47. Pismo proboszcza Hackena w Słupsku do radcy konsystorialnego Brüggemana w Szczecinie, prawdopodobnie z roku 1780 — wyciąg dosłowny
B.d. masz., jęz. niem., pol., l., k. 4
48. Materiały do *Atlasu historycznego Polski*
Notatki, szkice, mapy, fotografie
B.d., rkp., l., k. 92, fot. 22

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI TWÓRCY SPUŚCIZNY

A. Działalność organizacyjno-naukowa

49. Wydział Prawa i Administracji UAM
Korespondencja, sprawozdania, nominacje, plany wykładów i proseminariów, artykuły prasowe
1945–1958, rkp., masz., druk, l., k. 224
50. Instytut Historii Państwa i Prawa UAM
Korespondencja, sprawozdania
1965–1978, rkp., masz., masz. pow., druk, kkp., l., k. 100
51. Zakład Etnografii UAM
Materiały komisji powołanej w celu zbadania sytuacji i stosunków panujących w Zakładzie Etnografii UAM
1955–1956, rkp., masz., l., k. 24
52. 50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Zaproszenia, program obchodów jubileuszu, publikacja ilościowa *Model socjalistycznego uniwersytetu. Tezy referatów na ogólnopolską sesję naukową*, Poznań, 9–10 maja 1969
1969, masz., druk, l. i sz., k. 25, s. 37
53. Polska Akademia Nauk — plany i projekty badań naukowych, zatrudnienia, projekty funduszu płac i budżetu PAN na rok 1963 oraz sprawozdania z realizacji planów w roku 1961 i 1962
1962–1963, rkp., masz., masz. pow., l., k. 130
54. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
Korespondencja
1954–1957, masz., l., k. 10
55. Komisja „Odrodzenia i Reformacji” Instytutu Historii PAN w Krakowie
Korespondencja, tezy do referatów, notatki
1955, rkp., masz., l., k. 9
56. Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk
Korespondencja
1952–1977, masz., masz. pow., l., k. 125
57. Polska Akademia Nauk Oddział w Poznaniu
Projekt programu działalności Oddziału PAN w Poznaniu — uwagi, regulamin Rady Naukowej, placówki naukowe PAN, korespondencja, zaproszenia, artykuł prasowy
1973–1977 i b.d., masz., druk, l., k. 34

-
58. Zakład Badań nad Polonią Zagraniczną Polskiej Akademii Nauk
Plany pracy, sprawozdania, zaproszenia, korespondencja,
notatki
1974–1978, rkp., masz., kkp., l., k. 45
59. Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk
Korespondencja
1974–1978, masz., l., k. 12
60. ORPAN — Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Nauko-
wych PAN Ekspozytura w Poznaniu
Korespondencja, fotografia przedstawiająca uroczystość
otwarcia księgarni ORPAN-u, Poznań, 29 stycznia 1975
roku
1974, 1975, druk, l., k. 1, fot. 1
61. Instytut Zachodni
Statut, katalog prac wydanych przez IZ, regulamin, kierow-
nictwo i skład osobowy placówki, protokoły posiedzeń kie-
rownictwa, sprawozdania z działalności, wycinki prasowe
dotyczące działalności IZ
1949–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l. i sz., k. 103, s. 16,
s. 14
62. Jw.
Rada Naukowa, plany pracy, korespondencja
1968–1978, rkp., masz., l., k. 65
63. Jw.
Korespondencja, zaświadczenia, zaproszenia, plany kursów
organizowanych przez IZ, sprawy finansowe, notatki
1949–1970, rkp., masz., jęz. franc., pol., l., k. 176
64. Jw.
Protokół posiedzenia Rady Studium Niemcoznawczego,
projekt organizacji Wydziału Niemcoznawczego, uwagi
o pracy Studium Niemcoznawczego
1947–1949, masz., l., k. 5
65. Jw.
Sekcja Badań nad Genezą Miast Polski Zachodniej, kore-
spondencja, sprawozdania, plany pracy, notatki
1950–1953, rkp., masz., l., k. 59
66. Jw.
Wystawa *Dziesięć wieków zmagañ polsko-niemieckich* zorga-
nizowana przez Polski Związek Zachodni i Instytut Zachodni

- Projekt wystawy, referat Z. K. o osadnictwie niemieckim w Polsce, korespondencja
1945, masz., l., k. 28
67. Polskie Towarzystwo Historyczne, Zarząd Główny
Protokoły posiedzeń Zarządu Głównego, korespondencja,
artykuły prasowe, notatki
1955–1977, rkp., masz., masz. pow., l., k. 171
68. Jw.
„Biuletyn” — 12 numerów z lat 1955–1958
1955–1958, masz. pow., l., k. 39
69. Walny Zjazd Polskiego Towarzystwa Historycznego, Warszawa,
19–21 października 1956 roku
Program, protokoły obrad, tezy referatów, projekt *Statutu*
1956, rkp., masz., druk pow., l., k. 57
70. VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich, Kraków, 14–17 wrze-
śnia 1958
Program Zjazdu, sprawozdanie, artykuł prasowy, przemó-
wienia, notatki
1957–1958, masz., druk, l., k. 43
71. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Poznaniu
Korespondencja, protokoły posiedzeń, artykuły prasowe,
notatki
1957–1959, rkp., masz., druk, l., k. 86
72. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Słupsku
Korespondencja, protokoły posiedzeń, notatki
1957–1958, rkp., masz., l., k. 103
73. Jw.
Korespondencja, protokoły posiedzeń, zaproszenia, notatki
1959–1978, rkp., masz., druk, l., k. 130
74. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Zielonej Górze
Korespondencja, notatki, artykuł prasowy
1956–1959, rkp., masz., druk, l., k. 25
75. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Projekty i *Statut PTPN*, rozliczenia finansowe PTPN za lata
1952–1957, sprawozdanie, zaproszenia, korespondencja
1945–1964, rkp., masz., masz. pow., druk, l. i sz., k. 150, s. 37
76. Jw.
Sprawozdania, protokół, zaproszenia, korespondencja

- 1972–1975 i b.d., rkp., masz., druk, l. i sz., k. 151, s. 62, s. 22
77. Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego przy Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków
Korespondencja, notatki
1950–1953, rkp., masz., l., k. 31
78. Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Kadr w Zielonej Górze
Korespondencja
1954–1955, masz., l., k. 8
79. Pracownie Konserwacji Zabytków Przedsiębiorstwo Państwowe
Korespondencja, raport z konsultacji historycznej nad projektem ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego Kalisza, umowy, opinie Z. K. o pracach dotyczących studium historyczno-urbanistycznego miast, notatki
1957–1958 i b.d., rkp., masz., l., k. 58, zob. aneks 10
80. Śląski Instytut Naukowy w Opolu
Zaproszenia, protokoły, sprawozdania dyrektora, zestawienia materiałów rękopiśmiennych i maszynopisów z archiwum Instytutu, korespondencja
1960–1961, masz., l., k. 113
81. Konferencja Instytutu Bałtyckiego, Szczecin, 8–9 czerwca 1948
Program konferencji, notatki, korespondencja
1948, rkp., masz., l., k. 6
82. I Ogólnopolska Konferencja Historyków Prawa, Toruń, 28–29 czerwca 1950
Korespondencja, projekt programu Historii Państwa i Prawa Polskiego
1950, masz., l., k. 20
83. II Ogólnopolska Konferencja Historyków Prawa, Poznań, 25–26 listopada 1950
Korespondencja, tezy referatu
1950, masz., druk, l., k. 4
84. Konferencja naukowa poświęcona problematyce okresu polskiego Oświecenia, Poznań, 20 października 1951
Korespondencja, notatki, artykuł prasowy
1951, rkp., masz., druk, l., k. 17
85. Pierwsza Konferencja Metodologiczna Historyków Polskich, Otwock, 28 grudnia 1951–12 stycznia 1952

- Korespondencja, artykuły prasowe, notatki
1951–1952, rkp., druk, l. i sz., k. 53
86. Zagadnienia prawne Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
Materiały Sesji Naukowej PAN, Warszawa, 4–6 lipca 1953
Korespondencja, notatki, artykuły prasowe, referaty
1952–1954, rkp., masz., l., k. 148
87. Jw.
Materiały sesji konstytucyjnej
1953, masz., l., k. 143
88. Konferencje, sesje, zjazdy i inne imprezy naukowe poświęcone
Odrodzeniu w Polsce
Programy, zaproszenia, artykuły prasowe, korespondencja
1951–1954, rkp., masz., druk, l., k. 64
89. *Odrodzenie w Polsce* — wystawa zorganizowana i eksponowana
w Muzeum Narodowym w Warszawie
Uwagi o ekspozycji działu historii państwa i prawa na wy-
stawie, plany wystawy, korespondencja, zaproszenie, notatki
1953, rkp., masz., druk, l., k. 166
90. Spotkanie naukowców zajmujących się problematyką ziemi lubu-
skiej (województwo zielonogórskie) z przedstawicielami zielono-
górskiego środowiska kulturalnego i naukowego, zorganizowane
przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz Lubuskie
Towarzystwo Kultury w Zielonej Górze, Zielona Góra, 22 marca
1958
Korespondencja, referat Władysława Korcza *O potrzebie
ożywienia badań naukowych nad ziemią lubuską*
1958, masz., l., k. 26
91. Międzynarodowa Konferencja Pomoroznawcza, Szczecin,
3–6 września 1960, XXXV Walne Zgromadzenie Polskiego
Towarzystwa Ludoznawczego, Szczecin, 2 września 1960
Program konferencji, zaproszenie, karty wstępu i uczestnic-
twa, notatki
1960, rkp., masz., druk, l., k. 19
92. Materiały Sesji Naukowej Komitetu i Instytutu Nauk Prawnych
Polskiej Akademii Nauk poświęconej XX-leciu Polski Ludowej
Prawo cywilne w XX-leciu PRL
Prawo karne w XX-leciu PRL
*Rozwój demokracji socjalistycznej i gospodarki planowej
w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*

Formy prawne stosunków gospodarczych między państwami socjalistycznymi

1964, druk, sz., s. 183

93. Sesja naukowa na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu poświęcona przeglądowi badań nad dziejami miast polskich, Poznań, 28–29 października 1966
Korespondencja, zaproszenia
1966, rkp., masz., l., k. 20
94. Problematyka niemiecka i polskich Ziemi Zachodnich w badaniach i działalności Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1919–1969), Poznań, 11–12 maja 1970
Zaproszenia, korespondencja, artykuł prasowy
1968–1970, rkp., masz., druk, l., k. 106
95. Walne Zgromadzenie Sprawozdawcze Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Wrocław, 24–25 kwietnia 1972
Zaproszenie, sprawozdania oddziałów PTNP, korespondencja
1972, masz., druk, l., k. 38
96. Międzynarodowa Konferencja Historyczno-Prawna poświęcona rozwojowi administracji miejskiej i regionalnej w środkowej i wschodniej Europie, Budapeszt, 12–15 września 1977
Sprawozdanie, program konferencji, druki urzędowe, korespondencja
1976–1977, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., węg., l. i sz., k. 66
97. Wyjazd naukowy na Uniwersytet w Liège, 11–24 października 1974
Korespondencja, nadbitka „Czasopisma Prawno-Historycznego”, 1975, t. XXVII, z. 2, sprawozdanie, druki, notatki
1974, rkp., masz., druk, jęz. franc., pol., l., k. 28
98. Podróż naukowa do Jugosławii, 4–14 października 1976
Sprawozdanie, notatki, korespondencja
1976, rkp., masz., jęz. pol., serb., l., k. 9
99. Pobyty naukowe w Belgii, 21–29 października 1977
Sprawozdanie, notatki, druki urzędowe, korespondencja
1977, rkp., masz., jęz. franc., niem., pol., l., k. 18

B. Działalność dydaktyczna

100. Proseminarium z historii prawa polskiego
Notatki z zajęć
1937–1946, rkp., l. i sz., k. 29

101. Projekt programu szczegółowego na zajęcia z historii państwa i prawa polskiego do 1795
Korespondencja, część programu
1954, rkp., masz., l., k. 7
102. Instytut Historii Państwa i Prawa UAM
Programy wykładów z historii państwa i prawa polskiego, spis literatury
1969–1976 i b.d, rkp., masz., masz. pow., l., k. 59

C. Opiniowanie dorobku naukowego

103. Centralna Komisja Kwalifikacyjna do spraw Kadr Naukowych
Kryteria i zasady oceny kwalifikacji kandydatów na stanowisko docenta bez stopnia naukowego doktora habilitowanego
1973, masz., l., k. 6
104. Oceny prac magisterskich, kandydackich i doktorskich
Korespondencja
1949–1954 i b.d., masz., l., k. 30, zob. aneks 11
105. Oceny i opinie o działalności i dorobku naukowym pracowników nauki w związku z nadawaniem tytułów i stopni naukowych
Korespondencja
1954–1976, rkp., masz., l., k. 70, zob. aneks 12
106. Recenzja wniosku do nagrody państwowej w dziedzinie nauk społecznych dla zespołu w składzie: prof. dr Juliusz Bardach, prof. dr hab. Bogusław Leśnodorski, doc. dr hab. Michał Pietrzak za pracę *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1976
1976, rkp., masz., l., k. 10

D. Działalność redakcyjna i wydawnicza

107. *Historia Polski*, t. I do roku 1764
Plany pracy nad podręcznikiem uniwersyteckim, sprawozdania, notatki, korespondencja
1952–1953, masz., l., k. 229
108. Jw.
Plany pracy nad podręcznikiem, sprawozdania, notatki, korespondencja
1954–1955, rkp., masz., l., 76
109. Tysiąc lat stosunków polsko-niemieckich w świetle historiografii obu narodów

- Korespondencja, konspekty prac współautorów monografii, w tym konspekt artykułu Z. K. *Kolonizacja na prawie niemieckim*, umowa wydawnicza
1967–1968, rkp., masz., l., k. 29
110. Opinie i recenzje o pracach przeznaczonych do druku, korespondencja
1939–1978, rkp., masz., l., k. 91, zob. aneks 13
111. Biblioteka Źródeł Historycznych
Spis tytułów prac i autorów, rachunki, korespondencja
1945–1959, rkp., masz., l., k. 49
112. „Ilustrowana Biblioteczka Obchodów” — czasopismo poświęcone zagadnieniom Ziemi Odzyskanych
Opinie i recenzje o artykułach przeznaczonych do druku, umowa, notatki, korespondencja
1953, rkp., masz., l., k. 22
113. Koszuś Wojciech, *Władztwo Polski nad Lęborkiem i Bytowem*
Korespondencja, uwagi o pracy
1952–1954, rkp., masz., l., k. 66
114. Deresiewicz Janusz, *Materiały do dziejów chłopstwa wielkopolskiego 1750–1793*
Korespondencja, uwagi o pracy
1954–1956, masz., l., k. 38
115. Weyman Stefan (współautor), *Reformy wojskowe i organizacja siły zbrojnej za Kazimierza Wielkiego*
Korespondencja, umowa z wydawnictwem, recenzje i streszczenie pracy
1952–1956, rkp., masz., l., k. 85
116. Tymicz Rudolf, *Dawne jednostki miar stosowane na Pomorzu*
Umowy, rachunek za recenzję pracy
1980, masz., l., k. 69
117. Kontakty z redakcjami czasopism i wydawnictw, radiem, telewizją i innymi instytucjami
Korespondencja w sprawach redakcyjnych i wydawniczych
1946–1978, rkp., masz., druk, l., k. 157, zob. aneks 14
118. Recenzje i artykuły prasowe dotyczące prac Z. K.
Umowy z wydawcą, konspekty prac, korespondencja, rachunki, notatki
1945–1977, rkp., masz., masz. pow., druk, jęz. pol., ros., l., k. 152, zob. aneks 15

E. Działalność społeczno-polityczna

119. Komisja Wymiaru Sprawiedliwości Sejmu PRL
Druki, uwagi Z. K.
1963–1964, rkp., masz. pow., l., k. 200
120. Komisja Oświaty i Nauki Sejmu PRL
Druki, uwagi Z. K.
1961–1964, rkp., masz. pow., l., k. 120
121. Komisja Oświaty i Nauki, Podkomisja Budownictwa Szkolnego
Sejmu PRL
Sprawozdanie Prezydium WRN w Rzeszowie Kuratorium
Okręgu Szkolnego z inwestycji resortu oświaty w latach
1961–1965 na terenie województwa rzeszowskiego, kore-
spondencja, notatki
1961–1963, rkp., masz., l., k. 18
122. Projekty ustaw, sprawozdania komisji sejmowych, materiały z po-
siedzeń Sejmu PRL
Druki, uwagi Z. K.
1962–1964, rkp., druk, l., k. 188
123. Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu w Poznaniu
Sprawozdania, uchwały, korespondencja, zaproszenia, arty-
kuły prasowe, plany pracy
1958–1967, rkp., masz., druk, l., k. 150
124. Jw.
Sprawozdania, informacje, korespondencja
1968–1977, rkp., masz., druk, l., k. 252
125. Prezydium Rady Naczelnej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachod-
nych w Warszawie
Statut TRZZ, sprawozdania, notatki, zaproszenia, korespondencja
1958–1970, rkp., masz., druk, l., k. 156, s. 27
126. Rada Naczelna TRZZ
„Biuletyn Organizacyjny” — 3 numery z roku 1958
1958, druk, l., k. 54
127. Prezydium Rady Okręgowej TRZZ w Poznaniu
Korespondencja, zaproszenia, druki, sprawozdania, wycin-
ki prasowe, notatki
1957–1966, rkp., masz., druk, l., k. 85
128. Prezydium Rady Okręgowej TRZZ w Koszalinie
Korespondencja, zaproszenia
1958–1959, masz., druk, l., k. 8

129. Wydział Nauki i Oświaty Komitetu Centralnego PZPR
Tezy referatu Zygmunta Rybickiego *Aktualne zadania nauk prawnych* oraz opracowanie J. Baszkiewicza, J. Malarczyka, M. Staszkowa *Ocena stanu nauk historyczno-prawnych*, korespondencja
1970, rkp., masz. pow., l., k. 29
130. Komitet Wojewódzki PZPR w Poznaniu
Korespondencja, zaproszenia, materiały z obrad plenum KWPZPR w Poznaniu, styczeń 1963
1963–1973, masz., druk, l. i sz., k. 16, s. 68
131. Materiały dotyczące działalności PZPR przy UAM
Rezolucja POP, korespondencja POP Wydziału Prawa i Administracji
1956–1974, masz., kkp., l., k. 4
132. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu
Materiały informacyjne dla radnych, uchwały, zaproszenia, korespondencja
1954–1966, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 68
133. Klub Demokratycznej Profesury
Korespondencja, notatki, artykuły prasowe, biuletyny
1951–1952, rkp., masz., l., k. 40
134. Związek Nauczycielstwa Polskiego
Materiały działalności, korespondencja, notatki
1951–1973, rkp., masz., l., k. 32
135. Społeczny Komitet Budowy Pomnika Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu
Korespondencja, zaproszenia
1965, masz., druk, l., k. 9
136. Koło Akademików Opolan w Poznaniu
Program zebrania, *Statut Koła Akademików*, korespondencja
1947–1948, rkp., masz., l., k. 9

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

137. Życiorys, wykaz zajmowanych stanowisk, dyplom doktora praw UP, nominacje, zaświadczenia, relacja Kazimierza Kaczmarczyka, ojca Zdzisława, z promocji doktorskiej syna, informacja prasowa
1931–1966, rkp., masz., druk, l., k. 19

138. Bibliografia prac własnych za lata 1932–1979
1949–1979, rkp., masz., l., k. 110
139. Zeszyt z notatkami z wycieczek geograficznych
1934–1935, rkp., l. i sz., k. 32
140. Diariusze podróży do Jugosławii i artykuły prasowe
1964–1972, rkp., druk, jęz. chorw., pol., serb., l. i sz., k. 143
141. Materiały o twórcy zespołu
Wywiady, recenzje, nekrologi
1945–1980, druk, l., k. 8

IV. KORESPONDENCJA

142. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje A–Z
1948–1978, rkp., masz., jęz. niem., pol., l., k. 49, zob. aneks 16
143. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje A–Z i nadawcy
nieustaleni
1942–1978 i b.d., rkp., masz., kkp., jęz. czes., niem., pol.,
ros., serb., l., k. 140, fot. 1, zob. aneks 17
144. Zaproszenia, zawiadomienia, laurki
1945–1980, rkp., druk, l., k. 59

V. ZAŁĄCZNIKI

145. Prasa krajowa i regionalna, wycinki z prasy, dodatki
„Dwutygodnik Literacki”, 1931–1932
„Gazeta Poznańska”, 1962
„Trybuna Ludu”, 1954–1964
„Monitor Polski”, 1977
1931–1977, druk, l., k. 59
146. Kancelaria Sejmu PRL Biuro Administracyjne
Druki
1961, druk, l., k. 5
147. Biuro Sejmu Wydział Prasowy
Informacja o pracach Sejmu i jego organów
1963, druk, sz., s. 170
148. Jw.
Informacje o pracach Sejmu i jego organów
1964–1965, druk, sz., s. 258

-
149. Jw.
Komisja Oświaty i Nauki
1964, druk, l., k. 22
150. Sekretariat Klubu Poselskiego PZPR
„Biuletyn” — 4 numery z lat 1963–1964 oraz przedruki
z prasy włoskiej i radzieckiej
1963–1964, masz. pow., druk, l. i sz., k. 4, s. 77
151. Jw.
Druki
1961–1964, druk, l., k. 58
152. Sekretariat Klubów Poselskich PZPR, ZSL, SD
„Biuletyn” nr 6
1963, druk, sz., s. 176
153. Jw.
„Biuletyn” nr 7
1963, druk, l., k. 52
154. Biblioteka Sejmowa
Informatory, zestawy literatury
1961–1963, druk, l. i sz., k. 104, s. 7
155. Front Jedności Narodu, Zarząd Główny
„Biuletyn Informacyjny” — 11 numerów z lat 1963–1966
1963–1966, druk, sz., s. 305
156. Jw.
„Biuletyn Informacyjny” — 6 numerów z roku 1967
1967, druk, sz., s. 273
157. Wydział Propagandy i Agitacji Komitetu Centralnego PZPR
„Biuletyn” — 5 numerów z lat 1963–1964
1963–1964, druk, sz., s. 211
158. Jw.
Zawadzki S., *Perspektywy rozwoju państwowości socjali-
stycznej*
1961, druk, l., k. 24
159. Najwyższa Izba Kontroli, Zespół Oświaty Nauki i Kultury
*Uwagi dotyczące wykonania planu zadań i budżetu w 1962
roku przez Ministerstwo Oświaty*
1963, druk, l., k. 19

160. Komitet Nauki i Techniki
Informacja o pracach organizacyjnych Komitetu Nauki i Techniki ze szczególnym uwzględnieniem problematyki wdrażania badań naukowych do produkcji
 1964, druk, sz., s. 17
161. *Sprawozdanie z wykonania narodowego planu gospodarczego w 1963 roku*
 Część II *Tablice statystyczne*
 1964, druk, sz., s. 91
162. Społeczny Fundusz Odbudowy Kraju i Stolicy
 „Biuletyn Organizacyjny SFOS”, 1961, nr 8, sprawozdania i zestawienia z lat 1956–1961
 1956–1961, masz., druk, l. i sz., k. 21

ANEKS I

- J. 9. Polskie Ziemie Zachodnie i Północne
1. K. Z., Kiełczewska M., Gluck L., *O lewy brzeg środkowej i dolnej Odry — fragmenty*, „Prace Instytutu Zachodniego”, 1946, nr 5, k. 18
  2. *Stanowisko Polski w sprawie Śląska Cieszyńskiego*, 1945
  3. *Jak germanizowano polskie Ziemie Zachodnie*, 1946
  4. *Rola warunków naturalnych w związkach Pomorza z Polską*, „Kurier Szczeciński”, 1946, r. II, dodatek specjalny, 13 kwietnia 1946, s. 7 a. [?], druk: *Polska leży nad Wisłą i... Odrą*
  5. *Historia — Racibórz, Rybnik, Pszczyna*, 1951
  6. *Z dziejów polskich badań nad historią Pomorza Zachodniego*, przed 1960, [w:] *Pomorze Zachodnie — nasza ziemia ojczysta*, Poznań 1960, s. 9–14
  7. *Tysiąc lat przemian polskiej granicy zachodniej*, przed 1961, druk: „Wiadomości” (Londyn), 1961, r. XVI, nr 8, s. 5–6
  8. *Polskie Ziemie Zachodnie i Północne — fragment pracy*, po 1965, rkp., masz., l., k. 14
  9. K. Z., Markiewicz W., *Nauka a społeczeństwo na Ziemiach Zachodnich i Północnych PRL*, 1965, „Nauka Polska”, 1966, r. XIV, nr 2, s. 43–50
  10. *Znaczenie Pomorza Zachodniego dla Polski na tle dziejów*, b.d.

11. *Rola Ziem Zachodnich w dobie tworzenia się państwa polskiego za pierwszych Piastów*, b.d.

ANEKS 2

- J. 10. Osadnictwo i kolonizacja na ziemiach polskich w średniowieczu
  1. *Rozwój wczesnośredniowieczny osadnictwa na ziemiach polskich (do końca XII wieku)*, 1966, „Trybuna Robotnicza”, 1966, nr 54, „Magazyn Niedzielny”, s. 3, druk: *Początki osadnictwa na ziemiach polskich*
  2. *Średniowieczna kolonizacja wiejska i miejska w Polsce (do połowy XV wieku)*, 1966, „Trybuna Robotnicza”, 1966, nr 60, „Magazyn Niedzielny”, s. 3, druk: *Średniowieczna kolonizacja wiejska i miejska w Polsce*
  3. *Sredniewiekowaja niemieckaja kolonizacija w Polsce i razwitiye gorodow na slawianskich ziemiach*, przed 1967, rkp., masz., druk, jęz. pol., ros., l. i sz., k. 24, [w:] *Drang nach Osten*, Moskwa 1967, s. 23–31
  4. *La colonisation allemande dans la Pologne médiévale à la lumière de l’historiographie des deux nations*, „La Pologne et les Affaires Occidentales”, 1970, t. VI, nr 1, s. 3–47
  5. *Kolonizacja niemiecka w Polsce* — fragmenty pracy, b.d.

ANEKS 3

- J. 11. Miasta i prawa miejskie
  1. *Rola dziejowa Kalisza w wiekach średnich* — referat wygłoszony na posiedzeniu publicznym w teatrze im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, 5 listopada 1950, „Przegląd Zachodni”, 1951, r. VII, nr 9/10, s. 32–46
  2. *Ortyłe sądów wyższych miast wielkopolskich XV i XVI wieku* — przedmowa do artykułu, 1957, Wrocław 1959
  3. *Entstehung der polnischen Städte (X–XV Jahrhundert)* — wykład przygotowany dla ośrodków kultury polskiej za granicą, 1958/1959
  4. *Kalisz w czasach Kazimierza Wielkiego*, „Ziemia Kaliska”, 1966, r. X, nr 29, s. 5
  5. *Poznań i Gniezno stolicami Polski* – wykład w Towarzystwie Miłośników Miasta Poznania, 26 września 1966

6. *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą (województwo zielonogórskie)*, Zielona Góra 1967, t. I, s. 5–7
7. *Dzieje miast województwa poznańskiego, przed 1967*, [w:] *Miasta polskie w tysiącleciu*, Warszawa 1967, t. II, s. 187–193
8. *Początki prawa miejskiego na Słowiańszczyźnie, przed 1970*, [w:] *Europa — Słowiańszczyzna — Polska. Studia ku uczczeniu profesora Kazimierza Tymienieckiego*, Poznań 1970, s. 257–279
9. *Les nouvelles recherches polonaises concernant les origines des villes et du droit municipal* — referat wygłoszony na La Faculté de Droit de Liège, 1974
10. *Powstanie i rozwój grodu; Miasto przedlokacyjne; Miasto samodzielnym organizmem prawno-organizacyjnym; Lokacja miasta* — rozdziały pracy *Dzieje Poznania do roku 1793*, pod red. Jerzego Topolskiego, [w:] *Dzieje Poznania do roku 1793*, Poznań 1988, t. I, s. 57–71, 90–100, 183–193

ANEKS 4

- J. 12. Historia miast położonych na terenie byłej Jugosławii
  1. *Początki miast w Jugosławii* — referat wygłoszony na zebraniu Zakładu Archeologii Wczesnośredniowiecznej Instytutu Historii Kultury Materialnej w Warszawie, 4 kwietnia 1963, „Sprawozdania z prac naukowych Wydziału I PAN za rok 1963”, 1964, nr 3/4, s. 63–67
  2. *Miasta dalmatyńskie w średniowieczu* — referat wygłoszony na La Faculté de Philosophie et Lettres Uniwersytetu w Liège, 1977
  3. *Kontynuacja miast rzymskich w średniowieczu na Bałkanach*, ok. 1978

ANEKS 5

- J. 16. Konferencje i sesje naukowe
  1. *Oligarchia magnacka w Polsce jako forma państwa* — referat wygłoszony na VIII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Krakowie, 1958, [w:] *Pamiętnik VIII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Krakowie, 14–17 września 1958*, Warszawa 1958, t. I *Referaty*, cz. 1, s. 223–231

2. Uwagi Z. K. do referatów: A. Vetulaniego *Wartość badawcza ksiąg sądowych wiejskich*; W. Hejnosza *W sprawie badań porównawczych nad historią praw słowiańskich* oraz uwagi końcowe, 1958, [w:] *VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Krakowie, 14–17 września 1958*, Warszawa 1959, t. I *Referaty i dyskusja, sekcja 7 Historia państwa i prawa*, s. 97–98, 128–129, 165–167
3. *Historia państwa i prawa na VIII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Krakowie*, 1958, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1959, t. XI, z. 1, s. 233–237
4. *Międzynarodowa Sesja Naukowa Historyków Prawa i Romanistów w Szeged*, 1970, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1970, t. XXII, z. 2, s. 286–287
5. *Międzynarodowa Konferencja Historyczno-Prawna w Budapeszcie*, 1977, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1978, t. XXX, z. 1, s. 261–262

ANEKS 6

J. 17. Artykuły i referaty inne

1. *Florian z Mokrska — biskup krakowski (ok. 1305–1380)* — materiały do *Polskiego słownika biograficznego*, ok. 1948
2. K. Z., Rusiński Władysław, Szczaniecki Michał, *Działalność Komisji Historycznej PTPN w okresie powojennym (1945–1950)*, 1950
3. *Typ i forma państwa polskiego w okresie demokracji szlacheckiej (połowa XV do końca XVI wieku)* — tezy referatu, ok. 1953
4. *Pałac Działyńskich w Poznaniu*, ok. 1958, „Tygodnik Zachodni”, 13 grudnia 1958, r. III, nr 50, s. 6
5. K. Z., *Granowski Wincenty h. Leliwa (ok. 1370–1410)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959–1960, t. VIII, s. 551–552
6. *Dwudziestolecie „Przeglądu Zachodniego”*, 1965, „Przegląd Zachodni”, 1965, r. XXI, nr 4, s. 183–186
7. *Rozwój Wielkopolski w latach 1945–1966 i plan obchodów tysiąclecia państwa polskiego w regionie* — referat wygłoszony na plenarnym zebraniu WKFJN, Poznań, 12 lutego 1966 [?]

8. *Marian Friedberg (1902–1969)*, 1969, „Przegląd Zachodni”, 1969, r. XXV, nr 3, s. 260–262
9. *Potrzeby w dziedzinie historii* — referat poświęcony badaniom naukowym w dziedzinie historii, 1969
10. *Współpraca Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk z Oddziałem Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu* — referat wygłoszony we Wrocławiu, 1976, „Nauka Polska”, 1976, r. XXIV, nr 11, s. 40–42

ANEKS 7

- J. 19. Wykłady i odczyty na uniwersytetach i w radiu
1. *Historia średniowiecznej Polski* — wykłady wygłoszone na tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, 1944–1945
  2. *Marksistowskaularyzacja historii Polski* — wykład inauguracyjny wygłoszony podczas uroczystego rozpoczęcia roku akademickiego na Uniwersytecie Poznańskim, 2 października 1950
  3. *Polska polityka zachodnia w przeszłości* — wykład wygłoszony w Polskim Radiu, 15 czerwca 1946
  4. *Polska granica zachodnia* — wykład wygłoszony w Polskim Radiu, 10 września 1946
  5. *Zjednoczenie państwa polskiego i ukształtowanie się stanów 1320–1370* — wykład wygłoszony w Katedrze Historii Polski przy Wszechnicy Radiowej w Warszawie, 1951

ANEKS 8

- J. 20. Recenzje
1. Kostrowicki J., *O funkcjach miastotwórczych i typach funkcjonalnych miast*, 1952, „Przegląd Geograficzny”, 1952, t. XXIV, z. 1–2; „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, 1954, t. XVI, s. 422–424
  2. Stępczak J., *Poufny memoriał niemiecki z 1937 roku o położeniu powiatu głogowskiego*, 1959, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, 1960, t. V, z. 2, s. 234–235
  3. Gentzen Felix H., *Polskie Ziemie Zachodnie – historyczne ziemie polskie. Wybór prac*, 1958, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, 1960, t. V, z. 2, s. 243–244

4. Leciejewicz L., *Miasta Słowian północnopolańskich*, 1968, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1970, t. XXII, z. 2, s. 261–263

ANEKS 9

- J. 21. Przemówienia okolicznościowe
  1. Oświadczenie na propozycję ZSRR w sprawie wprowadzenia systemu zbiorowego bezpieczeństwa Europy, 1955
  2. Przemówienie na uroczystości pożegnania prof. Zygmunta Wojciechowskiego przed aulą Uniwersytetu Poznańskiego, Poznań, 18 października 1955
  3. Przemówienie na zagajenie Akademii Mickiewiczowskiej, Poznań, 26 listopada 1955
  4. Przemówienie wygłoszone z okazji 70-lecia urodzin i 45-lecia pracy naukowej prof. dra Kazimierza Tymienieckiego w Instytucie Historycznym UAM, Poznań, 19 grudnia 1957
  5. Przemówienie na rozszerzonej sesji plenarnej Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, inaugurującej obchody XX-lecia PRL, Warszawa, 31 stycznia 1964
  6. Przemówienie omawiające program obchodów XX-lecia PRL w województwie poznańskim, Poznań [?] 1964
  7. Przemówienie wygłoszone na sesji inaugurującej ostatni Rok Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego, Poznań, 23 lutego 1966

ANEKS 10

- J. 79. Pracownie Konserwacji Zabytków Przedsiębiorstwo Państwowe
  1. Biskup M., Skubiszewski P., *Studium historyczno-urbanistyczne miasta Braniewa*, 1957 — opinia o pracy
  2. Rowińska E., Galicka I., *Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta Darłowa*, 1957 — opinia o pracy
  3. Ślaski K., Ławniczak W., *Studium historyczno-urbanistyczne miasta Bytowa*, 1957 — opinia o pracy
  4. Nalepa J., Ziętkiewiczowie H. i Z., Jurasz T., *Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta Międzyrzecza*, 1957 — opinia o pracy

5. Kunzendorf-Samulowska A., *Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta Człuchowa*, 1958 — opinia o pracy

ANEKS 11

- J. 104. Oceny prac magisterskich, kandydackich i doktorskich
1. Baszkiewicz Jan, *Powstanie zjednoczonego państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku*, 1954
  2. Gładysz Andrzej, *Poglądy prawnopolityczne Jana z Ostroroga*, b.d.
  3. Łuczak Czesław, *Przemysł spożywczy w Poznaniu w XVIII wieku*, 1949
  4. Marczewski Bernard Kazimierz, *Poglądy politycznoprawne Andrzeja Frycza Modrzewskiego zawarte w dziele „O naprawie Rzeczypospolitej”*, 1954
  5. Matuszewska Zofia, *Zagadnienie służby wojskowej mieszczan w Polsce od roku 1454 do 1648*, 1954
  6. Nalewajska Zofia, *Najstarsze pouczenia prawne Magdeburga dla Złotoryi*, 1954
  7. Olszewski Henryk, *Poglądy na państwo i prawo Krzysztofa Opalińskiego*, 1954
  8. Aleksander Zydorowicz, *Zagadnienia prawa własności w polskiej nauce prawa XVIII wieku*, 1954

ANEKS 12

- J. 105. Oceny i opinie o działalności i dorobku naukowym pracowników nauki w związku z nadaniem tytułów i stopni naukowych
1. Janina Leskiewiczowa — nadanie stopnia docenta, 1955
  2. Adam Lityński — nadanie stopnia dra habilitowanego, 1976
  3. Józef Matuszewski — nadanie tytułu profesora nadzwyczajnego, 1954; zwyczajnego, 1958
  4. Lesław Pauli — nadanie stopnia docenta, 1954
  5. Zbigniew Radwański — nadanie stopnia docenta, 1954
  6. Michał Szczaniecki — nadanie tytułu profesora nadzwyczajnego, 1954; zwyczajnego 1958
  7. Stanisław Sosin — nadanie stopnia docenta, 1957
  8. Kazimierz Ślaski — przyznanie tytułu zastępcy profesora Archiwum PAN, 1956
  9. Jan Wąsicki — nadanie stopnia docenta, 1954

10. Stefan Weymann — nadanie stopnia docenta, 1954
11. Henryk Zins — nadanie stopnia docenta, 1955

ANEKS 13

- J. 110. Opinie i recenzje o pracach przeznaczonych do druku
1. Arłamowski Kazimierz, *Rozwój przestrzenny Przemysła*, 1954
  2. Baranowski Bohdan, *Ze studiów nad moralnością seksualną wsi polskiej XVII i XVIII wieku*, 1953
  3. Biskup Marian, *Starostowie — burgrabiowie gdańscy w latach 1457–1506*, b.d.
  4. Błaszczyk Włodzimierz, *Wyniki badań wykopaliskowych w strefie osadnictwa świętogotardowskiego na Starym Mieście w Poznaniu*, 1973
  5. Cieślak Edmund, *Przywileje Gdańska z okresu wojny trzy-nastoletniej na tle przywilejów niektórych miast bałtyckich*, 1953
  6. Dziewulski Władysław, *Rozwój miasta śląskiego w epoce feudalnej przedstawiony na przykładzie Dzierżoniowa*, 1954
  7. Gerlach Jan, *Chłopi w obronie Rzeczypospolitej — studium o piechocie wybranieckiej*, 1939
  8. Gerlach Jan, *Zołnierz łanowy i dymowy w Polsce feudalnej*, 1953
  9. Grodziski Stanisław, *Stosunek szlachty do cechów w świetle statutu warckiego*, 1954
  10. Grzybowski Stanisław, *Mikołaj Siennicki*, 1956
  11. Knoppek Witold, *Układ i rozwój sił politycznych w Polsce na przełomie Odrodzenia oraz ich związek z genezą dwu-izbowego sejmu*, 1954
  12. Kunzek Tomasz, *Bytom, zarys historyczno-monograficzny*, 1953
  13. Ocena recenzji Henryka Lesińskiego pracy Wojciecha Kostusia *Władztwo Polski nad Łęborkiem i Bytowem*, 1955
  14. Łysiak Ludwik, *Karta z dziejów sołectw w dawnej Rzeczypospolitej*, 1952
  15. Olszewski Henryk, *Poglądy na państwo i prawo Krzysztofa Opalińskiego*, 1954
  16. Reder Jerzy, *Posłowie miasta Lublina na sejmy dawnej Rzeczypospolitej*, 1953

17. Rozenkranc Edwin, *Podstawy rozwoju zespołu miast Lubiszewo — Tczew — Gorzędziej w XIII wieku*, 1959
18. Rozenkranc Edwin, *Napoleońskie Wolne Miasto Gdańsk*, 1978
19. Ruszczynska Teresa, Sławska Alina, *Poznań*, 1953
20. Szaniecki Michał, *Główne linie rozwoju feudalnego państwa zachodniopomorskiego*, cz. 1 *Dawniejsze okresy feudalizmu*, 1955
21. Marian Sobański, *Kalisz i ziemia kaliska*, 1953
22. Sobociński Władysław, *Formuła „Listu urodzaju” i zwolnienia z poddaństwa z XVI wieku*, 1952
23. Sobociński Władysław, *Nauka Frycza Modrzewskiego a ustrój i prawa Rzeczypospolitej szlacheckiej*, 1956
24. Spieralski Zdzisław, *Z problematyki szlacheckiego pospolitego ruszenia*, 1956
25. Śląski Kazimierz, *Osadnictwo puszczy Polski Zachodniej w okresie feudalizmu*, 1954
26. Opinia o recenzji Stanisława Śreniowskiego pracy Józefa Mazurkiewicza *Jurydyki lubelskie*, 1956
27. Śreniowski Stanisław, *Śluby Jana Kazimierza*, b.d.
28. Wałachowicz Jerzy, *Rozwój immunitetu sądowego na Pomorzu Zachodnim*, 1957
29. Warkoczewska Magdalena, *Ikonografia Poznania*, 1958
30. Wąsicki Jan, *Prusy południowe 1793–1806*, 1955
31. Weymann Stefan, *Przywileje lokacyjne miasta Kórnik*, 1958
32. Wróblewska Grażyna, *Mury obronne Wschowy*, 1954
33. Wyczański Andrzej, *O folwarku szlacheckim w Polsce XVI stulecia. Uwagi dyskusyjne*, 1954

ANEKS 14

- J. 117. Kontakty z redakcjami czasopism i wydawnictw, radiem, telewizją i innymi instytucjami
1. „Acta Poloniae Historica”, Instytut Historii PAN, 1978
  2. „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 1948–1978
  3. Czytelnik, 1946
  4. „Film Polski”, 1946–1948
  5. Katedra Historii Polski na Wszechnicy Radiowej, 1951
  6. „Kultura”, 1970
  7. „Kwartalnik Historyczny”, 1951–1958

8. „Odrodzenie”, 1946–1956
9. „Państwo i Prawo”, 1951–1956
10. Państwowy Instytut Wydawniczy, 1951–1953
11. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1951–1970
12. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1946
13. *Polski słownik biograficzny*, 1948–1958
14. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze — Redakcja Dzieł Wszystkich Oskara Kolberga, 1970
15. „Pomorze Zachodnie — Nasza Ziemia Ojczysta”, 1958
16. „Problemy”, 1946
17. „Przegląd Historyczny”, 1949–1951
18. „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, 1955–1956
19. *Słownik starożytności słowiańskich*, 1950–1955
20. Sport i Turystyka
21. Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, 1946
22. Spółdzielnia Wydawnicza „Sport i Turystyka”
23. Telewizja Polska, 1977
24. „Wiedza i Życie”, 1953
25. Wydawnictwo Poznańskie, 1958
26. Zachodnia Agencja Prasowa, 1957–1961
27. Zakład Imienia Ossolińskich, 1956–1977
28. „Życie Szkoły Wyższej”, 1955

ANEKS 15

- J. 118. Recenzje i artykuły prasowe dotyczące prac Z. K.
1. *Kolonizacja niemiecka na wschód od Odry*, „Wola Ludu”, 1945, nr 54; Hensel Wiktor, „Polska Zachodnia”, 1946, nr 1; Koźniewski Kazimierz, „Dziś i jutro”, 1946, nr 18 (24); Nawka Antoni, „Dziś i jutro”, 1946, nr 29 (35)
  2. *Monarchia Kazimierza Wielkiego*, t. II *Organizacja Kościoła. Sztuka i Nauka*, „Gazeta Ludowa”, 1947, r. III, nr 145
  3. *Krótkie dzieje Śląska w wiekach średnich (do 1526)*, rec. Kazimierz Piwarski, 1949
  4. *Kazimierz Wielki (1333–1370)*, „Kurier Wielkopolski”, 1948, nr 32; Madej Antoni, „Tygodnik Warszawski”, 1948, nr 117; Koźniewski Kazimierz, „Dziś i jutro”, 1948, r. IV, nr 51 (160)

5. *Uwagi ogólne o pracy prof. Z. Kaczmarczyka „Jan Łaski”*, 1955
6. *Miasta dalmatyńskie do początków XV wieku. Przegląd i obraz urbanistyczny*, 1976, Russocki Stanisław, „Nowe Książki”, 1977, nr 5

ANEKS 16

J. 142. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje A–Z		
Archeologický Ústav Československá		
Akademie Věd	1978	1. 1
Archiwum Polskiej Akademii Nauk	1957	1. 1
Association des Scientifiques de Roumanie	1973	1. 1
Bardach Juliusz	1966	1. 2
Bojarski Władysław	1978	1. 1
Dąbrowski Jan	1969	1. 1
Dembski Krzysztof	1956	1. 1
Grodziski Stanisław	1967–1978	1. 3
Hałoń Edward	1976	1. 1
Havránek Jan	1978	1. 2
Hellwig Jan	1978	1. 1
Hensel Witold	1963–1964	1. 4
Instytut Historyczny Generała Sikorskiego Biblioteka	1957	1. 1
Jaśkowski Marian	1958	1. 1
Kokot Józef	1956	1. 1
Komisja Organizacyjna Instytutu Historii Kultury Materialnej	1953	1. 1
Komitet Wojewódzki PZPR w Bydgoszczy	1959	1. 1
Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą	1953	1. 1
Kostuś Wojciech	1955	1. 1
Kuczyński M. Stefan	1956	1. 1
Łysiak Ludwik	1978	1. 1
Manikowski Adam	1977	1. 1
Ministerstwo Kultury i Sztuki Państwowy Instytut Sztuki	1951	1. 1

Muzeum Narodowe w Poznaniu	1978	1. 1
Pólay Elmér	1970	1. 1
Polski Czerwony Krzyż	1956	1. 1
Pracownia Dziejów Oświaty PAN	1956	1. 1
Pracownia Słownika Staropolskiego Zakład Językoznawstwa PAN	1959	1. 1
Rewski Zbigniew	1957	1. 1
Rozenkranz Edwin	1966–1978	1. 3
Samodzielna Sekcja Socjalna PAN	1956	1. 1
Stowarzyszenie Historyków Sztuki i Historii Materialnej	1951	1. 1
Strzelczyk Jerzy	1975	1. 1
Ślaski Kazimierz	1959	1. 1
Urbańczyk Stanisław	1948	1. 1
Vetulani Adam	1958	1. 1
Zakład Dokumentacji Instytutu Historii PAN	1956	1. 1
Zakład Wydawnictw Źródłowych Instytutu Historii PAN	1953	1. 1
Zawadzki Tadeusz	1957	1. 1

ANEKS 17

J.143. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje A–Z i nadawcy nieustaleni

Archiwum Polskiej Akademii Nauk	1957	1. 3
Bardach Juliusz	1954	1. 1
Cieślak Tadeusz	1954, 1957	1. 2
Češka Zdeněk	1978	1. 1
Dąbrowski Jan	1969	1. 1
Dąbrowski Marian	1942	1. 3
Dega Wiktor	1946	1. 1
Dembski Krzysztof	1954	1. 1
Dział Kształcenia Kadr Naukowych PAN	1956	1. 1
Friedberg Marian	1945, 1946	1. 2
Grodziski Stanisław	1967–1977	1. 3

Havránek Jan	1978	1. 1 + zał.
Helsztyński Stanisław	1946	1. 4
Hensel Witold	1963	1. 3
Instytut Historii UAM	1975	1. 1
Instytut Historyczny Generała Sikorskiego Biblioteka	1957	1. 1
Klepany Wacław	1957	1. 1
Knoll W. Paul	1966	1. 2
Kokot Józef	1956	1. 2
Komisja Historii Miast Komitetu Nauk Historycznych PAN	1977	1. 1
Komitet Architektury i Urbanistyki PAN	1954	1. 1
Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą	1953	1. 1
Kostuś Wojciech	1955–1956	1. 4 + zał.
Kuczyński M. Stefan	1956	1. 3
Labuda Gerard	1960	1. 1 + zał.
Lityński Adam	1966	1. 2
Lubuskie Towarzystwo Naukowe	1970	1. 1
Makowski	1963	1. 1
Miejski Komitet Obchodu Tysiąclecia Państwa Polskiego Komisja Naukowo-Wydawnicza	1959	1. 1
Ministerstwo Kultury i Sztuki Państwowy Instytut Sztuki	1951	1. 1 + zał.
Ministerstwo Skarbu	1946, 1947	1. 2
Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego	1954	1. 1
Mitkowski Józef	1954–1977	1. 4 + zał.
Muzeum Archeologiczne w Poznaniu	1975, 1977	1. 2
Muzeum Wielkopolskie w Poznaniu	1950	1. 1

Patkaniowski Michał	1953	1. 1 + zał.
Pólay Elmér	1970	1. 1
Pracownia Dziejów Oświaty PAN	1956	1. 1
Pracownia Słownika Staropolskiego Zakładu Językoznawstwa PAN	1958	1. 1
Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze Wydział Kultury	1961	1. 1
Rewski Zbigniew	1957	1. 1
Rozenkranz Edwin	1966–1978	1. 6
Sawicki Jakub	b.d.	1. 3
Stowarzyszenie Historyków Sztuki i Kultury Materialnej	1950–1952	1. 3
Topolski Jerzy	1975	1. 1
Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania	1957–1966	1. 3
Trzeciakowski Lech	1977	1. 1
Ulewicz Tadeusz	1946–1948	1. 7 + zał.
Vetulani Adam	1958	1. 1
Wojewódzki Zarząd Łączności w Poznaniu	1956	1. 1
Wozniesiński A.A.	1947	1. 1
Wydział I Nauk Społecznych PAN	1953	1. 1
Zakład Dokumentacji Instytutu Historii PAN	1955	1. 1
Zakład Energetyczny Rejon Energetyczny Poznań	1976	1. 1
Zakład Historii Śląska Instytutu Historii PAN	1956	1. 2
Zakład Wydawnictw Źródłowych Instytutu Historii PAN	1953	1. 1
Zdrójkowski Zbigniew	1977	1. 1
Związek Zawodowy Historyków Sztuki i Kultury		
Oddział w Poznaniu	1949	1. 1
Nadawcy nieustaleni	1945, 1977	1. 2

Wacław Pytkowski

Michał Boksa
Ewa Zielińska
Poznań

MATERIAŁY WACŁAWA PYTKOWSKIEGO (1904–1989) (P. III–122)

Wacław Józef Pytkowski herbu Nowina, syn Włodzimierza i Eleonory z Enskajtów, urodził się 2 maja 1904 roku w Lubiczynie (powiat Włodawa). Uczęszczał do Gimnazjum Państwowego im. Hetmana Stefana Żółkiewskiego w Siedlcach.

Naukę przerwał po 6 latach. W czerwcu 1919 roku wstąpił na ochotnika do wojska i wziął udział w wojnie z Rosją Radziecką, służąc w 10. Pułku Ułanów. Służbę wojskową ukończył w styczniu 1921 roku jako plutonowy.

Od stycznia 1921 roku do czerwca 1922 roku kontynuował naukę w Gimnazjum im. Hetmana Stefana Żółkiewskiego w Siedlcach. Po zdaniu matury w 1922 roku rozpoczął studia matematyczne na Politechnice Warszawskiej (specjalizacja statystyka matematyczna). W latach 1927–1931 studiował w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie na Wydziale Rolniczym (specjalizacja ekonomika i organizacja gospodarstw). Po odbyciu specjalizacji w grupie ekonomiczno-administracyjnej pod kierunkiem prof. Stefana Moszczeńskiego i napisaniu pracy dyplomowej *Zastosowanie korelacji cząstkowej do badań nad wpływem niektórych czynników na dochód surowy w gospodarstwach* uzyskał 30 czerwca 1931 roku tytuł zawodowy inżyniera rolnika. Praca ta została odznaczona Medalem SGGW. Był współzałożycielem i działaczem Akademickiego Stowarzyszenia Naukowego „Konfederacja”.

Od 1926 roku był asystentem prof. Stefana Moszczeńskiego w Zakładzie Ekonomiki Gospodarstw Wiejskich SGGW, a w latach 1928–1931 asystentem dra Jerzego Sławy-Neymana w Zakładzie Statystyki Matematycznej SGGW i jego współpracownikiem w Zakładzie Biometrycznym Instytutu Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego. Jako asystent prowadził dla studentów ćwiczenia z metodyki badań ekonomicznych oraz matematyki i statystyki matematycznej. Na przełomie 1930 i 1931 roku odbył roczną praktykę w gospodarstwie chłopskim. W 1932 roku powrócił do pracy naukowej w SGGW w War-

szawie. W 1933 roku zrzekł się uposażenia i pracował w SGGW jako asystent wolontariusz aż do wybuchu II wojny światowej.

W latach trzydziestych W. Pytkowski wykonywał prace zlecane w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach na Wydziale Ekonomiki Gospodarstw Chłopskich. W 1932 roku nakładem PINGW w Puławach ukazała się drukiem jego praca *Wpływ obszaru, nakładu i kapitału krów na dochód surowy w drobnych gospodarstwach*, za którą otrzymał medal przyznany przez ministra rolnictwa i reform rolnych.

Od 1 lipca 1933 roku pracował na stanowisku inspektora rolnego i kierownika Wydziału Ekonomicznego Poleskiej Izby Rolniczej w Brześciu nad Bugiem. Od 10 grudnia 1933 roku do 1 czerwca 1935 roku pełnił funkcję zastępcy dyrektora Poleskiej Izby Rolniczej. 26 czerwca 1935 roku objął stanowisko dyrektora Wołyńskiej Izby Rolniczej w Łucku. Funkcję tę sprawował do wybuchu II wojny światowej. Od 20 maja 1936 do 2 lipca 1937 roku był przewodniczącym Okręgowej Targowiskowej Komisji Nadzorczej w Łucku. Z tego okresu pochodzi kilka jego prac wydanych przez Wołyńską Izbę Rolniczą w Łucku: *Mleczarstwo jako zagadnienie gospodarcze* (1936), *Zagadnienia rolnicze Wołynia* (1936), *Rozwój metod i dotychczasowe wyniki pracy Wołyńskiej Izby Rolniczej* (1937).

Okres II wojny światowej spędził na Kielecczyźnie, gdzie zarządzał majątkiem rodzinnym żony w Nagorzycach (powiat opatowski). Działał pod pseudonimem „Ponury” w konspiracyjnej Armii Krajowej (należał do zgrupowania majora Jana Piwnika), organizując zaopatrzenie oddziałów partyzanckich. Uczestniczył też w akcji „Uprawa”, przygotowującej kadry dla przyszłej administracji państwowej. Działał w Radzie Głównej Opiekuńczej i ukrywał Żydów, za co został po wojnie odznaczony medalem „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”.

Po zakończeniu działań wojennych został wraz z rodziną wysiedlony z majątku w Nagorzycach, który przejęło państwo. Od 1 czerwca 1945 do 31 marca 1950 roku był kierownikiem Działu Rachunkowości Rolnej w Wydziale Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach Oddział w Warszawie.

W 1945 roku powrócił do pracy w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, gdzie jako adiunkt pełnił obowiązki kierownika Zakładu Statystyki Matematycznej. Równolegle od 6 listopada 1945 do 1 października 1948 roku był administratorem majątków Brwinów i Grudów, należących do SGGW.

5 lipca 1948 roku, na podstawie pracy *Badania nad położeniem podczas wojny 1939–1945 gospodarstw chłopskich objętych akcją rachunkową PINGW*, napisanej pod kierunkiem prof. Wiktora Schramma, Wacław Pytkowski został promowany na doktora nauk rolnych na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego.

3 maja 1950 roku został zaaresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa i osadzony w więzieniu przy ul. M. Anielewicza w Warszawie. 27 września 1950 roku prokurator wojewódzki w Warszawie umorzył dochodzenie w jego sprawie wobec braku dostatecznych dowodów winy. Po wyjściu z więzienia podejmował bezskuteczne próby powrotu do pracy w SGGW.

Od stycznia 1951 roku pracował w Państwowym Instytucie Matematycznym w Warszawie na umowę-zlecenie. W latach pięćdziesiątych wykonywał też różne prace zleczone na rzecz Państwowego Instytutu Melioracyjnego i Polskiego Komitetu Normalizacji, Miar i Jakości.

W 1949 roku na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego został otwarty przewód habilitacyjny Wacława Pytkowskiego, przerwany ze względu na aresztowanie i uwięzienie, a wznowiony w lutym 1957 roku. Rada Wydziału Rolnego Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu Uchwałą z 1 lipca 1957 roku, zatwierdzoną przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną dla Pracowników Nauki (27 lutego 1958 roku), nadała Wacławowi Pytkowskiemu stopień naukowy doktora nauk rolnych (odpowiadający stopniowi doktora habilitowanego) na podstawie pracy *Zdolność towarowa gospodarstw wiejskich*. Recenzentami jej byli prof. Wiktor Schramm i prof. Franciszek Dziedzic.

W 1957 roku powrócił do pracy w SGGW w Warszawie, skąd w październiku 1958 roku przeniósł się do Poznania i rozpoczął pracę w WSR. W 1958 roku objął stanowisko adiunkta w Katedrze i Zakładzie Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa na Wydziale Rolniczym WSR w Poznaniu, a 1 października 1960 roku, po odejściu na emeryturę jej dotychczasowego kierownika prof. Witolda Staniewicza, został kierownikiem wymienionej Katedry. Funkcję tę pełnił kilkanaście lat. 1 stycznia 1959 roku uzyskał stanowisko docenta etatowego w WSR w Poznaniu.

Od 1958 roku W. Pytkowski prowadził wykłady z organizacji gospodarstw w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa WSR w Poznaniu. Napisał dla studentów wyższych szkół rolniczych szereg skryptów pod wspólnym tytułem *Ekonomika i organizacja gospodarstw* (wyd. II *Organizacja i ekonomika gospodarstw*). Pod jego kierunkiem napisa-

ło prace doktorskie dziesięciu doktorantów, czterech z nich habilitowało się.

W 1966 roku opracował założenia i program dla studiów podyplomowych w zakresie organizacji przedsiębiorstw rolniczych, a 1 kwietnia 1967 roku został powołany na stanowisko kierownika nowo powstałego Studium Podyplomowego przy Wydziale Rolniczym WSR w Poznaniu. Było to jedyne w Polsce Studium Podyplomowe dla dyrektorów kombinatów rolniczych. Za jego zorganizowanie i prowadzenie został nagrodzony przez ministra rolnictwa oraz ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. Był też konsultantem Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w sprawie studiów podyplomowych. Był ponadto członkiem Sekcji Rolniczej Rady Naukowo-Dydaktycznej Rolniczych i Leśnych Zakładów Doświadczalnych WSR w Poznaniu.

W 1957 roku na Wydziale Rolnym SGGW w Warszawie rozpoczęto starania o nadanie mu tytułu profesora nadzwyczajnego. W 1958 roku akta W. Pytkowskiego zostały przeniesione do WSR w Poznaniu. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego otrzymał Waław Pytkowski 6 lipca 1972 roku.

Na posiedzeniu 23 czerwca 1973 roku Rada Wydziału Rolniczego Akademii Rolniczej w Poznaniu podjęła jednogłośnie uchwałę o wystąpieniu z wnioskiem o nadanie Waławowi Pytkowskiemu tytułu naukowego profesora zwyczajnego, popartym przez Senat Akademii Rolniczej w Poznaniu. 28 września 1973 roku Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki nie zatwierdziło tego wniosku. W 1974 roku W. Pytkowski przeszedł na emeryturę.

Waław Pytkowski był członkiem wielu instytutów i towarzystw naukowych. Od 1960 roku należał do Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V Nauk Rolniczych i Leśnych Polskiej Akademii Nauk. Brał czynny udział w konferencjach i sesjach organizowanych przez Komitet Ekonomiki Rolnictwa PAN (m.in. w uroczystej sesji naukowej poświęconej dorobkowi naukowemu i dydaktycznemu Stefana Moszczeńskiego, która odbyła się w Warszawie 22 kwietnia 1971 roku). Od 1949 roku był członkiem nadzwyczajnym Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa. Należał również do Polskiego Towarzystwa Statystycznego i Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, pełniąc wiele lat funkcję przewodniczącego Sekcji Rolniczo-Ekonomicznej Oddziału Wojewódzkiego PTE w Poznaniu. Od 1961 roku był członkiem Komisji Nauk Rolniczych PTPN, a od 1967 roku członkiem Wydziału VI Nauk Rolniczych i Leśnych PTPN.

Należał do międzynarodowych towarzystw naukowych: International Association of Agricultural Economists i International Center of Scientific Work Organization in Agriculture.

Brał udział w wielu kongresach międzynarodowych. Był członkiem Komitetu Honorowego XV Kongresu Naukowej Organizacji Pracy w Rolnictwie (CIOSTA — Comité International d'Organisation Scientifique du Travail en Agriculture), który odbył się w lipcu 1970 roku w Warszawie. Na XV Kongresie CIOSTA wygłosił referat *Organization Criteria of Labour Mechanization (Kryteria organizacyjne mechanizacji pracy)*. Na XVI Kongres CIOSTA we wrześniu 1972 roku w Wageningen (Holandia) przygotował dwa referaty. Był członkiem polskiej delegacji na III Kongres CICRA (Centre International pour la Cooperation des Recherches en Agriculture), który odbył się w grudniu 1969 roku w Rzymie.

Prowadził wykłady z ekonomiki i organizacji rolnictwa dla pracowników naukowych w Bułgarskiej Akademii Nauk Rolniczych.

Za zasługi został odznaczony: Krzyżem Walecznych, Krzyżem Ochotniczym za Wojnę, Złotym Medalem Ukończenia SGGW w Warszawie, Odznaką SGGW w Warszawie, Odznaką Akademii Rolniczej w Poznaniu, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką Honorową Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Dorobek naukowy Wacława Pytkowskiego obejmuje ponad sto prac. Można wyróżnić kilka zasadniczych kierunków jego zainteresowań naukowych: 1. Statystyka matematyczna (m.in. *Zarys statystyki matematycznej*, 1950, teoria dendrytu ważonego poznańskiego, 1967, reguła jednej sigmy); 2. Metodologia badań naukowych (m.in. *Pisanie i ocena prac promocyjnych*, Poznań 1962, *Organizacja badań i ocena prac naukowych*, Warszawa 1981); 3. Organizacja i zarządzanie wielkotowarowymi gospodarstwami rolniczymi — tzw. organizacja władania (m.in. *Problematyka kombinatów rolniczych*, Warszawa 1967); 4. Organizacja i ekonomika gospodarstw indywidualnych (m.in. *Zagadnienie opłacalności nakładów w gospodarstwach chłopskich*, 1960, *Efektywność nakładów w gospodarstwach chłopskich*, 1962); 5. Systemy produkcji rolniczej (m.in. *Systemy użytkowania roli i ich ocena*, Warszawa 1979).

W 1935 roku ożenił się z Marią Zofią z Targowskich, absolwentką SGGW z 1933 roku, z którą miał dwoje dzieci: córkę Marię Wacławę

(1939) i syna Stanisława Włodzimierza (1940). Waław Pytkowski zmarł 1 czerwca 1989 roku w Warszawie w wieku 84 lat.

Materiały Waława Pytkowskiego o końcowym rozmiarze ok. 0,45 m.b. przekazane zostały Archiwum PAN Oddział w Poznaniu w 2000 roku przez dr Marię Ciemniewską w formie daru w dwóch partiach (ks. nab. 197, 203). Zespół został uporządkowany i zinwentaryzowany na przełomie 2006 i 2007 roku przez mgra Michała Bokse i stażystkę Ewę Zielińską. Spuścizna została podzielona na VIII grup. W ramach poszczególnych grup i podgrup obowiązuje układ chronologiczno-rzeczowy. Tam, gdzie było to możliwe, zachowano układ nadany przez twórcę spuścizny.

Grupa I obejmuje materiały twórczości naukowej, liczy 19 j.a. i zawiera teksty prac z lat 1949–1979. Została podzielona na 3 podgrupy: A. Monografie; B. Artykuły; C. Referaty, odczyty, prelekcje, przemówienia.

Podgrupę monografii otwiera tekst i streszczenie pracy habilitacyjnej *Zdolność towarowa gospodarstw wiejskich. Metodyka badań towarowości* (j.a. 1–2). W pierwszej podgrupie znalazło się też kilka części skryptu dla studentów wyższych szkół rolniczych *Ekonomika i organizacja gospodarstw* (wyd. II *Organizacja i ekonomika gospodarstw*, j.a. 4–10). Podgrupę tę uzupełniają prace *Problematyka kombinatów rolniczych* (j.a. 3) i *Systemy użytkowania roli i ich ocena* (j.a. 11).

W drugiej podgrupie znajdują się teksty artykułów o tematyce agroekonomicznej (j.a. 12) oraz tekst *Rozmyślań o nauce i nauczaniu* (j.a. 13).

W ostatniej podgrupie zgromadzono referaty, odczyty, prelekcje i przemówienia. Wśród nich na uwagę zasługują referaty przygotowane na sesję i zebranie zorganizowane przez Komitet Ekonomiki Rolnictwa PAN (j.a. 14, 16). W podgrupie tej znalazły się też dwa referaty napisane na XVI Kongres CIOSTA w Wageningen (j.a. 17).

Grupa II liczy 16 j.a. i obejmuje materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej, zawodowej i wydawniczej z lat 1933–1985. Grupa ta została podzielona na 5 podgrup: A. Szkoły wyższe, instytuty i towarzystwa naukowe; B. Udział w kongresach i sesjach naukowych; C. Oceny i opinie; D. Działalność zawodowa; E. Działalność wydawnicza.

Podgrupa A obejmuje materiały działalności w szkołach wyższych (j.a. 20–21), Polskiej Akademii Nauk (j.a. 22), instytutach (j.a. 23–24) i towarzystwach naukowych (j.a. 25–27). Jest to głównie korespondencja z tymi instytucjami.

W podgrupie B znalazły się materiały dotyczące uczestnictwa Wacława Pytkowskiego w kongresach międzynarodowych (j.a. 28) oraz w sesji naukowej z okazji 100-lecia urodzin i 25-lecia śmierci profesora Stefana Moszczeńskiego (j.a. 29).

W podgrupie C znalazły się recenzje dorobku naukowego prof. Wiktora Schramma i dra hab. Witolda Wielickiego (j.a. 30).

Podgrupa D obejmuje materiały działalności zawodowej w izbach rolniczych (j.a. 31–32) i Okręgowej Targowiskowej Komisji Nadzorczej w Łucku (j.a. 33).

W ostatniej podgrupie znalazły się materiały dotyczące publikacji prac Wacława Pytkowskiego oraz przyznania nagrody za pracę *Organizacja badań i ocena prac naukowych* (j.a. 34–35).

Grupa III liczy 23 j.a. i obejmuje materiały biograficzne z lat 1927–1989. Grupę tę otwierają fragmenty biogramu Wacława Pytkowskiego ilustrujące różne okresy jego życia (j.a. 36) i zestawienia bibliograficzne (j.a. 37). W grupie tej znalazły się też dokumenty osobiste Wacława Pytkowskiego (j.a. 38), materiały dotyczące jego urodzin (j.a. 39), zgonu (j.a. 52), stanu zdrowia (j.a. 51), spraw sądowych i pobytu w więzieniu (j.a. 49). Najliczniejsze są dokumenty dotyczące kariery naukowej i uzyskiwania przez Wacława Pytkowskiego poszczególnych stopni i tytułów naukowych (j.a. 40–46). Wśród materiałów biograficznych są też rozmaite umowy (j.a. 47), zaświadczenia i oświadczenia (j.a. 48) oraz papiery majątkowe (j.a. 50). Grupę tę uzupełniają przemyślenia osobiste (j.a. 53), notatki dotyczące zainteresowań i poglądów politycznych twórcy spuścizny (j. 54), jego wizytówki (j.a. 55), fotografie (j.a. 56–57) oraz prywatne pieczętki (j.a. 58).

Grupa IV liczy 4 j.a. i obejmuje korespondencję z lat 1937–1986. Znalazła się tu korespondencja wychodząca (j.a. 59) i wpływająca (j.a. 60) oraz zaproszenia (j.a. 61). Korespondencję wychodzącą i wpływającą zaopatrzone w aneksy. Korespondencja Wacława Pytkowskiego ze Szczepanem A. Pieniążkiem (j.a. 62) wyodrębniona została przez twórcę spuścizny.

W grupie V (2 j.a.) umieszczono materiały o twórcy spuścizny z lat 1952–1989. Są to biogramy i wspomnienia o Wacławie Pytkowskim (j.a. 63) oraz recenzje, oceny, opinie i charakterystyki jego prac (j.a. 64).

Grupa VI liczy 4 j.a. i obejmuje materiały rodzinne i rodowe Wacława Pytkowskiego oraz jego żony Marii z Targowskich, pochodzące z lat 1809–1992. Znalazły się tu materiały dotyczące przodków Wacława

Pytkowskiego (j.a. 65), materiały dotyczące jego żony i dzieci (j.a. 66) oraz materiały rodowe Targowskich — rodziny żony (j.a. 67–68).

Grupa VII (1 j.a.) zawiera materiały osób obcych z lat 1958–1968; są to nadbitki artykułów z dedykacjami autorów (j.a. 69).

Ostatnia grupa liczy 4 j.a. i obejmuje załączniki z lat 1919–1984. Składają się na nie: wycinki prasowe pogrupowane tematycznie (j.a. 70–71), materiały o treści religijnej (j.a. 72) oraz fkp. karty tytułowej czasopisma agroekonomicznego (j.a. 73).

Spuścizna Wacława Pytkowskiego otrzymała w Archiwum PAN Oddział w Poznaniu sygnaturę P. III–122. Inwentarz obejmuje 73 j.a. uzupełnione 6 aneksami.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Wacława Pytkowskiego, Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, P. III–122, j. 36–52.
2. Teczka osobowa Wacława Pytkowskiego, Archiwum Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (bez sygnatury).
3. *Akademia Rolnicza w Poznaniu. Informator*, oprac. Genowefa Koźma, Poznań 1976, s. 79.
4. *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, pod red. Stefana Barbackiego, Zbigniewa Borny, Eugeniusza Matusiewicza, Poznań 1970, s. 126, 171, 189, 252, 339, 343, 351, 368, 371, 376.
5. Jerzak M., *Prof. dr hab. Wacław Pytkowski. Humanista — filozof — ekonomista*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych”, za lata 1987–1990, nr 102, s. 7–14.
6. *Jubileuszowy Zjazd Absolwentów Studiów Rolniczych i Leśnych w Poznaniu 1919/20, 1969/70*, pod red. Zbyszka Tuchołki, Wojciecha Dzięciołowskiego, Zdzisława Jabczyńskiego, Zofii Sławskiej, Poznań 1971, s. 167.
7. *Księga pamiątkowa ku uczczeniu potrójnej rocznicy: zaczątków, założenia i utrwalenia Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (1906–1911–1916–1936)*, pod red. Franciszka Staffa, Warszawa 1937, s. 581.
8. *Księga pamiątkowa Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 1906–1956*, pod red. Franciszka Majewskiego, Antoniego Żabki-Potopowicza, Warszawa 1958, t. I, s. 352; t. II, s. 338.

9. *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i teraźniejszość. Studia i materiały*, pod red. Gerarda Labudy, Poznań 1973, s. 1016, 1017.
10. Skoczylas R., *Prof. dr hab. Wacław Pytkowski. Wspomnienie poświęcone pamięci Profesora*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych”, za lata 1987–1990, nr 102, s. 14–17.
11. „Sprawozdanie Zarządu z Działalności Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, za lata 1987–1989, nr 3, s. 30.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–19
A. Monografie	1–11
B. Artykuły	12–13
C. Referaty, odczyty, prelekcje, przemówienia	14–19
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, dydaktycznej zawodowej i wydawniczej	20–35
A. Szkoły wyższe, instytuty i towarzystwa naukowe	20–27
B. Udział w kongresach i sesjach naukowych	28–29
C. Oceny i opinie	30
D. Działalność zawodowa	31–33
E. Działalność wydawnicza	34–35
III. Materiały biograficzne	36–58
IV. Korespondencja	59–62
V. Materiały o twórcy spuścizny	63–64
VI. Materiały rodzinne i rodowe	65–68
VII. Materiały osób obcych	69
VIII. Załączniki	70–73
Aneksy	1–6

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Monografie

1. *Zdolność towarowa gospodarstw wiejskich. Metodyka badań towarowości*
Tekst pracy habilitacyjnej, korespondencja
1949, rkp., masz., l., k. 160

2. *Zdolność towarowa gospodarstw wiejskich. Metodyka badań towarowości na podstawie gospodarstw chłopskich*
Streszczenie pracy habilitacyjnej (2 egz.)
Ok. 1949, rkp., druk, l., k. 28
3. *Problematyka kombinatów rolniczych (1 Specjalizacja gospodarstw rolniczych; 2 Organizacja władania. Pojęcia i kryteria)*
Tekst (2 egz.), korespondencja
1967–1968, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 90
Druk: Warszawa 1967
4. *Ekonomika i organizacja gospodarstw, cz. 1 Pojęcia wstępne*
Tekst
1967, rkp., druk, sz., k. 30
Druk: Poznań 1967
5. *Jw. cz. 3 Podstawy struktury organizacyjnej*
Tekst
1967, rkp., druk, sz., k. 86
Druk: Poznań 1967
6. *Jw. cz. 4 Organizacja produkcji roślinnej*
Tekst
1970, rkp., druk, sz., k. 181
Druk: Poznań 1970
7. *Jw. cz. 7 Analiza gospodarstwa*
Tekst
1967, rkp., druk, sz., k. 65
Druk: Poznań 1967
8. *Jw. cz. 10 Zarys metod badawczych*
Tekst
1974, rkp., druk, sz., k. 129
Druk: Poznań 1974
9. *Jw. wyd. II Organizacja i ekonomika gospodarstw, cz. 1 Pojęcia, zasady, definicje*
Tekst
1976, rkp., druk, sz., k. 76
Druk: Warszawa 1976
10. *Jw. cz. 2 Warunki środowiskowe*
Tekst
1976, rkp., druk, sz., k. 38
Druk: Poznań 1976

11. *Systemy użytkowania roli i ich ocena*

Tekst

1979, rkp., druk, sz., k. 69

Druk: Warszawa 1979

B. Artykuły12. *Gospodarka rolna*

Teksty artykułów, notatki

1951–1974, rkp., masz., druk, jęz. ang., pol., ros., l. i sz., k. 59, zob. aneks 1

13. *Rozmyślenia o nauce i nauczaniu*

Tekst (2 egz.)

1976, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 40

Druk: „Życie Szkoły Wyższej”, 1976, nr 7/8, s. 77–94

C. Referaty, odczyty, prelekcje, przemówienia14. *Pisanie i ocena prac promocyjnych* — referat wygłoszony dla członków Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, 15 maja 1962 roku

Tekst

1962, rkp., druk, sz., k. 25

Druk: Poznań 1962

15. *Przemówienie prof. dra Wacława Pytkowskiego nad grobem śp. prof. dra Stanisława Antoniewskiego w dniu 2 lipca 1962 roku Uroczystości ku czci śp. dra Bronisława Krakówki*

Teksty

1962 i b.d., masz., l., k. 2

16. *Stefan Moszczeński jako myśliciel, uczony, wychowawca, dydaktyk*

Tekst (2 egz.)

1971, rkp., druk, sz., k. 70

Druk: Poznań 1971

17. *Grundlagen der Verwaltung von größeren landwirtschaftlichen Betrieben**Einleitung der Landarbeiter vom Gesichtspunkt der Erzeugung aus...*

Teksty referatów

1972, rkp., druk, jęz. ang., franc., niem., l., k. 13

Druk: *XVI CIOSTA Congress Papers. Theme 3 Systems engineering. Part B. Wageningen, 4–9 september 1972*, Haga 1972, s. 237–247, 249–254

18. *Nauka, doświadczenia, wspomnienia*
Tekst prelekcji (3 egz.)
B.d., rkp., masz., l., k. 51
19. *Nauka i edukacja rolnicza*
Tekst odczytu wygłoszonego w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
B.d., rkp., masz., kkp., l., k. 18

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO- -NAUKOWEJ, DYDAKTYCZNEJ, ZAWODOWEJ I WYDAWNICZEJ

A. Szkoły wyższe, instytuty i towarzystwa naukowe

20. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Korespondencja, zaświadczenia, legitymacja do odznaki SGGW
1933–1958, rkp., masz., druk, l., k. 18
21. Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu — Akademia Rolnicza w Poznaniu
Korespondencja, zaproszenie, zaświadczenie, wyciąg z protokołu posiedzenia, program sesji, wycinek prasowy
1958–1979, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 37
22. Polska Akademia Nauk
Korespondencja
1960–1973, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 10
23. Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach
Korespondencja, lista kwalifikacyjna, zaświadczenia
1946–1949, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 7
24. Państwowy Instytut Matematyczny
Zaświadczenia, sprawozdanie z prac statystyczno-matematycznych
1951, rkp., masz., druk, l., k. 3
25. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
Korespondencja, zaproszenia
1949–1985, rkp., masz., druk, l., k. 5

26. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa
Korespondencja
1949–1965, rkp., masz., druk, l., k. 2
27. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Korespondencja, zaproszenia, karty członkowskie
1960–1967, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 11

B. Udział w kongresach i sesjach naukowych

28. Kongresy międzynarodowe
Korespondencja, zaproszenie, materiały ilustracyjne, programy kongresów
1969–1973 i b.d., rkp., masz., druk, fot., jęz. ang., franc., niem., pol., włos., l., k. 28
29. Uroczysta Sesja Naukowa Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN poświęcona dorobkowi naukowemu i dydaktycznemu profesora Stefana Moszczeńskiego w 100-lecie urodzin i 25-lecie śmierci w Warszawie, 22 kwietnia 1971
Referat, zaproszenia
1971, rkp., druk, l., k. 9

C. Oceny i opinie

30. Recenzje dorobku naukowego prof. Wiktora Schramma i dra hab. Witolda Wielickiego
Opinia, ocena wydawnicza, korespondencja
1961 i b.d., rkp., masz., l., k. 4

D. Działalność zawodowa

31. Poleska Izba Rolnicza w Brześciu nad Bugiem
Korespondencja, podanie, zaświadczenia
1933–1936, rkp., masz., druk, l., k. 10
32. Wołyńska Izba Rolnicza w Łucku
Korespondencja, podanie, protokół, wyciąg z protokołu
1935–1938, rkp., masz., l., k. 12
33. Okręgowa Targowiskowa Komisja Nadzorcza w Łucku
Korespondencja
1936–1937, rkp., masz., druk, l., k. 4

E. Działalność wydawnicza

34. *Ekonomika i organizacja gospodarstw* (wyd. II *Organizacja i ekonomika gospodarstw*)
Korespondencja wydawnicza, recenzje, oceny, opinie
1971–1983, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 56

35. Materiały dotyczące publikacji i otrzymania nagrody przyznanej przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki za pracę *Organizacja badań i ocena prac naukowych*
Korespondencja, upoważnienie, opinie, bibliografia
1981–1983, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 17

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

36. Życiorysy
Teksty
Ok. 1957–1974, rkp., masz., kkp., l., k. 15
37. Wkład koncepcyjny do teorii nauk prof. dra hab. W. P.
Zestawienia bibliografii prac własnych i dorobku naukowego (różne wersje), korespondencja
Ok. 1981–1985, rkp., masz., kkp., jęz. ang., pol., l., k. 96
38. Dokumenty osobiste
Paszport, legitymacje, odpis dowodu osobistego
1927–1978, rkp., masz., kkp., druk, fot., l. i sz., k. 23
39. Odpisy aktu urodzenia
1937–1956, rkp., masz., druk, jęz. pol., ros., l., k. 7
40. Materiały dotyczące uzyskania tytułu zawodowego inżyniera rolnika
Oceny pracy dyplomowej, zaświadczenia
1931–1992, rkp., masz., druk, l., k. 13
41. Materiały dotyczące przewodu doktorskiego
Zaświadczenia
1948, rkp., masz., l., k. 3
42. Materiały dotyczące przewodu habilitacyjnego
Wnioski i podanie o otwarcie przewodu, życiorys, zestawienia dorobku naukowego, warunki i tryb uzyskania stopnia doktora nauk, wzory dokumentacji i informacja dla Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, oceny i charakterystyki pracy habilitacyjnej, korespondencja, notatki, dyplom
1953–1958, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 83
43. Materiały dotyczące przyznania stopnia docenta
Opinia o pracach W. P.
1958, rkp., masz., l., k. 5
44. Materiały dotyczące nadania tytułu profesora nadzwyczajnego
Wnioski o nadanie tytułu prof. nadzwyczajnego, protokoły komisji powołanej przez Radę Wydziału Rolnego WSR w Poznaniu do zaopiniowania wniosku o nadanie tytułu

- prof. nadzwyczajnego, podanie, notatka, wyjaśnienia, opinie o pracach, oceny i recenzje dorobku naukowego i całokształtu działalności, korespondencja, zaświadczenia, kwestionariusz osobowy, życiorysy
1958–1972, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 127
45. Jw.
Zestawienia dorobku naukowego, uzupełnienia i załącznik do dorobku naukowego
Ok. 1958–1972, rkp., masz., druk, fot., l., k. 170
46. Materiały dotyczące nadania tytułu profesora zwyczajnego
Wnioski o nadanie tytułu prof. zwyczajnego, notatki, korespondencja, charakterystyka niektórych prac, oceny dorobku naukowego i całokształtu działalności, życiorysy, zestawienia dorobku naukowego, uzupełnienia i załączniki do dorobku naukowego, spis dokumentów
1973–1976, rkp., masz., kkp., l., k. 187
47. Umowy
Umowa dotycząca dzierżawy ziemi, umowa dotycząca nabycia praw do rękopisów, korespondencja dotycząca umowy przedślubnej
1935–1975, rkp., masz., kkp., l., k. 5
48. Zaświadczenia, oświadczenia, opinie
1939–1950, rkp., masz., kkp., druk, jęz. pol., ros., l., k. 14
49. Sprawy sądowe, aresztowanie, pobyt w więzieniu
Zawiadomienie o umorzeniu dochodzenia, podanie, korespondencja
1950–1962, rkp., masz., druk, l., k. 4
50. Materiały majątkowe dotyczące udziałów (akcji) w Zakładach Przemysłowych „Witulin” Spółka Akcyjna
Korespondencja, zawiadomienie, bilanse, sprawozdania Zarządu ZP „Witulin” Spółka Akcyjna, spis papierów wartościowych
1945–1950, rkp., masz., druk, l., k. 24
51. Materiały dotyczące stanu zdrowia
Odpisy świadectwa lekarskiego
1937, rkp., masz., l., k. 2
52. Materiały dotyczące zgonu
Odpis testamentu, mowa pogrzebowa, nekrologi
1989 i b.d., rkp., masz., kkp., l., k. 6
53. Przemyślenia osobiste, wiersze
Teksty, notatki
B.d., rkp., kkp., druk, l., k. 13

54. Zainteresowania polityczne
Notatki, wypisy z literatury, wycinki prasowe z komentarzami
B.d., rkp., druk, l., k. 8
55. Wizytówki osobiste
B.d., rkp., druk, jęz. ang., pol., l., k. 9
56. Fotografie kart tytułowych prac własnych
B.d., l., 31 fkp., 1 mkf.
57. Fotografie własne
B.d., kkp., fot., l., k. 9
58. Pieczętki osobiste
B.d., drewno, l., sztuk 4

IV. KORESPONDENCJA

59. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje D–W i adresaci nieustaleni
1957–1985 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. ang., pol., l., k. 50, zob. aneks 2
60. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje B–W i nadawcy nieustaleni
1937–1986 i b.d., rkp., masz., kkp., druk, fot., jęz. ang., pol., l., k. 101, zob. aneks 3
61. Zaproszenia, karta wstępu
1945–1986, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 11
62. Korespondencja (wychodząca i wpływająca) ze Szczepanem A. Pieniążkiem, autorem artykułu *Trzeba się wyrwać do świata*, druk: „Polityka”, 24 czerwca 1972
Wycinek prasowy z tekstem artykułu
1972, rkp., masz., druk, l., k. 9

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

63. Biogramy i wspomnienia o W. P.
Teksty
Ok. 1975–1989, rkp., masz., druk, l., k. 21, zob. aneks 4
64. Recenzje, oceny, opinie i charakterystyki prac W. P.
Teksty, korespondencja
1952–1982 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. ang., niem., pol., l., k. 31, zob. aneks 5

VI. MATERIAŁY RODZINNE I RODOWE

65. Antenaci W. P.
Akty urodzenia i zgonu, odpisy aktów zgonu, zaświadczenie, korespondencja, drzewo genealogiczne, notatki, wycinki prasowe
1936–1960 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. pol., ros., l., k. 21
66. Maria Zofia z Targowskich Pytkowska (żona), Maria Wacława Pytkowska-Targowska (córka) i Stanisław Włodzimierz Pytkowski-Targowski (syn)
Zaświadczenie, ankieta personalna, laurka imieninowa, umowa sąsiedzka, metryki urodzenia i chrztu, fotografia syna
1944–1975 i b.d., rkp., masz., kkp., druk, fot, l., k. 10
67. Aleksander Bronikowski (antenat z rodziny żony)
Korespondencja, raporty i wyciągi z notatek MSZ i Ministerstwa Wojny (kopie francuskich oryginałów i tłumaczenia na język polski)
1809–1814, kkp., jęz. franc., pol., l., k. 20
68. Targowscy (rodzina żony) — materiały majątkowe, postępowania spadkowe
Korespondencja, zaświadczenia, pokwitowanie kasowe
1940–1992, kkp., l., k. 18

VII. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

69. Nadbitki artykułów z dedykacjami autorów
Teksty
1958–1965 i b.d., rkp., druk, jęz. ang., pol., ros., l. i sz., k. 32,
zob. aneks 6

VIII. ZAŁĄCZNIKI

70. Powstanie wielkopolskie 1918/1919, otwarcie posiedzenia Sejmu Ustawodawczego w Warszawie, 1919
Wycinki prasowe
1919, druk, l., k. 5
71. Życie książąt oraz hrabiów w PRL (*Mitra pod kapeluszem*)
Wycinki prasowe z „Polityki”
1973, druk, l., k. 3
72. Przepowiednie fatimskie i inne
Zło dobrem zwyciężać, homilia wygłoszona prawdopodobnie przez ks. Jerzego Popiełuszkę w Bydgoszczy w kościele

- św. Polskich Braci Męczenników w dniu porwania 19 października 1984 roku
 Teksty, wycinek prasowy
 1984 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 18
73. „Journal of Agricultural Economics”
 Notatki, fkp. karty tytułowej
 Ok. 1969, rkp., druk, fot., jęz. ang., pol., l., k. 7

ANEKS 1

- J. 12. Gospodarka rolna
1. *Surplus production capality of rural farms. 1. Methods of study*, druk: „Académie Polonaise des Sciences et des Lettres”, 1951, nr 5–10
  2. *Zagadnienia agroekonometrii*, druk: „Roczniki i Sprawozdania Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Oddział w Poznaniu”, 1959/1960, t. VIII, s. 89–90
  3. *Efektywność nakładów w gospodarstwach chłopskich*, druk: „Roczniki Nauk Rolniczych”, 1962, t. LXXVI, s. 733–779
  4. P. W., Ciemniowska Maria, Jach Janusz, *Jednostki przeliczeniowe bydła według pracochłonności obsługi*, druk: „Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu”, 1964, s. 87–100
  5. P. W., Ciemniowska Maria, Rachwał Stanisław, *Efektywność pracy w PGR*, druk: „Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu”, 1974, s. 101–117

ANEKS 2

- J. 59. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje D–W i adresaci nieustaleni
Dylak	1961	l. 1
Food and Agriculture Organization (FAO Committee)	1959	l. 1
Fierich Jerzy	1957	l. 1
Gierek Edward	1976	l. 2
Jaroszewicz Piotr	1976	l. 1
Manteuffel Ryszard	1979	l. 1
Pytkowski Stanisław	b.d.	l. 1
Reimann Brunon	1960	l. 1
Rychlik T.	1966	l. 1
Węgorok Władysław	1960, 1965	l. 2
Woś Aleksander	1974	l. 1
Adresaci nieustaleni	1958–1985, b.d.	l. 15

ANEKS 3

J. 60. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje B–W i nadawcy nieustaleni		
Brodawka Stanisław	1948	1. 1
Chwojnowski Alfons	1965	1. 1
Czumiński Zygmunt	1939	1. 1
Dembiński Felicjan	1958, b.d.	1. 2
Dubniak H.	1964	1. 1
Food and Agriculture Organization (FAO Committee — Ministry of Agriculture Warsaw)		
	1959	1. 1
Instytut Ekonomiki Rolnej	1977	1. 1
Instytut Nauki i Oświaty Rolniczej		
	1947	1. 1
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN		
	1974	1. 1
Kaczmarek Antoni	1982	1. 1
Kielecka Izba Rolnicza	1937	1. 1
Komisja do Opracowywania Zagadnień Perspektywicznego Rozwoju Ludności, Zatrudnienia i Wydajności Pracy		
	1957, 1958	1. 2
Komitet Redakcyjny SETB — Poznań		
	1952	1. 1
Kopeć Bohdan	1968–1985, b.d.	1. 12
Kowaliński S.	1972	1. 1
Kunicki-Goldfinger Władysław	1982	1. 1
Lorencowicz Marian	1982	1. 2
Maniecki Florian	1982	1. 1
Manteuffel Ryszard	1972–1974	1. 4
Mańka Karol	1980	1. 1
Naczelny Dyrektor Centralnego Zarządu Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej w Warszawie		
	1975	1. 1
Otoliński Eugeniusz	1968	1. 1
Ożarowska K.	1963	1. 1
Paterkova Eugenia	1957	1. 1
Pleszczyński Stanisław	1946	1. 1
Polska Akademia Umiejętności	1952	1. 1
Polska Zjednoczona Partia		

Robotnicza Komitet		
Wojewódzki w Poznaniu	1971	1. 1
Polski Komitet Normalizacji,		
Miar i Jakości	1982	1. 1
Pytkowski Stanisław	b.d.	1. 2
Rojewski Marian	1961, 1963	1. 2
Schramm Natalia	1958	1. 1
Schramm Wiktor	1949–1958	1. 10
Sondel Jan	1962–1965	1. 3
Szczepański Kazimierz	1958–1986	1. 3
Szkoła Główna Gospodarstwa		
Wiejskiego w Warszawie	1981	1. 1
Wasilewski Czesław	1986	1. 1
Wielicki Witold	1968	1. 1
Wojewódzkie Zjednoczenie		
PGR w Poznaniu	1973	1. 1
Nadawcy nieustaleni	1938–1982, b.d.	1. 8

ANEKS 4

J. 63. Biogramy i wspomnienia o W. P.

1. Jerzak Marian, *Prof. dr hab. Waclaw Pytkowski. Humanista — filozof — ekonomista*, druk: „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych”, za lata 1987–1990, nr 102, s. 7–14
2. Kopeć Bohdan, *Prof. dr Waclaw Pytkowski*
3. Skoczyła Roman, *Prof. dr hab. Waclaw Pytkowski. Wspomnienie poświęcone pamięci profesora*, druk: „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych”, za lata 1987–1990, nr 102, s. 14–17
4. *Sprawozdanie na 30-lecie PRL z działalności prof. dra hab. Waclawa Pytkowskiego w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa w Akademii Rolniczej w Poznaniu*

ANEKS 5

J. 64. Recenzje, oceny, opinie i charakterystyki prac W. P.

1. *Prof. S. Antoniewski przedstawił pracę pana W. Pytkowskiego „Wyznaczanie obszarów wiarygodnych spostrzeżeń”*, odbitka ze „Sprawozdań Polskiej Akademii Umiejętności”, 1952, t. LIII, nr 1
2. Manteuffel Ryszard: P. W., *Systemy użytkowania roli i ich ocena*, Warszawa 1979 – opinia

3. Sondel Jan: P. W., Ciemniewska M., Świącicki W., *Zasady projektowania gospodarstw przyszkolnych*, „Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu”, 1967 — recenzja
4. Sondel Jan: P. W., Pietraszewski A., Puciatycki K., *Szkody i straty rolnicze wynikające z budowy zbiorników retencyjnych*, „Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu”, 1967 — recenzja
5. Targowski Stanisław: P. W., *Outline of Methodology Biology*, Poznań 1974 — recenzja

ANEKS 6

- J. 69. Nadbitki artykułów z dedykacjami autorów
  1. Gorzelak Eugeniusz, Rojewski Marian, *Efektywność nawożenia, pasz i pracy ludzkiej w indywidualnych gospodarstwach chłopskich*
  2. Jerzak Marian, *Docent dr Marian Trojanowski 1907–1958*, druk: „Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Oddział w Poznaniu”, 1957/1958, s. 27–29
  3. Rojewski Marian, *Zależność rozmiarów dochodu globalnego gospodarstw indywidualnych od obszaru, wielkości nakładów materiałowo-pieniężnych oraz wartości inwentarza żywego*
  4. Wielicki Witold, *Metody kwalifikacji pracowników umysłowych w rolnictwie*, druk: „Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu”, 1965, s. 541–553
  5. Zakrzewski Zbigniew, *Przemówienie na uroczystości pogrzebowej docenta Mariana Trojanowskiego*, druk: „Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Oddział w Poznaniu”, 1957/1958, s. 25–26

Adam Wodziczko

Paweł Dembiński
Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY ADAMA WODZICZKI (1887–1948) (P. III–7)

Adam Marcin Jakub Wodziczko, syn inżyniera kolejowego Feliksa i Ludmiły ze Spisów, urodził się 8 sierpnia 1887 roku w Słotwinie (powiat brzeski, województwo krakowskie). W latach 1899–1906 kształcił się w gimnazjach w Sanoku, Tarnowie, Krakowie i Jasle, gdzie w tamtejszym c.k. Gimnazjum Wyższym w czerwcu 1906 roku zdał maturę. Od roku 1906 do 1910 studiował nauki przyrodnicze (w szczególności botanikę) na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W marcu 1910 roku został demonstratorem, a w maju 1912 (po zdaniu egzaminu nauczycielskiego) asystentem na Katedrze Anatomii i Fizjologii Roślin UJ, kierowanej przez prof. Edwarda Janczewskiego. W tym też czasie podjął badania nad śluzowcami i grzybami w okolicach Jasła i Rabki, których wynikiem była pierwsza publikacja naukowa *Materiały do mykologii Galicji*, opublikowana w 1911 roku.

W krakowskim okresie życia Adama Wodziczki ważnym wydarzeniem było związanie się ze stowarzyszeniem „Eleusis”, którego celem było wychowanie moralno-etyczne i narodowe jego członków.

Po praktyce nauczycielskiej w roku szkolnym 1913/1914 w Gimnazjum w Białej Wodziczko wrócił do pracy na krakowskiej uczelni na stanowisko asystenta i wykładał botanikę ogólną. W sierpniu 1916 roku doktoryzował się na podstawie rozprawy fizjologicznej *O pewnej reakcji chemicznej żywych komórek śródkórni*, wykonanej w pracowni promotora prof. Mariana Raciborskiego. Pomimo że w latach 1915–1918 był powołany do armii austriackiej jako mikrobiolog, nadal przebywał w Krakowie, gdzie mógł pracować na uniwersytecie. Dopiero w końcowej fazie I wojny światowej został skierowany na teren Węgier.

Po powrocie do kraju Adam Wodziczko prowadził w roku akademickim 1918/1919 wykłady z botaniki systematycznej dla farmaceutów na UJ i równocześnie uczył w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie.

W grudniu 1919 roku przybył do Poznania i objął stanowisko zastępcy profesora anatomii i fizjologii roślin w niedawno utworzonej Akademii Rolniczej, której docelową siedzibą miała być Bydgoszcz po-

zostająca jeszcze pod administracją niemiecką. Adam Wodiczko wykładał w Akademii Rolniczej botanikę, anatomię, fizjologię roślin, zagadnienia pasożytnictwa i symbiozy roślin oraz teorię komórkową aż do momentu likwidacji szkoły w roku 1922.

W październiku 1920 roku został zatrudniony na Uniwersytecie Poznańskim jako zastępca profesora i kierownik nowo utworzonego Instytutu Botanicznego. Równocześnie kontynuował działalność naukową, habilitując się w roku 1921 na Wydziale Filozoficznym UJ na podstawie pracy z fizjologii roślin *Badania nad rozmieszczeniem fermentów utleniających u roślin, cz. 1 Lokalizacja oksydaz w tkankach roślin wyższych i równoległość ich występowania z substancjami pektynowymi*. W lipcu 1922 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym anatomii i fizjologii roślin na Wydziale Filozoficznym UP oraz został dyrektorem Zakładu Botaniki Ogólnej UP (wcześniej Instytutu Botanicznego). Od 1923 roku prowadził dodatkowo wykłady z ochrony przyrody.

W roku 1924 Adam Wodiczko został kierownikiem naukowym Ogrodu Botanicznego UP. Na stanowisku tym pozostał (z przerwą w okresie II wojny światowej) do roku 1948.

W 1925 roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP. W latach 1930–1931 był dziekanem tego Wydziału. W 1931 roku został wybrany na prorektora Uniwersytetu, ale stanowiska tego jednak nie przyjął. W sierpniu 1936 roku mianowano go profesorem zwyczajnym anatomii i fizjologii roślin. W roku 1938 zapoczątkował działalność międzywydziałowego Seminarium Biocenozy i Ochrony Przyrody, które stało się szeroką platformą wymiany myśli naukowej w zakresie różnych specjalności odnośnie ochrony środowiska przyrodniczego.

Poza pracą naukową i dydaktyczną główną domeną działalności prof. Wodiczki była ochrona przyrody. Należał do grona wybitnych polskich działaczy, którzy zapoczątkowali w Polsce zorganizowany ruch ochrony przyrody. Już od 1919 roku był aktywnym członkiem Tymczasowej Komisji, a następnie Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Od 1925 roku aż do śmierci był członkiem Prezydium PROP. Od 1930 roku czynił usilne starania o utworzenie rezerwatów przyrody i parków narodowych. Brał m.in. udział w pracach dotyczących projektów parków narodowych: Wielkopolskiego (1922), Tatrzańskiego, Pienińskiego i Babiogórskiego oraz w pracach nad Ustawą o ochronie przyrody (1934). Współpracował z Dyrekcją Ogrodów Miejskich w rozbudowie zieleni Poznania. Dzięki inicjatywie prof. Wodiczki w Poznaniu powstały tzw. kliny zieleni —

wolne niezabudowane przestrzenie, pełne słońca i roślinności, przebiegające od peryferii miasta aż do jego ścisłego centrum. Zaplanowane w latach trzydziestych kliny zieleni, biegnące przez miasto dolinami rzek Warty, Cybiny i Bogdanki, zbudowano w latach 1940–1950.

Po wybuchu II wojny światowej prof. Wodziczko został w listopadzie 1939 roku wywieziony wraz z całą rodziną do Generalnej Guberni. Utrzymywał się wówczas z pracy nauczycielskiej: uczył w Szkole Handlowej w Krakowie (wrzesień 1940–grudzień 1943) przedmiotów przyrodniczych i rolniczych, a potem w Państwowej Szkole Melioracyjnej w Krakowie. Brał także udział w tajnym nauczaniu w ramach Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

W połowie marca 1945 roku wrócił do Poznania i włączył się w odbudowywanie i organizowanie od nowa zniszczonych zakładów biologicznych oraz Ogrodu Botanicznego UP. Dzięki jego zabiegom pod koniec marca 1945 roku udało się utworzyć w Katedrze Botaniki Ogólnej UP pierwszy w Polsce samodzielny Zakład Ochrony Przyrody i Uprawy Krajobrazu, o którego powstanie zabiegał już przed wojną (zatwierdzenie tego Zakładu przez ówczesne Ministerstwo Oświaty nastąpiło dopiero dwa lata po śmierci profesora, to jest w 1950 roku), a w maju tego roku wznowiło działalność Seminarium Biocenotyki i Ochrony Przyrody. Również z jego inicjatywy powstała w 1947 roku w Toruniu, na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, pierwsza w Polsce Katedra Ekologii i Ochrony Przyrody. Był inspiratorem i organizatorem utworzonej po wojnie w Poznaniu i Szczecinie Komisji do spraw Zalesiania i Zadrzewiania Kraju oraz rzeczoznawcą w tej dziedzinie w Głównym Urzędzie Planowania Przestrzennego.

Po II wojnie światowej prowadził rozległe i aktywne badania naukowe na Ziemiach Zachodnich i Północnych, które znalazły się w granicach państwa polskiego. Podjął na nowo działalność w Państwowej Radzie Ochrony Przyrody, zajmując się między innymi współredakcją Dekretu o ochronie przyrody (1949); wytypował tereny znajdujące się w pasie nadmorskim na parki narodowe, co w efekcie doprowadziło do powstania Wolińskiego (1960) i Słowińskiego Parku Narodowego (1967).

Był członkiem wielu towarzystw i instytucji naukowych, jak: Polskie Towarzystwo Botaniczne, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika, Międzynarodowa Komisja Nomenklatoryczna z siedzibą w Bazylei.

Włączył się też aktywnie w działalność społeczną. Brał udział w pracach przygotowawczych nad powołaniem Oddziału Poznańsko-

Pomorskiego Ligi Ochrony Przyrody, a od momentu powołania Oddziału w 1925 roku był jego wiceprezesem i prezesem. Od roku 1922 był również członkiem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Adam Wodziczko prowadził też działalność redaktorsko-wydawniczą. Był współzałożycielem i redaktorem pierwszego w Polsce regionalnego periodyku, poświęconego sprawom ochrony przyrody „Wydawnictwo Okręgowego Komitetu Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze”, który redagował w latach 1930–1938. W czasopiśmie tym zamieszczano wyniki badań fizjograficznych przeprowadzanych na terenie Wielkopolski i Pomorza. Z inicjatywy profesora rozpoczęto w 1933 roku wydawanie cyklu monografii z dziedziny przyrodoznawstwa „Przyroda Wielkopolskiego Parku Narodowego”, zaś od 1948 roku, wspólnie z prof. Bogumiłem Krygowskim, wydawał „Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią”. Był też członkiem kilku komitetów redakcyjnych, m.in. „Przeglądu Wielkopolskiego” i „Ziemi”.

Położył wielkie zasługi naukowe, prowadząc szereg pionierskich prac, wśród których wybijają się na plan pierwszy trzy główne kierunki: badania florystyczno-fizjograficzne nad poznawaniem flory i szaty roślinnej Wielkopolski i Pomorza (*Szata roślinna wzdłuż linii Poznań–Gdynia. Przewodnik kongresowy II Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce*, Kraków 1927, współautor), prace z anatomii i fizjologii roślin (*Rozwój anatomii i cytologii roślin w Polsce w ostatnim pięćdziesięcioleciu*, „Kosmos”, t. jubileuszowy, 1927) oraz badania statystyczno-pyłkowe osadów torfowych, prowadzone w celu prześledzenia polodowcowej historii lasów Wielkopolski i Pomorza (*Z badań nad historią roślinności w Wielkopolsce drogą analizy pyłkowej*, „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, 1932, vol. IX, nr 1–2, *Polodowcowa historia lasów Wielkopolski w świetle analizy pyłkowej*, „Wydawnictwo Okręgowego Komitetu Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze w Poznaniu”, 1936, z. 6).

Najważniejszą jednak dziedziną jego działalności była nowoczesnie pojęta ochrona przyrody jako dynamiczna nauka o stosunku człowieka do przyrody, nazwana przez niego fizjotaktyką. Pojęcie to po raz pierwszy pojawiło się w artykule *Ochrona przyrody nową gałęzią wiedzy* („Ochrona Przyrody”, 1932, r. XII). Dla nowo utworzonej dyscypliny wiedzy stworzył odpowiednią klasyfikację i terminologię. Wprowadził pojęcie ekologicznego kompleksu krajobrazowego — fizjocenoza i zwrócił uwagę na katastrofalne zjawisko tzw. stepowienia, nad którym rozpoczął badania zespołowe (*Wielkopolska stepowieje*, „Prace Komisji

Matematyczno-Przyrodniczej Pozn. Tow. Przyj. Nauk”, Seria B, 1947, t. X, z. 4). Całokształt swoich koncepcji i poglądów w zakresie ochrony przyrody wyłożył w pracy *Na straży przyrody*, która doczekała się czterech wydań (1946, 1948, 1967, 1968).

Po wojnie zajmował się naukowym opracowywaniem zasobów przyrodniczych na Ziemiach Zachodnich i Północnych (*Przyroda żywa doliny Odry i jej ochrona. Monografia Odry*, 1948, wspólnie z Jarosławem Urbańskim i Zygmuntem Czubińskim; *Przyroda Pomorza Zachodniego*, [w:] *Monografie Pomorza Zachodniego*, 1948, wspólnie z J. Urbańskim i Z. Czubińskim). Prof. Wodziczko zabiegał o wprowadzenie ochrony przyrody do programu nauczania w szkołach wszystkich typów i stopni, a zwłaszcza w szkołach technicznych i gospodarczych, których absolwenci mają w przyszłości decydować o losach krajobrazu i całokształcie przyrody.

Łącznie ogłosił ponad 250 prac naukowych i popularnonaukowych, z czego przeszło połowa odnosi się do zagadnień ochrony przyrody.

W 1913 roku zawarł związek małżeński z Janiną Tomkowicz, z którą miał córkę Ewę, lekarkę.

Prof. Adam Wodziczko zmarł 1 sierpnia 1948 roku. Pochowany został na cmentarzu Jeżyckim w Poznaniu.

Materiały Adama Wodziczki zostały zakupione przez Archiwum PAN Oddział w Poznaniu od żony Janiny w roku 1958 i 1961 (ks. nab. 189). Niewielka część materiałów została przekazana w 1995 r. przez prof. Teklę Krotoską z Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Pierwsza część archiwaliów została częściowo uporządkowana przez byłą współpracownicę profesora — doc. dr Helenę Szafran. Spuściznę podzieliła ona na 45 jednostek dotyczących poszczególnych spraw. Przeglądu wstępnego dokonali w ramach praktyki archiwalnej II stopnia studenci UAM Anna Tomczak i Paweł Dembiński. Od września 1994 do czerwca 1995 roku porządkowaniem spuścizny zajmował się pracownik Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu Paweł Dembiński. Ostateczne poprawki i uwagi naniósł mgr Jarosław Matysiak wiosną 2005 roku. Rozmiar zespołu wynosi 1,65 m.b. Spuścizna zawiera materiały z lat 1911–1988. Została podzielona na 7 zasadniczych grup.

Grupa I (Materiały twórczości naukowej i popularnonaukowej), licząca 84 j.a. i zawierająca materiały z lat 1924–1948, składa się z następujących podgrup: A. Opracowania, artykuły, referaty; B. Wykłady, odczyty; C. Popularyzacja; D. Materiały warsztatowe. W pierwszej z nich, składającej się z 17 j.a., znalazły się rękopisy, maszynopisy i druki prac

Głaz Wodziczki w Wielkopolskim Parku Narodowym

naukowych ułożone w porządku chronologicznym. W skład podgrupy drugiej, składającej się z 7 j.a., wchodzi wykłady i odczyty dotyczące m.in. ochrony przyrody w rolnictwie, anatomii i fizjologii roślin, morfologii roślin, gospodarki wodnej oraz materiały pomocnicze do nich: notatki, artykuły prasowe i druki. W podgrupie trzeciej, składającej się z 3 j.a., znajdują się maszynopisy tekstów i notatki związane z odczytami radiowymi. Wśród materiałów warsztatowych tworzących podgrupę czwartą gros dotyczy ochrony przyrody, czyli — jak nazwał to twórca spuścizny — fizjotaktyki i fizjocenozy. Pierwsze jednostki to ułożone w kolejności chronologicznej zbiory notatek, zapisków, druków itp. wykorzystanych przez autora spuścizny w pracach nad opracowaniami naukowymi. Pozostałe materiały dotyczą m.in.: fizjoplastyki, eugeniki, szeroko pojętej ochrony przyrody, klasyfikacji i terminologii w biologii i ochronie przyrody, anatomii i fizjologii roślin, klęsk ekologicznych, stepowienia Wielkopolski i uprawy krajobrazu, Podhala, Zakopanego, Orawy, Spisza, Pienin oraz budowy kolejki na Kasprowy Wierch (artykuły i wycinki prasowe), istniejących i projektowanych rezerwatów przyrody na Pomorzu Gdańskim, Nadwiślańskim i w Borach Tucholskich, sytuacji szkolnictwa średniego i wyższego w Polsce w okresie międzywojennym, sportu i turystyki oraz walki z alkoholizmem. Na uwagę zasługuje duża ilość artykułów i wycinków z polskiej prasy międzywojennej oraz z okresu II wojny światowej, m.in. z „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” (na łamach

tej właśnie gazety toczył się zacięty spór pomiędzy zwolennikami a przeciwnikami budowy kolei linowej na Kasprowy Wierch oraz utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego), „Dziennika Poznańskiego” i innych. Jest też sporo druków polskich i niemieckich, w przeważającej mierze poświęconych ochronie przyrody. Przy porządkowaniu starano się układać materiały tak, aby zachować wewnątrz teczek układ tematyczny nadany przez Adama Wodziczkę. Dlatego też nie rozdzielono prac od dołączonych do nich notatek i materiałów warsztatowych w podgrupie pierwszej, drugiej i trzeciej.

Grupa II (Materiały działalności twórcy spuścizny) została podzielona na dwie podgrupy: A. Działalność organizacyjno-naukowa; B. Kontakty z innymi instytucjami. Zawiera ona materiały z lat 1924–1948 zgrupowane w 20 j.a. W pierwszej podgrupie archiwaliów, liczącej 15 j.a., znalazła się korespondencja i harmonogramy obrad Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UP, materiały działalności w Zakładzie Botaniki Ogólnej, w Państwowej Radzie Ochrony Przyrody (m.in. korespondencja w sprawie utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego i protestu Rady oraz części społeczeństwa polskiego przeciw budowie kolejki linowej na Kasprowy Wierch), w towarzystwach i komitetach naukowych, komisjach oraz materiały i dokumenty z konferencji i sesji naukowych. W skład podgrupy drugiej, składającej się z 5 j.a., wchodzi materiały dotyczące kontaktów, m.in. z Instytutem Bałtyckim, Głównym Urzędem Planowania Przestrzennego, Komisją Terminologiczną Międzynarodowej Tymczasowej Unii Ochrony Przyrody.

Grupa III (Materiały biograficzne), licząca 3 j.a. z lat 1916–1973, zawiera dyplom doktorski, bibliografię prac własnych za lata 1922–1946, życiorys, ankietę personalną, fotografie oraz zeszyt z wypisami z prac Wincentego Lutosławskiego, filozofa, założyciela stowarzyszenia „Eleusis”.

Grupa IV (Korespondencja), składająca się z 3 j.a., zawiera listy z lat 1923–1948. Mało jest kopii listów wysłanych przez Adama Wodziczkę, liczniejsza jest korespondencja wpływająca. Przeważają sprawy urzędowe, niewiele jest listów prywatnych.

Grupa V (Materiały o twórcy spuścizny), licząca 2 j.a., to materiały z lat 1922–1997, w tym życiorys twórcy spuścizny wraz z wykazem publikacji i opinią, notki biograficzne, wspomnienia pośmiertne oraz wycinki prasowe.

Grupa VI (Materiały osób obcych) to tylko jedna j.a., w skład której wchodzi referaty i opracowania autorów obcych, zawiadomienia oraz sprawozdania fundacji i towarzystw z lat 1925–1947.

Załączniki zawarte w grupie VII obejmują prace drukowane Adama Wodziczki z lat 1911–1948. Jednostka ta została sformowana na bazie zbioru nadbitek oraz artykułów prasowych autorstwa twórcy spuścizny.

Spuścizna prof. Adama Wodziczki otrzymała w Archiwum PAN Oddział w Poznaniu sygnaturę P. III–7. Inwentarz zawiera 115 j.a. Uzupełnia go 11 aneksów do jednostek zbiorczych i korespondencji.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Adama Wodziczki, Archiwum Polskiej Akademii Nauk, P. III–7, j. 85, 105, 106, 112, 113.
2. Banaszak J., *Związki profesora Adama Wodziczki z Pomorzem i Bydgoszczą*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy”, 1997, z. 13, s. 143–157.
3. Czubiński Z., *Adam Wodziczko*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, 1948, nr 2 (39), s. 316–328.
4. Dzieńczkowski A., *Pionier idei ochrony naturalnego środowiska. Pamięci Adama Wodziczki*, „Gazeta Poznańska”, 1973, nr 308.
5. Tenże, *Wodziczko Adam Marcin Jakub (1887–1948)*, [w:] *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981, s. 831–832.
6. Tenże, *Homo fizjocoenoticus — Adam Wodziczko człowiek i uczoney*, „Przegląd Wielkopolski”, 1988, nr 1 (3), s. 39–43.
7. Tenże, *Wodziczko Adam (1887–1948)*, [w:] *Słownik biologów polskich*, Warszawa 1987, s. 583–584.
8. Łoborzewska A., *Adam Wodziczko*, Warszawa 1981.
9. *Nauka w Wielkopolsce*, pod red. Zdzisława Grota, Poznań 1975, s. 691–694, 696–703, 708–710 i następne.
10. Szafran H., *W dwudziestą rocznicę śmierci Adama Wodziczki*, „Kronika Miasta Poznania”, 1968, nr 4, s. 113–121.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

pozycja inwentarza

I. Materiały twórczości naukowej i popularnonaukowej	1–84
A. Opracowania, artykuły, referaty	1–17
B. Wykłady, odczyty	18–24

C. Popularyzacja	25–27
D. Materiały warsztatowe	28–84
II. Materiały działalności twórcy spuścizny	85–104
A. Działalność organizacyjno-naukowa	85–99
B. Kontakty z innymi instytucjami	100–104
III. Materiały biograficzne	105–107
IV. Korespondencja	108–110
Wychodząca	108
Wpływająca	109–110
V. Materiały o twórcy spuścizny	111–112
VI. Materiały osób obcych	113
VII. Załączniki	114–115
Aneksy	1–11

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ I POPULARNONAUKOWEJ

A. Opracowania, artykuły, referaty

1. *Bory Tucholskie*
Praca — rękopis i materiały warsztatowe
Ok. 1924, rkp., l., k. 110
2. Podręcznik biologii dla wydziałów: humanistycznego, klasycznego i matematyczno-fizycznego liceum ogólnokształcącego
Tekst oraz materiały warsztatowe: notatki, zapiski, druki
1932–1935, rkp., masz., druk, jęz. ang., pol., l. i sz., k. 220
3. Fizjotaktyka, ochrona przyrody
Artykuły
1926–1948 i b.d., rkp., masz., kkp., jęz. ang., franc., niem., pol., l., k. 165, zob. aneks 1
4. Zielenie miejska
Artykuły
1936 i b.d., masz., kkp., l., k. 14, zob. aneks 2
5. Rośliny jadalne polne i leśne
Rękopisy tekstów
Ok. 1940–1944, rkp., l., k. 69, zob. aneks 3
6. *Rozwój anatomii i cytologii roślin w Polsce w ostatnim pięćdziesięcioleciu (1875–1925)*
Maszynopis i notatki warsztatowe

- Przed 1927, rkp., masz., druk, l., k. 150
Druk: „Kosmos”, t. jubileuszowy, 1927
7. *Biocenotyczne metody zwalczania chorób i szkodników roślin*
Nadbitka, notatki warsztatowe, artykuły i wycinki prasowe
1934–1939, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 59
  8. *Co Polska dała światu w dziedzinie ochrony przyrody?*
Tekst i notatki warsztatowe
Ok. 1937, rkp., masz., kkp., l., k. 23
Druk: „Młody Przyrodnik”, 1937, r. I, z. 1
  9. *Planowanie kraju drogą do utrzymania równowagi w przyrodzie*
(*Country planning as the way of maintaining the equilibrium in nature*)
Nadbitka i notatki warsztatowe
Ok. 1937, rkp., druk, l. i sz., k. 16 + s. 9
Druk: „Ochrona Przyrody”, 1937, r. XVII, s. 1–9
  10. Artykuły poświęcone Janowi Gwalbertowi Pawlikowskiemu
Teksty, notatki warsztatowe, artykuły i wycinki prasowe
1939, rkp., masz., druk, l., k. 70, zob. aneks 4
  11. *Dzике owoce i jarzyny jako pożywienie*
Rękopis i materiały warsztatowe — notatki, druki
Ok. 1940–1944, rkp., druk, jęz. łac., niem., pol., l., k. 181
  12. *Projekt polskiego mianownictwa w nauce o przyrodzie żywej*
Tekst i notatki warsztatowe
1931–1946 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 211
Druk: „Sprawozdanie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, za lata 1945–1946, t. XIII, s. 103–106
  13. *Na straży przyrody*
Fragmenty pracy, ocena pracy, materiały warsztatowe — notatki, artykuły prasowe, druki
Ok. 1945–1947, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 180
Druk: wyd. I nakładem Spółdzielni Pomocy Szkolnych „Oświata”, Poznań 1946; wyd. II „Państwowa Rada Ochrony Przyrody”, Kraków 1948, nr 68
  14. Jw.
Redakcje wydania I z 1946 r. — 3 egz. oraz 1 egz. wydania II 1946–1948, rkp., druk, sz., k. 98
  15. *Ochrona przyrody w dydaktyce szkolnictwa wyższego*
Teksty artykułów, notatki warsztatowe
1946–1948 i b.d., rkp., masz., l., k. 57, zob. aneks 5

16. *Ochrona przyrody to podstawowe zagadnienie państwowe*
Tekst i notatki warsztatowe
1935–1947, rkp., masz., l., k. 58
Druk: „Chrońmy przyrodę ojczystą”, 1947, r. III, z. 3/4
17. *Przyroda i znaczenie Parku Narodowego na wyspie Wolin,
W sprawie charakteru i granic Wolińskiego Parku Narodowego*
Artykuły, materiały warsztatowe — notatki, druki, artykuły prasowe
1945–1948, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 69
Druk: „Ziemia”, 1948, t. XXVII, nr 5; „Chrońmy przyrodę ojczystą”, 1947, r. III, nr 11/12

B. Wykłady, odczyty

18. Biocenoza
Notatki do wykładów, artykuły prasowe
1936–1943 i b.d., rkp., masz., kkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 81
19. Zawartość witamin w pokarmach
Notatki do wykładów, artykuły i wycinki prasowe
Ok. 1940–1941, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 228
20. Gospodarka wodna, zalesienia śródpolne, wpływ klimatu na środowisko
Notatki do wykładów, druki
Ok. 1940–1943, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 107 + s. 16
21. Znaczenie lasu w życiu narodu
Teksty przemówień i odczytów, notatki warsztatowe, informacje prasowe o wykładach
1935–1947, rkp., masz., druk, l., k. 50, zob. aneks 6
22. Ochrona przyrody w rolnictwie
Notatki do wykładów, druki
1945–1948, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 114
23. Genetyka i eugenika
Notatki do wykładów
B.d., rkp., l., k. 120
24. Anatomia i fizjologia roślin
Wypisy z literatury, notatki
B.d., rkp., kkp., l., k. 78

C. Popularyzacja

25. *Świat przyrody i świat techniki (dialog przyrodnika z technikiem)*
Dwie wersje tekstu pogadanki radiowej i streszczenie, notatki, wycinki i artykuły prasowe
1936–1939 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 30
26. *Tatry w naszej kulturze*
Tekst odczytu wygłoszonego w Polskim Radiu, notatki warsztatowe
Ok. 1938, rkp., l., k. 37
27. *Leśna mądrość*
Notatki, wycinki prasowe przygotowane prawdopodobnie na odczyt w Polskim Radiu
1938–1939, rkp., druk, l., k. 27

D. Materiały warsztatowe

28. *Ochrona przyrody umiejętnością praktyczną, wiedzą stosowaną i samodzielną nauką. O kierunkach rozwojowych ochrony przyrody jako nauki*
Notatki i zapiski do artykułów
1945–1946, rkp., masz., l., k. 133
Druk: „Sprawozdanie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, za lata 1945–1946; „Życie Nauki”, 1947, r. III, nr 15–16
29. *Wielkopolska stepowieje*
Korespondencja, notatki, wycinki i artykuły prasowe, fragmenty prac
1936–1948, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 124
Druk: *Stepowienie Wielkopolski*, cz. 1, Poznań 1947
30. *Fizjotaktyka i jej dziedziny*
Notatki, zapiski, artykuły i wycinki prasowe, druki, wypisy z literatury
1929–1948, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 212
31. *Życie i uprawa krajobrazu*
Plan książki, notatki, zapiski, wypisy z literatury, artykuły prasowe
1945–1948, rkp., druk, l., k. 307

-
32. Zagadnienia biologii i uprawy krajobrazu
Notatki, wypisy, artykuły i wycinki prasowe
Ok. 1939–1948, rkp., l., k. 69
  33. Anatomia i fizjologia roślin
Wypisy z literatury
Ok. 1935–1940 i b.d., rkp., l., k. 58
  34. Botanika
Wypisy z literatury
B.d., rkp., jęz. niem., pol., sz., k. 49
  35. Na drodze do nowej kultury
Notatki i wycinki prasowe
1935–1942, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 54
  36. Zasady fizjotaktyki
Notatki
B.d., rkp., l., k. 107
  37. Fizjotechnika
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
Ok. 1924–1938, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 42
  38. Fizjogiena
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
Ok. 1934–1938 i b.d., rkp., druk, jęz. niem., pol., l. i sz.,
k. 104
  39. Fizjocenytyka
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
1931–1936 i b.d., rkp., druk, jęz. czes., niem., pol., l. i sz.,
k. 102
  40. Fizjekonomika
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
Ok. 1931–1939 i b.d., druk, jęz. niem., pol., l., k. 69
  41. Fizjogenika
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
Ok. 1933–1942, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 103
  42. Fizjoplastyka
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
Ok. 1933–1945, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 35
  43. Fizjeretyka
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
1936 i b.d., rkp., kkp., druk, l. i sz., k. 24

44. Fizjofilaktyka
Notatki
B.d., rkp., l., k. 24
45. Szkice metabiologiczne: człowiek — biologia — religia
Artykuły i wycinki prasowe, wypisy z literatury, notatki
1925–1947 i b.d., rkp., masz., kkp., druk, jęz. niem., pol., l.,
k. 196
46. Biozofia
Notatki, wypisy z literatury
B.d., rkp., jęz. niem., pol., l., k. 27
47. Projekty zmian w polskim mianownictwie botanicznym w zakresie anatomii, cytologii i histologii roślin, spis terminów dla polskiego słownictwa botanicznego
Opracowania, referat, spis, notatki
1925–1937 i b.d., rkp., masz. pow., druk, jęz. łac., niem., pol., l. i sz., k. 96, zob. aneks 7
48. Ustawa o ochronie przyrody
Projekty dekretu, artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki, korespondencja
1934–1947 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 95
49. Dzieje stosunku człowieka do przyrody
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
1935–1948, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 106
50. Historia ruchu ochrony przyrody na świecie i w Polsce
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
Ok. 1935–1942, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 83
51. Filozofia ochrony przyrody
Notatki, wycinki prasowe, wypisy z literatury
Ok. 1930–1948, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 223
52. Dydaktyka ochrony przyrody
Notatki, wypisy z literatury, druki
1934 i b.d., rkp., druk, l., k. 59
53. Znaczenie ochrony przyrody dla życia narodu
Notatki, wypisy z literatury, wycinki prasowe
B.d., rkp., kkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 110
54. Wpływ przyrody polskiej na kształtowanie się psychiki narodowej

- Artykuły i wycinki prasowe, notatki, plan projektowanego Kongresu Kultury Narodowej, harmonogram odczytów w Dziale Przyrody na Kongresie
1928–1935, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 44 + s. 12
55. Przyroda w polskiej twórczości literackiej i plastycznej
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
Ok. 1928–1947, rkp., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 154
56. Roślina — źródło naszego życia
Notatki, wypisy z literatury, wycinki prasowe
B.d., rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 30
57. Grzyby i porosty
Artykuły i wycinki prasowe, opracowania, nadbitki, broszury
Ok. 1926–1941 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. ang., niem., pol., l., k. 76
58. Rola i znaczenie lasu
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki, wypisy z literatury
Ok. 1931–1947 i b.d., rkp., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 102 + s. 15
59. Jw.
Protokoły i referaty poświęcone gospodarce leśnej, ochronie, zadrzewieniom wiatrochronnym i przydrożnym, notatki, artykuły i wycinki prasowe, druki
1934–1948, rkp., masz., masz. pow., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 95
60. Ochrona i hodowla ptaków i zwierząt
Artykuły i wycinki prasowe, druki, notatki
1925–1939, rkp., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 197, fot. 3
61. Łowiectwo
Artykuły i wycinki prasowe
1935–1943, rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 25
62. Ochrona przyrody w rolnictwie i leśnictwie
Notatki, wypisy z literatury, artykuły i wycinki prasowe
Ok. 1931–1943 i b.d., rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 56
63. Ochrona gatunkowa roślin w Polsce
Notatki, druki urzędowe, zarządzenia, rozporządzenia, wypisy, spis roślin chronionych
Ok. 1929, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 30

64. Ochrona wód i gospodarka wodna
Artykuły i wycinki prasowe
1934–1943, druk, jęz. niem., pol., l., k. 17
65. Ochrona przyrody w planowaniu i urbanistyce
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
1935–1948, druk, jęz. niem., pol., l., k. 147
66. Znaczenie lasów podmiejskich i zieleni miejskiej
Notatki, artykuły i wycinki prasowe, druki, niemiecka mapa
Poznania z 1939 r. (1:20000 — druk)
Ok. 1935–1947, rkp., kkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 164
67. Przebudowa przestrzenna wsi
Referat Stefana Tworkowskiego *O przebudowę przestrzennej formy wsi na Ziemiach Odzyskanych*, artykuły i wycinki prasowe, notatki
Ok. 1940–1947 i b.d., rkp., masz. pow., druk, jęz. niem., pol., l., k. 21
68. Spustoszenie krajobrazu w okresie technicznym
Notatki, wypisy z literatury
Ok. 1946 i b.d., rkp., l., k. 13
69. Polska i Europa w minionych epokach geologicznych
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
1929–1942 i b.d., rkp., druk, jęz. niem., pol., l., k. 71
70. Tatry, Podhale, Pieniny, Orawa, Spisz
Artykuły i wycinki prasowe dotyczące m.in. utworzenia parku narodowego, rozwoju turystyki górskiej, budowy kolei linowej na Kasprowy Wierch
1930–1936, druk, l., k. 156
71. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe dotyczące m.in. utworzenia parku narodowego, rozwoju turystyki górskiej, eksploatacji kolei linowej na Kasprowy Wierch
1937–1942, druk, jęz. niem., pol., l., k. 152
72. Jw.
Dokumenty i druki urzędowe, artykuły i referaty dotyczące pogranicza polsko-czechosłowackiego, parku narodowego w Tatrach, budowy kolei linowej na Kasprowy Wierch
1925–1937, druk, l. i sz., k. 71

73. Pomorze Gdańskie, Pomorze Nadwiślańskie, Bory Tucholskie
Korespondencja, artykuły prasowe, szkice, mapki, sprawozdania, dotyczące projektowanych i istniejących rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych na Pomorzu
1918–1937, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 128, fot. 3
74. Jw.
Korespondencja, sprawozdania, kwestionariusze, szkice, mapy, artykuły prasowe, maszynopis opracowania S. Mikulskiego [?] *Pomniki przyrody na Pomorzu*
1911–1937, rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 159
75. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe
1926–1939 i b.d., druk, l., k. 46
76. Udział poznańskiego ośrodka uniwersyteckiego w badaniach Pomorza w latach 1918–1938
Spis naukowców i prac, korespondencja
1938–1939 i b.d., rkp., masz., l., k. 12
77. Sport i turystyka
Artykuły i wycinki prasowe, notatki
1932–1937 i b.d., rkp., druk, l., k. 70
78. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe, protokół zebrania porozumiewawczego w sprawie utworzenia lotnisk dla mieszkańców Poznania, czasopisma, notatki
1938–1939 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 94
79. Jw.
Notatki
B.d., druk, l., k. 63
80. Jw.
Czasopisma: „Wiadomości Turystyczne”, „Jedziemy”
1936–1939, druk, l., k. 77
81. Komunikacja
Artykuły i wycinki prasowe
1935–1939 i b.d., rkp., druk, l., k. 51
82. Problemy szkolnictwa średniego i wyższego, autonomia uniwersytetów
Artykuły i wycinki prasowe, druki
1922–1947, druk, l. i sz., k. 149

83. Marian Raciborski
Zaproszenie na uroczystość obchodów 10. rocznicy śmierci,
artykuły i wycinki prasowe poświęcone uczoneму, zaproszenie,
odezwa, notatki, fotografia
1927–1938, rkp., druk, l., k. 19, fot. 1
84. Działalność antyalkoholowa
Zaproszenia, programy, druki, ulotki propagandowe, wycinki
prasowe
1928–1939 i b.d., druk, jęz. niem., pol., l. i sz., k. 53

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ

A. Działalność organizacyjno-naukowa

85. Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Poznańskiego
Harmonogramy porządku obrad Rady Wydziału, korespondencja
1926–1947, rkp., masz., kkp., l., k. 17
86. Jw.
Sprawa kształcenia oraz dokształcania nauczycieli szkół
średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli,
korespondencja
1948, rkp., masz., l., k. 7
87. Zakład Botaniki Ogólnej
Korespondencja, druki, sprawozdania
1933–1948, rkp., masz., druk, jęz. ang., franc., niem., pol.,
szwedz., l., k. 32
88. Sprawa przyznania Józefowi Paczoskiemu etatu na Uniwersytecie
Poznańskim oraz emerytury
Memoriały i korespondencja
1931–1937, rkp., masz., l., k. 39
89. Sprawa nadania doktoratu honorowego Janowi Gwalbertowi
Pawlikowskiemu
Korespondencja, harmonogramy obrad Rady Wydziału
Matematyczno-Przyrodniczego
1939, rkp., masz., druk, l., k. 20
90. Komisja Fizjograficzna Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego
Polskiej Akademii Umiejętności

- Regulamin i Statut Komisji*, protokoły zebrań, broszura
Pierwszy Zjazd Fizjografów Polskich w Krakowie
1924–1948, masz. pow., druk, l., k. 21 + s. 30
91. Instytut Bałtycki w Toruniu
Korespondencja, komunikaty, publikacje pracowników Działu Ekonomii i Organizacji Rybactwa w Bydgoszczy
1928–1938, rkp., masz., druk, l., k. 24
92. Komitet Fizjograficzny przy Komisji Matematyczno-Przyrodniczej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
Regulamin Komitetu, korespondencja, artykuły i wycinki prasowe, notatki
1942–1948 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. niem., pol., l., k. 44
93. Państwowa Rada Ochrony Przyrody
Korespondencja m.in. w sprawie utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego i budowy kolejki linowej na Kasprowy Wierch, rezolucje, notatki
1931–1936, rkp., masz., masz. pow., l., k. 117
94. Jw.
Korespondencja m.in. w sprawie utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego i budowy kolejki linowej na Kasprowy Wierch, rezolucje
1937, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 103
95. Jw.
Korespondencja m.in. w sprawie utworzenia Tatrzańskiego Parku Narodowego, inwestycji budowlanych w Parku i na Podhalu, rezolucje
1938–1939, rkp., masz., masz. pow., l., k. 108
96. Komitet Ochrony Przyrody w Poznaniu
Korespondencja, sprawozdanie z II Zebrania Komitetu
1926–1939, rkp., masz., masz. pow., l., k. 30
97. Wojewódzka Komisja do Zadrzewień i Zalesień w Wielkopolsce
Referaty, protokoły
1946, rkp., masz. pow., l., k. 20
98. Zjazd Ochrony Przyrody w Białowieży
Programy, notatki, korespondencja
1938–1939, rkp., masz., masz. pow., l., k. 43
99. Zjazdy Państwowej Rady Ochrony Przyrody
Korespondencja, zaproszenie, tezy, notatki
1928–1947 i b.d., rkp., masz., kkp., druk, l., k. 67

B. Kontakty z innymi instytucjami

100. Naczelna Dyrekcja Lasów Państwowych
Konkurs w sprawie podziału Polski na dzielnice przyrodniczo-leśne
Ocena prac konkursowych, korespondencja
1945–1946, rkp., masz., l., k. 17
101. Główny Urząd Planowania Przestrzennego przy Ministerstwie Odbudowy, Biuro Planowania Wsi
Protokół konferencji poświęconej organizacji i metodom planowania obszarów rolniczo-wiejskich, zorganizowanej przez GUPP 4 i 5 listopada 1946 r., korespondencja
1946, 1947, rkp., masz. pow., l., k. 36
102. Jw.
Materiały z konferencji *Biologia i uprawa krajobrazu oraz sieć badań agronometeorologicznych w Polsce* zorganizowanej przez GUPP 11 listopada 1947 r. w Warszawie — protokół, notatki, teksty referatów, w tym referat A. W. *Znaczenie biologii krajobrazu dla planowania przestrzennego*
1947, rkp., masz., masz. pow., l., k. 52
103. Jw.
Materiały posiedzeń Podkomisji Zadrzewień, w tym m.in. referaty A. W. *Uwagi o tezach i zasadach planowania zadrzewień kraju; Realizacja sprawy zadrzewienia kraju*, korespondencja
1947–1948, rkp., masz., masz. pow., l., k. 32
104. Komisja Terminologiczna Tymczasowej Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
Korespondencja, referaty, notatki
1948, rkp., masz., masz. pow., jęz. franc., niem., pol., l., k. 45

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

105. Życiorysy, ankieta personalna, bibliografia prac własnych, załączniki o działalności organizacyjno-naukowej do wniosku o mianowanie A. W. profesorem zwyczajnym
1930–1948, rkp., masz., l., k. 42
106. Dyplom doktorski, fotografie
1916–1973 i b.d., rkp., druk, l., k. 2, neg. 3, fot. 34

107. Wincenty Lutosławski, *Seelenmacht*
Wypisy z pracy
B.d., rkp., jęz. ang., niem., pol., sz., k. 18

IV. KORESPONDENCJA

A. Korespondencja wychodząca

108. Osoby i instytucje B–U i adresaci nieustaleni
1927–1947, rkp., masz., l., k. 19, zob. aneks 8

B. Korespondencja wpływająca

109. Osoby i instytucje A–R
1924–1948, rkp., masz., kkp., jęz. franc., pol., l., k. 65, zob. aneks 9
110. Osoby i instytucje S–Z i nadawcy nieustaleni
1923–1947, rkp., masz., masz. pow., kkp., druk, l., k. 142, zob. aneks 9

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

111. Wspomnienia pośmiertne, okolicznościowe, rocznicowe, nadbitki artykułów, nekrologi, artykuły i wycinki prasowe
1922–1997, rkp., masz., kkp., druk, l. i sz., k. 57
112. Bibliografia prac A. W.
1948, rkp., masz., l., k. 26

VI. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

113. Prace i materiały
1925–1947 i b.d., rkp., masz., druk, jęz. franc., niem, pol., l. i sz., k. 202, zob. aneks 10

VII. ZAŁĄCZNIKI

114. Prace drukowane A. W.
1911–1939, druk, jęz. ang., niem., pol., l. i sz., k. 195, zob. aneks 11

115. Jw.

1940–1948 i b.d., druk, jęz. franc., niem., pol., l., k. 129, zob. aneks 11

ANEKS 1

J. 3. Fizjotaktyka, ochrona przyrody

1. *Grzyby trujące Wielkopolski*, k. 9, druk: „Kłosa Polskie”, 1926, nr 35
2. *Gibt es Unterschiede in der mikrochemischen Natur des Casparyschen Streifens bei verschiedenen Pflanzengruppen?*, ok. 1930, k. 9, druk: „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, 1930, vol. VII, nr 1, s. 47–53
3. *Zasługi naukowe prof. Józefa Paczoskiego* — referat przedstawiony Radzie Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego i Senatowi Akademickiemu UP przy wniosku o nominację na profesora honorowego systematyki geografii i socjologii roślin, k. 19 (w tym streszczenie w języku niemieckim), Poznań, 27 czerwca 1931
4. *Twórca socjologii roślin. W czterdziestopięcioletnie pracy naukowej profesora dra Józefa Paczoskiego*, k. 14 (w tym wersja artykułu w języku angielskim), 1932, druk: „Kurier Poznański”, 1932, nr 562
5. W. A., Dybowska J., *Analiza pyłkowa torfowiska „Pustelnia” w powiecie święciańskim*, druk: „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, 1934, vol. XI, nr 2
6. *Prawo równowagi w naturze*, k. 3, druk: „Wiedza Praktyczna”, 1935
7. *Planowanie kraju drogą do utrzymania równowagi w przyrodzie*, „Ochrona Przyrody”, 1937, r. XVII
8. Z cyklu „Co Polska dała kulturze światowej?” *Polak inicjatorem socjologii roślin*, ok. 1937, k. 6
9. *Zbiory przyrodnicze na Pomorzu*, 1939, k. 16
10. Z cyklu „Zagadnienia fizjotaktyki”, *Co to jest fizjotaktyka?*, 1939, k. 6, druk: „Biologia a Życie”, 1939, r. I, z. 1
11. Z cyklu jw., *Pojednanie z lasem*, 1939, k. 7, druk: „Biologia a Życie”, 1939, r. I, z. 4
12. *Zagadnienie ochrony gleby jako warsztatu produkcji żywnościowej*, 1939, k. 5, druk: „Biologia a Życie”, 1939, r. I, z. 4

13. *Zubożenie przyrody w okolicach wsi Siedlce położonej niedaleko Krakowa* — praca, ok. 1942, k. 17
14. *Zadania ochrony przyrody i uprawy krajobrazu na Pomorzu Zachodnim* — referat wygłoszony w czasie posiedzenia Komisji Osadnictwa Wiejskiego Rady Naukowej do Zagadnień Ziem Odzyskanych, po 1945, k. 10
15. *Ochrona przyrody jako nauka i jej potrzeby*, 1946, k. 6, druk: „Chrońmy przyrodę ojczystą”, 1946, r. II, z. 1/2
16. *O kierunkach rozwojowych ochrony przyrody jako nauki*, druk: „Życie Nauki”, 1947, r. III, nr 15–16, k. 23
17. *Projekt międzynarodowej terminologii w zakresie ochrony przyrody* (tekst w języku polskim i francuskim), 1948, k. 5, druk: „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, 1948, nr 1
18. *Ochrona przyrody dźwignią rolnictwa*, 1948, k. 3, druk: „Wiadomości Korespondenta Rolnego”, 1948
19. *Handel Tatrami*, b.d.
20. *Problem ochrony przyrody w zachodniej Polsce*, b.d., k. 3 — fragment
21. *Rola podniet w życiu człowieka*, b.d., k. 4

ANEKS 2

- J. 4. Zielen miejska
1. *Rola lasu w życiu miasta*, druk: „Więcej lasów Poznaniowi” — fragment, „Wydawnictwo Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania”, 1936, k. 3
  2. *Współżycie z przyrodą w mieście*, b.d., k. 2
  3. *Zagadnienia zieleni miejskiej*, b.d., k. 6
  4. *Ochrona przyrody — atak na las w Krotoszynie*, b.d., k. 1
  5. *Co będzie z Malta*

ANEKS 3

- J. 5. Rośliny jadalne polne i leśne
1. *Nie marnujmy witamin!*, k. 3
  2. *Z nowych badań nad zawartością witamin w pokarmach*, k. 13
  3. *Z cyklu „Nasze dziko rosnące rośliny jadalne i witaminowe”*, *Nawrót do dzikich roślin jadalnych*, k. 11
  4. *Z cyklu jw.*, *Dzkie jarzyny i salaty*, k. 11

5. Z cyklu jw., *Zioła i przyprawy korzenne*, k. 9
6. Z cyklu jw., *Owoce polne i leśne*, k. 10

ANEKS 4

- J. 10. Artykuły poświęcone Janowi Gwalbertowi Pawlikowskiemu
1. *G. Pawlikowski, przyroda i miłość Ojczyzny*, „Kurier Poznański”, 1939, nr 111
  2. *Zasługi naukowe Jana Gwalberta Pawlikowskiego na polu ochrony przyrody*, „Kosmos”, Seria B, 1939, z. 2; „Państwowa Rada Ochrony Przyrody”, 1939, nr 53, s. 1–5
  3. *Jan Gwalbert Pawlikowski i jego stosunek do przyrody*, ok. 1939, k. 4

ANEKS 5

- J. 15. Ochrona przyrody w dydaktyce szkolnictwa wyższego
1. *Uwagi o nauczaniu ochrony przyrody w szkołach wyższych*, k. 9, druk: „Chrońmy przyrodę ojczystą”, 1946, r. II, z. 3/4
  2. *Z dydaktyki ochrony przyrody na Uniwersytecie Poznańskim*, k. 7, druk: „Z zagadnień dydaktycznych wyższego szkolnictwa”, 1948
  3. *Uwagi o nauczaniu botaniki na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP*, b.d., k. 5

ANEKS 6

- J. 21. Znaczenie lasu w życiu narodu
1. *Nie będzie lasu — nie będzie nas* — plan przemówienia na spotkaniu Związku Zawodowego Leśników RP, b.d., k. 2
  2. *Nie będzie lasu — nie będzie nas* — plan przemówienia na obchodach Święta Lasu w Poznaniu, 27 kwietnia 1935 r., k. 4
  3. *Znaczenie lasu dla życia narodu* — przemówienie na akademii w Poznaniu z okazji Dnia Lasu, 27 kwietnia 1946 r., k. 28
  4. *Tylko las może nas ocalić* — plan wykładu, wygłoszonego 26 kwietnia 1947 r.

ANEKS 7

- J. 47. Projekty zmian w polskim mianownictwie botanicznym w zakresie anatomii, cytologii i histologii roślin, spis terminów dla polskiego słownictwa botanicznego

1. Meremiński-Kossowski H., *W sprawie proponowanych zmian w polskim mianownictwie embriologicznym* — referat wygłoszony 20 maja 1937 r. na posiedzeniu Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego
2. Mazurkiewicz W., *Projekt słownictwa anatomiczno-botanicznego*, Warszawa 1925, s. 46
3. *Projekt polskiego mianownictwa botanicznego w zakresie cytologii i histologii roślin*, oprac. zbiorowe, Warszawa 1931, s. 24
4. Spis terminów dla polskiego słownictwa botanicznego, po 1925, masz. pow., l., k. 12

ANEKS 8

J. 108. Korespondencja wychodząca osoby i instytucje B–U i adresaci niustaleni

Bank Gospodarstwa Krajowego		
Oddział w Poznaniu	b.d.	1. 1
Dyrekcja Lasów Państwowych		
Referat Ochrony Przyrody		
w Poznaniu	b.d.	1. 1
Główny Urząd Statystyczny		
w Warszawie	1947	1. 1
Ministerstwo Oświaty	1946	1. 1
Ministerstwo Wyznań		
Religijnych i Oświecenia		
Publicznego	1927, 1934	1. 2
Olszewski Wacław	1937	1. 2
Polskie Towarzystwo		
Tatrzańskie	1938	1. 3
Ratajski Cyryl	1933	1. 1
Szafer Władysław, Pawłowski		
Bogumił	1938	1. 1
Urząd Ewidencji Ludności		
Miasta Krakowa	1940	1. 1
Adresaci niustaleni	1935	1. 1

ANEKS 9

J. 109. Korespondencja wpływająca osoby i instytucje A–R Archidiecezjalny Instytut

Akcji Katolickiej	1938	1. 1
Bosse G.	1934	1. 1
Celarek J.	1938	1. 1
Chybiński Adolf	1934–1936	1. 3
		+ zał.
Czarnecki Władysław	1933	1. 1
Czubiński Zygmunt	1939	1. 1
Dutkiewicz Franciszek	1937	1. 1
Filarecki Związek Elsów	1926	1. 1
Gałyński	1927, 1936	1. 2
Gantkowski Paweł	1931[?]	1. 1
Główny Urząd Statystyczny w Warszawie	1947	1. 1
Górski Jan	1926	1. 1
Grochmalicki Jan	1924	1. 1
Hryniewiecki Bolesław	1932	1. 1
Kamberska	1941	1. 1
Kasa im. Mianowskiego Instytut Popierania Nauki	1936	1. 1
Komisja Egzaminacyjna do spraw Egzaminów Magisterskich na Wydziale Humanistycznym UP	1939	1. 1
Komitet Obchodu Uroczystości Powiatowego Związku Ogrodniczego w Poznaniu	1948	1. 1
Komitet Organizacyjny V Międzynarodowego Kongresu Ogródków Działkowych	1935	1. 1
Krawczyk Stanisław	1932	1. 1
Krawiec Franciszek, Czubiński Zygmunt	1939	1. 1
Liga Ochrony Przyrody w Polsce	1933	1. 1
Lutosławski Wincenty	1943, 1944	1. 2
Magistrat Stołecznego Miasta Poznania	1928	1. 1

Międzynarodowe Towarzystwo Ochrony Żubra	1932	1. 1
Ministerstwo Komunikacji Departament Dróg Kołowych	1948	1. 1 + zał.
Ministerstwo Leśnictwa Instytut Badawczy	1947	1. 1 + zał.
Ministerstwo Oświaty Naukowy Zjazd Rolniczo-Leśny w Poznaniu	1947	1. 1
Komitet Organizacyjny „Oświata” — Spółdzielnia Pomocy Szkolnych	1936	1. 1
z odp. Udziałami w Poznaniu	1946	1. 1
Paczoska Zofia	1945	1. 1 + zał.
Paczoski Konrad	1942	1. 3
Polska Liga Przeciwalkoholowa	1938	1. 1
Polskie Radio — S.A. Rozgłośnia w Poznaniu	1937, 1939	1. 2
Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika		
Oddział Poznański	1932–1933	1. 3
Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk	1948	1. 1
Prezydent m.st. Poznania i Prezes Rady Miejskiej	1931	1. 1
Raciborska Janina	1937	1. 1
Rektor Uniwersytetu Poznańskiego	1931, 1933	1. 2
Rutkowski Jan	1947, b.d.	1. 2
J. 110. Jw. S–Z i nadawcy nieustaleni		
Scherwentke Maria Bożena OSU	1939	1. 1
Schoenichen Walther	1927	1. 1 + zał.
Sławiński Wiktor	1931	1. 2

Spiss Ludwik	1946	1. 1 + zał.
Staatlichen Stelle für Naturdenkmalpflege in Preußen	1927	1. 1 + zał.
Stacja Ochrony Roślin w Szczecinie przy Wojewódzkiej Izbie Rolniczej na Okręg Pomorze Zachodnie	1946	1. 1 + zał.
Stała Delegacja Zjazdów Lekarzy i Przyrodników Polskich	1938	1. 1
Staszak F.	1937	1. 1
Stowarzyszenie Asystentów Szkoł Akademickich w Poznaniu	1947	1. 1
Szafer Władysław	1923–1939	1. 15
Śląski Urząd Wojewódzki	1928	1. 1
Teodorowicz Feliks	1926–1937	1. 25 + zał.
Towarzystwo Popierania Plantacji Miast Rzeczypospolitej	1936, 1937	1. 2
Towarzystwo Urbanistów Polskich	1946	1. 2 + zał.
„Trzaska, Evert i Michalski”		
Spółka Akcyjna	1936	1. 1
Trzemieszki	1937	1. 1
„Trzeźwość” — Redakcja miesięcznika	1936	1. 1
Tymczasowy Komitet Dnia Lasu	1937	1. 1
Tync Władysław	b.d.	1. 1
Urząd Wojewódzki Poznański Konserwator na Województwa Poznańskie i Pomorskie	1933	1. 1

Urząd Wojewódzki Poznański		
Wydział Komunikacyjno-		
-Budowlany	1934	1. 1
		+ zał.
„Wiadomości Turystyczne”	1937	1. 2
Wiedrak Szymon	1931, 1938	1. 2
Wóycicki Zygmunt	1932	1. 1
Wrzosek Adam	1925	1. 1
Zakład Botaniki Lasowej		
Politechniki Lwowskiej	1931	1. 2
Zakład Hodowli Lasu UP	1936	1. 1
Zakład Inżynierii Leśnej UP	1946, 1947	1. 2
Zakład Zoologii		
i Entomologii UP	1936	1. 1
Zarząd Główny Zrzeszenia		
Polskich Nauczycieli Geografii	1931	1. 1
Zarząd Miejski w Poznaniu	1935, 1937	1. 2
Zarząd Powszechnych		
Wykładów przy UP	1934, 1946	1. 2
Nadawcy nieustaleni	1927–1947	1. 8

ANEKS 10

J. 113. Prace i materiały

1. „Bulletin Bi-Mensuel de la Société Linnéenne de Lyon”, 1925, nr 6
2. Dominik Tadeusz, *Zagadnienie chorób roślinnych i ich głównych przyczyn*, nadb., „Ogrodnictwo”, 1934, r. XXX, z. 2, s. 1–7
3. Heisenberg Werner, *Die Pflanze im Kreislauf des Stoff- und Energiewechsels in der Natur (Zum Gedächtnis an das 100-jährige Bestehen des Robert Mayerischen Satzes von der Erhaltung der Kraft)* — wykład wygłoszony na Reichsuniversität Posen, 11 listopada 1942 [?], k. 44
4. Kamiński Alfred, *Las równikowy w Kongo*, 1945 — fragment większego opracowania
5. Komitet Wydawniczy Podręczników Akademickich przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — Komunikat z 15 stycznia 1930, k. 1
6. Tamże — Komunikat z 15 stycznia 1932, k. 1

7. Kulesza Witold, *Godne ochrony stanowiska Grimaldia fragrans (Balb.) Cord. pod Krakowem*, b.d., k. 1
8. „Kwartalny Biuletyn Informacyjny” — projekt zmian w układzie, treści i datowaniu czasopisma, 1939, k. 2
9. List otwarty do prof. dra S. Lencewicza, redaktora „Przełądu Geograficznego”, w sprawie napaści dokonanej przez prof. dra W. Gorczyńskiego na imię naukowe prof. dra E. Romera, 16 kwietnia 1939, s. 7
10. *Nauka polska. Pamiętnik II Zjazdu Naukowego odbytego w Warszawie, 2–3 kwietnia 1927 r.*, Warszawa 1927, s. 94
11. Okólnik do Zarządów Miejskich, Zarządów i Dyrekcji Ogrodów Miejskich Miast Rzeczypospolitej Polskiej, 1935, k. 2
12. Przemiany krajobrazowe okolic wsi Siedlce niedaleko Krakowa — fragment pracy, ok. 1942, k. 17
13. *Równowaga w przyrodzie*, b.d., k. 6
14. *Sprawozdanie z działalności Związku Towarzystw Ogrodów Działkowych, Przydomowych, Małych Osiedli i Hodowli Drobnego Inwentarza Rzeczypospolitej Polskiej T. Z. w Poznaniu za czas od 1 kwietnia 1933 r. do 31 marca 1935 r.*
15. *Stosunek człowieka pierwotnego do natury na tle jego wierzeń religijnych*, b.d., k. 7
16. Zdziechowski Marian, *Sprawa sumienia polskiego*, Wilno 1927
17. Związek Samopomocy Chłopskiej, Zarząd Oddziału Wojewódzkiego w Poznaniu, Wojewódzki Komisarz Ochrony Roślin — Okólnik nr 10 z 30 grudnia 1947, k. 4

ANEKS 11

J. 114. Prace drukowane A. W.

1. *Materiały do mykologii Galicji*. cz. 1, nadb., „Sprawozdania Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności”, 1911, t. XLV, s. 41–56
2. *Z biologii szafranu tatrzańskiego (Crocus biabiogorensis Zapalowicz)*, nadb., „Kosmos”, 1913, r. XXXVIII, z. 10–12, s. 1181–1183
3. *Przyczynki do znajomości Trichomanes Asnykii Rac.*, nadb., „Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Polskiej Akademii Umiejętności”, Seria B, 1915, t. LV, s. 135–145

4. *Über eine chemische Reaktion der lebenden Endodermiszellen*, nadb., tamże, 1916, s. 30–44 + tablica
5. *Twórca socjologii roślin profesorem Uniw. Pozn.*, „Kurier Poznański”, 1925, nr 60, s. 6
6. *Grzyby trujące Wielkopolski*, „Kłosa Polskie”, 1926, r. XVIII, nr 35
7. *Trujące przysmaki. Falszywe „trufle”, czyli purchawki ziemniaczane*, „Kurier Poznański”, 1927, nr 416
8. *Gibt es Unterschiede in der mikrochemischen Natur des Casparyschen Streifens bei verschiedenen Pflanzengruppen?*, nadb., „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, 1930, vol. VII, nr 1, s. 47–53
9. W. A., Pustoła B., *Betula Nana L. in the district of Świąciany (northeastern Poland)*, nadb., tamże, 1931, vol. VII, nr 3/4, s. 175–179
10. *Zaslugi naukowe Profesora Józefa Paczoskiego, Professor Joseph Paczosi als Begründer und Förderer der Pflanzensoziologie (W 40-lecie pionierskiej pracy na polu socjologii roślin)*, odb., „Sylwan”, 1931, r. XLIX, z. 3, s. 1–21
11. *Twórca socjologii roślin (W czterdziestopięcioletnie pracy naukowej profesora dra Józefa Paczoskiego)*, „Kurier Poznański”, 1932, nr 562, s. 7
12. *Utworzenie rezerwatów w Puszczykowie i Ludwikowie pod Poznaniem*, odb., „Ochrona Przyrody”, 1932, r. XII
13. *Ochrona przyrody nową gałęzią wiedzy*, odb., tamże, s. 1–12
14. *Przyczynki do uzasadnienia teorii stelarnej*, nadb., [w:] *Pamiętnik XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich w Poznaniu 11–15 września 1933*, t. I, s. 658–659
15. *Fizjotaktyka — nowa gałąź wiedzy o stosunku człowieka do przyrody*, nadb., „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, 1934, nr 3, s. 117–118
16. *Pojednanie z przyrodą*, nadb., „Ochrona Przyrody”, 1935, r. XV, s. 1–12
17. *Kierunki współczesnej ochrony przyrody*, odb., „Przyroda i Technika”, 1935, z. 4, s. 1–4
18. *Biocenotyczne metody zwalczania chorób i szkodników roślin, Biocönotische Methoden zur Bekämpfung von Pflanzenkrankheiten und Pflanzenschädlingen*, „Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych”, 1936, t. XLI, s. 310–318

19. *Sprawa Parku Narodowego wobec otwarcia kolejki na Kasprowy Wierch*, „Wydawnictwo Oddziału Poznańskiego Ligi Ochrony Przyrody”, 1936
  20. *Pojęcie fizjocenozy*, nadb., „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, 1938, nr 3, s. 231–233
  21. Z cyklu „Zagadnienia fizjotaktyki”, *Co to jest fizjotaktyka?*, „Biologia a Życie”, 1939, r. I, z. 1, s. 14–18
  22. Z cyklu jw., *Wspólnoty życia i ziemi*, nadb., tamże, z. 3, s. 159–165
  23. Z cyklu jw., *Pojednanie z lasem*, nadb., tamże, z. 4, s. 221–228
- J. 115. Jw.
24. *Czym zastąpić herbatę?*, „Wiadomości Aptekarskie”, 1940, nr 10, s. 70
  25. *Środki zastępcze cytryny*, tamże, s. 71
  26. *Podstawy botaniki farmaceutycznej (Fizjologia roślin — Pflanzenphysiologie)*, tamże, nr 15, s. 113–114
  27. Jw. cd., tamże, nr 16, s. 121–122
  28. Jw. cd., tamże, nr 17, s. 129–130
  29. Jw. cd., tamże, nr 18, s. 138–139
  30. Jw. cd., tamże, nr 19, s. 145–146
  31. Jw. cd., tamże, nr 20, s. 153–154
  32. Jw. cd., tamże, nr 21, s. 164–165
  33. Jw. cd., tamże, nr 22, s. 169–170
  34. Jw. cd., tamże, nr 23, s. 177–178
  35. Jw. cd., tamże, nr 24, s. 185–186
  36. *Wielkopolska stepowieje i Wstęp*, [w:] *Stepowienie Wielkopolski*, cz. 1, „Prace Komisji Matematyczno-Przyrodniczej”, Seria B, 1947, t. X, z. 4
  37. W. A., Czubiński Z., *Materiały do inwentarza rezerwatów przyrody na odzyskanych Ziemiach Zachodnich*, „Państwowa Rada Ochrony Przyrody”, 1946, nr 57, s. 32
  38. *Na straży przyrody*, „Państwowa Rada Ochrony Przyrody”, 1948, wyd. II
  39. *Projekt d’une Nomenclature Internationale en Matière de la Protection de la Nature*, nadb., „Bulletin de la Société des Amis des Sciences et des Lettrés de Poznań”, 1948, Série B: Mathématiques et Naturelles – IX Livraison
  40. *Ginący Wschód w Bośni*, „Wielkopolska Ilustracja”, nr 7, b.d.
  41. *Południowe kresy Polski*, „Iskra”, nr 7 i 8, b.d.

Jarosław Matysiak
Poznań

JUBILEUSZ PIĘĆDZIESIĘCIOLECIA ODDZIAŁU ARCHIWUM PAN W POZNANIU

10 maja 2006 roku Oddział w Poznaniu, powołany 1 maja 1956 roku jako filia istniejącego od 1953 roku Archiwum PAN w Warszawie, obchodził uroczystość swojego 50-lecia. Jubileusz stał się okazją do podkreślenia roli, jaką Archiwum PAN Oddział w Poznaniu odgrywało i odgrywa jako placówka naukowo-badawcza. Na uroczystości przybyli przedstawiciele Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, którą reprezentowała dr Anna Laszuk, oraz archiwów poznańskich i warszawskich, a wśród nich dyrektor Archiwum PAN dr Hanna Krajewska wraz z delegacją pracowników APAN w Warszawie: zastępcą dyrektora mgr Anitą Chodkowską, dr Hanną Szymczyk, mgr Jolantą Stasiak, mgr Haliną Fronczak i panią Anną Podgórzak. Przybył też dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu mgr Henryk Krystek i pracownicy tegoż Archiwum, sekretarz generalny Stowarzyszenia Archiwistów Polskich dr hab. Krzysztof Strykowski oraz przewodniczący Komitetu Redakcyjnego „Poznańskiego Rocznika Archiwalno-Historycznego”, wydawanego w Archiwum Państwowym w Poznaniu, mgr Przemysław Wojciechowski. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z którym nasza instytucja ściśle współpracuje, reprezentowali: mgr Hanna Domalanus, kierownik Archiwum Uniwersyteckiego, oraz doc. dr hab. Irena Mamczak-Gadkowska i dr Jarosław Wiśniewski, pracownicy Zakładu Archiwistyki UAM. Archiwum Archidiecezjalne wydelegowało na uroczystości zastępcę dyrektora instytucji księdza dra hab. Leszka Wilczyńskiego, a Oddział Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu prof. dra Mirosława Dąbrowskiego, członka korespondenta PAN. W imieniu Poznańskiego Towarzystwa Przy-

Dawna siedziba Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu

jaciół Nauk, w którego budynku od przeszło 30 lat ma swoją siedzibę poznańska filia APAN, wystąpił sekretarz generalny dr Stanisław Jakóbczyk oraz dyrektor Biblioteki PTPN prof. dr hab. Ryszard Marciniak. Na uroczystość przybyli także: mgr Danuta Kosińska, dyrektor Wydawnictwa Miejskiego w Poznaniu, redaktor naczelna „Poznańskiego Informatora Kulturalnego, Sportowego i Turystycznego IKS”, oraz mgr Julian Olejniczak, kurator Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Narodowego w Poznaniu. Obecni byli wszyscy pracownicy obchodzącej jubileusz placówki: kierownik dr Anna Marciniak, dr Roman Dąbrowski, mgr Michał Boksa, mgr Józef Malinowski, mgr Jarosław Matysiak oraz pani Krystyna Kobierna.

Obchody z udziałem zaproszonych osób rozpoczęły się o godz. 12⁰⁰ uroczystym powitaniem gości. Otwarcia dokonała dr Anna Marciniak. Po powitaniu głos zabrali kolejno: dr Hanna Krajewska, dr Anna Laszuk, mgr Henryk Krystek, dr hab. Krzysztof Strykowski, prof. Mirosław Dąbrowski i ksiądz dr hab. Leszek Wilczyński; wszyscy podkreślali w swoich wystąpieniach olbrzymi wkład dr Anny Marciniak w kształtowanie zasobu archiwalnego poznańskiej filii Archiwum PAN. Jej benedyktyńska wręcz cierpliwość, zdolności i wielki wysiłek włożony w rozwój i opracowywanie zbiorów archiwalnych są nie do przecenienia. Po zakończeniu okolicznościowych przemówień zaproszeni goście przekazali na ręce pani dyrektor adresy. Dr Stanisław Jakóbczyk, dyrektor administracyjny PTPN, napisał w swoim liście gratulacyjnym o obchodzącym jubileusz zespole: „Jego działalność, a szczególnie częste, pełne niezwykle ciekawych i cennych dokumentów wystawy, pozwalają środowisku naukowemu Poznania na uświadomienie sobie istoty swoich korzeni, a dla całej społeczności naszego miasta stanowią źródło wiedzy o wspólnie przetrwałej przeszłości jego intelektualnych elit, pokazując nie tylko ich naukowe sukcesy, lecz także godną szacunku postawę etyczną, głęboki patriotyzm, poważanie wartości wyższych. To dzięki zabiegom pracowników Archiwum, pod kierunkiem pani doktor Marciniakowej, zachowana zostaje pamięć o ludziach godnych tej pamięci, przekazane zostają potomności wzorce osobowe, na których zależeć powinno wszystkim, a które pośrednio stanowią podstawę działania zarówno dla Polskiej Akademii Nauk, jak i dla naszej stu pięćdziesięcioletniej korporacji uczonych”.

Swoje gratulacje na ręce kierownika placówki przesłali: prezes Poznańskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk prof. dr hab. Jan Węglarz, kierownik Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie dr Rita Majkowska wraz z zespo-

łem, kierownik Zakładu Archiwistyki Instytutu Historii UAM prof. dr hab. Stanisław Sierpowski oraz prof. emerytowany Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu Zbigniew Pawłowski.

Zaproszeni goście obecni na uroczystościach jubileuszowych bardzo ciepło wyrażali się o placówce i jej zbiorach, a także o współpracy między poznańskimi ośrodkami archiwalnymi.

Jubileusz 50-lecia poznańskiej filii Archiwum Polskiej Akademii Nauk stał się wspaniałą okazją do podsumowania dorobku naukowego naszej instytucji. Uroczystości rocznicowe były niezwykle wydarzeniem nie tylko dla niewielkiej grupy pracowników Archiwum, lecz także dla całego poznańskiego środowiska archiwalnego.

Obecna siedziba Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu

Anna Marciniak

12 sierpnia 2007 roku, po ciężkiej chorobie, zmarła długoletnia kierowniczka Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu dr Anna Marciniak. W pogrzebie, który odbył się 16 sierpnia na cmentarzu przy ulicy Bluszczowej w Poznaniu, udział wzięli, poza rodziną, delegaci pracowników i kierownictwo Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, pracownicy Oddziału Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, a także przedstawiciele środowisk archiwalnych, bibliotecznych i kulturalnych Poznania.

Poniżej publikujemy tekst życiorysu dr Anny Marciniak, przygotowany przez Nią w 2006 roku.

Anna Marciniak z domu Błażewska
Poznań

AUTOBIOGRAFIA

Urodziłam się 26 marca 1941 roku w Warszawie. Rodzice moi, Henryk i Emilia z domu Przytułska, byli nauczycielami. Ojciec w latach 1933–1939 pracował w Kuratorium Oświaty we Lwowie. W 1945 roku zamieszkałam w Bydgoszczy, gdzie ojciec został dyrektorem Zespołu Szkół Technicznych. Od 1946 roku uczęszczałam do szkoły podstawowej w Bydgoszczy, w latach 1953–1957 byłam uczennicą Liceum Ogólnokształcącego nr 6 w Bydgoszczy (obecnie Liceum im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich). Maturę za specjalnym zezwoleniem ówczesnego Kuratorium Okręgu Szkolnego w Toruniu (w instytucji tej pracował mój ojciec przed 1933 rokiem razem z drem Czesławem Skopowskim, późniejszym dyrektorem Archiwum Państwowego w Poznaniu) zdałam w czerwcu 1957 roku w wieku 16 lat. Następnie odbyłam studia historyczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (1957–1958) i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1958–1962). Uczestniczyłam w seminarium magisterskim mediewistycznym prof. dra Gerarda Labudy, pod jego kierunkiem przygotowałam i obroniłam w czerwcu 1962 roku pracę magisterską *Ustrój polityczny Związku Wieleckiego do połowy XI wieku*.

Pracę w Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, którym kierował wówczas dr Kazimierz Ślaski, rozpoczęłam na trzecim roku studiów, jesienią 1959 roku (praca zlecona). Stałe zatrudnienie w Archiwum PAN otrzymałam 1 kwietnia 1962 roku, pod koniec stu-

diów, i pracuję w tej instytucji do dnia dzisiejszego. Etapy pracy w Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu przedstawiają się następująco:

1 kwietnia 1962–31 grudnia 1962 praca w charakterze technika;

1 stycznia 1963–31 grudnia 1963 praca w charakterze asystenta;

1 stycznia 1964–31 grudnia 1964 praca w charakterze asystenta, ponowne powołanie;

1 stycznia 1965–31 grudnia 1965 praca w charakterze asystenta (trzecie powołanie);

2 września 1965 egzamin na stanowisko asystenta dokumentacji naukowej;

od 1 listopada 1965 stanowisko asystenta dokumentacji naukowej;

od 1 stycznia 1969 stanowisko adiunkta dokumentacji naukowej;

od 1 września 1974 stanowisko dyplomowanego adiunkta dokumentacji naukowej;

od 1 stycznia 1977 stanowisko dokumentalisty dyplomowanego;

od 1 stycznia 1983 stanowisko starszego dokumentalisty dyplomowanego;

od 1 lutego 1972 do dzisiaj kierownik Archiwum PAN Oddział w Poznaniu.

W związku z pracą w Archiwum PAN skierowałam swoje zainteresowania naukowe na historię nauki w Wielkopolsce. W latach 1971–1978 uczestniczyłam w seminarium doktoranckim prof. dra Zdzisława Grota, pod którego kierunkiem przygotowałam dysertację *Rola Tytusa i Jana Działyńskich w rozwoju ośrodka naukowego w Wielkopolsce*. Recenzentami pracy byli prof. dr Witold Jakóbczyk z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz doc. dr Jerzy Serczyk z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracę doktorską obroniłam 5 maja 1978 roku przed Radą Naukową Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Praca została opublikowana w roku 1980 przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Dalsze moje publikacje, około 100 pozycji, koncentrują się przeważnie wokół spraw związanych z pracą zawodową w Archiwum PAN, z archiwistyką, biografistyką oraz historią nauki.

Anna Marciniak, Dr., geb. Błażewska, 1941 in Warszawa, Historikerin, 1946–1957 Volksschule und Lyzeum in Bromberg, Abitur 1957 (als 16-jährige), Studium der Geschichte: 1957–1958 in Thorn, 1958–1962 in Posen, Magisterium bei Prof. Gerard Labuda 1962, vom 1.04.1962 Assistentin, seit 1972 Leiterin in Posener Filiale Archivs der

Polnischen Akademie der Wissenschaften (PAN). 1978 Dr. (Promotion bei Prof. Zdzisław Grot), über 100 Veröffentlichungen (vorwiegend Archivwesen, Biographien der Gelehrten, Geschichte der Wissenschaft — besonders in Großpolen).

Mitglied der Gesellschaft der Polnischen Archivaren, Mitarbeiterin der Zeitschriften: „Biuletyn Archiwum PAN”, „Kronika Miasta Poznania”, „Kronika Wielkopolski”, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, „Przegląd Wielkopolski”, „Wieści Akademickie”, „Życie Uniwersyteckie”.

Anna Marciniak, kierownik Archiwum Polskiej Akademii Nauk Oddział w Poznaniu, oraz Henryk Krystek, dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu

Anna Marciniak
Poznań

BIBLIOGRAFIA PRAC ZA LATA 1965–2006

1965–2006

1. *Materiały Edwarda Schechtle*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 1965, nr 8, s. 79–96.
2. *Część III — Oddział Archiwum PAN w Poznaniu*, [w:] *Przewodnik po zespołach i zbiorach Archiwum PAN*, pod red. Zygmunta Kolankowskiego, Wrocław 1965, s. 136–145, 147.
3. *Zarys dziejów ziemi człuchowskiej (1100–1945)*, [w:] *Z dziejów ziemi człuchowskiej*, pod red. Kazimierza Ślaskiego, Seria Biblioteka Słupska, 1967, t. XVI, s. 28–53.
4. *Materiały Wiktora Schramma*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 1967, nr 10, s. 20–106.
5. *Materiały etnograficzne z ziemi sanockiej w spuściźnie naukowej prof. Wiktora Schramma (1885–1958) w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*, „Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku”, 1967, nr 5, s. 5–14.
6. *Projekt ufundowania Szkoły Rolniczej w Kórniku przez Tytusa i Jana Działyńskich w II połowie XIX wieku*, „Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. Monografie historyczne z dziejów akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce w 100. rocznicę powstania Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie i w 50. rocznicę powstania studiów rolniczych i leśnych w Poznaniu”, dodatek do t. XLV, 1970, s. 5–39.
7. *Spuścizny profesorów Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego i Wyższej Szkoły Rolniczej w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*, tamże, s. 71–92.
8. *Materiały Antoniego Peretiatkowicza*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 1971, nr 14, s. 27–66.
9. *Chłopi olchowscy i ich gospodarka w świetle materiałów zebranych przez prof. dra Wiktora Schramma (w zbiorach Oddziału Poznańskiego Archiwum PAN)*, „Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku”, 1972, nr 15, s. 5–26.
10. *Dwudziestolecie Oddziału Poznańskiego Archiwum Polskiej Akademii Nauk (7 maja 1976 r.)*, „Biuletyn Archiwum PAN”, 1976, nr 19, s. 3–4.

11. *Dwadzieścia lat pracy Oddziału Poznańskiego Archiwum PAN 1956–1976*, tamże, s. 5–20.
12. *Materiały Aleksandra Kozikowskiego*, tamże, s. 36–54.
13. *Mrowiński Walerian (1832–1901)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, Kraków 1977, t. XXII/1, z. 92, s. 197–198.
14. *Archiwum PAN Oddział w Poznaniu*, wstęp do rozdziału oraz 13 haseł: *Wiktor Budzyński, Franciszek Chlapowski, Antoni Galecki, Stanisław Helsztyński, Kazimierz Kaczmarczyk, Aleksander Kozikowski, Antoni Peretiatkiewicz, Edward Schechtel, Wiktor Schramm, Władysław Smosarski, Jan Szajbel, Stefan Vrtel-Wierczyński, August Zierhoffer*, [w:] *Przewodnik po zespolach i zbiorach Archiwum PAN*, oprac. pod red. Zygmunta Kolankowskiego, Wrocław 1978, s. 241, 243, 244, 247, 248–250, 256, 260–264, 266, 268–269, 271–272, 275–276.
15. *Rola Tytusa i Jana Działyńskich w rozwoju ośrodka naukowego w Wielkopolsce*, praca doktorska, Warszawa-Poznań 1980, ss. 143.
16. *Udział Tytusa Działyńskiego w powstaniu i rozwoju Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”, 1978, z. 14, s. 17–49.
17. *Rola Jana Działyńskiego w rozwoju poznańskiego środowiska naukowego*, [w:] *W stulecie śmierci Jana Działyńskiego. Materiały sesji popularnonaukowej zorganizowanej przez Kórnickie Towarzystwo Kulturalne i Bibliotekę Kórnicką PAN w Zamku Kórnickim w dniach 31 marca–1 czerwca 1980 r.*, Poznań 1980, s. 92–105.
18. *Kaczmarczyk Kazimierz (1878–1966)*, [w:] *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981, s. 306–307.
19. *Kozikowski Aleksander (1879–1956)*, tamże, s. 371–372.
20. *Mrowiński Walerian (1832–1901)*, tamże, s. 501–502.
21. *Peretiatkiewicz Antoni (1884–1956)*, tamże, s. 561–562.
22. *Schramm Wiktor (1885–1958)*, tamże, s. 649–650.
23. *Materiały profesora Stefana Vrtel-Wierczyńskiego w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*, „Roczniki Biblioteczne”, 1984, z. 1–2, s. 91–106.
24. *Dymnicka-Wołoszyńska Hanna* (współautor), *Konferencja grupy roboczej współpracy międzynarodowej do opracowania informacji retrospektywnej w archiwach akademii nauk krajów socjalistycznych (Bratysława, 10–14 grudnia 1984 r.)*, „Biuletyn Archiwum PAN”, 1985 [druk 1986], nr 28, s. 1–26.

25. *Stanisław Helsztyński a Wielkopolska*, „Gazeta Poznańska. Magazyn”, 6 czerwca 1986, s. 11.
26. *Z korespondencji Wielkopolan. List Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812–1887) do hrabiego Wawrzyńca Benzelstjerna Engeströma (1829–1910)*, „Przegląd Wielkopolski”, 1987, nr 1, s. 42–43.
27. *Z korespondencji Wielkopolan. List Franciszka Chłapowskiego do matki Henrietty z Morawskich*, tamże, 1987, nr 2, s. 40–41.
28. *Z korespondencji Wielkopolan. List Tytusa Działyńskiego (1796–1861) do żony Celestyny z Zamoyskich (1804–1883)*, tamże, 1988, nr 1 (3), s. 57–59.
29. *Z korespondencji Wielkopolan. List Jerzego Młodziejowskiego do profesora Romana Pollaka*, tamże, 1988, nr 2 (4), s. 52–55.
30. *Z korespondencji Wielkopolan. List Jana Działyńskiego (1829–1880) do matki Celestyny z Zamoyskich (1804–1883)*, tamże, 1988, nr 3 (5), s. 52–53.
31. *Z korespondencji Wielkopolan. List Zygmunta Wieliczki do profesora Kazimierza Kaczmarczyka*, tamże, 1988, nr 4 (6), s. 53–56.
32. Mężynski Andrzej, *Jan Działyński 1829–1880*, Wrocław 1987, ss. 315, rec.; przedruk „Kronika Wielkopolski”, 1989, nr 3, s. 186–188.
33. *Z korespondencji Wielkopolan. List Jana Miśkowiaka do profesora Romana Pollaka*, „Przegląd Wielkopolski”, 1989, nr 1 (7), s. 56–57.
34. *Z korespondencji Wielkopolan. List Bolesława Kapuścińskiego do Heliodora Święcickiego*, tamże, 1989, nr 2 (8), s. 58–59.
35. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy podporucznika Witolda Jakóbczyka do matki i rodziny z lat 1939–1944 (wybór)*, tamże, 1989, nr 3 (9), s. 54–57.
36. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy Aleksego Ratajczaka do profesora Henryka Ułaszyna*, tamże, 1989, nr 5 (11), s. 44–46.
37. *Spuścizna rękopiśmienna profesora Kazimierza Tymienieckiego w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*, [w:] Kazimierz Tymieniecki (1887–1968). *Dorobek i miejsce w mediewistyce polskiej*, pod red. Jerzego Strzelczyka, Poznań 1990, s. 129–133.
38. Lewaj Jadwiga, *Moje małe radości. Listy nauczycielki Karola Wojtyły do prof. Kazimierza Kaczmarczyka (wybór)*, edycja, „W drodze”, 1991, nr 5 (213), s. 31–45.

39. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy Heleny Jankowskiej do profesora Józefa Kostrzewskiego (wybór)*, „Przegląd Wielkopolski”, 1991, nr 1–2 (13–14), s. 63–67.
40. *Z korespondencji Wielkopolan. List Tadeusza Hudymy, górnika polskiego z Francji, do redakcji „Wielkopolanina” (z 1938 roku)*, tamże, 1991, nr 3–4 (15–16), s. 70–73.
41. *Z korespondencji Wielkopolan. List Maurycego Dzieduszyckiego do Józefa Morawskiego z Kotowiecka*, tamże, 1992, nr 1–2 (17–18), s. 54–55.
42. *APAN po co?*, „Dziennik Poznański”, 17 lutego 1992, s. 6.
43. *Trzydziestopięciolecie Oddziału Poznańskiego Archiwum PAN*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 1993, nr 34, s. 5–8.
44. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy prof. Stanisława Helsztyńskiego z grudnia 1981 roku*, „Przegląd Wielkopolski”, 1992, nr 3–4 (19–20); 1993, nr 1–2 (21–22), s. 55–58.
45. *Barbara*, „W drodze”, 1993, nr 7 (239), s. 81–84.
46. *Z korespondencji Wielkopolan. List Kazimierza Ślaskiego do kuzynki w USA*, „Przegląd Wielkopolski”, 1993 [druk 1994], nr 3–4 (23–24), s. 62–63.
47. *Zasługi Augusta Cieszkowskiego dla Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, [w:] *August Cieszkowski. Wielkopolanin i Europejczyk*, pod red. Barbary Goryńskiej-Bittner, Jerzego Stępnia, Poznań 1994, s. 85–103.
48. *Wrzosek Adam, Wspomnienia o ludziach, których znałem. Heliodor Święcicki*, edycja, „Kronika Wielkopolski”, 1994, nr 1 (68), s. 79–90.
49. *Wielkopolskie sentymenty Stanisława Helsztyńskiego*, tamże, 1994, nr 2 (69), s. 20–27.
50. *Archiwum Polskiej Akademii Nauk — Oddział w Poznaniu*, tamże, 1994, nr 3 (70), s. 112–115.
51. *Z korespondencji Wielkopolan. List Antoniego Hoffmana, z frontu zachodniego, do rodziców*, „Przegląd Wielkopolski”, 1994, nr 1–2 (25–26), s. 44–45.
52. *Heliodor Święcicki (1854–1923)*, „W drodze”, 1994, nr 11 (255) s. 97–99.
53. *Archiwum Polskiej Akademii Nauk — Oddział w Poznaniu*, „Kronika Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu”, 1994, nr 1 (1), s. 95–96.

54. *Z korespondencji Wielkopolan. List dra Romana Pollaka do żony Stanisławy, pisany podczas pobytu na stypendium naukowym w Rzymie w roku akademickim 1923/1924*, „Przegląd Wielkopolski”, 1994, nr 3–4 (27–28), s. 51–55.
55. *Z korespondencji Wielkopolan. List Edwarda hrabiego Raczyńskiego do Józefa Morawskiego z Kotowiecka*, tamże, 1995, nr 1–2 (29–30), s. 75–77.
56. Boniecki Tadeusz (współautor), *Archiwum Polskiej Akademii Nauk — Oddział w Poznaniu*, „Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Polskich — Oddział w Poznaniu”, 1995, nr 2 (9), s. 16–18.
57. *Z korespondencji Wielkopolan. List Jerzego Bandrowskiego do Stanisława Helsztyńskiego*, „Przegląd Wielkopolski”, 1995, nr 3–4 (31–32), s. 72–74.
58. Wrzosek Adam, *Dębki pod Żarnowcem — przedwojenny ośrodek wypoczynkowy dla profesorów i studentów Uniwersytetu Poznańskiego*, edycja, „Kronika Wielkopolski”, 1996, nr 1 (76), s. 91–96.
59. *Nieznane źródła do biografii Augusta Cieszkowskiego*, [w:] *August Cieszkowski. Wielkopolanin i Europejczyk*, materiały pokonferencyjne pod red. Barbary Goryńskiej-Bittner, Zygmunta Kaczmarka, Poznań 1996, s. 23–26.
60. *Ochrona zbiorów archiwalnych w Archiwum PAN — Oddział w Poznaniu*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 1996 [druk 1997], s. 35–38.
61. *Z korespondencji Wielkopolan. List Wawrzyńca Skorupki do brata Stanisława Helsztyńskiego*, „Przegląd Wielkopolski”, 1996 [druk 1997], nr 3–4 (35–36), s. 105–106.
62. *Bolesław Krysiwicz (1862–1932), lekarz pediatra i społecznik*, „Słowo Świętomarcińskie”, marzec–kwiecień 1997, nr 36 (cz. 1), s. 7–8; nr 37 (cz. 2), s. 7–8.
63. *Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu*, [w:] *Uczeni poznańscy*, Poznań 1997, s. [nlb.] 2–3.
64. *Uczeni poznańscy. Ze zbiorów Archiwum PAN*, „Kronika Wielkopolski”, 1997, nr 4 (83), s. 165–167.
65. *Jubileusz czterdziestolecia Oddziału Poznańskiego Archiwum PAN*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 1997, nr 38, s. 114–115.
66. *Uczeni poznańscy. Ze zbiorów Archiwum PAN*, tamże, 1997, nr 38, s. 117–120.

67. Sporakowski Grzegorz (współautor), *Zagrożone archiwum*, „Głos Wielkopolski”, 11–12 października 1997.
68. *Uczeni wielkopolscy. Portrety dokumentami malowane*, Krotoszyn 1998, s. 8.
69. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy kalifornijskie Lecha Trzeciakowskiego do profesora Witolda Jakóbczyka*, „Przegląd Wielkopolski”, 1998, nr 39–40, s. 44–48.
70. *Folklor Wielkopolski i Kujaw*, rec. książki J.W. Szulczewskiego *Pieśń bez końca*, pod red. Wojciecha Łysiaka, Poznań 1996 [wyd. 1997], ss. 445, „Kronika Wielkopolski”, 1998, nr 4 (87), s. 121–124.
71. Łapawa Władysław (współautor), *Nic dla siebie — wszystko dla parafii*, rec. książki Ligii i Bogdana Michalaków *Ksiądz Czesław Tuszyński*, Grodzisk-Poznań 1998, ss. 139 + 32 nlb., „Kronika Wielkopolski”, 1999, nr 2 (90), s. 121–123.
72. *Twórcy Uniwersytetu Poznańskiego*, folder wystawy, Poznań 1999, ss. 4.
73. *Twórcy Uniwersytetu w Poznaniu*, „Życie Uniwersyteckie”, 1999, nr 3 (71), s. 8, 19.
74. *Wystawa „Kontakty literackie polsko-szwedzkie w XIX–XX w.”*, „Winieta. Pismo Biblioteki Raczyńskich”, 1999, nr 5 (14), s. 2.
75. *Archiwum PAN Oddział w Poznaniu*, wstęp, podrozdziały oraz hasła: *Materiały towarzystw i innych instytucji naukowych, Akta Oddziału PAN i placówek PAN w Poznaniu, Archiwa osobiste uczonych polskich i innych osób, Franciszek Chłapowski, Stefan Tytus Dąbrowski, Janusz Deresiewicz, Jan Grochmalicki, Zdzisław Grot, Stanisław Helsztyński, Kazimierz Kaczmarczyk, Stanisław Kielich, Wojciech Kóćka, Aleksander Kozikowski, Zofia i Władysław Orliczowie, Jan Papiór, Antoni Peretiatkowicz, Roman Pollak, Edward Schechtel, Wiktor Schramm, Heliodor Świącicki, Stanisław Tokarz, Krystyna Tokarżówna, Stefan Vrtel-Wierczyński, Bohdan Winiarski, Adam Wrzosek, Zbigniew Zakrzewski, August Zierhoffer*, [w:] *Przewodnik po zasobie Archiwum PAN*, Warszawa 1999, s. 413–421, 425, 429, 431–432, 436–439, 444–445, 448–449, 451, 455–456, 465–469, 473–476, 483–485, 487–488, 490–491, 496–501.
76. *Z korespondencji Wielkopolan. List arcybiskupa metropolity poznańskiego Antoniego Baraniaka (1904–1977) do profesora dokto-*

- ra Józefa Kostrzewskiego (1885–1969), „Przegląd Wielkopolski”, 1999 [wyd. 2000], nr 3–4 (45–46), s. 66–68.
77. Kazimierz Ajdukiewicz (1890–1963). *Filozof, logik, metodolog nauk*, „Życie Uniwersyteckie”, 2000, nr 3 (83), s. 6–8.
78. *Kontakty literackie polsko-szwedzkie w XIX i XX w.*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2000, nr 41, s. 133–136.
79. *Profesor Janusz Ziółkowski (6 kwietnia 1924–5 kwietnia 2000). Naukowiec, polityk, romantyk*, „Przegląd Wielkopolski”, 2000, nr 1–2 (47–48), s. 5–19.
80. *Wielkopolscy członkowie Polskiej Akademii Nauk zmarli w latach 1952–1999: Kazimierz Ajdukiewicz, Stefan Aleksandrowicz, Stefan Barbacki, Stefan Białobok, Adolf Chybiński, Jan Czekanowski, Zygmunt Czubiński, Wiktor Dega, Felicjan Dembiński-Cieszkowski, Szczęsny Dettloff, Józef Janicki, Stanisław Kielich, Józef Władysław Kostrzewski, Stefan Kozarski, Alfons Leonard Krause, Władysław Kuraszkiwicz, Henryk Łowmiański, Witold Michalkiewicz, Zygmunt Moczarski, Leon Mroczkiewicz, Władysław Orlicz, Arkadiusz Piekara, Stanisław Prosiński, Wiktor Steffen, Jerzy Suszko, Szczepan Szчениowski, Olech Szczepski, Jerzy Topolski, Kazimierz Tymieniecki, Józef Witkowski, Zygmunt Wojciechowski, Ludwik Zabrocki, Piotr Zaremba, Zygmunt Ziemiński*, [w:] *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, pod red. Mirosława Dąbrowskiego, Danuty Gołaś, Andrzeja B. Legockiego, Anny Marciniak, Andrzeja Wójtowicza, Poznań 2000, s. 11–218.
81. *Bolesław Krysiwicz, lekarz pediatra i społecznik, prezes Naczelnej Rady Ludowej*, „Kronika Miasta Poznania”, 2001, nr 1, s. 151–158.
82. *Nauczyciele poznańscy wśród założycieli Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, tamże, 2001, nr 4, s. 283–302.
83. *Poczet wielkopolskich uczonych*, „Głos Wielkopolski”, 2001, nr 231, s. 8.
84. *Poznańscy lekarze — członkowie Polskiej Akademii Nauk*, „Kronika Miasta Poznania”, 2001, nr 1, s. 405–421.
85. *Z korespondencji Wielkopolan. List dyrektora okręgu poznańskiego Państwowych Nieruchomości Ziemskich inż. Wojciecha Sachary do administratorów majątków ziemskich w okręgu poznańskim z dnia 11 maja 1948 r.*, „Przegląd Wielkopolski”, 2000 [wyd. 2001], nr 3–4 (49–50), s. 127–131.

86. *Zbiory Stanisława Helsztyńskiego w Archiwum PAN w Poznaniu jako dokumentacja życia i twórczości profesora*, „Grabonoskie Zapiski Regionalne”, 1998 [wyd. 2001], nr 9, s. 13–22.
87. *Biografie Wielkopolan dwudziestego wieku*, rec. polemiczna książki *Wielkopoleanie XX wieku*, pod red. Andrzeja Gulczyńskiego, Poznań 2001, ss. 700, „Życie Uniwersyteckie”, 2002, nr 1 (105), s. 8–9.
88. *Profesor Roman Pollak (1886–1972). Badacz literatury staropolskiej, znawca romantyzmu, ambasador kultury polskiej we Włoszech*, tamże, 2002, nr 2 (106), s. 12–15.
89. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy błogosławionej Natalii Tułasiewiczówny (1906–1945) do profesora Romana Pollaka (1886–1972)*, „Przegląd Wielkopolski”, 2002, nr 1–2 (55–56), s. 85–89.
90. *Poczet wielkopolskich członków Polskiej Akademii Nauk*, pod red. Mirosława Dąbrowskiego, Danuty Gołaś, Andrzeja B. Legockiego, Anny Marciniak, Andrzeja Wójtowicza, Poznań 2000, ss. 289, rec., „Działalność Naukowa PAN”, 2002, nr 14, s. 149–150.
91. *Konferencja „Współczesne problemy archiwów instytucji naukowych”, Kraków 13–14 września 2001*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, 2001–2002, r. VIII/IX, s. 305–313.
92. *Tradycje lwowskiej szkoły matematycznej w badaniach prof. Władysława Orlicza (1903–1990)*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2002, nr 43, s. 140–151.
93. *Uniwersytet Poznański zapomniał o nadaniu doktoratu honorowego Marii Skłodowskiej-Curie?*, „Życie Uniwersyteckie”, 2002, nr 12 (116), s. 4–5.
94. *Z korespondencji Wielkopolan. List Zygmunta Cieszkowskiego do Klary Dembińskiej (zamieszkałej u Augusta Cieszkowskiego w Wierzenicy), opisujący polskie spotkania we Włoszech w 1877 r.*, „Przegląd Wielkopolski”, 2003, nr 1–2 (59–60), s. 69–71.
95. *Recepcja idei Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wielkopolsce*, „Miscellanea Historico-Archivistica”, 2002, t. XIV, s. 107–112.
96. *Dawne i nowe źródła do biografii kardynała Mieczysława Ledóchowskiego*, „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski”, 2003, t. I, s. 155–173.

97. *Kardynał Mieczysław Ledóchowski*, „Kronika Wielkopolski”, 2003, nr 2 (106), s. 170–173.
98. *Z korespondencji Wielkopolan. Niespodziewany finał XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich w Poznaniu w 1933 roku, opisany po pięćdziesięciu latach przez jednego z jego uczestników*, „Przegląd Wielkopolski”, 2003, nr 3–4 (61–62), s. 121–123.
99. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy Heliodora Święcickiego do Adama Wrzoska z kwietnia 1919 r.*, „Przegląd Wielkopolski”, 2004, nr 1–2 (63–64), s. 90–95.
100. *Heliodor Święcicki (1854–1923)*, [w:] *W hołdzie naszym antenatom. 85 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, pod red. Jerzego Laskowskiego, Grzegorza Łukomskiego, Poznań 2004, s. 63–80.
101. *Z korespondencji Wielkopolan. List arcybiskupa gnieźnieńskiego i poznańskiego Leona Przyłuskiego (1789–1865) do arcybiskupa warszawskiego Zygmunta Felińskiego (1822–1895)*, „Przegląd Wielkopolski”, 2004, nr 3 (65), s. 122–124.
102. Meissner Roman (współautor), *Heliodor Święcicki. 5 kwietnia 1919–12 października 1923*, [w:] *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, pod red. Tomasza Schramma, Anny Marciniak, Poznań 2004, s. 15–25.
103. *Kazimierz Ajdukiewicz 1 września 1948–30 września 1952*, [w:] tamże, s. 167–176.
104. *Janusz Ziółkowski 1 września 1981–26 stycznia 1982*, [w:] tamże, s. 229–239.
105. *Działalność naukowa prof. Bronisława Dembińskiego w Poznaniu w latach 1919–1939*, [w:] *Profesor Bronisław Dembiński (1858–1939) — wybitny historyk, polityk i działacz społeczny*, pod red. Włodzimierza Jastrzębskiego, Toruń 2004, s. 86–103.
106. *Das Posener Archiv der Polnischen Akademie der Wissenschaften*, „Jahrbuch Weichsel-Warthe“, 2005 [druk 2004], 51. Jahrgang, s. 169–175.
107. *Śremianin Heliodor Święcicki (1854–1923), lekarz i społecznik, historyk medycyny, współtwórca i pierwszy rektor Uniwersytetu Poznańskiego*, „Gazeta Śremska”, cz. 1, 2004, nr 7–8, s. 8–11; cz. 2, 2005, nr 1–2, s. 22–25.
108. *Dni Papieskie w Poznaniu*, „Życie Uniwersyteckie”, 2004, nr 10–11, s. 27.

109. *Z korespondencji Wielkopolan. Z korespondencji historyków Zdzisława Grota (1903–1984) i Gottholda Rhodego (1916–1990)*, „Przegląd Wielkopolski”, 2004, nr 4 (66), s. 69–76.
110. *Profesor Józef Witkowski (1892–1976), astronom odeski, krakowski i poznański*, „Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności”, 2005, t. VII, s. 257–283.
111. *Stanisława Przybyszewska (1901–1935)*, „IKS — Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny”, 2005, nr 8, s. 11.
112. *Stanisława Przybyszewska (1901–1935). Une enthousiaste de la Révolution française, [w:] Bienvenue a Poznań. Guide a travers la ville et ses environs*, Poznań 2005, s. 42–45.
113. *Stanisława Przybyszewska (1901–1935)*, „IKS — na lato”, 2005, nr 1 (14), s. 11–13.
114. *Śremianin Heliodor Świącicki (1854–1923), lekarz i społecznik, historyk medycyny, współtwórca i pierwszy rektor Uniwersytetu Poznańskiego*, cz. 2, „Gazeta Śremska”, 2005, nr 1/2, s. 22–25.
115. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy Andrzeja Wojtkowskiego (1891–1975) do Kazimierza Kaczmarczyka (1878–1966)*, „Przegląd Wielkopolski”, 2005, nr 3–4 (69–70), s. 91–100.
116. *Z korespondencji Wielkopolan. Listy nauczycielki Jana Pawła II do historyka poznańskiego. Fragmenty korespondencji Jadwigi Lewaj i profesora Kazimierza Kaczmarczyka (z lat 1946–1960)*, „Przegląd Wielkopolski”, 2005, nr 2 (68), s. 72–80.
117. *Pół wieku Archiwum PAN w Poznaniu*, „IKS — Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny”, 2006, nr 5, s. 34–35.

Jan Szajbel

Anna Marciniak
Poznań

WSPOMNIENIE O DOKTORZE JANIE SZAJBLU (1926–1973)

12 listopada 1973 roku zmarł w Poznaniu na atak serca doktor Jan Szajbel, ówczesny dyrektor Archiwum Państwowego Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego. Śmierć nastąpiła nagle, podczas zebrania pracowników Archiwum Państwowego, i zaskoczyła oraz zasmuciła całe środowisko naukowe Poznania.

Na zebraniu akurat zastanawiano się nad możliwościami poprawy warunków pracy i wynagrodzenia w archiwach, a nie były to czasy archiwom przyjazne. Nikt nie myślał jeszcze o drukach Rp-7, fundusze emerytalne nie istniały, nie mówiło się o odszkodowaniach za prace przymusowe na rzecz okupanta, a o zwrocie utraconych majątków czy tzw. mienia zabużańskiego nawet nie można było pomarzyć. Nikt wówczas nie snił nie tylko o zaglądaniu do akt służb specjalnych, lecz także o gromadzeniu tego rodzaju materiałów, spoczywających na ogół w archiwach bezpieki, do których wstępu nie było.

Archiwum Państwowe służyło w owych latach wąskiej grupie społeczeństwa, przede wszystkim uczonym, zarówno studentom, jak i ich profesorom, w tym historykom badającym dzieje Poznania i Wielkopolski, a także językoznawcom gromadzącym świadectwa dawnej polszczyzny. Pracownia Naukowa Archiwum PAN nie przeżywała takiego obciążenia jak w czasach dzisiejszych; poszukiwań (czyli kwerend) genealogicznych nikt nie prowadził, bo przyznawanie się do przodków po mieczu czy po kądzieli nie było w PRL-u mile widziane. Słowem, archiwa i ich pracownicy pozostawali nieco na uboczu, a ich żmudna i ważna praca nie była doceniana nie tylko przez ówczesnych decydentów, lecz i przez ogół społeczeństwa.

Jakże odmiennie wygląda obecnie pozycja tych instytucji oraz ich pracowników. Wzrost pozycji naukowej archiwów polskich oraz prestiżu naszego zawodu zawdzięczamy zwłaszcza gronu entuzjastów dopominających się nieustannie o właściwą rangę dla tych placówek i o odpowiednie uznanie dla ich pracowników. Do grona tych entuzjastów należał niewątpliwie doktor Jan Szajbel.

Jan Szajbel urodził się 19 września 1926 roku we wsi Bodzewko, powiat Gostyń. Był synem robotnika rolnego Tomasza i Joanny z domu

Mostowej. W roku 1939 ukończył szóstą klasę podstawowej szkoły w sąsiednim Bodzewie. W czasie okupacji, będąc piętnastoletnim chłopcem, zmuszony był podjąć pracę w rodzinnym Bodzewku jako robotnik rolny. W tym okresie nabawił się choroby reumatycznej, która z biegiem lat spowodowała ciężką chorobę serca. W styczniu 1946 roku rozpoczął naukę w gimnazjum w Gostyniu, w czerwcu 1948 roku zdał małą maturę. We wrześniu 1948 roku przeniósł się do Poznania. Kontynuował naukę w I Państwowym Liceum dla Dorosłych, gdzie w lutym 1950 roku otrzymał świadectwo dojrzałości. 1 marca 1950 roku rozpoczął pracę referenta socjalnego w Zarządzie Okręgu Związku Zawodowego Pracowników Rolnych w Poznaniu.

Jesienią 1950 roku rozpoczął studia historyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Studia I stopnia ukończył w 1953 roku i został zakwalifikowany na II stopień studiów, które ukończył z tytułem magistra historii w styczniu 1955 roku.

Pracę magisterską *Kwestia napoleońska w historiografii polskiej w latach 1900–1918* napisał pod kierunkiem wybitnego historyka profesora doktora Janusza Pajewskiego, z którym w latach następnych był bardzo związany i który nadzwyczaj życzliwie towarzyszył mu w jego dalszej drodze naukowej oraz zawodowej.

Jeszcze podczas studiów, 20 października 1951 roku, ożenił się z Krystyną Szymańską, córką Franciszka, znanego działacza Związku Zawodowego Robotników Rolnych. Mieli dwóch synów: Pawła (1952) i Wojciecha (1954). W roku 1954 rozpoczął pracę zawodową w podstawowej szkole w Obornikach. Po uzyskaniu magisterium, od lutego do czerwca 1955 roku, pracował jako nauczyciel w szkole ogólnokształcącej w Obornikach.

1 lipca 1955 roku został zatrudniony w Archiwum Państwowym w Poznaniu na stanowisku radcy do spraw archiwalnych. Dostyc szybko otrzymywał kolejne awanse w służbie archiwalnej: w październiku 1955 roku został młodszym archiwistą, w lipcu 1958 roku archiwistą, a w październiku tegoż roku starszym archiwistą. Pracował w ówczesnym Oddziale Akt Administracji Ogólnej, gdzie specjalizował się w opracowywaniu dokumentów urzędów szczebla powiatowego i gminnego, obejmujących okres od połowy XIX stulecia. Ponadto porządkował i inwentaryzował akta starostw powiatowych z okresu międzywojennego. Praca ta była bardzo trudna, zespoły akt, o dużej objętości, były na ogół w bardzo złym stanie, nadto często były wymieszane. Większość z nich stanowiły tzw. luzy, z których dopiero w trakcie opracowywania tworzono właściwe

jednostki archiwalne. Mimo tych trudności zdołał przygotować kilkanaście inwentarzy zespołów akt starostw powiatowych z okresu 1918–1939 oraz napisać wstęp do tych inwentarzy. Brał także udział w pracach związanych z nadzorem nad narastającym zasobem archiwalnym, które polegały na wizytowaniu składnic akt i archiwów zakładowych w poszczególnych instytucjach i zakładach pracy, nie tylko w samym Poznaniu, lecz także w całym ówczesnym województwie poznańskim.

W tym okresie był zaangażowany w pracę społeczną, którą zawsze lubił i do której miał wyjątkowe predyspozycje. Jeszcze podczas nauki w gimnazjum w Gostyniu należał do Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego. W czasie studiów na Uniwersytecie Poznańskim był członkiem Zrzeszenia Studentów Polskich. Podczas pracy w Archiwum Państwowym działał w Związku Zawodowym Pracowników Kultury i Sztuki, pełniąc funkcję przewodniczącego Rady Zakładowej. Bronił interesów pracowników, co doprowadziło do konfliktów z dyrekcją.

Jednocześnie nieco lepsze warunki pracy zaoferowane mu w nowo powstałym (od maja 1956 roku) Oddziale Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, którego organizatorem i pierwszym kierownikiem był historyk doc. dr Kazimierz Ślaski, człowiek wielkiej kultury i gołębiego serca, spowodowały podjęcie decyzji o przejściu Jana Szajbla z Archiwum Państwowego do Archiwum Polskiej Akademii Nauk. Początkowo były to prace zleczone, od 1 października 1959 roku pracował na pół etatu. 1 lutego 1960 roku mgr Jan Szajbel rozstał się z Archiwum Państwowym i został zatrudniony na pełnym etacie w Oddziale Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Pracował tam najpierw na etacie starszego asystenta, a od roku 1962, po egzaminie zdanym przed specjalną komisją PAN, na stanowisku tzw. dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej w stopniu adiunkta. Pomagał doc. Kazimierzowi Ślaskiemu we wszystkich pracach organizacyjnych i administracyjnych związanych z początkami działalności Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, z urządzeniem i wyposażaniem pierwszej siedziby Archiwum w Pałacu Działyńskich na Starym Rynku, z pozyskiwaniem cennych nabytków archiwalnych w postaci spuścizn rękopiśmiennych po uczonych wielkopolskich. Przeprowadzał także liczne kwerendy w innych archiwach, bibliotekach i muzeach Wielkopolski w poszukiwaniu materiałów źródłowych do dziejów nauki i techniki polskiej. Wynikiem tych poszukiwań było wpisanie wielu kart ze zbiorów poznańskich i wielkopolskich do *Inwentarza centralnego materiałów źródłowych do dziejów nauki i tech-*

niki polskiej, sporządzonego w siedzibie dyrekcji Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, w Pałacu Staszica, i do dzisiaj służącego pomocą wszystkim badaczom zajmującym się dziejami polskiej nauki.

W Archiwum Polskiej Akademii Nauk opracował i zinwentaryzował szereg spuścizn rękopiśmiennych po uczonych wielkopolskich, m.in.: materiały Antoniego Wróblewskiego (1881–1944), botanika i dendrologa, wieloletniego dyrektora Ogrodów Fundacji Kórnickiej; medyka doktora Ludwika Skubiszewskiego (1886–1957), profesora Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, ojca ministra Krzysztofa Skubiszewskiego; znanego historyka Stanisława Karwowskiego (1848–1917); profesora etnografii Uniwersytetu Poznańskiego Bożeny Stelmachowskiej (1889–1956); pedagoga i socjologa Andrzeja Niesiołowskiego (1899–1945). Uporządkował także bardzo obszerną i cenną spuściznę księdza Stanisława Kozierowskiego (1874–1949), onomastyka, genealoga i historyka, jednego z czterech organizatorów Uniwersytetu Poznańskiego w 1919 roku; zespół ten częściowo zinwentaryzował, a pracę dokończył mgr Jacek Latzke. Opracował także sporo krótkich życiorysów profesorów, których materiały były przejmowane lub kupowane przez poznańskie Archiwum PAN w latach sześćdziesiątych XX wieku. Wykonał nadto liczne spisy przejmowanych materiałów, z których obecnie korzystają zarówno sami pracownicy Archiwum PAN, jak i jego użytkownicy. Opiekował się również zbiorem mikrofilmów Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu, zawierającym kopie materiałów dotyczących historii nauki, pochodzących z wielu archiwów i bibliotek naukowych. Przypominam, że były to czasy bez kserografów, Internetu oraz łączności mejlowej, w których wgląd do mikrofilmów z materiałów przechowywanych poza Poznaniem znakomicie ułatwiał badaczom poszukiwania odpowiednich źródeł archiwalnych.

W styczniu 1964 roku, po odejściu doc. dra Kazimierza Ślaskiego do pracy w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk, Jan Szajbel został kierownikiem Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu i pełnił tę funkcję osiem lat, do 31 stycznia 1972 roku.

Pracę naukową rozpoczął Jan Szajbel w 1960 roku, po przejściu do pracy w Archiwum PAN, w którym zarówno kierownik poznańskiej filii doc. dr Kazimierz Ślaski, jak i dyrektor warszawskiej centrali prof. dr Zygmunt Kolankowski przywiązywali wielką wagę do zdobywania stopni naukowych przez swoich pracowników. Mgr Jan Szajbel zaangażował się wówczas badaniem dziejów emigracji polskiej w Niemczech. W roku 1962 został z ramienia PAN wysłany na dwumiesięczne stypen-

dium naukowe do Niemieckiej Republiki Demokratycznej, gdzie w archiwach Poczdamu i Merseburga zbierał materiały do pracy doktorskiej. 13 grudnia 1965 roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy *Działalność kulturalna wychodźstwa polskiego w Niemczech w latach 1890–1914*, przygotowanej na seminarium doktoranckim prof. dra Janusza Pajewskiego i obronionej przed Radą Wydziału Historyczno-Filozoficznego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na podstawie swoich badań ogłosił kilka obszernych artykułów: *Towarzystwa naukowe akademików polskich w Berlinie w latach 1818–1914* („Roczniki Historyczne”, 1970), *Życie społeczno-kulturalne emigracji polskiej w Niemczech w latach 1870–1914* („Kultura i Społeczeństwo”, 1971), *Ruchy migracyjne ludności polskiej w Niemczech w latach 1892–1913 w świetle statystyki Pruskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych* („Polska Klasa Robotnicza. Studia Historyczne”, 1972). Recenzował także nieliczne wówczas publikacje dotyczące dziejów emigracji polskiej, jak np. pracę Kazimierza Wajdy *Migracje ludności wiejskiej Pomorza Wschodniego w latach 1850–1914* („Przegląd Historyczny”, 1969). Przygotował i wygłosił kilka referatów dotyczących tematyki emigracyjnej, np. *Działalność kulturalna Feliksa Nowowiejskiego wśród emigracji polskiej w Berlinie* na sympozjum naukowym zorganizowanym w 1967 roku przez Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze” w Olsztynie z okazji 90. rocznicy urodzin Feliksa Nowowiejskiego. W 1969 roku brał udział w sesji popularnonaukowej na temat 100-lecia wychodźstwa polskiego w Westfalii-Nadrenii, zorganizowanej przez Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich, Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” oraz Instytut Zachodni w Poznaniu. Na sesję tę przygotował obszerny referat *Geneza, załączki organizacyjne oraz rozwój życia społeczno-kulturalnego migracji polskiej w Niemczech ze szczególnym uwzględnieniem ośrodka westfalsko-nadrenskiego w latach 1870–1914*. W roku 1970 przygotował i wygłosił odczyt w Oddziale Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie na temat emigracji mazurskiej w Niemczech przed I wojną światową.

Materiały do monografii o wychodźstwie polskim w Niemczech zbierał od roku 1968. Miała to być rozprawa habilitacyjna, przygotowywana w ramach prac tzw. Zespołu do Badań nad Dziejami Emigracji Polskiej w Niemczech, powołanego w roku 1970 przy Instytucie Historii UAM w Poznaniu, działającego pod kierunkiem prof. dra Zdzisława Grota.

W okresie pracy w Archiwum PAN współpracował także z Redakcją *Dziela wszystkich Oskara Kolberga* i przygotował z rękopisu (razem z Bo-

gusławem Linettem) t. 43. *Śląsk*, wydany w Krakowie w roku 1965. Prowadził również działalność popularyzującą zbiory Oddziału APAN w Poznaniu: w różnych czasopismach fachowych publikował artykuły o materiałach Antoniego Wróblewskiego („Rocznik Dendrologiczny”, 1968), Stanisława Karwowskiego („Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, 1968), Bożeny Stelmachowskiej („Lud”, 1971). Na łamach „Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk” opublikował trzy obszerne inwentarze spuścizn: Antoniego Wróblewskiego (1963, nr 6), Ludwika Skubiszewskiego (1964, nr 7) oraz Bożeny Stelmachowskiej (1970, nr 13). Przygotował nadto biogramy Edwarda Lubicz-Niezabitowskiego i Bożeny Stelmachowskiej do *Wielkopolskiego słownika biograficznego*, oparte na materiałach znajdujących się w Archiwum PAN. Uczestniczył w pracach redakcyjnych zarówno I jak i II wydania *Przewodnika po zespołach i zbiorach Archiwum PAN*.

W roku 1960 został członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego i w tej organizacji rozwinął najbardziej aktywną działalność. Już w roku 1963 został sekretarzem Rady Zakładowej ZNP przy placówkach PAN w Poznaniu. Funkcję tę pełnił rok. W roku 1964 został nadto członkiem Okręgowej Komisji Nauki przy Zarządzie Okręgu ZNP w Poznaniu. Od 1966 roku przez trzy kadencje pełnił funkcję przewodniczącego Rady Zakładowej ZNP przy placówkach PAN w Poznaniu. W tym samym 1966 roku został również sekretarzem Okręgowej Komisji Nauki przy Zarządzie Okręgu ZNP w Poznaniu, a na krajowym Zjeździe Delegatów ZNP wybrany został do Zarządu Sekcji Szkół Wyższych i Instytutów Naukowych przy Zarządzie Głównym ZNP. W roku 1967 został członkiem Prezydium Zarządu Okręgu ZNP w Poznaniu. W roku 1969 był ponownie wybrany do wszystkich wyżej wymienionych instancji związkowych ZNP i z tej racji brał udział w licznych sympozjach, konferencjach i naradach związkowych oraz środowiskowych w Poznaniu i Warszawie. Od 1965 roku był także członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a w latach 1969–1972 pełnił funkcję drugiego sekretarza Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR przy Placówkach PAN w Poznaniu.

Pełnił także społecznie ważne funkcje o charakterze administracyjnym w środowisku pracowników PAN w Poznaniu. Np. z upoważnienia dyrektora generalnego PAN kierował w latach 1967–1970 pracami Międzyzakładowej Komisji Mieszkaniowej przy Placówkach PAN w Poznaniu. Od roku 1969 zajmował się organizowaniem Studium Języków Obcych dla pracowników wszystkich placówek PAN w Poznaniu,

Borówcu oraz Kórniku koło Poznania. W ten sposób kontakty poznańskiej filii Archiwum PAN z placówkami PAN w Poznaniu i regionie przybrały po roku 1969 formę prawie codziennej współpracy.

W sposób naturalny środowisko to zaaprobowало ważną rolę, jaką spełnił dr Jan Szajbel jako jeden z inicjatorów konsolidacji placówek PAN w Poznaniu. 10 listopada 1970 roku, decyzją władz centralnych PAN, dr Jan Szajbel powołany został na sekretarza Zespołu Koordynacyjnego Placówek Naukowych PAN Regionu Poznańskiego. Zespół ten przez dwa lata prowadził prace przygotowawcze do posiedzenia wyjazdowego Prezydium PAN w Poznaniu oraz do powołania Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu.

W ramach tych prac, w latach 1970–1971, dr Szajbel przygotował obszernie opracowanie *Placówki naukowe PAN w Poznaniu i województwie poznańskim*, opublikowane najpierw w formie broszury *Materiały na wyjazdowe posiedzenie Prezydium PAN w Poznaniu* (Poznań 1971), a następnie — po nieznacznych modyfikacjach — jako obszerny artykuł w dwu kolejnych numerach „Kroniki Miasta Poznania” (1972, nr 4; 1973, nr 1). Po ukonstytuowaniu się władz Oddziału PAN w Poznaniu dr Jan Szajbel przestał pełnić funkcję sekretarza Zespołu Koordynacyjnego i przekazał wszystkie agendy oraz materiały nowo powołanemu Prezydium Oddziału PAN w Poznaniu na ręce ówczesnego pierwszego prezesa Oddziału PAN prof. dra Gerarda Labudy, a także sekretarza naukowego tegoż Prezydium prof. dra Macieja Wiewiórowskiego.

Jako były współorganizator Oddziału PAN w Poznaniu utrzymywał kontakty z jego władzami także po odejściu z pracy w Archiwum PAN do państwowej służby archiwalnej. Od ówczesnego naczelnego dyrektora archiwów państwowych dra Leona Chajna otrzymał w końcu 1971 roku propozycję objęcia stanowiska dyrektora Archiwum Państwowego Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego (bo tak brzmiała ówczesna nazwa Archiwum Państwowego), którą przyjął w początkach roku 1972, zostawiając od 1 lutego 1972 roku tymczasowo kierownictwo poznańskiej filii Archiwum PAN w rękach niżej podpisanej. Ta tymczasowość trwa.

Po przejściu, a właściwie po powrocie do państwowej służby archiwalnej, musiał przerwać prace społeczne w ZNP. Skoncentrował się wówczas na działalności w SAP, powołanym w roku 1965 m.in. przez prof. Zygmunta Kolankowskiego, dyrektora Archiwum PAN w Warszawie, w celu obrony interesów pracowników archiwów polskich oraz w celu podniesienia ich kwalifikacji zawodowych i naukowych, a także w celu

konsolidacji środowiska archiwistów pracujących w archiwach państwowych, zakładowych, uczelnianych, naukowych i kościelnych, którzy podlegali różnym instytucjom, władzom oraz resortom i którzy pragnęli „krzewienia poczucia solidarności zawodowej” (cytat ze *Statutu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich*, zatwierdzonego przez Urząd Spraw Wewnętrznych Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy 17 sierpnia 1964 roku).

W 1965 roku powstał świętujący obecnie swoje 40-lecie Oddział SAP w Poznaniu, w którym od roku 1966 dr Jan Szajbel pełnił funkcję sekretarza Zarządu. Od maja 1967 roku do roku 1969 był przewodniczącym Zarządu. Od roku 1970 aż do śmierci pozostawał członkiem Zarządu Oddziału SAP w Poznaniu. Nawet w okresie pełnienia licznych odpowiedzialnych funkcji w PAN i w ZNP dr Jan Szajbel zawsze udzielał się w Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich. Z ramienia SAP w roku 1969 był członkiem Komitetu Obchodów 100-lecia Archiwum Państwowego w Poznaniu. W lutym 1973 roku, już jako nowo mianowany dyrektor Archiwum Państwowego, został wytypowany na IV Krajowy Zjazd Delegatów SAP jako delegat Oddziału Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Na zjeździe tym, 21 lutego 1973 roku, został wybrany na członka Zarządu Głównego Stowarzyszenia, a po ukonstytuowaniu się tegoż Zarządu został jego wiceprzewodniczącym. Jeszcze w czerwcu 1973 roku, z poręczenia ówczesnego przewodniczącego Zarządu Głównego SAP prof. Zygmunta Kolankowskiego, przyjął kolejną funkcję — członka Komisji Archiwów Zakładowych SAP — i zobowiązał się do opracowania programu jej działania na lata 1973–1976. To była ostatnia praca społeczna, której podjął się dr Jan Szajbel tuż przed swoją nagłą śmiercią 12 listopada 1973 roku, która nastąpiła z pewnością w wyniku przepracowania.

Patrząc na obecną sytuację pracowników archiwów polskich, na liczne zastępy dobrze wykształconej młodzieży po studiach archiwalnych, historycznych i informatycznych, powinniśmy pamiętać o tych, którzy nie szczydzili swojego czasu i trudu dla podniesienia rangi naszego zawodu.

Joanna Arvaniti
Dorota Pietrzkwicz
Warszawa

**WYSTAWA JUBILEUSZOWA
STULECIE TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
WARSZAWSKIEGO
NA PODSTAWIE ZBIORÓW
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

Poczytna stołeczna gazeta „Kurier Warszawski” 12 grudnia 1920 roku odnotowała: „W dziedzicznej siedzibie nauki polskiej — w Pałacu Staszica — odbyło się wczoraj uroczyste doroczne zebranie. Piękną salę zebrań przybrano we wspaniałe dywany i kilimy, kryjąc nimi pozostałości wschodnie po przejściowych, za czasów niewoli Polski, gmachu tego posiadaczach. Dostojne a liczne grono osób zaproszonych przybyło, jak za zwyczaj, w strojach wieczorowych. Przed prezydyalnym stołem trzy fotele zajęli: Naczelnik Państwa Józef Piłsudski, Jego Eminencja książdz kardynał Aleksander Kakowski i marszałek pierwszego sejmu suwerennego Wojciech Trąmpczyński. Opodal zajęli fotele przedstawiciele duchowieństwa, wśród nich zaś poseł książdz arcybiskup Teodorowicz, książdz biskup Godlewski, książdz biskup Szelażek, kanonicy, liczni wojskowi z generałem Iwaszkiewiczem i generałem Jacyną, przedstawiciele zarządu miasta i organizacji naukowych zarówno polskich, jak zagranicznych, literatury, sztuki i prasy. Stół prezydyalny miał za tło ścianę zieleni cieplarnianej, pośród której ustawiono marmurowe popiersie fundatora gmachu, wielopomnego Stanisława Staszica”¹.

Osiemdziesiąt siedem lat później, 25 listopada 2007 roku, w niedzielę, w odświętnie udekorowanej Sali Lustrzanej domu Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk, a obecnie siedziby jego sukcesora — Towarzystwa Naukowego Warszawskiego — oraz kontynuatorki jego idei i tradycji — Polskiej Akademii Nauk — odbyła się wzruszająca uroczystość pod patronatem pani prezydent m.st. Warszawy Hanny Gronkiewicz-Waltz, upamiętniająca okrągły jubileusz powstania warszawskiego koła miłośników nauki i jego stuletnie dramatyczne losy, wpisujące się złotymi zgłoskami w dzieje Rzeczypospolitej. Podniosłą ceremonię poprzedziła sobotnia (24 listopada) msza święta za zmarłych

---

¹ „Kurier Warszawski”, 12 grudnia 1920, Materiały TNW, APAN, I-2, j. 304, k. 1.

i żyjących członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w kościele Wniebowzięcia NMP i św. Józefa Oblubieńca przy ulicy Krakowskie Przedmieście 52/54 oraz wspólne złożenie kwiatów na grobie drugiego prezesa Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk i fundatora jego siedziby, zacnego księdza Stanisława Wawrzyńca Staszica, pochowanego przy pokamedulskim kościele na warszawskich Bielanach, przy ulicy Dewajtis 3. Tego samego dnia, wieczorem, w czarownej scenerii Sali Balowej Pałacu Tyszkiewiczów-Potockich przy ulicy Krakowskie Przedmieście 32 prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego profesor Andrzej Paszewski wręczył dyplomy i medale nowo wybranym honorowym członkom TNW, a zgromadzeni na uroczystości szacowni goście wysłuchali wspaniałego koncertu fortepiano-wo-skrzypcowego *Sto lat mazurka polskiego*. Nadmieńmy, że niedzielną rocznicową konferencję naukową również uświetnił występ muzyczny, tym razem recital Chóru Kameralnego przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim, założonego w 2005 roku z inicjatywy byłych członków Chóru Akademickiego Uniwersytetu Warszawskiego — miłośników muzyki polifonicznej. Zespół pod artystycznym kierownictwem Zofii Sokołowskiej wykonał a cappella kilkanaście utworów kompozytorów polskich i obcych. Wśród dostojnych uczestników ceremonii w przepięknej Sali Lustrzanej zasiedli profesorowie wyższych uczelni, przedstawiciele władz miasta, reprezentanci nauki, kultury, sztuki i prasy. W czasie jubileuszowej sesji prelegenci od lat związani z Towarzystwem Naukowym Warszawskim: Kalina Bartnicka, Jerzy Duszyński, Roman Loth, Zdzisław Mikulski, Andrzej Paszewski, Jan Piskurewicz, Henryk Rutkowski, Andrzej Śródka, Leszek Zasztowt i Włodzimierz Zych mówili w swoich wystąpieniach o początkach TNW, podkreślali zasługi jego członków we wszystkich dziedzinach wiedzy oraz na polu upowszechniania osiągnięć polskiej nauki w kraju i na świecie. Moderatorem jubileuszowych uroczystości była doktor Hanna Krajewska, dyrektor Archiwum Polskiej Akademii Nauk.

Jednym z elementów tegorocznych rocznicowych uroczystości była bogata i urozmaicona wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*. Ta ciekawa okolicznościowa ekspozycja została przygotowana przez pracowników Archiwum Polskiej Akademii Nauk (Joanna Arvaniti, Dorota Pietrkiewicz — scenariusz, Tomasz Rudzki — współpraca naukowo-techniczna, Hanna Krajewska — opieka naukowa) w oparciu o zespół aktowy TNW przechowywany w APAN (około ośmiu i pół metra bieżącego historycznych papierów). Wybrane spośród archiwaliów

przechowywanych w naszej instytucji oryginalne unikatowe dokumenty, pochodzące ze Zbioru Fotografii APAN wizerunki prezesów, sekretarzy i członków TNW, a także medale znajdujące się w Zbiorze Medali Archiwum PAN oraz wydawnictwa zwarte i ciągłe TNW zostały podzielone i ułożone chronologicznie w trzydziestu antyramach oraz w szesnastu gablotach. Warto w tym miejscu przypomnieć, że Towarzystwo Naukowe Warszawskie związane było z poprzedzającymi jego powstanie czterema instytucjami: Towarzystwem Królewskim Warszawskim Przyjaciół Nauk (1800–1832), Szkołą Główną Warszawską (1862–1869), Akademią Umiejętności w Krakowie (1871–2007, od 1919 roku Polską Akademią Umiejętności) i Kasą im. Mianowskiego (1881–2007). Artykuł 1. *Statutu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego* z 1935 roku głosi: „Towarzystwo Naukowe Warszawskie, założone dnia 25 listopada 1907 roku, ma na celu rozwój i popieranie badań naukowych we wszystkich gałęziach wiedzy czystej i stosowanej, łącząc zamierzenia swoje z cennymi tradycjami Królewskiego Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk”². Data założenia TNW była wybrana nieprzypadkowo, bowiem prawie pół wieku wcześniej, ale tego samego listopadowego dnia, powołano do życia Szkołę Główną Warszawską, która wychowała i wykształciła kwiat starszych członków Towarzystwa. Profesor Bogdan Nawroczyński, dyrektor Biura TNW, powiedział: „Szkoła Główna była dla nich wielkim osobistym przeżyciem. Nie będąc instytucją tego rzędu co Towarzystwo Naukowe, była ona jednak Alma Mater, która wychowała jego członków. Toteż jej duch ożywił Towarzystwo w pierwszym okresie jego działalności”³. W artykule 30. *Ustawy Towarzystwa Naukowego Warszawskiego* z 1907 roku zastrzeżono, aby wszystkie kolejne uroczyste doroczne zebrania TNW odbywały się właśnie 25 listopada⁴. Natomiast współpraca warszawskich i krakowskich członków Akademii Umiejętności bezpośrednio poprzedziła powstanie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, gdyż to przecież dzięki nim, ich zaangażowaniu, uporowi i staraniom uwieńczonym sukcesem zawiązało się koło miłośników nauki w rosyjskim zaborze. Kazimierz Kostanecki, ówczesny prezes Polskiej Akademii Umiejętności, o której mówiono, że jest „prima inter pares”, powiedział podczas jubileuszu 25-lecia TNW: „Akademia Umiejętności i Towarzystwo Naukowe Warszawskie pracowa-

² *Statut Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, 1935, Materiały TNW, APAN, I–2, Dodatki, b.p.

³ Nawroczyński B., *Towarzystwo Naukowe Warszawskie. Materiały do jego dziejów w latach 1907–1950*, Warszawa 1950, s. 12.

⁴ *Ustawa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, 1907, Materiały TNW, APAN, I–2, j. 1, k. 19.

ły równolegle jako bratnie instytucje, nieraz ku wspólnym łącząc się naukowym przedsięwzięciom. Jesteśmy współzawodnikami, ale we współzawodnictwie nie ma miejsca ani na zazdrości, ani zawiści, każdy postęp, rozwój i osiągnięte wyniki odzywają się radosnym echem w bratniej instytucji, jest to współzawodnictwo najszlachetniejsze, bo przyświeca mu dążność do pomnożenia wspólnego nam skarbu, rozwoju nauki polskiej, która utrwala podwaliny bytu narodowego⁵. Natomiast Kasę im. Mianowskiego i Towarzystwo Naukowe Warszawskie, chociaż instytucje te różniły się zasadniczo ustawami, utworzyli ci sami ludzie, którzy wytyczyli im zbieżne cele oraz szlak w dążeniu do krzewienia nauki. „Kasa przez długi czas podtrzymywała działalność Towarzystwa, udzielając zasiłków na jego prace badawcze i wydawnictwa⁶. W ciekawej publikacji poświęconej tej szacownej instytucji rozwesela czytelników zabawny wierszyk anonimowego autora:

„Że ma brzuch niewyniosły i bez złota szaty,
Śmiał się raz z Domu Kasy Konstancin bogaty.
Śmieję się, ile krtań zniesie — Dom mu odpowie.
Ty masz złoto w brzuchu — a ja mam w głowie⁷.”

Dlatego też pierwsza plansza na wystawie poświęcona została propłacie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego — Towarzystwu Królewskiemu Warszawskiemu Przyjaciół Nauk. Zaprezentowane tu dokumenty należą do najstarszych i najcenniejszych papierów przechowywanych w Archiwum Polskiej Akademii Nauk, a to głównie za sprawą widniejących na pismach autografów luminarzy polskiej nauki i kultury początków dziewiętnastego wieku — Stanisława Staszica, Juliana Ursyn Niemcewicza, Samuela Bogumiła Lindego, Jana Śniadeckiego czy Adama Jerzego Czartoryskiego. Kolejne wprowadzające tablice okolicznościowej ekspozycji prezentują obiekty dotyczące trzech placówek naukowych — Akademii Umiejętności, Szkoły Głównej Warszawskiej i Kasy im. Mianowskiego, bo bez ich pomocy i starań Towarzystwo Naukowe Warszawskie prawdopodobnie nie powstałoby, a później nie przetrwałoby. W obrębie chronologicznie ułożonych archiwaliów starano

⁵ Przemówienie prezesa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego Wacława Sierpińskiego na uroczystym posiedzeniu TNW, 23 listopada 1947, Materiały TNW, APAN, I-2, Dodatki, protokół zdawczo-odbiorczy, b.p. Zob. też: Sprawozdanie z obchodu 25-lecia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, 1932, Materiały TNW, APAN, I-2, j. 5, k. 1.

⁶ Nawroczyński B., *Towarzystwo Naukowe Warszawskie...*, s. 14.

⁷ *Dom Kasy Mianowskiego nad Świdrem, pod Warszawą. Wspomnienia i rozmyślenia krajoznawcze napisał Nadświdranin*, Warszawa 1924, Biblioteka APAN, I-32.

się przedstawić dokumenty w układzie rzeczowym. Materiały posegregowano w taki sposób, aby mogły w lapidarnej formie, acz w miarę dokładnie, zaprezentować zagadnienia związane z siedzibami, wydziałami, komisjami, sekcjami, pracowniami czy wydawnictwami Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Scenarzystki chciały wydobyć z pożółkłych kart papieru osobowości TNW, prezentując ich wizerunki na fotografiach i przede wszystkim korespondencję zarówno urzędową, jak i prywatną. Planszę zarezerwowaną na archiwalia TNW z okresu 1954–1980, poprzedzoną tablicą prezentującą papiery związane z likwidacją Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, postanowieniami, decyzjami, opiniami jego ówczesnych władz, materiałami I Kongresu Nauki Polskiej oraz spisami zdawczo-odbiorczymi przekazania majątku i akt TNW Polskiej Akademii Nauk, wykorzystano na dokumenty PAN. Ten nowo powstały ośrodek pracy twórczej skupiał od 1952 roku koryfeuszy rodzimej nauki i reprezentował ją na arenie międzynarodowej. Ostatni okres Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1981–2007) przedstawiony został na jubileuszowym pokazie w oparciu o ekspozycje przechowywane w Archiwum Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a opis stanu TNW i przebiegu zdarzeń związanych z kołem miłośników nauki po 1981 roku oparty został głównie na osiągalnych w bibliotekach opracowaniach, ustnych relacjach współczesnych działaczy tego uczonego grona, a także na nielicznych zachowanych w APAN materiałach dotyczących TNW po reaktywacji, znajdujących się w spuściznach uczonych, których archiwalia przechowywane są na półkach magazynów naszej instytucji. Wszystkie tablice starano się opatrzyć tytułami, ciekawymi cytatami lub sentencjami. W gablotach zaś umieszczono księgi kasowe, sprawozdania, protokoły, pamiątkowe listy obecności, wydawnictwa i medale. Gabloty chronologicznie i tematycznie połączono z tablicami, aby umożliwić zwiedzającym w miarę łatwe i dokładne zapoznanie się z burzliwymi dziejami Towarzystwa Naukowego Warszawskiego na tle nie mniej burzliwych i dramatycznych losów kraju. Spośród ogromu przechowywanych w Archiwum Polskiej Akademii Nauk dokumentów dotyczących dziejów Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i jego chlubnej działalności na polu popularyzacji dorobku polskiej nauki autorki scenariusza wystawy, po wnikliwej i drobiazgowej analizie, wybrały około 460 najciekawszych, najbardziej reprezentatywnych i rzadko dotychczas upowszechnianych archiwaliów, których spis zamieszczony został w towarzyszącym wystawie okolicznościowym wydawnictwie. W ten sposób scenarzystki chciały wyeksponować losy warszawskiego uczonego grona, uka-

zując dokonania TNW od chwili narodzenia się jego idei do czasów nam współczesnych. Jednak na rocznicowym pokazie, ze względu na niewystarczającą powierzchnię wystawienniczą, zaprezentowano jedynie część wyselekcjonowanego materiału. Opisanemu powyżej pokazowi oryginalnych dokumentów towarzyszyła wystawa planszowa, składająca się z komputerowo opracowanych dziesięciu tablic, na których zaprezentowano skany najciekawszych, najcenniejszych i najbardziej znamienych materiałów ze zbioru Archiwum Polskiej Akademii Nauk i które będą w przyszłości pokazywane w różnych instytucjach i miastach w Polsce oraz za granicą. W kwietniu 2008 roku ekspozycja z tekstami przetłumaczonymi na język francuski została wystawiona w Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Paryżu. Dopełnieniem paryskich uroczystości była wizyta córki i syna profesora Wiktora Kemuli, pierwszego prezesa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego po jego reaktywacji w 1981 roku, którzy z niekrytym wzruszeniem przysłuchiwali się wygłaszanym referatom i przyglądali zgromadzonym na wystawie eksponatom.

Oddajmy na chwilę głos historii: „W grudniu roku 1903 profesorem Ulanowski i Sokołowski, bawiąc w naszym mieście, wypowiedzieli chęć zejścia się na wspólną pogadankę o sprawach naukowych z mieszkającymi w Warszawie stale członkami Akademii Umiejętności. Profesor Spasowicz użyczył gościnności współkolegom i proponowana pogadanka odbyła się u niego w dniu 21 grudnia. [...] przedstawiciele Akademii rzucili jeszcze inną myśl, a mianowicie zaproponowali, ażeby warszawscy członkowie Akademii, którzy z powodu zajęć na miejscu i utrudnionego wyjazdu za granicę rzadkimi bywali gośćmi na zwyczajnych akademickich posiedzeniach, zorganizowali się w osobne kółko, w którym by się koncentrował miejscowy ruch naukowy, które również służyłoby radą, pomocą i wskazówkami młodszym siłom, dążącym do pracy na polu naukowym. [...] Rzucona myśl niezwłocznie wykonaną została. Kółko ukonstytuowało się, powierzyszcy prezydencję Tadeuszowi Korzonowi; obowiązki sekretarza pełnił w nim pan Samuel Dickstein, zebrania zaś miesięczne odbywały się w mieszkaniu profesora Spasowicza. [...] Obrady prowadzone były w porozumieniu z samą Akademią za pośrednictwem korespondencji i osobiście ze strony Warszawy przez pana Korzона, który w maju roku 1904 jeździł do Krakowa, a ze strony Krakowa przez panów Bobrzyńskiego i Ulanowskiego, którzy w tym celu do Warszawy zjechali i byli obecni na jednym z ważniejszych posiedzeń kółka, odbytem w dniu 18 grudnia roku 1904. [...] Niemal jednocześnie z tym kierunek dotychczasowej wewnętrznej polityki w Rosji zaczął

się zmieniać, a przynajmniej zapowiedzią jego zmiany była nominacja księcia Mirskiego na ministra spraw wewnętrznych. Ci, którzy osobiście znali byli księcia Mirskiego, wypowiadali przypuszczenie, że kulturalne interesy Polaków mogą być w pewnej mierze uwzględnione, w szczególności zaś, że można będzie wyjednać zatwierdzenie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wskutek tego większość uczestników kółka powzięła myśl zorganizowania się w takie Towarzystwo na podstawie urzędowo zatwierdzonej ustawy. Za powodem profesora Spasowicza, nie tracąc czasu, napisano ustawę proponowanego Towarzystwa, dając w nim miejsce nie tylko ludziom pracującym na polu badań naukowych, ale i przedstawicielom społeczeństwa możliwym stanowiskiem i rozporządzającym środkami materialnymi. [...] Ale książę Mirski zbyt prędko ustąpił ze stanowiska i ustawa Towarzystwa Naukowego zginęła w toni zapomnienia. Nowe zabiegi o zatwierdzenie drugiej ustawy wszczęte być mogły dopiero po ogłoszeniu *Manifestu październikowego* i osobnego prawa o stowarzyszeniach i związkach społecznych. Ponieważ pierwotna redakcja ustawy, ze względu na dopuszczenie do Towarzystwa nienaukowych czynników, wywoływała protesty i opozycje na poufnych zebraniach przedstawicieli nauki i literatury, przeto nową ustawę zmieniono w tym kierunku, że na członków rzeczywistych przyjmowane są tylko osoby posiadające stopnie naukowe, jako też znane z prac w dziedzinie nauki lub literatury. Ustawa podana została do zatwierdzenia w listopadzie zeszłego roku⁸. Założycielami TNW, którzy podpisali tylko pierwszą redakcję dokumentu, byli: Antoni Bialecki, Władysław Gosiewski, Karol Jurkiewicz, Jan Kowalczyk i Władysław Smoleński. Natomiast drugą, zatwierdzoną przez władze wersję omawianego aktu prawnego TNW parafowali: Ignacy Baranowski, Ignacy Chrzanowski, Samuel Dickstein, Teodor Dydyński, Władysław Holewiński, Henryk Hoyer, Aleksander Walerian Jabłonowski, Adam Antoni Kryński i Teodor Wierzbowski⁹. Członkami kooptowanymi TNW, wymieniając w porządku alfabetycznym, byli: Karol Appel, Władysław Biegański, Wiktor Biernacki, Józef Bogucki, Bronisław Chlebowski, ksiądz Stanisław Chodyński, Stanisław Ciszewski, Zdzisław Dmochowski, Karol Dunin, Józef Eismond, Władysław Grabski, Władysław Janowski, Jan Karol Kochanowski, Gabriel Korbut, Tadeusz Korzon, Julian Kosiński, Adam

⁸ Sprawozdanie z historii założenia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i z czynności członków założycieli jego po dzień 20 czerwca roku 1907, Materiały TNW, APAN, I-2, j. 1, k. 66-78.

⁹ Lista członków założycieli TNW, 24 maja 1907, Materiały TNW, APAN, I-2, j. 1, k. 45 v.

ordynat hrabia Krasiński, Aleksander Kraushar, Leon Kryński, Feliks Kucharzewski, Jan Lewiński, Jan Tadeusz książę Lubomirski, Ignacy Matuszewski, Edward Przewoński, Henryk Sienkiewicz, Jan Sosnowski, Adolf Suligowski, Jan Tur, Zygmunt Weyberg, Witold Załęski¹⁰. Pierwszym prezesem TNW został historyk, geograf, etnograf i wydawca źródeł, również pierwszy przewodniczący powstałego rok wcześniej Towarzystwa Miłośników Historii, profesor Aleksander Jabłonowski, wiceprezesem Samuel Dickstein, skarbnikiem Feliks Kucharzewski, a stanowisko sekretarza wakowało. Członkami nowo powstałego Zarządu TNW natomiast mianowano: Jana Karola Kochanowskiego, Jana Lewińskiego i Sławomira Miklaszewskiego, zaś redaktorem wydawnictw naukowych koła Józefa Eismonda. Zebranie organizacyjne Towarzystwa odbyło się 20 czerwca 1907 roku, wtedy to członkowie TNW podzielili się na trzy wydziały: Wydział I Językoznawstwa i Literatury, Wydział II Nauk Antropologicznych, Społecznych, Historii i Filozofii, Wydział III Nauk Matematycznych i Przyrodniczych. Warto w tym miejscu przypomnieć, że od roku 1929 Wydział I nosił nazwę Wydział Językoznawstwa i Historii Literatury, od 1928 roku Wydział II nazywał się Wydział Nauk Historycznych, Społecznych i Filozoficznych, a Wydział III został w 1928 roku podzielony na Wydział Nauk Matematyczno-Fizycznych i Wydział Nauk Biologicznych. Po reorganizacji Towarzystwa w roku 1930 przyjęty został nowy *Statut Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*: TNW otrzymało pięć wydziałów; do dotychczasowych dołączono Wydział Nauk Technicznych (przekształcony w 1951 roku w Wydział VI), a także trzy sekcje: Sekcję Nauk Lekarskich przy Wydziale III (przekształconą w 1951 roku w Wydział V Nauk Lekarskich), Sekcję Nauk Rolniczych przy Wydziale V oraz Sekcję Nauk Prawniczych i Ekonomicznych przy Wydziale I.

Wacław Sierpiński, wieloletni wiceprezes, a potem prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, powiedział: „Założyciele Towarzystwa Naukowego Warszawskiego mierzyli siły na zamiary, nie zamiar według sił. Na początku nie było nic, Towarzystwo powstało, nie mając ani lokalu, ani grosza w kasie. Wielu członków nie wierzyło, aby w tych warunkach można było coś zdziałać. A jednak”¹¹. W związku z brakiem odpowiedniej własnej siedziby pierwsze posiedzenia koła odbywały się w niewielkim prywatnym mieszkaniu, wynajętym kolegom przez profesora Ignacego Baranowskiego i składającym się z trzech umeblowa-

¹⁰ Tamże.

¹¹ Nawroczyński B., *Towarzystwo Naukowe Warszawskie...*, s. 21.

nych pokoi. Kiedy, czytając tekst z pożółkłych kart starych dokumentów, zapoznajemy się ze szczegółowym opisem mebli i sprzętów w profesorskim mieszkaniu przy Krakowskim Przedmieściu 7, możemy łatwo wyobrazić sobie, jak skromnie rozpoczynało swą chlubną działalność to tak bardzo zasłużone dla nauki polskiej stowarzyszenie. W przedpokoju była: „1) umywalnia z przyrządami do mycia, 2) dwie ławki ogrodowe i kołki w ścianie na wierzchnie ubrania, 3) wieszadło stojące, 4) dwie żelazne podstawki na laski i parasole, 5) lampa zawieszona na ścianie”¹². Tymczasem 25 marca 1911 roku hrabia Józef Mikołaj Potocki ofiarował czcigodnemu gronu warszawskich uczonych nabyty przez siebie specjalnie w tym celu trzypiętrowy dom przy ulicy Kaliksta 8 (później Śniadeckich). Gmach został gruntownie przerobiony i przystosowany do potrzeb Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Po pierwszej wojnie światowej TNW odzyskało dom Towarzystwa Przyjaciół Nauk przy ulicy Nowy Świat. Memoriał do Sejmu w sprawie przyznania Pałacu Staszica na własność TNW wygotował członek rzeczywisty Towarzystwa Aleksander Kraushar, prawnik, historyk, publicysta, poeta, działacz kulturalno-oświatowy. Napisał: „Przesyłając przy niniejszym zamówiony memoriał, którego zasady starałem się usprawiedliwić dowodami historycznymi i prawnymi, wyrażam życzenie, aby one znalazły w miarodajnych sferach należyte uwzględnienie i utworowały drogę do oddania Towarzystwu naszemu gmachu Staszica”¹³. W oparciu o wspomnianą notę mecenasa Kraushara profesor dr Ignacy Łyskowski sporządził opinię prawną, która kończyła się następującym wnioskiem: „Wobec tego wszystkiego należy: za właściciela gmachu Staszica w Warszawie przy Krakowskim Przedmieściu oraz przyległej kamienicy od frontu ulicy Nowy Świat (wykaz hipoteczny nieruchomości w Warszawie nr 1320, 1321, 1319) uznać Towarzystwo Naukowe Warszawskie”¹⁴. W ten sposób ziściło się życzenie poczciwego pilanina, gdyż w przechowywanych w Archiwum Polskiej Akademii Nauk dokumentach TNW czytamy: „Na początku ubiegłego stulecia książd Stanisław Staszic przeznaczył domy na Kanoniah (nr hipoteczny 86–88), których był właścicielem, jako dar wieczysty «na miejsce zebrań mężów nauki, oddających się badaniom języka ojczystego, literatury, historii oraz doskonaleniu umiejętności przyrodniczych, filozoficznych i matematycznych», a powstałe wówczas

¹² Umowa o lokal umeblowany użyczony Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu przez profesora doktora Ignacego Baranowskiego, 1907, 1908, 1909, 1910, Materiały TNW, APAN, I–2, j. 1, k. 94–95.

¹³ List Aleksandra Kraushara do Zarządu TNW, 1919, tamże, k. 52.

¹⁴ Opinia prawna profesora dra Ignacego Łyskowskiego, 1919, tamże, k. 61.

Towarzystwo Królewsko-Warszawskie Przyjaciół Nauk zapisane zostało jako właściciel powyższych domów w księdze hipotecznej¹⁵.

Bogdan Nawroczyński powiedział w 1950 roku: „Historia Towarzystwa nie jest długa — obejmuje zaledwie 43 lata. A jednak jak wiele w niej treści! Były one nie lada próbami spoistości Towarzystwa, zapału i siły woli jego członków. Z tych prób Towarzystwo Naukowe Warszawskie wyszło zwycięsko¹⁶. Minęło od tej pory ponad 50 lat. Przez cały burzliwy okres swojej działalności Towarzystwo Naukowe Warszawskie kierowane było przez najznamienitszych przedstawicieli nauki polskiej, przewodniczyli mu bowiem uczeni tej miary, co: Aleksander Jabłonowski (1907–1913), Teodor Dydyński (1913–1916), Bronisław Chlebowski (1916–1918), Jan Karol Kochanowski (1918–1925), Kazimierz Żorawski (1925–1931), Waław Sierpiński (1931–1952), Wiktor Kemula (1981–1985), Aleksander Gieysztor (1986–1992), Bolesław Górnicki (1992–1995), Witold Rudowski (1995–2001), Andrzej Paszewski (2001–2007), zastępowali prezesów natomiast nie mniej dostojni naukowcy, a w ich liczbie: Samuel Dickstein (1907–1910), Zdzisław Dmochowski (1910–1912), Władysław Janowski (1912–1913), Leon Kryński (1913–1925), Waław Sierpiński (1925–1931), Tadeusz Brzeski (1931–1937), Władysław Tatarkiewicz (1937–1946), Włodzimierz Antoniewicz (1946–1949), Kazimierz Kuratowski (1949–1952), Piotr Biegański (1982–1986), Bolesław Górnicki (1986–1992), Tadeusz Dzierżykray-Rogalski (1992–1995), Andrzej Paszewski (1995–2001), Osman Achmatowicz (2001–2003), Adam Hulaniecki (2003–2007), a zaszczytną funkcję sekretarza TNW (od 1935 roku sekretarza generalnego) sprawowali od początku istnienia do czasów dzisiejszych: Adolf Suligowski (1907–1908), Franciszek Pułaski (1909–1916; 1918–1919; 1925), Stefan Marian Jakowski (1916–1918), Kazimierz Stołyhwo (1919–1924), Stanisław Szober (1924–1928), Edward Loth (1928–1935), Stefan Mazurkiewicz (1935–1945), Julian Krzyżanowski (1946–1949), Kazimierz Michałowski (1949–1952), Piotr Strebeyko (1982–1986), Stanisław Mischczak (1986–1992), Jerzy Dobrzycki (1992–1995), Ewa Rzetelska-Feleszko (1995–2003), Jacek Jadacki (2003–2007). W ciągu wszystkich tych lat TNW prowadziło ożywioną działalność naukową, której odzwierciedleniem stały się sprawozdania z posiedzeń wydziałów, liczne wydawnictwa i osiągnięcia instytutów badawczych.

¹⁵ Sprawa odbudowy Gmachu Staszica, 1918–1919, Materiały TNW, APAN, I–2, j. 173, k. 75.

¹⁶ Nawroczyński B., *Towarzystwo Naukowe Warszawskie...*, s. 111.

O poziomie prac TNW dobitnie świadczą już same nazwiska członków, do których zaszczytnego grona należeli wśród wielu innych: Stefan Banach, Benedykt Dybowski, Władysław Grabski, Marceli Handelsman, Stanisław Herbst, Ludwik Hirszfeld, Tadeusz Kotarbiński, Julian Krzyżanowski, Jan Parandowski, Maria Skłodowska-Curie, Władysław Tatarkiewicz, Ludwik Wertenstein, Mieczysław Wolfke — uczeni znani i cenieni nie tylko w Polsce, lecz także w Europie i na świecie. Obok nich wymienić się godzi jednego z założycieli TNW, polskiego noblistę w dziedzinie literatury w 1905 roku Henryka Sienkiewicza, a także pisarkę Marię Dąbrowską czy poetę Leopolda Staffa.

Z chwilą przystąpienia przez I Kongres Nauki Polskiej do pracy nad reorganizacją struktury nauki TNW przedstawiło własny projekt utworzenia Polskiej Akademii Nauk. Warto w tym miejscu przypomnieć, że pomysł powołania w Warszawie Akademii Nauk, włączającej wszystkie instytucje akademickie w Polsce, wyszedł już w 1929 roku od członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i działaczy Akademii Nauk Technicznych. Wniosek ten jednak nie uzyskał większości kwalifikowanej na Zebraniu Ogólnym TNW w listopadzie 1929 roku. Tymczasem w styczniu 1951 roku Zarząd TNW powołał Komisję do spraw Organizacji Nauki w Polsce, która po odbyciu trzech posiedzeń opracowała projekt organizacji Polskiej Akademii Nauk. W projekcie tym czytamy: „W poczuciu odpowiedzialności wobec społeczeństwa i w zrozumieniu roli Towarzystwa jako najwyższej instytucji naukowej stolicy TNW postanowiło wziąć czynny udział w pracy o historycznej dla nauki polskiej doniosłości: w pracy nad zorganizowaniem Polskiej Akademii Nauk. Zebranie Ogólne TNW [...] wyraża przekonanie, że powstająca w oparciu o całość dorobku polskich instytucji naukowych, a przede wszystkim na podstawie Polskiej Akademii Umiejętności i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Polska Akademia Nauk, spadkobierczyni najszczytniejszych tradycji nauki polskiej, dbać będzie o jak najbardziej wszechstronny rozwój nauki i o jak najkorzystniejsze dla kraju powiązanie jej z życiem narodu i państwa. Uznając, że w konsekwencji tego stanowiska Towarzystwo Naukowe Warszawskie winno przekazać Polskiej Akademii Nauk całkowity swój dorobek, zasadnicze cele, dla których zostało powołane i którym przez dziesiątki lat służyło, wszystkie swe placówki naukowe i cały swój majątek — a tym samym zakończyć swą działalność w charakterze samodzielnej instytucji naukowej — Walne Zgromadzenie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego wyraża głęboką wiarę, że w nowej organizacji nauki ośrodki pracy naukowej przekazane Polskiej

Akademii Nauk znajdują szczególnie korzystne warunki rozwoju, a członkowie i pracownicy Towarzystwa Naukowego Warszawskiego będą mieli możliwość kontynuowania w ramach działalności Polskiej Akademii Nauk jak najwydatniejszej pracy dla dobra nauki i państwa¹⁷.

Pierwsze zebranie dawnych członków TNW odbyło się 23 listopada 1980 roku, a więc dopiero po prawie trzydziestu latach, w mieszkaniu profesora Piotra Kubikowskiego w 180. rocznicę powstania Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Na zebraniu obecni byli profesorowie: Stanisław Feliksiak (Wydział IV), Aleksander Gieysztor (Wydział II), Tadeusz Gorczyński (Wydział IV), Wiktor Kemula (Wydział III), Piotr Kubikowski (Wydział V), Franciszek Krzysik (Sekcja Nauk Rolniczych Wydziału VI), Stanisław Skorupka (Wydział I), Piotr Strebeyko (Wydział IV). „W półtoragodzinnej dyskusji zebrani wyrazili opinię, że reaktywowanie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego jest potrzebne, lecz w formie nieco zmienionej. Trzeba zrezygnować z prowadzenia instytutów badawczych, ograniczając działalność do zebrań naukowych i wydawnictw. Profesor Aleksander Gieysztor zaproponował, żeby Towarzystwo Naukowe Warszawskie było korporacją uczonych, która będzie rozwijała naukową działalność odczytową i wydawniczą, obejmującą szeroką problematykę międzydiscyplinarną, której nie prowadzi Polska Akademia Nauk¹⁸. Przypomnimy, że z ogólnej liczby 345 członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w roku 1952 pozostało przy życiu w 1980 roku zaledwie 72, a w ich liczbie 29 członków zwyczajnych i 43 korespondentów. Tymczasowy Zarząd TNW z wybitnym polskim chemikiem Wiktorem Kemulą na czele wybrany został 6 maja 1981 roku. Oficjalnej rejestracji TNW dokonano 4 grudnia 1981 roku, a pierwszą siedzibą reaktywowanego Towarzystwa stał się gabinet profesora Tadeusza Kotarbińskiego w Pałacu Staszica. W chwili obecnej TNW liczy około 400 członków i składa się z sześciu wydziałów.

Warto przytoczyć w tym miejscu słowa profesora Wacława Sierpińskiego, który powiedział: „Nie wdając się w ocenę działalności Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, musimy stwierdzić, że przypadła ona na okres bardzo ciężki. Zrodzone w niewoli, Towarzystwo nasze przetrwało dwie wojny światowe i ciężkie lata po każdej z tych wojen. Przyszły historyk odpowie na pytanie, czy zarządy naszego Towarzystwa i jego członkowie uczynili wszystko, co było w ich mocy w warunkach,

¹⁷ Likwidacja TNW, 1952, Materiały TNW, APAN, I-2, j. 301, k. 30.

¹⁸ Protokół 1. zebrania dawnych członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, 1980, Materiały Janusza Groszkowskiego, APAN, III-265, j. 47, k. 38.

w jakich działali, aby zapewnić nauce polskiej jak najpełniejszy rozwój. Wydaje mi się jednak, że tej 44-letniej historii nie będziemy się wstydzili¹⁹. Rzeczywiście, członkowie tego niezwykle zasłużonego dla Polski gremium mogą być dumni ze swojej działalności na niwie krzewienia i upowszechniania wiedzy. Przedstawiciele warszawskiego koła uczonych zawsze służyli czystej, rzetelnej nauce, która — szczególnie w dzisiejszych czasach — może być udziałem nas wszystkich, trwale wpisując się w umysły i serca entuzjastów. Tak pojmowana nauka nie zna granic ani czasu, ani przestrzeni.

Dostojni profesorowie zrzeszeni w Towarzystwie Naukowym Warszawskim, stale podnoszący prestiż Polski na arenie międzynarodowej dzięki swym osiągnięciom naukowym oraz nieposzlakowanej postawie moralnej, nigdy nie zapomnieli słów pierwszego prezesa Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk Jana Chrzyciela Albertrandiego, który powiedział: „Nie zmieniło się i drga jeszcze w piersiach waszych to serce, ojczyźnie najpierwej żyjące, a nigdy nieumierające: a to serce nie pozwoli, aby w zupełną niepamięć iść miała ta ojczyzna, aby jej pamiętki zagładzone były, aby jej imię hańbą okryte zostało”²⁰.

Chór Kameralny przy TNW podczas uroczystości otwarcia wystawy *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Paryż, kwiecień 2008, fot. J. Arvaniti

¹⁹ Przemówienie prezesa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego Wacława Sierpińskiego na uroczystym posiedzeniu TNW, 1951, Materiały TNW, APAN, 1–2, Dodatki, b.p.

²⁰ Kraushar A., *Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk 1800–1832. Księga I Czasy Pruskie 1800–1807*, Kraków-Warszawa 1900, s. 146.

Wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*,
Warszawa, listopad 2007, fot. M. Kaliszczuk-Donaj

Wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Warszawa,
listopad 2007, fot. M. Kaliszczuk-Donaj

Wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Warszawa, listopad 2007, fot. M. Kaliszczuk-Donaj

Wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Warszawa, listopad 2007, fot. M. Kaliszczuk-Donaj

Wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Paryż, kwiecień 2008, fot. J. Arvaniti

Wystawa *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Paryż, kwiecień 2008, fot. J. Arvaniti

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ARCHIWUM PAN W 2006 ROKU

PODSTAWOWE DANE O ARCHIWUM

Archiwum ma swoje oddziały w Poznaniu oraz w Katowicach z siedzibą w Wodzisławiu Śląskim. Archiwum posiada zasób historyczny powierzony. Obecnie Archiwum dysponuje 25 etatami.

Zatrudniano 30 osób, w tym w Warszawie 23 (9 w niepełnym wymiarze godzin), w Poznaniu 5 (4 w niepełnym wymiarze), w Wodzisławiu Śląskim 2 (1 w niepełnym wymiarze).

Większość stanowią pracownicy zajmujący się merytoryczną działalnością archiwalną. Zatrudniano 1 pracownika naukowego, 3 starszych kustoszy, 1 kustosza, 7 adiunktów archiwalnych, 2 starszych dokumentalistów, 1 starszego archiwistę, 2 archiwistów, 1 starszego asystenta archiwalnego, 2 konserwatorów, 4 młodszych archiwistów, 1 bibliotekarza, 1 samodzielnego referenta, główną księgową, starszego księgowego-kasjera oraz sprzątaczkę; 27 osób ma wykształcenie wyższe, w tym 4 osoby stopień doktora.

Z pracy w Archiwum PAN odeszli z różnych przyczyn: Agata Wójcik (31.05.2006), Anna Marciniak (30.06.2006), Małgorzata Kraszewska (31.08.2006), Arkadiusz Roszkowski (31.12.2006). Zatrudniony został Piotr Deloch (1.06.2006).

Rada Naukowa Archiwum Polskiej Akademii Nauk pod przewodnictwem prof. dra hab. Ryszarda W. Wołoszyńskiego zebrała się na posiedzeniu 30 marca 2006 roku. Omówiono sprawozdanie z prac wykonanych w roku 2005 i zaprezentowano plany na rok bieżący. Członkowie Rady Naukowej wyrazili nadzieję, że tempo pracy, jej poziom i aktywność zawodowa pracowników nie ulegną osłabieniu w latach kolejnych.

Posiedzenie Kolegium Dyrekcji odbyło się tego samego dnia. Omawiano sprawy bieżące oraz problemy działalności organizacyjnej i merytorycznej Archiwum. W spotkaniu udział wzięli kierownicy oddziałów oraz przedstawiciele Archiwum PAN.

W sierpniu Pracownia Naukowa Archiwum PAN była zamknięta dla czytelników. Czas ten wykorzystany został na przeprowadzenie generalnego remontu większości pomieszczeń zajmowanych przez Archiwum. Głównym celem remontu było stworzenie czytelnikom i pracownikom

lepszych warunków pracy. Nowa Pracownia Naukowa umieszczona została na antresoli w sali 01, w miejsce dotychczasowego magazynu wydawnictw ciągłych. Dzięki temu udało się zyskać oddzielne, niezależne wejście do czytelnicy, poprawić warunki pracy (oświetlenie, media) i zainstalować więcej stanowisk dla czytelników. Wydzielono część służbową, gdzie znalazł się punkt reprografii i miejsce na przechowywanie zamówionych przez czytelników materiałów. Większość czasopism umieszczona została w pozyskanym magazynie miejscowym.

Sala 01 wyposażona została w nowe regały, na których ustawiono księgozbiór podręczny i najczęściej używane czasopisma. Zainstalowane w niej metalowe regały jezdne służą krótkotrwałemu przechowywaniu dokumentów przywiezionych na zamówienie czytelników z magazynu terenowego oraz są użytkowane przez pracowników Archiwum do celów bieżących. Prace pomocnicze, przygotowujące do remontu i wykonywane po jego zakończeniu, polegające na porządkowaniu, przenoszeniu i właściwym ustawieniu czasopism, książek, akt i mebli, musiały zostać wykonane jak najszybciej, co oderwało na pewien czas pracowników od zwykłych, archiwalnych zadań.

Stan zasobu

Do Archiwum PAN wpłynęło łącznie 70,86 m.b. akt, wybrakowano 8,30 m.b. dokumentacji niearchiwalnej. W Warszawie wpłynęło 17,68 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego i 48,50 m.b. materiałów pochodzenia instytucjonalnego. Stan zasobu Oddziału w Poznaniu powiększył się o 4,68 m.b. Zasób Oddziału w Wodzisławiu Śląskim nie zmienił się. Ogólny stan zasobu wynosi obecnie 2274,11 m.b., z tego w Warszawie znajduje się 1839,47 m.b., w Poznaniu 369,59 m.b., w Wodzisławiu Śląskim 65,05 m.b.

Wykaz nabytków zawiera załącznik nr 1.

Komisja Metodyczna pod przewodnictwem dr Hanny Szymczyk odbyła pięć posiedzeń. Członkowie Komisji omówili cztery inwentarze, zatwierdzili dwanaście, opracowano uwagi do piętnastu inwentarzy pochodzących z Warszawy i oddziałów.

Komisja Oceny Zakupów nie obradowała.

Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji zaopiniowała pozytywnie wnioski na wybrakowanie ok. 321 m.b. dokumentacji niearchiwalnej w placówkach PAN.

Komisja Opiniowania Normatywów konsultowała i zaopiniowała instrukcje kancelaryjne, rzeczowe wykazy akt i instrukcje organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego 13 placówek PAN.

Zbiór fotografii wzbogacił się o 973 fotografie i negatywy oraz 8 płyt CD i liczy obecnie 30093 sztuk oraz 21 płyt CD.

Stan zbiorów mikrofilmowych powiększył się o 175 klatek i wynosi obecnie 129047 klatek mikrofilmów negatywowych i 3225478 klatek mikrofilmów pozytywowych. Zbiór medali powiększył się o 1 i liczy 1053 sztuki.

Księgozbiór w Warszawie powiększył się o 80 woluminów wydawnictw zwartych i 42 woluminy czasopism, w Poznaniu o 37 woluminów wydawnictw zwartych i 97 czasopism. Łącznie w Warszawie i oddziałach znajduje się 13639 woluminów druków zwartych i 12156 woluminów wydawnictw ciągłych.

ARCHIWUM PAN W WARSZAWIE

1. Naukowo-archiwalne opracowanie zasobu

Prowadzono prace porządkowe w archiwaliach pochodzenia urzędowego i prywatnego. Do Komisji Metodycznej wpłynęły zakończone inwentarze spuścizn: Piotra Bańkowskiego, Leona Białkowskiego, Karola Bohdanowicza, Stefana Kopcia, Jana Oki, Władysława Pniewskiego i Kazimierza Twardowskiego. Kontynuowano wcześniej rozpoczęte prace, przeprowadzano melioracje, dołączano dopływy i wyłączano materiały osób obcych, rozpoczęto porządkowanie kolejnych spuścizn. Pozyskane archiwa osobiste na bieżąco zaopatrywano w spisy tymczasowe. Uzupełniano istniejące bazy danych, kartotekę korespondencji i spisy nekrologów.

2. Ewidencja zasobu archiwalnego

Administracja bazy SEZAM kontynuowana była w wersji rozbudowanej 6.0. Baza jest stale aktualizowana, a opisy rekordów pogłębiane. Kontynuowano wprowadzanie do bazy danych dokumentacji osobowo-placowej zlikwidowanych placówek PAN.

3. Kształtowanie narastającego zasobu archiwalnego

Opiniowanie i konsultowanie normatywów

Komisja Opiniowania Normatywów zaopiniowała 13 kompletów kancelaryjno-archiwalnych aktów prawnych (instrukcja kancelaryjna, rzeczowy wykaz akt, instrukcja organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego).

Udzielono licznych konsultacji na temat sporządzania instrukcji kancelaryjnych, wykazów akt, instrukcji działania archiwów zakładowych oraz obowiązujących aktów normatywnych pracownikom placówek PAN.

Wizytacja placówek PAN

Mgr Izabela Kwiatkowska i mgr Dariusz Kwiatkowski skontrolowali działalność archiwów zakładowych i postępowanie z dokumentacją w 16 placówkach PAN w Warszawie i Lublinie. Wszystkie kontrole połączone były z instruktażem w zakresie praktycznego stosowania systemu bezdziennikowego, metodyki retrospektywnego porządkowania dokumentacji oraz zagadnień pokrewnych. Na życzenie Instytutu Chemii Fizycznej PAN przeprowadzono także ekspertyzę dokumentacji placówki.

Brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji zaopiniowała pozytywnie 29 wniosków na wybrakowanie ok. 321 m.b. dokumentacji niearchiwalnej w placówkach PAN. Udzielono licznych konsultacji dotyczących niszczenia dokumentacji przeterminowanej.

4. Konserwacja akt

Wykonano montaż i oprawę części dokumentów z zespołu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Przeprowadzono konserwację rękopisu oprawnego w skórę *Liber scholarum Professores et Magistras...* Wykonano dezynfekcję i badania mikrobiologiczne jednostek ze spuścizn: W.L. Jaworskiego (III-84), W. Ponikowskiego (III-193) i M. Morelowskiego (III-234).

5. Dział fotografii i mikrofilmów

Stan zbiorów mikrofilmowych powiększył się o 175 klatek ze spuścizny P. Bańkowskiego i wynosi obecnie 129047 klatek mikrofilmów negatywowych i 3225478 klatek mikrofilmów pozytywowych. Zbiór fotografii powiększył się o 973 fotografie i negatywy oraz 8 płyt CD i wynosi obecnie 30093 fotografie, negatywy, pocztówki, odbitki kserograficzne oraz 21 płyt CD. Wypożyczono 218 fotografii i 6 szpul mikrofilmów, głównie na potrzeby organizowanych wystaw oraz do wydawnictw i dla instytucji.

We współpracy z Janem Fronczakiem, autorem bazy danych opartej na programie Excel, przygotowano oraz wdrożono projekt digitalizacji i archiwizacji zbiorów fotograficznych. Zeskanowano 500 fotografii i 50 negatywów ze zbiorów zawierających 30000 obiektów, wykonano kopię podstawową, a następnie kopię pomniejszoną, oznaczoną logo Archiwum, do prezentacji w bazie danych, opisano w bazie 100 fotografii.

Kontynuowano prace nad zabezpieczaniem zbiorów fotograficznych. Przeprowadzono ocenę stanu zbiorów, wydzielono negatywy w celu odrębnego zabezpieczenia, przełożono fotografie do obwolut z bawełnianego papieru bezkwasowego (ponad 1000 fotografii), ręcznie wykonując obwoluty i przekładki dla niestandardowych wymiarów oraz umieszczano je w odpowiednich, opisanych pudłach.

6. Zbiory specjalne

Zbiór medali powiększył się o 1 pozycję i liczy obecnie 1053 jednostki. Zbiór jest na bieżąco ewidencjonowany i konserwowany.

7. Biblioteka

Księgozbiór wzbogacił się o 80 woluminów druków zwartych (18 zakupiono, 62 pozyskano z darów) i o 42 woluminy wydawnictw ciągłych (34 zakupiono, 8 pochodzi z darów). Księgozbiór liczy 11275 woluminów druków zwartych i 9811 woluminów wydawnictw ciągłych.

Zrealizowano 166 wypożyczeń, w tym 97 prezencyjnych i 69 poza czytelnią. Zrealizowano także 264 wypożyczenia międzybiblioteczne (m.in. w BN, BUW, Bibliotece IBL, Bibliotece IH).

Przeprowadzono reorganizację magazynu czasopism. Po wyselekcjonowaniu czasopism do nowo utworzonego, uporządkowanego według układu rzeczowego księgozbioru podręcznego wydawnictw ciągłych pozostałe wydawnictwa ciągle przeniesiono do nowych pomieszczeń magazynowych.

8. Wydawnictwa

Publikacją *Kroniki Roku Stanisława Staszica* zakończono obchody Roku Stanisława Staszica. Opublikowano 47. numer „Biuletynu Archiwum Polskiej Akademii Nauk”.

Kolportowano inne, wcześniejsze wydawnictwa Archiwum PAN, jak *Polsko-litewskie kontakty naukowe w świetle zbiorów archiwalnych i bibliotecznych* czy „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk” w łącznej ilości 652 egzemplarzy.

9. Udostępnianie

W Pracowni Naukowej odnotowano 434 odwiedziny 252 użytkowników, którym udostępniono 2930 j.a. z magazynu „A” i magazynu terenowego w Górze. Wykonano 4107 reprografii, z czego: 3806 kserokopii, 32 fotografie i 269 skanów materiałów archiwalnych.

Kontynuowano prowadzenie ewidencji udostępniania w bazie danych SUMA. Kartoteka użytkowników prowadzona jest na bieżąco i uzupełniana retrospektywnie. Obejmuje obecnie dane za lata 1998–2006 i zawiera 816 rekordów. W 2006 roku przyjęto do realizacji 86 nowych wniosków użytkowników zasobu archiwalnego.

Udostępniono 2930 jednostek archiwalnych w następujących celach: badania naukowe 2766 j.a., poszukiwania genealogiczne — 6 j.a., poszukiwania własnościowe — 19 j.a., publicystyka i popularyzacja — 85 j.a., media — 2 j.a., inne — 52 j.a.

Zrealizowano 116 kwerend w zespołach akt osobowych i kart wynagrodzeń byłych pracowników zlikwidowanych placówek PAN, w tym też dla Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

10. Popularyzacja

W dniach 19–20 stycznia, dokładnie w sto osiemdziesiątą rocznicę śmierci Stanisława Staszica, odbyła się konferencja stanowiąca uroczyste zakończenie Roku Stanisława Staszica (2005). Archiwum PAN było

współorganizatorem większości imprez (wystaw, konferencji, zlotów, konkursów) związanych z obchodami jubileuszowymi.

21 marca w Pałacu Staszica odbyła się konferencja, zorganizowana przez Ambasadę Rumunii w Rzeczypospolitej Polskiej, Archiwum PAN i Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, poświęcona stosunkom polsko-rumuńskim w latach 1921–1939. Konferencji towarzyszyła wystawa *Polsko-rumuńskie kontakty naukowo-kulturalne w zbiorach Archiwum PAN*, której kuratorem była Dorota Pietrzekiewicz.

Od 4 września do 7 października w gmachu Archiwum Głównego Akt Dawnych prezentowana była wystawa jubileuszowa zorganizowana we współpracy z Towarzystwem Miłośników Historii *100-lecie Towarzystwa Miłośników Historii*. Pokaz przygotowali: Hanna Szwankowska, Joanna Arvaniti, Dorota Pietrzekiewicz, Ewelina Wajs i Tomasz Rudzki w oparciu o unikatowe dokumenty zgromadzone w zespole Polskiego Towarzystwa Historycznego i w przechowywanych w Archiwum PAN spuściznach polskich uczonych, o materiały z Archiwum TMH i prywatnego archiwum Hanny Szwankowskiej, byłego wiceprezesa i sekretarza Towarzystwa Miłośników Historii. Dokumenty zostały wybrane tak, aby mogły zilustrować losy i dokonania Towarzystwa na tle dziejów Polskiego Towarzystwa Historycznego i całej Rzeczypospolitej.

Walnemu Zgromadzeniu Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego i sesji jubileuszowej towarzyszyła wystawa zorganizowana przez pracowników Archiwum PAN *Jubileusz 120-lecia Polskiego Towarzystwa Historycznego w świetle zbiorów Archiwum PAN*. Wystawa, przygotowana przez Joannę Arvaniti, Dorotę Pietrzekiewicz, Ewelinę Wajs i Tomasza Rudzkiego, prezentowana była w dniach 15–16 października w gmachu Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztorą w Pułtusku. Zaprezentowano na niej 385 eksponatów, stanowiących niewielki fragment zespołu, dobranych tak, aby ukazać burzliwe dzieje Polskiego Towarzystwa Historycznego. Wobec dużego zainteresowania jubileuszowym pokazem zaplanowano w roku następnym prezentację ekspozycji w innych miastach Polski, m.in. w Toruniu i w Przemyślu.

Opracowano scenariusz i przygotowano materiały do zaplanowanych na rok 2007 wystaw *Polscy badacze Syberii* oraz *Stulecie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*. Konsultantem merytorycznym wystawy *Polacy badacze Syberii* jest prof. Zbigniew Wójcik, kuratorem wystawy dr Joanna Arvaniti, autorami scenariusza: Joanna Arvaniti, Hanna Krajewska, Izabela Kwiatkowska, Dariusz Kwiatkowski, Dorota Pietrzekiewicz, Tomasz Rudzki, Małgorzata Sobieszczak-Marciniak

i Ewelina Wajs. Na wystawie zaprezentowano postaci 26 uczonych i polskich badaczy, którzy, znalazłszy się na Syberii nie zawsze z własnej woli, prowadzili wielodziedzinowe badania nad tą rozległą i nieznaną wówczas krainą.

Ekspozycji oryginalnych dokumentów ilustrujących losy Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (Joanna Arvaniti, Dorota Pietrzekiewicz — scenariusz, Tomasz Rudzki — współpraca naukowo-techniczna, Hanna Krajewska — opieka naukowa), przygotowanej w oparciu o zespół aktowy TNW przechowywany w APAN (około ośmiu i pół metra bieżącego historycznych papierów) będzie towarzyszył katalog oraz wystawa planszowa, składająca się z komputerowo opracowanych dziesięciu tablic, mieszczących skany najciekawszych materiałów ze zbioru APAN; plansze będą w przyszłości pokazywane w różnych instytucjach i miastach w Polsce oraz za granicą.

Na uroczystości z okazji 5-lecia nadania Szkole Podstawowej w Neplach imienia Juliana Ursyn Niemcewicza (13 października 2005 roku) Joanna Arvaniti wygłosiła referat okolicznościowy. Współpraca z tą placówką nawiązana została w 2001 roku i jest stale podtrzymywana.

11. Praktyki archiwalne

Praktyki miesięczne odbyło dwoje studentów Wydziału Historycznego UW. Prowadzone były ćwiczenia z archiwistyki dla studentów UKSW i UAM, dla uczniów PSIAiK-a i innych szkół. Ich stałym elementem była prezentacja dziejów Archiwum PAN i jego wydawnictw oraz pokaz materiałów archiwalnych, a także informacja na temat nadzoru nad narastającym zasobem.

Praktyki zawodowe odbyli również uczniowie PSIAiK-a.

12. Zebrania i posiedzenia

Pracownicy Archiwum spotykali się regularnie na zebraniach, omawiając sprawozdania roczne, plany pracy i sprawy bieżące, oraz na zorganizowanych szkoleniach. Odbyły się spotkania, na których omówione zostały problemy prawa europejskiego w kontekście prawa krajowego, ochrony i konserwacji papieru oraz archiwistyki i public relations w instytucjach kultury.

13. Współpraca naukowa

Współpraca naukowa krajowa

Dyrektor i pracownicy Archiwum PAN uczestniczyli w licznych seminariach, spotkaniach oraz posiedzeniach Sekcji Archiwów Instytucji Naukowych, Kulturalnych i Oświatowych SAP oraz w konferencjach. Najważniejszą z nich była VII Europejska Konferencja *Archiwista zawód przyszłości*, zorganizowana przez NDAP, SAP oraz European Branch and The Section of Archival Professional Associations of the International Council on Archives; konferencja pozwoliła na wymianę doświadczeń z archiwistami różnych krajów. Ponadto odbyło się III Ogólnopolskie Seminarium Archiwalne *Wartościowanie dokumentacji. Kryteria, problemy, rozwiązania*, a także inne seminaria (*Archiwizacja w XXI wieku — cyfrowe archiwa, biblioteki i muzea; Zarządzanie projektami digitalizacji w sektorze kultury*) oraz warsztaty (*Standaryzacja w archiwach*) zorganizowane przez NDAP.

Współpraca naukowa z zagranicą

Dyrektor Archiwum PAN dr Hanna Krajewska prezentowała referaty: na konferencji w Greiswaldzie *Genealogische Forschungen in Polen*; na konferencji w Rejkiawiku, zorganizowanej przez Section on University and Research Institution Archives przy Międzynarodowej Radzie Archiwów, *Supervision of the archives of the Polish Academy of Science*; na Kommission für die Geschichte der Deutschen in Polen e.V. w Görlitz *Böhmische Brüder in Polen*.

Izabela Kwiatkowska i Dariusz Kwiatkowski przeprowadzili w Czechach kwerendę archiwalną oraz rozmowy dotyczące rozszerzenia form współpracy z Archiwum Akademii Nauk Republiki Czeskiej.

Archiwum odwiedziło troje gości zagranicznych: dr Natalia Ishunina i Yung Frytsky z Ukrainy oraz Leokadia Kairéliënė z Litwy.

ODDZIAŁY ARCHIWUM PAN

1. Naukowo-archiwalne opracowanie zasobu

W Oddziale Archiwum PAN w Poznaniu zakończono całkowicie prace inwentaryzacyjne nad spuścizną Feliksa Krawca, Józefa

Paczoskiego i Heleny Szafran, kontynuowano opracowywanie zespołów Stefana Błachowskiego, Zygmunta Czubińskiego, Stefana Tytusa Dąbrowskiego, Kazimierza Kaczmarczyka, Henryka Łowmiańskiego i Wincentego Swobody. Rozpoczęto prace nad porządkowaniem spuścizny Wacława Pytkowskiego i Marii Ciemniewskiej. Na bieżąco sporządzano spisy i wstępnie porządkowano pozyskane spuścizny.

W **Oddziale Archiwum PAN w Wodzisławiu Śląskim** kontynuowano opracowywanie materiałów Józefa Chlebowczyka i rozpoczęto porządkowanie spuścizny Wacława Leśniańskiego.

2. Kształtowanie narastającego zasobu aktowego

W ramach opieki nad narastającym zasobem archiwalnym pracownicy **Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu** udzielili konsultacji i zaopiniowali instrukcje kancelaryjne Biblioteki Kórnickiej PAN i Instytutu Genetyki Człowieka PAN oraz instrukcje dotyczące organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego tego Instytutu, a także wykonali 3 ekspertyzy akt przeznaczonych do brakowania.

Pracownicy **Oddziału Archiwum PAN w Wodzisławiu Śląskim** udzielili licznych konsultacji dotyczących zasad działania archiwum zakładowego, porządkowania dokumentacji archiwalnej i brakowania dokumentacji niearchiwalnej oraz zaopiniowali pozytywnie wykaz dokumentacji niearchiwalnej Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu.

3. Zbiór mikrofilmów i fotografii

Zbiory mikrofilmowe **Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu** nie uległy zmianie i liczą 770 szpul. Zbiór fotograficzny powiększył się o kilkadziesiąt fotografii barwnych, wykonanych we własnym zakresie, dokumentujących prace poznańskiej filii APAN oraz niektóre wydarzenia roku 2006, m.in. jubileusz 50-lecia działalności Oddziału APAN w Poznaniu.

4. Księgozbiory

W **Oddziale Archiwum PAN w Poznaniu** księgozbiór powiększył się o 37 woluminów druków zwartych oraz o 97 woluminów wydawnictw ciągłych i liczy 1913 woluminów druków zwartych oraz 2406 woluminów wydawnictw ciągłych.

W **Oddziale Archiwum PAN w Wodzisławiu Śląskim** stan księgozbioru nie zmienił się i liczy 615 woluminów.

5. Udostępnianie zasobu

W **Oddziale Archiwum PAN w Poznaniu** zanotowano 128 odwiedzin 108 użytkowników. Zgłoszono 30 nowych tematów badawczych, w tym kilkanaście tematów prac i artykułów. Na podstawie zbiorów Oddziału APAN w Poznaniu nakręcono także film dokumentalny o prof. Tadeuszu Cyprianie. Na miejscu udostępniono łącznie: 320 jednostek archiwalnych, 80 woluminów z biblioteki podręcznej, 39 fotografii, 20 tek ewidencyjnych i 6 tek z Archiwum Prasowego. Wypożyczono: 11 jednostek archiwalnych, 19 fotografii i negatywów, ponadto rysunki, zeszyty z notatkami, dyplomy, legitymacje oraz protokół i plecak na wystawy zorganizowane w Ogrodzie Botanicznym UAM, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza i w Szpitalu Powiatowym w Puszczykowie.

Wykonano 719 kserokopii, 149 fotografii cyfrowych, 26 skanów — łącznie 894 reprografie.

W **Oddziale Archiwum PAN w Wodzisławiu Śląskim** zanotowano 79 odwiedzin 53 użytkowników, udostępniono 305 j.a., wykonano liczne kwerendy dla użytkowników i instytucji, w tym kwerendy w zespołach akt osobowych i kart wynagrodzeń (dla Zakładu Ubezpieczeń Społecznych).

6. Popularyzacja zasobu

10 maja obchodzony był jubileusz 50-lecia **Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu**. W uroczystych obchodach udział wzięli wszyscy pracownicy instytucji oraz zaproszeni goście z Poznania i Warszawy.

Materiały ze zbiorów Archiwum PAN Oddział w Poznaniu prezentowane były na licznych wystawach i pokazach, w tym w Szpitalu Powiatowym w Puszczykowie w związku z uroczystością nadania placówce imienia prof. Stefana Tytusa Dąbrowskiego. Ekspozyty ze spuścizny prof. Michała Witkowskiego prezentowane były w Instytucie Filologii Polskiej UAM. W Ogrodzie Botanicznym UAM zorganizowano ekspozycję *Profesor Zygmunt Czubiński — wybitny botanik, dyrektor Ogródu Botanicznego UAM w latach 1949–1967* oraz wystawę okolicznościową przygotowaną w związku z otwarciem pawilonu ekspozycyjno-dydaktycznego w Ogrodzie Botanicznym UAM i nadaniem sali wykładowej imienia prof. Zygmunta Czubińskiego.

Kilkadziesiąt fotografii ze zbiorów Oddziału APAN w Poznaniu nadal było dostępnych w Internecie; zostały tam umieszczone w 2003 i 2006

roku jako materiał ilustracyjny do tekstów o zbiorach i pracach instytucji (około 50 fotografii). Są tu też zdjęcia z uroczystości jubileuszu 50-lecia Oddziału APAN w Poznaniu oraz fotografie poświęcone matematykowi prof. Władysławowi Orliczowi i Dagnie Juel-Przybyszewskiej.

Pracownicy **Oddziału Archiwum PAN w Wodzisławiu Śląskim** udzielili wywiadu dziennikarzom z „Gazety Rybnickiej”, w którym omówili działalność placówki; ponadto współpracowali z Towarzystwem Miłośników Ziemi Wodzisławskiej.

7. Praktyki

W **Oddziale Archiwum PAN w Poznaniu** praktyki archiwalne odbyło 6 studentów historii i archiwistyki; staże archiwalne odbyły 2 studentki III i IV roku historii i polonistyki. Przeprowadzono pokaz cymeliów ze zbiorów placówki dla studentów polonistyki UAM.

W **Oddziale Archiwum PAN w Wodzisławiu Śląskim** miesięczną praktykę odbyła studentka specjalizacji archiwalnej Instytutu Historii UŚ.

8. Zebrania i posiedzenia

Pracownicy Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu spotykali się regularnie, omawiając sprawozdania roczne, plany pracy i sprawy bieżące. Uczestniczyli także w seminariach i konferencjach, m.in. w Wiosennej Sesji Zgromadzenia Ogólnego Oddziału PAN w Poznaniu.

9. Współpraca naukowa

Współpraca naukowa krajowa

Pracownicy **Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu** kontynuowali współpracę i utrzymywali kontakty z Prezydium Oddziału PAN w Poznaniu, z instytucjami naukowymi Poznania, takimi jak Biblioteka i Zarząd PTPN, Biblioteka Raczyńskich, Biblioteka Kórnicka, z władzami UAM, z Instytutem Historii oraz Instytutem Prahistorii UAM, z redakcjami pism regionalnych („Kronika Miasta Poznania”, „Kronika Wielkopolski”, „Przegląd Wielkopolski”), z redakcjami pism uczelnianych („Życie Uniwersyteckie”, „Więści Akademickie”, „Fakty. Pismo Akademii Medycznej w Poznaniu”). Pracownicy instytucji uczestniczyli w promocji „Biblioteki”.

Załącznik nr 1

NABYTKI ARCHIWUM PAN

Warszawa

Dział I — Materiały towarzystw i innych instytucji naukowych

1. Polskie Towarzystwo Historyczne 6,06 m.b.

Dział II — Akta placówek PAN

1. Archiwum 0,20 m.b.
2. Biblioteka Archiwum 0,05 m.b.
3. Centrum Upowszechniania Nauki 0,05 m.b.
4. Instytut Ekologii 11,87 m.b.
5. Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych 30,01 m.b.
6. Studium Języków Obcych 0,03 m.b.
7. Zakład Usług Wydawniczych Poligraficznych i Filmowych Gospodarstwo Pomocnicze Centrum Upowszechniania Nauki 0,23 m.b.

Dział III — Spuścizny uczonych polskich

1. Wiesław Chrzanowski 0,12 m.b.
2. Kazimierz Konarski 0,20 m.b.
3. Stanisław Konarski 1,65 m.b.
4. Maria Renata Mayenowa 2,55 m.b.
5. Danuta Molenda 4,05 m.b.
6. Wanda Maria Roszkowska 0,75 m.b.
7. Witold Zygmunt Smulikowski 1,80 m.b.
8. Witold Suchodolski 0,12 m.b.

Poz. 1–8 dary

Materiały dodatkowe

1. Józef Babicz 0,75 m.b.
2. Zbigniew Czczot Gawrak 0,02 m.b.
3. Józef Hurwic 4,50 m.b.
4. Zofia Jadwiga Szmydt 0,32 m.b.
5. Zofia Szmydtowa 0,37 m.b.
6. Wojciech Świętosławski 0,15 m.b.
7. Tadeusz Urbański 0,02 m.b.

---

8. Władysław Witwicki	0,01 m.b.
9. Mieczysław Wrzosek	0,30 m.b.
Poz. 1–9 dary	

Poznań

Dział II — Akta placówek PAN

1. Akta Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej przy placówkach PAN (dopływ)	0,09 m.b.
---	-----------

Dział III — Spuścizny uczonych polskich

1. Stefan Tytus Dąbrowski	0,90 m.b.
2. Zygmunt Czubiński	0,02 m.b.
3. Anna Marciniak	2,70 m.b.
4. Stefan Mokrzycki	0,50 m.b.
5. Józef Sobkowski	0,45 m.b.
6. Karol Zaleski	0,02 m.b.

Poz. 1–6 dary

Załącznik nr 2

WYKAZ PUBLIKACJI
PRACOWNIKÓW ARCHIWUM PAN

- Arvaniti Joanna**, *Moje Neple*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 47, s. 200–217.
- Arvaniti Joanna, Pietrzekiewicz Dorota**, *Inwentarze archiwalne*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 47, s. 7–9.
- Arvaniti Joanna, Pietrzekiewicz Dorota**, *Jubileusz 120-lecia Polskiego Towarzystwa Historycznego w świetle zbiorów Archiwum Polskiej Akademii Nauk*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 47, s. 162–178.
- Arvaniti Joanna, Pietrzekiewicz Dorota**, *100-lecie Towarzystwa Miłośników Historii*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 47, s. 140–161.
- Chodkowska Anita**, *Postać aptekarza w literaturze polskiej i w pamiętnikach drugiej połowy XIX w. i pierwszej połowy XX stulecia*, [w:] *Zawód farmaceuty na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, pod red. Bożeny Urbanek, Warszawa-Katowice 2006, s. 138–161.
- Dąbrowski Roman**, *Patron wielkopolskich kółek zarobkowych w zaborze pruskim*, rec. pracy Janusza Karwata *Maksymilian Jackowski 1815–1905*, Poznań 2005, „Kronika Wielkopolski”, 2006, nr 3 (119), s. 117–119.
- Krajewska Hanna**, *Archiwa uniwersyteckie w Austrii i Niemczech*, [w:] *Materiały z konferencji sekcji archiwistów instytucji wymiaru sprawiedliwości Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Wrocław-Kule 2004*, Wrocław 2005, t. I, s. 131–133.
- Krajewska Hanna**, *Die Evangelischen in den Städten des Königreichs Polen*, [w:] *Stadtleben und Nationalität. Ausgewählte Beiträge zur Stadtgeschichtsforschung in Ostmitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert*, hrsg. Markus Krzoska, Isabel Röskau-Rydel, München 2006, s. 155–165.
- Krajewska Hanna**, *Forschungen über den Protestantismus in Polen*, [w:] *Kirchen- und Kulturgeschichtsschreibung in Nordost- und Ostmitteleuropa. Initiativen, Methoden, Theorien*, Berlin 2006, s. 79–97.

- Krajewska Hanna**, *Jest już problem z miliardem informacji..., więc jak je utrwalić dla przyszłych pokoleń?*, „Gazeta Finansowa”, 2006, s. 24.
- Krajewska Hanna**, *Les membres français de la Société des Amis Sciences de Varsovie*, „Annales, Centre Scientifique de L'Académie Polonaise des Sciences à Paris”, 2005, vol. VIII, s. 198–205.
- Krajewska Hanna**, rec. pracy Roberta Romualda Kufla *Kancelaria, registratura i archiwum parafialne na ziemiach polskich od XII do początku XXI wieku*, Zielona Góra 2005, „Herold-Jahrbuch”, 2006, Bd. 11, s. 245–247.
- Krajewska Hanna**, *Sprawozdanie z Międzynarodowej konferencji w Rejkiawiku. Islandia w dniach 13–20 września 2006*, „Archiwista Polski”, 2006, nr 4, s. 82
- Krajewska Hanna**, *Stanisław Staszic 1755–1826. Europejczyk, Polak, uczoney na przełomie XVIII i XIX wieku. Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Wiedniu 9–10 października 2005*, [w:] *Kronika Roku Stanisława Staszica*, Warszawa 2005–2006, s. 35
- Malinowski Józef** (współautor), *Dziedzictwo nauki*, „Akademia. Magazyn Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 3 (11), s. 48–50; *The Legacy of Scholars*, „Akademia. The Magazine of the Polish Academy of Sciences”, 2006, nr 3 (11), s. 48–50.
- Malinowski Józef**, *Rektor Stefan Dąbrowski patronem szpitala*, „Życie Uniwersyteckie”, 2006, nr 11, s. 5.
- Marciniak Anna** (współautor), *Dziedzictwo nauki*, „Akademia. Magazyn Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 3 (11), s. 48–50; *The Legacy of Scholars*, „Akademia. The Magazine of the Polish Academy of Sciences”, 2006, nr 3 (11), s. 48–50.
- Marciniak Anna**, *Listy Andrzeja Wojtkowskiego (1891–1975) do Kazimierza Kaczmarczyka (1878–1966)*, „Przegląd Wielkopolski”, 2005, r. XIX, nr 3–4 (69–70), s. 91–100.
- Marciniak Anna**, *Opracowanie spuścizn uczonych*, [w:] *Poradnik dla archiwisty instytucji polskiej na obczyźnie*, pod red. Jacka Krochmala, Warszawa 2006, ss. 152.
- Marciniak Anna**, *Pół wieku Archiwum PAN w Poznaniu*, „IKS — Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny”, 2006, nr 5, s. 34–35.
- Matysiak Jarosław**, *Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966). Archiwista i historyk*, „Archiwista Polski”, 2006, nr 2 (42), s. 37–49.

- Matysiak Jarosław, Błaszczak Bernard**, *Moje wspomnienia ostrowskie*, „Kronika Wielkopolski”, 2006, nr 2 (118), s. 125–132.
- Matysiak Jarosław**, *50 lat Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu 1956–2006*, „Archiwista Polski”, 2006, nr 4 (44), s. 45–59.
- Matysiak Jarosław**, *Prof. dr Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966). Wspomnienie*, „Gazeta Wyborcza Poznań”, 2–3 maja 2006, s. 8.
- Pietrkiewicz Dorota**, *Ex libris, czyli słów kilka o bibliofilskiej pasji Tadeusza Przytkowskiego*, „Gazeta Jędrzejowska”, 2006, nr 51–52, s. 16–17.
- Pietrkiewicz Dorota**, *Polsko-rumuńskie związki kulturalne i naukowe na przestrzeni wieków i ich ślady w zbiorach Archiwum PAN*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 47, s. 179–199.
- Pietrkiewicz-Sobczak Dorota**, *O aptekach u jezuitów polskich w XVI–XIX wieku (wprowadzenie do tematu)*, [w:] *Zawód farmaceuty na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, pod red. Bożeny Urbanek, Warszawa-Katowice 2006, s. 46–62.
- Szymczyk Hanna**, *Materiały Stanisława Herbsta 1907–1973 (III–304)*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2006, nr 47, s. 16–139.

**INWENTARZE
ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH**
ogłoszone w numerach 1–48 „Biuletynu Archiwum PAN”
(układ chronologiczny)

	strony
Nr 1(1959)	
Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907–1953) (H. Dymnicka)	21–77
Nr 3 (1960)	
Materiały Aleksego Bachulskiego (M. Flis)	33–39
Materiały Stanisława Borowskiego (Z. Kolankowski)	44–48
Materiały Olgierda Górki (M. Wrzoscowa)	50–61
Materiały Stanisława Kętrzyńskiego (S. Chankowski)	64–69
Materiały Adama Kłodzińskiego (H. Dymnicka)	69–71
Materiały Jerzego Manteuffla (S. Chankowski)	73–77
Materiały Władysława Namysłowskiego (M. Wrzoscowa)	77–86
Materiały Eugeniusza Przybyszewskiego (M. Flis)	86–89
Materiały Heleny Salskiej (S. Chankowski)	89–93
Materiały Adama Skalkowskiego (M. Wrzoscowa)	93–109
Nr 4 (1961)	
Materiały Wisławy Knapowskiej (H. Zubalowa)	31–71
Materiały Artura Śliwińskiego (S. Chankowski)	72–126

Nr 5 (1962)

Akta I Kongresu Nauki Polskiej (1949–1951)
(M. Wrzoscowa) 23–70

Nr 6 (1963)

Akta Polskiego Towarzystwa Historycznego
(1886–1939, 1947–1968)
(H. Dymnicka i M. Wrzoscowa) 39–79
Materiały Antoniego Wróblewskiego
(J. Szajbel) 80–127

Nr 7 (1964)

Materiały Janusza Iwaszkiewicza
(S. Chankowski) 33–53
Materiały Aleksandra Lednickiego
(M. Wrzoscowa) 54–70
Materiały Zygmunta Moczarskiego
(Z. Wardęska) 71–93
Materiały Ludwika Skubiszewskiego
(J. Szajbel) 94–105

Nr 8 (1965)

Materiały Tadeusza Mańkowskiego
(A. Kamiński) 13–54
Materiały Wiktora Ormickiego
(O. Staroń) 55–78
Materiały Edwarda Schechla
(A. Marciniak) 79–96

Nr 9 (1966)

Materiały Kazimierza Bassalika
(S. Chankowski) 35–54
Materiały Ludwika Ręgorowicza
(M. Wrzoscowa) 55–81
Materiały Adama Szymańskiego
(H. Obuchowska-Pysiowa) 82–87

Nr 10 (1967)

Materiały Wiktora Schramma
(A. Marciniak) 20–106

Nr 11 (1968)

Akta Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza PAN
(1953–1956)
(H. Dymnicka) 30–64
Materiały Antoniego Artymiaka
(S. Chankowski) 65–85
Materiały Ludwika Chmaja
(R. W. Wołoszyński) 86–111
Materiały Eugeniusza Dziewulskiego
(A. Brachfogel) 112–120
Materiały Władysława Dziewulskiego
(M. Wrzoscowa) 121–148

Nr 12 (1969)

Materiały Witolda Chodźki
(M. Wrzoscowa) 40–81
Materiały Franciszka Czubalskiego
(M. Wrzoscowa) 82–97

Nr 13 (1970)

Materiały Józefa Grodeckiego i Katarzyny Grodeckiej
(M. Wrzoscowa) 26–84
Materiały Stefana Rygla
(S. Chankowski) 85–117
Materiały Bożeny Stelmachowskiej
(J. Szajbel) 118–161

Nr 14 (1971)

Materiały Joachima Metallmanna
(R. Majkowska) 18–26
Materiały Antoniego Peretiatkowicza
(A. Marciniak) 27–66
Materiały Tadeusza Strumiłły
(R. Wojciechowska) 67–105

Materiały Zygmunta Zawirskiego (A. Woltanowski)	106–125
Nr 15 (1972)	
Materiały Bronisława Dembińskiego (K. Dopierała)	11–71
Materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego (H. Dymnicka)	72–100
Materiały Wiktora Hahna (M. Wrzoscowa)	101–182
Nr 16 (1973)	
Materiały Ludwika Eckerta (M. Wrzoscowa)	26–52
Materiały Tadeusza Kowalskiego (J. Poradzisz)	53–99
Materiały Feliksa Kazimierza Terlikowskiego (M. Adamczewska)	100–125
Nr 17 (1974)	
Materiały Bronisława Pawłowskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	39–48
Materiały Edmunda Jana Reymana (J. Mizikowski)	49–81
Materiały Stanisława Tynca (M. Wrzoscowa)	82–125
Nr 18 (1975)	
Materiały Stanisława Karwowskiego (J. Szajbel)	19–41
Materiały Jerzego Landego (J. Mizikowski)	42–54
Materiały Mariana Magdańskiego (E. Sztraj)	55–62
Materiały Michała Rawity-Witanowskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	63–124

Nr 19 (1976)

Materiały Kazimierza Abgarowicza (M. Adamczewska)	24–35
Materiały Aleksandra Kozikowskiego (A. Marciniak)	36–54
Materiały Edwarda Lubicz-Niezabitowskiego (Z. Wardęska)	55–63

Nr 20 (1977)

Materiały Jana Dembowskiego (M. Wrzoscowa)	10–32
Materiały Mariana Gieysztora (A. Brachfogel)	33–54
Materiały Teodora Marchlewskiego (A. Brachfogel)	55–81

Nr 21 (1978)

Materiały Władysława Abrahama (E. Sztraj)	41–54
Materiały Stefana Baleya (M. Wrzoscowa)	55–93
Materiały Natalii Gąsiorowskiej-Grabowskiej (J. Mizikowski)	94–116
Materiały Wincentego Stysia (M. Wrzoscowa)	117–153

Nr 22 (1979)

Materiały Włodzimierza Demetrykiewicza (R. Majkowska)	35–59
Materiały Kazimierza Drewnowskiego (E. Sztraj)	60–78
Materiały Stanisława Kossutha (P. Porwoł)	79–106
Materiały Bronisława Niklewskiego (M. Adamczewska-Jackowiak)	107–144

Nr 23 (1980)

Materiały Andrzeja Grodka (M. Wrzoscowa)	31–101
---	--------

Materiały Janusza Wolińskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	102–150
Nr 24 (1981)	
Materiały Adolfa Jozta (M. Wrzoscowa)	15–42
Materiały Kazimierza Rodowicza (O. Staroń)	43–52
Materiały Czesława Zakaszewskiego (J. Mizikowski)	53–74
Nr 25 (1982)	
Materiały Władysława Dybowskiego (M. Wrzoscowa i Ł. Litwa)	21–44
Materiały Ludwika Hirszfelda i Hanny Hirszfeldowej (M. Wrzoscowa i Ł. Litwa)	45–148
Nr 26 (1983)	
Materiały Stanisława Kozierowskiego (J. Latzke)	8–87
Suplement do inwentarza materiałów Kazimierza Drewnowskiego (E. Sztraj)	88–98
Nr 27 (1984)	
Materiały Stanisława Antoniewskiego (J. Mizikowski)	22–35
Materiały Zygmunta Golonki (J. Mizikowski)	36–61
Materiały Lucjana Kaznowskiego (J. Mizikowski)	62–75
Materiały Tymoteusza Łuniewskiego (M. Wrzoscowa)	76–100
Materiały Jana Miklaszewskiego (S. Chankowski)	101–105
Nr 28 (1985)	
Materiały Stefana Ehrenkretza (A. Brachfogel)	29–40

Materiały Witolda Kamienieckiego (M. Wrzoscowa)	41–50
Materiały Emila Kipy (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	51–66
Materiały Tadeusza Makowieckiego (E. Sztraj)	67–80
Materiały Marzeny M. Pollakówny (T. Dymaczewski)	81–103
Nr 29 (1986)	
Materiały Stefana Drzewieckiego (B. Krzyżtoporska)	21–28
Materiały Władysława Folkierskiego (M. Tejchman)	29–38
Materiały Alfreda Liebfelda (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	39–60
Materiały Tadeusza Miłobędzkiego (Redakcja)	61–62
Nr 30 (1987)	
Materiały Kazimierza Moszyńskiego (A. Brachfogel)	23–43
Materiały Henryka Ułaszyna (E. Sztraj)	44–112
Nr 31 (1988)	
Materiały Stanisława Kontkiewicza (J. Bugajski)	14–71
Materiały Juliana Tokarskiego (J. Mizikowski)	72–115
Nr 32 (1989)	
Materiały Jana Grzegorzewskiego (Z. Bonarowska)	17–29
Materiały Mariana Lewickiego i Ireny Lewickiej (I. Biel i Z. Bonarowska)	30–90
Materiały Czesława Thulliego (W. Różańska)	91–114

Nr 33 (1990)

- Materiały Władysława Kowalenki
(J. Latzke, E. Lijewska) 21–60
- Materiały Tadeusza Manteuffla
(H. Dymnicka-Wołoszyńska) 61–132

Nr 34 (1993)

- Materiały Zofii Podkowińskiej
(A. Chodkowska) 11–33
- Materiały Adama Wolffa
(H. Szymczyk) 34–60

Nr 35 (1994)

- Materiały Władysława Tomkiewicza
(A. Kulecka) 25–72
- Materiały Michała Walickiego
(E. Sztraj, H. Szymczyk) 73–94
- Materiały Anny Dembińskiej
(K. Dopierała) 95–106

Nr 36 (1995)

- Materiały Włodzimierza Antoniewicza
(J. Mizikowski) 15–97
- Materiały Zofii Wartołowskiej
(J. Mizikowski) 98–103

Nr 37 (1996)

- Materiały Stanisława Srokowskiego
(M. Wrzokowa) 20–60
- Materiały Edwarda Stenza
(J. Mizikowski, E. Sztraj) 61–93

Nr 38 (1997)

- Materiały Jana Reychmana
(H. Szymczyk) 14–113

Nr 39 (1998)

- Materiały Janusza Groszkowskiego
(A. Kulecka) 29–89

Materiały Witolda Nowackiego (J. Lewandowska)	90–112
Nr 40 (1999)	
Materiały Ludwika Kolankowskiego (M. Wrzoscowa)	42–64
Materiały Rocha Morcinka (E. Sztraj)	65–73
Materiały Michała Szanieckiego (E. Sztraj)	74–94
Materiały Józefa Siemieńskiego (T. Epsztejn)	95–105
Nr 41 (2000)	
Materiały rodziny Baudouin de Courtenay (D. Zamojska)	23–60
Materiały Stanisława Szobera (B.B. Hulewicz-Szczepanowska)	61–76
Materiały Stanisławy Przybyszewskiej (E. Ruta-Solarska)	77–94
Nr 42 (2001)	
Materiały Aleksandra Gajkowicza (A. Chodkowska)	6–33
Materiały Jana Dąbrowskiego (T. Dymaczewski, W. Kaczmarek)	34–47
Materiały Juliana Adama Majewskiego (J. Mizikowski)	48–69
Materiały Dobrosława Stróżeckiego (S. Biały, G. Ciemińska, M. Gaszkowska, K. Markowski)	70–82
Nr 43 (2002)	
Materiały Wacława Sierpińskiego (A. Kulecka)	6–65
Materiały Kazimierza Kuratowskiego (A. Kalbarczyk, I. Szulc, H. Szymczyk)	66–95
Materiały Hugona Steinhausa (M. Wawrowska, A. Chodkowska)	96–138

Nr 45 (2004)

Materiały Henryka Elzenberga (J. Mizikowski, H. Dymnicka-Wołoszyńska, J. Stasiak, A. Chodkowska)	15–57
Materiały Władysława Witwickiego (G. Milewski)	58–74

Nr 46 (2005)

Materiały Szczepana Szczeniowskiego (J. Dudziński)	8–19
Materiały Ludwika Wertensteina (D. Pietrkiewicz)	20–53
Materiały Mieczysława Wolfkego (M. Flis, H. Szymczyk)	54–68

Nr 47 (2006)

Materiały Stanisława Herbsta (H. Szymczyk)	12–139
---	--------

Nr 48 (2007)

Materiały Stanisława Bełcha (J. Malinowski)	12–25
Materiały Tadeusza Cypriana (P. Dembiński, J. Matysiak)	26–69
Materiały Witolda Jakóbczyka (R. Dąbrowski)	70–109
Materiały Zdzisława Kaczmarczyka (P. Dembiński, J. Matysiak)	110–149
Materiały Wacława Pytkowskiego (M. Boksa, E. Zielińska)	150–171
Materiały Adama Wodziczki (P. Dembiński, J. Matysiak)	172–204

INWENTARZE ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH
ogłoszone w numerach 1–48 „Biuletynu Archiwum PAN”
(układ alfabetyczny)

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Abgarowicz Kazimierz	19	24–35
Abraham Władysław	21	41–54
Antoniewicz Włodzimierz	36	15–97
Antoniewski Stanisław	27	22–35
Artymiak Antoni	11	65–85
Bachulski Aleksy	3	33–39
Baley Stefan	21	55–93
Bassalik Kazimierz	9	35–54
Baudouin de Courtenay	41	23–60
Bełch Stanisław	48	12–25
Borowski Stanisław	3	44–48
Chmaj Ludwik	11	86–111
Chodźko Witold	12	40–81
Czubalski Franciszek	12	82–97
Cyprian Tadeusz	48	26–69
Dąbrowski Jan	42	34–47
Dembińska Anna	35	95–106
Dembiński Bronisław	15	11–71
Dembowski Jan	20	10–32
Demetrykiewicz Włodzimierz	22	35–59
Drewnowski Kazimierz	22, 26	60–78, 88–98
Drzewiecki Stefan	29	21–28
Dybowski Władysław	25	21–44
Dziewulski Eugeniusz	11	112–120

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Dziewulski Władysław	11	121–148
Dzwonkowski Włodzimierz	15	72–100
Eckert Ludwik	16	26–52
Ehrenkreutz Stefan	28	29–40
Elzenberg Henryk	45	15–57
Folkierski Władysław	29	29–38
Gąsiorowska-Grabowska Natalia	21	94–116
Gieysztor Marian	20	33–54
Golonka Zygmunt	27	36–61
Górka Olgierd	3	50–61
Grodeccy Józef i Katarzyna	13	26–84
Grodek Andrzej	23	31–101
Groszkowski Janusz	39	29–89
Grzegorzewski Jan	32	17–29
Hahn Wiktor	15	101–182
Herbst Stanisław	47	16–140
Hirszfeldowie Ludwik i Hanna	25	45–148
Iwaskiewicz Janusz	7	33–53
Joszt Adolf	24	15–42
Jakóbczyk Witold	48	70–109
Kamieniecki Witold	28	41–50
Kaczmarczyk Zdzisław	48	110–149
Karwowski Stanisław	18	19–41
Kaznowski Lucjan	27	62–75
Kętrzyński Stanisław	3	64–69
Kipa Emil	28	51–66
Kłodziński Adam	3	69–71
Knapowska Wisława	4	31–71
Kolankowski Ludwik	40	42–64

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Komisja Naukowa Obchodu Roku Mickiewicza PAN (1953–1956)	11	30–64
Kontkiewicz Stanisław	31	14–71
Kossuth Stanisław	22	79–106
Kowalenko Władysław	33	21–60
Kowalski Tadeusz	16	53–99
Kozierowski Stanisław	26	8–87
Kozikowski Aleksander	19	36–54
Kuratowski Kazimierz	43	66–95
Lande Jerzy	18	42–54
Lednicki Aleksander	7	54–70
Lewiccy Marian i Irena	32	30–90
Liebfeld Alfred	29	39–60
Lubicz-Niezabitowski Edward	19	55–63
Łuniewski Tymoteusz	27	76–100
Magdański Marian	18	55–62
Majewski Julian Adam	42	48–69
Makowiecki Tadeusz	28	67–80
Manteuffel Jerzy	3	73–77
Manteuffel Tadeusz	33	61–132
Mańkowski Tadeusz	8	13–54
Marchlewski Teodor	20	55–81
Metallmann Joachim	14	18–26
Miklaszewski Jan	27	101–105
Miłobędzki Tadeusz	29	61–72
Moczarski Zygmunt	7	71–93
Morcinek Roch	40	65–73
Moszyński Kazimierz	30	23–43

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Namysłowski Władysław	3	77–86
Niklewski Bronisław	22	107–144
Nowacki Witold	39	90–112
Ormicki Wiktor	8	55–78
Pawłowski Bronisław	17	39–48
Peretiatkowicz Antoni	14	27–66
Pierwszy Kongres Nauki Polskiej (1949–1951)	5	23–70
Podkowińska Zofia	34	11–33
Pollakówna Marzena	28	81–103
Polskie Towarzystwo Historyczne (1886–1939, 1947–1968)	6	39–79
Przybyszewska Stanisława	41	77–94
Przybyszewski Eugeniusz	3	86–89
Pytkowski Waław	48	150–171
Reychman Jan	38	14–113
Reyman Edmund Jan	17	49–81
Ręgorowicz Ludwik	9	55–81
Rodowicz Kazimierz	24	43–52
Rygiel Stefan	13	85–117
Salska Helena	3	89–93
Schechtel Edward	8	79–96
Schramm Wiktor	10	20–106
Szczaniecki Michał	40	74–94
Siemieński Józef	40	95–105
Sierpiński Waław	43	6–65
Skafkowski Adam	3	93–109
Skubiszewski Ludwik	7	94–105
Srokowski Stanisław	37	20–60

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Steinhaus Hugo	43	96–138
Stelmachowska Bożena	13	118–161
Stenz Edward	37	61–93
Strumiłło Tadeusz	14	67–105
Styś Wincenty	21	117–153
Szczeniowski Szczepan	46	8–20
Szober Stanisław	41	61–76
Szymański Adam	9	82–87
Śliwiński Artur	4	72–126
Terlikowski Feliks	16	100–125
Thullie Czesław	32	91–114
Tokarski Julian	31	72–115
Tomkiewicz Władysław	35	25–72
Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907–1953)	1	21–77
Tync Stanisław	17	82–125
Ułaszyn Henryk	30	44–112
Walicki Michał	35	73–94
Wartołowska Zofia	36	98–103
Wertenstein Ludwik	46	21–54
Witanowski Michał, Rawita	18	63–124
Witwicki Władysław	45	58–74
Wodziczko Adam	48	172–204
Wolff Adam	34	34–60
Wolfke Mieczysław	46	55–69
Woliński Janusz	23	102–150
Wróblewski Antoni	6	80–127
Zakaszewski Czesław	24	53–74
Zawirski Zygmunt	14	106–125

SUMMARY

ARCHIVAL INVENTORIES

The 50th anniversary of the Poznań Branch of the Archive of the Polish Academy of Sciences (PAN), solemnly celebrated in May 2006, gave rise to the publication of the inventory of the Poznań scholars in the 48th issue of “Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk” [“PAN Archives Bulletin”]. In this issue of the annual volume the editors of “Biuletyn APAN” have published inventories of the archive legacy of the scholars associated in many ways with Poznań and Wielkopolska region, prepared by the staff of the Poznań Archive of the Polish Academy of Sciences. They include the works of Stanisław Bełch, Tadeusz Cyprian, Witold Jakóbczyk, Zdzisław Kaczmarczyk, Waclaw Pytkowski and Adam Wodziczko.

Rev. dr. Stanisław Bełch was an outstanding scholar, ancient historian, editor, author and translator of theological works, editor of the 1st edition of the Polish translation of Aquinas’s *Summa Theologiae*, active in the scouting movement and among Polish émigrés, Polish Army chaplain in England and France.

Professor Tadeusz Cyprian was a brilliant scholar, actively involved in the academic life of Poznań, lawyer and a Polish representative at the UN War Crimes Commission. Cyprian devoted all his time to his professional activity and photography, which was his great passion. He specialized in artistic photography and wrote several photography handbooks. He was also interested in documentary photography — thanks to him we have now pictures of the aerial bombardments of London and of the Nuremberg trial.

Professor Witold Jakóbczyk, associated with Poznań University, was a historian devoted to the social and political history of the 19th c. Wielkopolska region. He is an author of a monograph on Wielkopolska press and author of biography of Chancellor Otto von Bismarck, the only such work in the Polish popular historiography. Prof. Jakóbczyk also wrote numerous works on the Polish-German relations and German history.

Professor Zdzisław Kaczmarczyk, historian of the Polish political system, state and law, is one of the most eminent personalities of Poznań University. He was an author of numerous scholarly works exploring various topics such as the judicial immunity in Poland up to the 14th c.,

German colonization in Poland, history of the towns situated upon the middle Odra River, lower Warta and in Dalmatia as well as the history of Polish diplomacy, to mention only a few. He founded the Western Institute in Poznań.

Professor Waclaw Pytkowski was a renown specialist in economics and organization of agriculture, associated with Poznań University, Higher School of Agriculture in Poznań and the Main School of Agriculture in Warsaw. His scholarly works are mainly devoted to mathematical statistics, methodology of scientific research, organization and management of farms and systems of agricultural production.

Professor Adam Wodziczko, leading botanist of the first half of the 20th c., theoretician and philosopher of nature conservation, author of the concept of physiotactics and physiocenosis. He also initiated a social organization called Nature Conservation League and three national nature reserves, i.e. Wielkopolski, Woliński and Słowiński reserves.

THE ARCHIVE OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES

On 21st March in the Staszic Palace in Warsaw, the Embassy of Rumania in Poland, the Archive of the Polish Academy of Sciences and Museum of the History of the Polish Popular Movement in Warsaw held a conference devoted to the Polish-Rumanian relations in 1921–1939. The conference was accompanied by an exhibition on *The Polish-Rumanian Academic and Cultural Exchange in the Archive of the Polish Academy of Sciences*, curated by Dorota Pietrzekiewicz.

From 4 September to 7 October, the Central Archives of Historical Records hosted a jubilee exhibition *The Centenary of the Polish Historical Association*, staged in co-operation with the Polish Historical Association (PHA) and prepared by Hanna Szwankowska, Joanna Arvaniti, Dorota Pietrzekiewicz, Ewelina Wajs and Tomasz Rudzki. It featured unique documents collected by the Polish Historical Society and those making part of the Polish scholarly legacy kept in the Archive of the Polish Academy of Sciences as well as materials deposited in PHA Archive and the private archive of Hanna Szwankowska, former Vice President and Secretary of the Polish Historical Association. The documents illustrate the history and achievements of the Association against the historical background of the Polish Historical Society and the history of the Polish Republic.

The Annual General Meeting and a jubilee session of the Polish Historical Society was accompanied by an exhibition *The 120th Anniversary of the Polish Historical Society in the Light of The Collection of the PAN Archive*. The exhibition, arranged by Joanna Arvaniti, Dorota Pietrzkievicz, Ewelina Wajs and Tomasz Rudzki of the PAN Archive, was staged on 15-16 October at the Aleksander Gieysztor Academy of Humanities in Pułtusk. It featured 385 exhibits, representing only a small part of the collection and illustrating the turbulent history of the Polish Historical Society. Due to a large number of visitors interested in the jubilee exhibition, its new edition was planned to be held in other Polish cities, e.g. Toruń and Przemyśl next year.

On 13 October 2005, Joanna Arvaniti presented a paper at the ceremony of the 5th anniversary of naming the Primary School in Neple Julian Ursyn Niemcewicz. Co-operation with the school was launched in 2001 and has been continued up to now.

A scenario and materials for the exhibitions *The Polish Siberia Researchers* and *The Centenary of the Warsaw Scientific Society* to be held in 2007, were prepared. Professional consultant to the exhibition is professor Zbigniew Wójcik, its curator is dr. Joanna Arvaniti and the scenario was written by Joanna Arvaniti, Hanna Krajewska, Izabela Kwiatkowska, Dariusz Kwiatkowski, Dorota Pietrzkievicz, Tomasz Rudzki, Małgorzata Sobieszczak-Marciniak and Ewelina Wajs-Baryła. The exhibition featured 13 Polish researchers and scholars who, during their stay in Siberia (not always a voluntary one), carried out multidisciplinary research on this vast and — at that time — unexplored land.

The exhibition of original documents illustrating the history of Warsaw Scientific Society (Joanna Arvaniti, Dorota Pietrzkievicz — scenario, Tomasz Rudzki — scientific and technical co-operation, Hanna Krajewska — scientific support), prepared on the basis of a collection of the Warsaw Scientific Society records kept in the Archive of the Polish Academy of Sciences, will have a catalogue and a computer aided board display including 10 scans of the most interesting materials in the collection of the PAN Archive. The boards will be later shown in various institutions and cities in Poland and abroad.

The Director and staff of the PAN Archive attended numerous seminars, meetings and sessions of the Archive Section of Scientific, Cultural and Educational Institutions of the Polish Archivists Association as well as many other conferences. The most important was the 7th European Conference entitled *The Archivist — Profession of the Future*, held by

the Head Office of the State Archives, Association of Polish Archivists, European Branch and the Section of Archival Professional Associations of the International Council on Archives. The conference provided a venue for exchange of experience with archivists from different countries. Moreover, the 3rd Polish Archival Seminar on *The Appraisal of Documentation. Criteria, Problems, Solutions* was held as well as other seminars (*Archiving in the 21st c. — Digital Archives, Libraries and Museums. Management of Digitalization Projects in the Culture Sector*) and workshops (*Standardization in Archives*) organized by the Head Office of the State Archives.

Nine students of Warsaw University and Poznań University did archival practice while two students of Poznań University did training in the archives. Students of Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw and Adam Mickiewicz University in Poznań as well as the students of Information, Archive and Book College and other schools could do a course in archive studies. The course presented the history of the PAN Archive and its publishers as well as archival materials and information on the supervision of the growing collection.

The students of Information, Archive and Book College in Warsaw did professional practice.

Various official and private archive materials were finally arranged. The Methodological Commission received completed inventories of the legacies of Piotr Bańkowski, Leon Białkowski, Karol Bohdanowicz, Stefan Kopeć, Feliks Krawiec, Jan Oka, Józef Paczoski, Władysław Pniewski, Helena Szafran and Kazimierz Twardowski. Works in progress were continued, review and re-arrangement work was carried out, new purchases were added and third persons' materials were excluded. Further legacies (of Maria Ciemniewska, Waclaw Leśniński, Waclaw Pytkowski) are now being arranged.

The new private archives were provided with an intermediate list. The existing databases, correspondence files and lists of obituaries were completed.

SEZAM database administration was continued in an upgraded 6.0 version. The database is updated on a regular basis and record descriptions are extended. HR and payroll data of closed PAN institutions were entered into the database.

Record of access to the data stored in the SUMA database was kept. The user files are kept on a regular basis and completed retrospectively. They now cover the years 1998–2006 and contain 816 records. In 2006

86 new requests made by archive resource users were accepted for realization.

Part of the documents of Warsaw Scientific Society were mounted and bound. A leather bound manuscript *Liber scholarum Professores et Magistras...* underwent conservation while volumes of the legacies of W.L. Jaworski, W. Ponikowski and M. Morelowski were disinfected and examined microbiologically.

In co-operation with Jan Fronczak, author of the database developed in Excel, a digitalization and archiving system for photograph collection was prepared and implemented. 500 photos and 50 negatives coming from the collection of 30000 items were scanned; base copies and diminished copies, marked with the Archive logo, were prepared to be presented in the database. One hundred photographs in the database were captioned.

Work on protecting photographic collection was continued. The condition of materials was evaluated, negatives to be protected separately were selected and photographs for book dust jacket made of acid-free cotton rag paper (over 1000 photos) were divided; the dust jackets and division cards for non-standard sizes were tailor made manually, and placed in boxes, appropriately marked.

A total of 70.52 meters of records were added to the PAN Archive and 8.30 meters of non-archival documentation were disposed of. 21.93 meters of private materials and 48.59 meters of institutional materials were included. At present all the resources total 2274.11 meters.

The collection of photographs was increased by 973 photos and negatives and 8 CDs, now amounts to 30093 items and 21 CDs.

The microfilm collection has grown by additional 175 frames and has now 129047 frames of negative microfilms and 3225478 frames of positive microfilms. The collection of medals was increased by 1 item and now amounts to 1053 items.

The book collection has 117 new volumes of books and 42 volumes of magazines. In total, in Warsaw and in the PAN branches there are 13639 volumes of books and 12156 volumes of magazines.

The Commission for Archival Appraisal of Documentation agreed to dispose of approximately 321 meters of non-archival documentation kept in PAN institutions. The Commission for Evaluation of Standards consulted and expressed its opinion related to office instructions, lists of documents as well as to organizational instructions and scope of activity of the archive of 13 PAN institutions.

There were 641 visits of 413 users to the Scientific Lab, where 3555 items were made available. 5001 reprographics of archival materials were made.

The employees of the Archive of the Polish Academy of Sciences published 28 articles.